

Қайрат Қайырбекұлы Ламашәріп

ҚАЖЫЛЫҚ

Алматы, 2010

УДК ?

ББК ?

Қ ?

*Қазақстан мұсылмандары діни
басқармасының сараптау
комиссиясы мақұлдаған*

Құрастырушы:

ШЫҒЫСТАНУШЫ-ДИПЛОМАТ

Қайрат Қайырбекұлы Ламашәріп

Қ ? Қажылық مناسك الحج – Алматы: 2010. – 430 бет.

ISBN 9965-

Қолдарыңыздағы кітап барша оқырман қауымға арналған.

УДК ?

ББК ?

ISBN 9965-

© 2010

I ТАРАУ

ҚАЖЫЛЫҚ

Қажылық – қадым заманнан келе жатқан көне ғибадат. Қажылық дегеніміз Жер бетіндегі ең бірінші тұрғызылған Үйге барып, Алла тағалаға құлшылық ету.

Қажылық – жыл сайын Сауд Арабиясының Мекке шаһарында Зүл-хижжә айының 7-13 күндері арасында өтетін діни әдет-ғұрып. Қажылық – Исламның бес қазығының бірі, өмірінде бір рет болса да оны орындауға шамасы жететін мұсылманның парызы.

Мұсылман қажылық жасамастан бұрын мына шарттарды орындай алатынына көзі жету керек:

- Ақыл-есі дұрыс болу. Мәжнүн адамға қажылық жасауға болмайды, ал егер оның ақыл-есі орнына келіп, сау адамдар қатарына қосылса, онда қажылық оның парызына айналады.
- Кәмелетке толу.
- Қажыға барып келгенше бала-шағасына жететін қаражаты болу және қажылық жасауға шамасы жететінін сезіну.
- Бар жасаған қиянаттарын мойнына алады. Өзін ренжіткен адамды кешіреді.
- Қажылыққа кететін қаражатына, жол шығынына өкінбейді. Қажылыққа жұмсалатын пұл адал жолмен табылған болу керек.
- Жиналған ақшадан зекет салығы алынады. Қайыршы, мүсәпірлеге садақа таратады.

Меккеге барып-қайтуға мұсылман адамның шама-шарқы жететінін мына үш жағдаймен анықтайды:

- а) Денсаулығы жол сапарына, қажылықтың әдет-ғұрыптарын орындауда төзімді болу керек.
- ә) Жол амандығы, яғни сапар шегетін жолда соғыс қауіпі, ұры қарақшылар болмау керек. Егер ондай қауіп-қатерлер байқалса, онда қажылықтан бас тарту күнаға жатпайды. Алайда, мұсылман қауіп-қатерге бас тігіп, қажыға барса, оның қажылығы қабыл болады.
- б) Сауд тарапының талапы бойынша қазіргі уақытта қажыға ұшақ не кемемен баруға болады.

Әйел де еркек секілді қажыға барады. Алайда, күйеуге шыққан әйел қажыға барғысы келсе, алдымен күйеуінен рұқсат сұрайды. Егер әйел алғаш рет қажыға барғалы тұрса, онда күйеуі міндетті түрде рұқсат береді. Ал егер әйел адам қажыға екінші рет барғалы тұрса, не бірнеше рет барған болса, онда ол күйеуінің айтқанын тыңдайды. Қажыға әйел адам күйеуіне еріп, не туысқанымен ғана бара алады.

Қажылықтың мерзімі.

Мұсылман күнпарағындағы он екінші айды «Зүл-хижжа» («Қажылықтың айы») деп атайды. Осы Зүл-хижжа айының 8-12 күндері Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) белгілеп беріп кеткен қажылықтың негізгі рәсімдері (манасиктері) орындалады.

Нижра жыл санауындағы қажылықтың осы нақты белгіленген күндері григориан календарындағы алдағы жылдары болатын мына күндерге сәйкес келеді:

1431 нижра жылында – 13-17.11.2010 ж.,

1432 нижра жылында – 2-6.11.2011 ж.,

1433 һижра жылында – 22-26.10.2012 ж.,

1434 һижра жылында – 11-15.10.2013 ж.,

1435 һижра жылында – 1-5.10.2014 ж.,

1436 һижра жылында – 20-24.09.2015 ж. ...

Сонымен қажылық дегеніміз бірнеше әдет-ғұрыптардан, діни жоралардан, салт-дәстүрлерден тұратын Исламның қазығы.

ИХРАМ

Ихрам – қажылық кезінде қасиетті жерге аяқ басып, ақ киім кию. Қажылардың киетін ақ киімін де ихрам деп атайды. Ол «рида» және «изар» деп аталатын екі кесек ақ матадан тұрады, мата инеден өтпеген болады.

Ихрам хал-күйіне түсетін жерді «миқат» деп атайды. Мәселен, ұшақпен ұшып келетін қажылар Жиддә қаласынан ихрам хал-күйіне түссе, кемемен жүзіп келетін қажылар Қызыл теңіз жағасындағы Рабиғ деген шағын қаладан ихрам хал-күйіне түседі. Ал қажылықтан бұрын Мәдина қаласындағы Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) қабіріне зиярат қылған мұсылмандар Меккеден 437 км., ал Мәдинадан 10 шақырым жерде орналасқан Зүл-Халифа ауылынан ихрам хал-күйіне түседі.

Көп жағдайда шартараптан келетін қажылар Сауд Арабиясына ұшатын ұшаққа кірердің алдында ихрам киімін киіп, ихрам хал-күйіне түседі.

Сонымен ихрам хал-күйіне түсердің алдында мұсылман қажылыққа баруға ниет қылады, сақал-мұртын күзеп, не қырып, қолтық, шат жүндерін, тырнақтарын алып, денесін бастан аяқ толық жуады.

Миқат жерлердің Меккеден ара қашықтығы

1. Зү-л-Халифа – 437 км.
2. Рабиғ – 204 км.
3. Жидда – 73 км.
4. Билбәләм – 94 км.
5. Тайф – 88 км.
6. Қарн әл-Мәнәзил – 94км
7. Зат Ғирақ – 98 км.

Осы шарттарды орындап болғасын қажы «*ләббәйкә аллаһумма хәжжән*» («Иә, Алла! Міне, мен Сенің алдыңда қажымын») дейді.

Сосын ихрамды жалаңаш денесіне киеді: изарды беліне орайды, ал риданы сол иықтан асырып, кеудесі мен арқасын жабады. Ихрамды кигесін қажы екі рәкәттан тұратын «Сүннет әл-ихрам» намазын не мезгіл намазды оқиды.

Ихрам хал-күйі кезінде қажы адам мына қағидаларды қатал ұстайды:

- Ихрамнан басқа киім кимейді.
- Аяққа тобықты жаппайтын ашық аяқ киім киеді.
- Үстіне әшекей тақпайды, әтір сеппейді, май жақпайды.
- Басына тақия кимейді, беті ашық болады.
- Сақал-мұртын, шашын, тырнағын алмайды.

- Аң ауламайды, балық ұстамайды, жәндікті өлтірмейді. Аңшылық жолмен ұсталынған жануардың етін жемейді.
- Жыныстық қатынасқа түспейді. Сүюсуге, құмарлық сезім оятуға болмайды. Үйленуге, біреуді үйлендіруге, атастыруға, құдалық түсіруге болмайды.

Әйел адам ихрам кезінде үстіне қалаған киімін киіп, басына жаулық тағады. Беті мен қолдары (білезікке дейін) ашық болады. Әйел адамға паранжа, саусақты қолғап киюге болмайды. Үстіне әтір себуге, не хош иіс сіңген киім киюге тыйым салынады. Сонымен қатар опа жағып, қынамен боянуға болмайды.

Міне, ихрам хал-күйі біткенше қажы осы қағидаларды берік ұстайды. Алайда, қажы абайсыздан осы қағидалардың біреуін бұзса, онда ол күнәсіна байланысты үш түрлі айыптың біреуін тартады: үш күн ораза ұстайды, не алты мүсәпірді тамақтандырады, не қой сояды. Ал егер ихрам кезінде қажы жыныстық қатынасқа түссе, онда оның қажылығы қаза болады.

Ихрам хал-күйіне түскеннің ең басты белгісі - тәлбия айту. Тәлбия Алла тағалаға мақтау айтатын мына сөздерден тұрады:

· ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ

ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ

· ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ

" ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ ٱللّٰهُ ٱكْبَرُ

Оқылуы:

Ләббәйкә аллаһумма ләббәйкә

ләббәйкә лә шәришкә ләкә ләббәйкә

*иннә-л-хәмд уа-н-нығма ләкә уә-л-мүлк
лә шәришкә ләкә.*

Мағынасы:

Міне, мен Сенің алдыңдамын, Иә, Алла, алдыңдамын, Алдыңдамын. Сенде серік жоқ. Алдыңдамын. Шындығында, Саған бар мақтау мен жақсылық және билік. Сенде серік жоқ.

Қажы ұйқыдан ояңғанда, жоғарыдан төмен түскенде, не төменнен жоғары көтерілгенде, отырғанда, тұрғанда, әрбір намаздан кейін тәлбияны дауыстап айтады. Әйел қажылар тәлбияны өзі еститін үнмен айтады.

Сөйтіп, мұсылман адам ихрам хал-күйіне түсіп, Мекке мүкәррәмә шаһарына келеді.

МЕККЕ

Мекке – мұсылмандардың қасиетті шаһары, оның «мүкәррәмә» («аса қадір тұтатын») деген теңеуі бар. Алла тағаланың сөзі жазылған Құран кәрімде Меккені «Умм әл-кура» («қалалардың Анасы»), Бекке (шаһардың көне атауы), «әл-Бәләд әл-әмин» («Қауіпсіз қала») деп те атайды.

Меккенің орталық бөлігі
(үстінен қарағанда)

Мекке мүкәррәмә – Адам Ата мен Науа Ананың өмір сүрген жері, бұл қасиетті жерде Ибраһим пайғамбар мен Исмайыл пайғамбар (ғалейһима-с-сәләм) халыққа уағыз айтқан.

Мекке мүкәррәмә - Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) кіндік қаны тамған жер. Осы қасиетті мекеннен Ислам дінінің ақиқат жолы бастау алады.

Мекке Қызыл теңіз жағалауындағы Жидда қаласынан 74 шақырым жерде таулы аймақта орналасқан. Қала теңіз деңгейінен 279 метр биіктікте.

Қажы Меккеге келгеннен кейін қонақ үйге жайғасып, денесін тағы да толық жуады, яғни ғұсыл жасайды.

Меккеге кіргенде оқылатын дұға

(Ескерту: Бұл дұғаны оқығанда екі қолды жоғары көтермейді.)

ä 'äâæ' 'äâ

"B â Bâ ää ääââ. Bâ ää ääâä ä

Оқылуы:

Би-исми-л-лаһи ар-рахмани-р-рахим
аллаһумма әжғал ли биһә қарааран уә ирзұқни
фиһә ризқан жғлғәлән.

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен (бастаймын).
Иә, Алла! Онда (Меккеде) баспана бер, мол рызык
бер.

ӘЛ-МӘСЖИД ӘЛ-ХӘРӘМ

әл-Мәсжид әл-Хәрәм – мұсылмандардың басты мешіті. Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) өзі туып-өскен, Алла тағаланың ақиқат дінін насихаттаған Меккеге Ислам дінін ұстамайтын адамдарға кіруге тыйым салып, әл-Қағба, Ибраһим мақамы, Зәмзәм құдығы бар бұл қасиетті мешітті «Тыйым салынған мешіт», яғни «әл-Мәсжид әл-Хәрәм» деп атаған.

әл-Мәсжид әл-Хәрәм Мекке қаласының ортасында орналасқан.

Қазіргі уақытта Мешіттің көлемі 309 мың шаршы метрді алып жатыр. Мешіттің 9 мұнарасы бар, олардың биіктігі 95 метр. Мешіттің 4 үлкен қақпасы

әл-Мәсжид әл-Хәрәмнің схемасы

1. «әс-Сәләм» қақпасы
2. әл-Қағба
3. Ибраһим мақамы
4. Зәмзәм
5. ас-Сафа
6. әл-Маруа
7. әл-Мәлік Фахд қақпасы

әл-Мәсжид әл-Хәрәмнің айналасындағы көшелер

8. «Баб әс-Сәләм»
9. «әш-Шәмия» жолы
10. «әш-Шәбика»
11. «әл-Мансур»
12. «Умм әл-Қура»
13. «Ғар Нур» жолы
14. «әл-Мәлік»
15. «әл-Мәсғә»
16. автобус аялдамалары

және 44 кіретін есіктері бар. Мешітте бір уақытта 700 мың адам намаз оқи алады.

ал-Мәсжид әл-Хәрәмга жақындағанда оқылатын дұға

· āāā āāā · āāā āāā ā ā
· āāā āāā · āāā āāā ā
· āāā āāā · āāā āāā āāā ā āāā
· āāā āāā āāā āāā
· āāā āāā āāā āāā āāā
"āā āā · āāā āāā āāā āāā
· āāā āāā āāā āāā āāā
· āāā āāā āāā āāā āāā āāā
· āāā āāā āāā āāā āāā āāā
"āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā

Оқылуы:

Аллаһумма иннә һәзә-л-хәрәмә хәрәмүкә, уә-л-баләдә бәләдүкә, уә-л-әмнә әмнүкә, уа-л-абдә абдука, жиітүкә мин биләәдин бағишда би-зунубин кәфширә, уа агмаалин сеййә, әсәлүкә мәсәләтә-л-мүдтариина илейкә, әл-мүшифиқишина мин азаабика, ән тәстақбилни би-мәхдын гафуикә уәән түдхилни фәсиихә жәннәтикә, жәннәти-н-нағиим. Аллаһумма иннә һәзә хәрәмүкә уә хәрәмә рәсууликә, фәхәррим ләхми уә дәми уә газмыи

ғала-н-нәэр, аллаһумма әминни мин азаабикә йәумә тәбғасу ғибаадәкә әсәлүкә би-әннәкә әнтә Алла лә иллаһа иллә әнтә ар-рахману-р-рахим, ән тұсалли уә тұсаллимә ғала сейидинә Мұхаммәдин уә ғала әәлиһи тәслимән кәширән әбәдән.

Мағынасы:

Иә, Алла! Бұл хәрәм (кәпірлерге кіруге тыйым салынған жер) Сенің хәрәмің. Бұл елді мекен Сенің елің. Қауіпсіздік – Сенің қауіпсіздігің. Құл – Сенің құлың.

Мен алыс елден көптеген кінәлардан таза-ру үшін, жаман істерден арылу үшін келдім. Саған мұқтаждардың, азабыңнан айайтындардың сауалын Сенен сұраймын. Кешірім жасап, мені қабыл ал.

Рахатқа бөлетін жәннәттің – Сенің жәннәтіңнің қақпасын айқара ашып, кіргіз мені. Иә, Алла! Бұл – Сенің хәрәмің және де Сенің пайғамбарыңның хәрәмі.

Етімді, қанымды, сүйегімді тозақ отынан сақта.

Иә, Алла! Құлшылық еткендерді тексерген күні азабыңнан сақтауды Сенен сұраймын. Өйткені, Сен – Алласың, Қайырымды, рақымды Сенен басқа құдай жоқ. Мұхаммед пайғамбарымыздың, оның әулетін мәңгілік жарылқа, шексіз қолда.

Қажы әл-Мәжид әл-Хәрәмға оң аяғымен кіреді. Мешітке оның басты қақпасы «әс-Сәләм» («Бейбітшілік») қақпасынан кірген абзал.

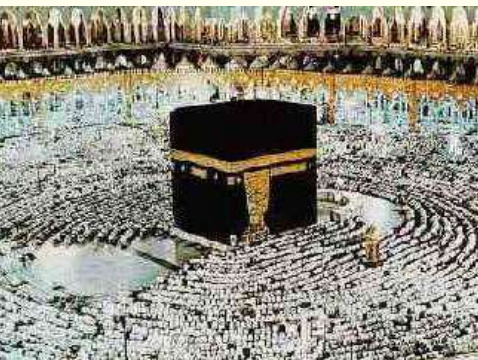

ӘЛ-ҚАҒБА

әл-Қағба әл-Мүшрифә – әл-Мәсжид әл-Хәрәмнің дәл төрінде орналасқан. әл-Қағба – сүбхана Алла тағаланың Жер бетіндегі алғашқы үйі. Ол туралы Құран кәрімдегі «Әл Имран» сүресінің 96-аятында былай делінген: «Шындығында, адамдар құлшылық ету үшін салынған алғашқы Үй – Беккеде (Меккенің көне аты). Ол берекелі және ғаламдардағы ақиқат жолды көрсетуге қызмет етеді».

әл-Қағба тарихының қалай басталғаны бір Алла тағаланың өзіне мәлім. Ол жайында бізге бірнеше деректер жеткен.

әл-Қағба

Бірінші дерек – сүбхана Алла тағала ең алдымен Үй салып, екі мың жылдан кейін Жерді жаратты. Сол Жерді Үйдің астына айналдырып әкелген дейді.

Екінші дерек – Адам Ата (ғалейһи-с-сәләм) жаратылғанға дейін сүбхана Алла тағала періштелерге Үй салуға

әмір берген екен. Періштелер Үйді жәннәттің асыл тастары – қызыл түсті лағылдан тұрғызыпты. Алайда, ол тастардың ішінен бізге жеткені Қара тас қана. Адамдар күнәға батқаннан кейін жәннәттің бұл тасы қара түске айналған. Қара тас – бақыт әкеледі, сондықтан қажыға барған мұсылмандар бұл қасиетті Қара тасты сүйеді.

Үшінші дерек – Адам Ата мен Һауа Ана жәннәтта өмір сүріпті. Сүбхана Алла тағала оларға тек бір ағаштың жемісін жеуге тыйым салады. Алайда, Ібіліс шайтанның арбауына түскен Адам Ата мен Һауа Ана жемісті жеп, Алла тағаланың қаһарына ұшырайды. Адам Ата Жаратқан Иеге жалбарынып, кешірім сұрайды. Алла тағала Адам Ата мен Һауа Ананы Жерге түсіріп, оларға және ұрпақтарына күнәларын кешіретін, құлшылық ететін Үйді тұрғызады.

Төртінші дерек – Адам Ата (ғ.с.) қайтыс болғаннан кейін оның ұлы Шис әл-Кағбаны салды. Ғимараттың тастары бес таудан - Синай, Ливан, Елеон, Жуди (Нұх пайғамбардың (ғ.с.) кемесі тоқтаған тау), Нұрдан (Мұхаммед пайғамбарға (с.а.с.) Алла тағаланың уахи сөздері алғаш жеткен тау) әкелінген.

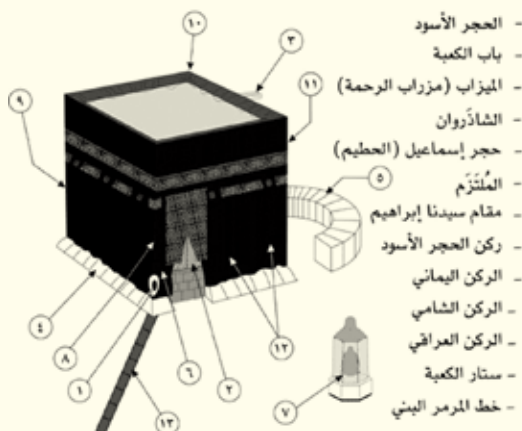
Бесінші дерек – Нұх пайғамбар (ғ.с.) кезінде Жер бетін топан су қаптап, Алланың алғашқы үйінің

әл-Кағбаның басты белгілері

- 1 - Қара тас
- 2 - Кағба есігі
- 3 - әл-Мизәб (жаңбыр суы ағатын түтік)
- 4 - әш-Шазаруан (Кағбаның ірге тасы)
- 5 - Хажар Исмайыл (әл-Хатым)
- 6 - әл-Мүлтәзәм
- 7 - Ибраһим мақамы
- 8 - Қара тас бұрышы
- 9 - Йемен бұрышы
- 10 - Шам бұрышы
- 11 - Ирак бұрышы
- 12 - Кағбаның ситары
- 13 - Хизам (Кағбаның белдігі)
- 14 - Тауафтың басталатын жерін көрсететін жолақ

الكعبة المشرفة

(قبلة المسلمين)

ірге тасын шайып кеткен екен. Содан сүбхана Алла тағала Ибраһим пайғамбар мен оның ұлы Исмайылға (ғалейһима-с-сәләм) әл-Қағбаның ірге тасын көтеруге Жәбірейіл періште арқылы әмір жіберген екен. Ол жайында Құран кәрімдегі «әл-Бақара» сүресінің 127-аятында былай делінген: «Ибраһим Үйдің ірге тасын көтергенде Исмайыл: «О, Жаратқан Иеміз! Бізден қабыл ал, өйткені Сен – бәрін естисің, білесің» деді».

Сонымен әл-Қағба дегеніміз төрт бұрышты тас ғимарат. «Қағба» – араб сөзі, текше (куб) деген мағына береді.

әл-Қағбаның төрт бұрышы төрт жақты көрсетеді.

Шығыс бұрышты «әр-рүкн әл-әсуәд» («қара бұрыш») деп атайды, өйткені, ол бұрышта қасиетті Қара тас бар. Қара тас күміспен жиектелген, жерден бір жарым метр биіктікте орналасқан.

Діни аңыздар бойынша Алла тағала жұмақтан қуылған Адам Атаға (ғ.с.) күнәсін мойындағаны үшін осы тасты сыйға тартқан. Алғашқы кезде оның түсі ақ болды. Кейін күнәлілар ұстаған тас қарайып кетеді.

Солтүстік бұрышты «әр-рүкн ал-ирақи» («Ирак бұрышы»), батысты көрсететін бұрышты «әр-рүкн әш-шәми» («Шам елі бұрышы»), ал оңтүстік жақты

меңзейтін бұрышты «әр-рүкн әл-йәмәни» («Йемен бұрышы») деп атайды.

Жыл сайын Зүл-хижжә айының 9-күні әл-Кағбаға жаңа жапқыш – кисуә жабады. Кисуә – әл-Кағбаның қабырғаларын жабу үшін жібектен тоқылған қара мата. Кисуәда «*Лә иләһә илла-л-ла, Мұхаммәд рәсүлу-л-ла*» («Алладан басқа құдай жоқ, Мұхаммед – Алланың елшісі»), «*Аллаһу жилл әсәләлә*» («Құдіретті де күшті Алла»), «*Сүбхана-л-ла уә би-хәмдиһи*» («Аллаға мақтау мен мадақ»), «*Сүбхәнә-л-лаһу-л-азым*» («Зор мәртебелі Аллаға мақтау») деген қасиетті жазулар бар.

Кисуәнің биіктігі – 14 метр. Осы биіктіктің жоғарғы үштен бір бөлігінде Кисуәнің белдігі – хизәм орналасқан. Хизәмнің ені 95 см, ұзындығы 47 метр, ол 16 бөлімнен тұрады. Хизәмда алтын жалатылған күміс жіппен Құран кәрімнің қысқа сүрелері жазылған.

Хизәмнің астында 6 жолақ бар, олардың әрқайсында да алтын әріппен Құран аяттары жазылған. Жолақтардың арасында фонарь пішіндес оюлар салынған. Оюларда «*Иә хәй йә қайум*» («Иә, Өмір беруші! Иә, Мәңгілік жасаушы!), «*Иә рәхмән йә рахим*» («Иә, Қайырымды! Иә, Рақымды!») «*әл-Хәмду лилла рәбби-л-аламин*» («Ғаламды жаратушы Аллаға мақтау») деген секілді сөздер өрнектелген.

уә тәқриимән уә тағзыман уә мәһәәбәтән уә рифғатән
уә бәррән.

Мағынасы:

Алладан басқа құдай жоқ. Ол – жалғыз. Оның серігі жоқ.

Бар байлық та Одан, мақтау да Оған. Ол бәрінен де күдіретті.

Үйдің (әл-Кағбаның) Иесінен кәпірлікке ұрынбауды, кедейшілікте болмауды, қабір азабын тартпауды, кеудені қуыс қылмауды сұраймын.

Біздің пайғамбарымызға, оның әулетіне, сахабаларына (серіктеріне) Алланың шапағаты жаусын.

Иә, Алла! Бұл Үйіңді сый-сияпатқа, құрметке, қадірлікке, қошеметке, ұлылыққа, мәртебеге, жақсылыққа толтыр. Жаратқан Ием! Сондай-ақ қажылық, не умра жасағанның да сый-сияпатын, құрметін, қадірін, қошеметін, мәртебесін, игілігін арттыр.

ТАУАФ

Тауаф – қажылықтың негізгі бөлігінің бірі. Ол әл-Кағбаны жеті рет айналатын салт дәстүр.

Тауаф – арабтың «айналу» деген сөзі. Қажылық кезінде қажы бұл әдет-ғұрыпты үш рет орындайды: Қажылықтың басында орындалатын тауафты - тауаф әл-құдым дейді, Құрбан айтының бірінші күні орындалатынды тауаф әл-ифада, ал қажы атанып, Меккемен қоштасып елге қайтар кезде орындайтынды тауаф әл-уадағ дейді.

Тауаф әл-құдымның негізгі мақсаты – әл-Мәсжид әл-Хәрәм мен әл-Кағбаға сәлем беру, сондықтан оны кейде «тауаф әт-тәхия» «сәлем беру тауафы» деп те

атайды. Тауаф әл-құдымды Меккеге келгеннен кейін кез-келген уақытта орындауға болады. Тауаф кезінде ихрам киімінің рида кесегін сол иыққа жауып алады. Оң иық ашық болуы тиіс.

Сонымен тауаф әл-құдым қасиетті Қара тасты сүюден, яғни такбилден басталады. Ал егер қажылардың көптігінен Қара тасты сүю мүмкін болмаса, онда Қара тасқа қарап, алақандарды тигізуге ишарат қылып, сосын қолдарын еріндеріне тигізеді, оны «истиләм» дейді. Одан кейін былай деп айтады:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ

اَلْحَمْدَ وَرِضْوَانَكَ وَجَنَّةَ

الْجَنَّةِ وَبِرِّكَ وَرَحْمَتِكَ وَرِضْوَانِكَ

Оқылуы:

Би-исми-л-лаһи уа аллаһу әкбәр, аллаһумма имәәнән бикә уа тасдиққан би-китәәбикә, уә уәфә-ән би-аһдикә уә иттибә-ан ли-сүннәти нәбийикә салла-лаһу гәлейһи уә сәлләмә.

Мағынасы:

Алла атымен, Алла - ұлы. Иә, Алла! Мен Саған иман келтірдім, кітабыңа сендім.

Уәдеңе нандым, пайғамбарыңның (салла-л-лаһу гәлейһи уә сәлләмә) сүннет жолын ұстадым.

Қара тасты сүю, яғни такбил рәсімі аяқталған соң, соның жанынан әл-Қағбаны айналу рәсімі басталады. әл-Қағбаны сағат тіліне қарсы айналады, Қара тас тауаф жасаушының сол жағында болады. Бір айналыс Қара тастан басталып, Қара таспен аяқталады. Әрбір айналымда әл-Қағбаның Йемен бұрышына келгенде, қажы

Оқылуы:

Аллаһумма азыллани тәхтә зыл гаршикә йәумә лә зылла иллә зыллука, уә лә баақи иллә уәжһукә, уә әсқини мин хауд нәбийикә сейидинә Мүхәммәдин сала-аллаһу гәлейһи уә сәлләм шәрбәтән һәнииәтән мәриәтән лә назмау багдәһә әбәдән, аллаһумма инни әсәлүкә мин хейри мә сәиәләкә минһи нәбийүкә сейидинә Мүхәммәдин сала-аллаһу гәлейһи уә сәлләм. агуузу бикә мин шәрри мә истәгаазәкә минһу нәбийүкә сейидинә Мүхәммәдин сала-аллаһу гәлейһи уә сәлләм. аллаһумма инни әсәлүкә әл-жәннәтә уә нағимәһә уә мә йуқаррибуни илейһә мин қаул әу фиғл әу амал агуузу бикә минә-н-нәәр уә мә йуқаррибуни илейһә мин қаул әу фиғл әу амал.

Мағынасы:

Иә, Алла! Күндердің күнінде сенің көлеңкеңнен басқа ешқандай көлеңке қалмағанда, сенің келбетіңнен басқа ештеңе қалмағанда тағыңның көлеңкесін маған түсір. Сенің елшің, біздің пайғамбарымыз Мұхаммед (с.а.с.) сусындаған мәңгілік сарқылмайтын құдықтан таза мөлдір сусынмен шөлімді қандыр. Иә, Алла! Сенен жәннәтті, оның рахатын сұраймын. Сөзіммен, ісіммен, әрекетіммен оған жақындат, ал тозақ отынан алыстат.

Қазбаның Йемен бұрышы мен «Қара тас» бұрышы арасында оқылатын дұға:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ بِرَبِّىْ
اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ بِرَبِّىْ

Оқылуы:

Рәббәнә әтинә фи-д-дүниә хәсәнәтән уә фи-л-ахирати хәсәнәтән уә қина азаба-н-нәәр,

уә удхулнә әл-жәннәтә мағал-әбрәри йа газиз йа
гаффар йа рәббә-л-ғааламина.

Мағынасы:

Жаратқан Иеміз! Бізді бұ дүниеден жақсылықпен
өткіз, о дүниеде де жақсылығыңды бере гөр! Бізді
тозақ отының азабынан сақтай гөр! Екі дүниені Жа-
ратушы – күдіретті, кешірім жасаушы Алла! Бізді
тақуалыларымен бірге жәннәтқа кіргізе гөр!

Алтыншы айналым

˙ ă ä ĩäăäăä ăä ˙ ääăä ää äăăăăä ää ää ää ä ä
 " ääăä ää
 ˙ ääăä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 ˙ ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 " ääăä ää
 ˙ ää ää ää ˙ ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 " ä ää ää ää ää

Оқылуы:

Аллаһумма иннә ләкә галейя хұқұқан кәсиирәтән
фишмә бейнии уә бейникә, хұқұқан кәсиирәтән бейнии
уә бейнә халқикә.

Аллаһумма мә кәәнә ләкә минһә фа-ағфирһу
лии уә мә кәәнә ли-халқикә фә-тәхәммәлһу ганни уә
ағнини би-жәләәликә ган хәрәәмикә уә би-тағаатикә
ган мағсыйәтикә, уә би-фәдлүкә гамман сиүәәкә, йа
уәәсиға-л-мағфирати.

Аллаһумма иннә бейтикә азыым, уә уәжһәкә кәриим, уә әнтә йә Алла хәлиим кәриим азыым түхиббу-л-ғафуа фа-ағфу ғайнии.

Мағынасы:

Иә, Алла! Меніменен Сен арасында Сенің маған деген көптеген хақыларың бар. Менімен Сен жаратқандардың арасында көптеген хақыларың бар.

Иә, Алла! Олардан кеткен кінәлар үшін де мен Сенен кешірім сұраймын. Олардың кінәларын мен де арқалаймын. Құдіретіңмен тыйым сал, тағаттылығыңмен бір өзіңе бағындыр. Қайырымдылығыңмен жаман мінезден арылт.

Иә, кешірімді, кең пейілді Жаратқан Ием! Сенің үйің – құдіретті. Жүзің – мейірімді. Иә, Алла! Сен – бәрін де көретін құдіретті, мейірімді Жаратушымызсың. Кешірім жасағанды ұнатасың, мені де кешір.

Қазбаның Йемен бұрышы мен «Қара тас» бұрышы арасында оқылатын дұға:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْغَيْمِ وَاللَّيْلِ الْمُنِجِّبِ وَالنَّجْمِ الثَّاقِبِ
وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْغَيْمِ وَاللَّيْلِ الْمُنِجِّبِ وَالنَّجْمِ الثَّاقِبِ

Оқылуы:

Рәббәнә әтинә фи-д-дүниә хәсәнәтән уә фи-л-ахирати хәсәнәтән уә қина азаба-н-нәәр, уә удухулнә әл-жәннәтә маға-л-әбрәри йә ғазиз йә ғаффар йә рәббә-л-ғааламиина.

Мағынасы:

Жаратқан Иеміз! Бізді бұ дүниеден жақсылықпен өткіз, о дүниеде де жақсылығыңды бере гөр! Бізді тозақ отының азабынан сақтай гөр! Екі дүниені Жа-

ратушы – құдіретті, кешірім жасаушы Алла! Бізді тақуалыларымен бірге жәннәтқа кіргізе гөр!

Жетінші айналым

: ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 "ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää

Оқылуы:

*Аллаһумма инни әсәлүкә имәәнән кәәмилән,
уә йақинән саадықан уә ризқан уәәсигән уә қалбән
хаашиған, уә лисәәнән зәәкирән, уә хәләәлән тайибән
уә тәубәтән насуухән, уә тәубәтән қаблә-л-мәут уә
раахәтән ындә-л-мәут уә мағфирәтән уә рахмәтән
бағдә-л-мәут, уә-л-ғафуа ындә-л-хисәәб, уә-л-фаузә би-
л-жәннәти, уә-н-нәжәтә минә-н-нәәр бирахмәтикә
йә газизи йә ғаффаар рәбби зидни гилмән уә әлхиқни
би-с-саалихин.*

Мағынасы:

Иә, Алла! Сенен толық иман, шын наным, мол
рызық, бағынышты жүрек, мақтау айтатын тіл,
жақсы өмір, шынайы тәубе сұраймын. Өлімнің ал-
дында тәубе бер, өлгенде рахат бер. Өлгеннен
кейін рақымшылығың мен кешірімділігіңді бер.
Ақырзаманның хисаб күні кінәларымды кешір,
жәннәтқа кіргіз, Рақымшылығыңмен тозақтың от-
ынан сақта. Кешіруші әрі құдіретті Жаратқан Ием!
Ақылымды толықтыр, салихалардың қатарына қос.

Қағбаның Йемен бұрышы мен «Қара тас» бұрышы арасында оқылатын дұға:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ الْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَعْبُدُكَ الْعِبَادَةُ
 اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ الْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَعْبُدُكَ الْعِبَادَةُ

Оқылуы:

Рәббәнә әтинә фи-д-дүниә хәсәнәтән уә фи-л-ахирати хәсәнәтән уа қина азаба-н-нәәр, уә удохулнә әл-жәннәтә маға-л-әбрәри йа ғазиз йа ғаффар йа рәббә-л-ғааламиһина.

Мағынасы:

Жаратқан Иеміз! Бізді бұ дүниеден жақсылықпен өткіз, о дүниеде де жақсылығыңды бере гөр! Бізді тозақ отының азабынан сақтай гөр! Екі дүниені Жаратушы – құдіретті, кешірім жасаушы Алла! Бізді тақуалыларымен бірге жәннәтқа кіргізе гөр!

Сөйтіп, әл-Қағбаны жеті рет айналған соң қажы риданы екі иығына жауып, Қағбаның есігі мен Қара тас арасындағы қабырға бөлігі – «әл-Мүлтәзәмға» келеді. Ол екі қолын көтеріп, әл-Қағбаның перделеріне тигізеді. Кеудесі мен бетін қабырғаға тақап, сүбхана Алла тағалаға жан сырын, мұң-мұқтажын айтуға болады. Бұл жерде қажы қандай тілек-дұға айтса, Жаратқан Иеміз қабыл алады.

«әл-Мүлтәзәм» дұғасы

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ الْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَعْبُدُكَ الْعِبَادَةُ
 اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ الْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَعْبُدُكَ الْعِبَادَةُ

Йә, Алла! Барлық істерімді жемісті қыла гөр. Бү дүниеде ұятқа қалдырма, О дүниеде азапқа ұшыратпа.

Йә, Алла! Сенің Есігіңнің астында тұрған құлыңмын, құлыңның ұлымын.

Мүлтәзім – екі қолдарың арасындағы бағыныш баспалдақтарың.

Йә, Қайырымдылық беруші! Рақымшылығыңды сұраймын, азаптан құтқар.

Йә, Алла! Сенен сұрайтыным: ақыл-есімді дұрыс қыл, тауқыметті тарттырма.

Ісімді оң қыл, жүрегімді тазарт, қабірімді нұрлы ет, кінәмді кешіре гөр.

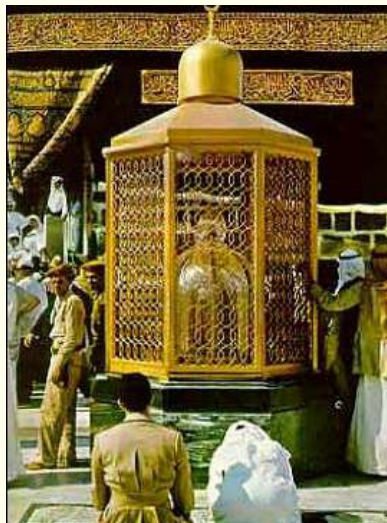
Жәннәттің төрінен биік дәрежелер бер. Әмин.

Содан кейін қажы Ибраһим мақамына келеді.

Ибраһим мақамы

Құран кәрімде Ибраһим пайғамбардың (ғ.с.) өмірі жайында көп айтылған. Жас кезінде Ибраһим әкесі Азар мен тайпаластары мінажат ететін пұттарға табынудың ешқандай мағынасы жоқ екенін түсінеді. Кейін ол құдіретті күшті Күннен, Айдан, жұлдыздардан іздейді. Ақырында ол құдіретті күш жалғыз Жаратушы Алла тағалада екенін ұғып, өмірінің соңына дейін Жаратқан Иеге құлшылық етіп өткен.

Мұхаммед пайғамбар
(с.а.с.) «Хәлилулла» («Алланың

اَ a

Оқылуы:

Аллаһумма иннәкә тағламу сирри уә ғалаанияти фа-ақбәл мағзирати, уә тағламу хәәжәти фа-ағтыйни суіли, уә тағламу мә фи нәфси фа-ағфир ли зүнууби, аллаһумма инни әсәлукә имәәнән йубааширу қалби уә йақшинан саадиқан хәттә ағләмә иннәһә лә йұсыибуни иллә мә кәтәбтә ли рыддан минкә бимә қасәммә ли, әнтә уәлийи фи-д-дүниә уә-л-ахирати, тәуәффәни мүслимән уә әлхиқни би-с-саалихиинә.

Аллаһуммә лә тәдағ ләнә фи мақааминә һәзә зәнбән иллә ғәфартәһу, уә лә һәммән иллә фаражтәһу, уә лә хәәжәтән иллә қадайтәһә уә йәссәртәһә, фә-йәссир үмуурәнә, уә әшрәх сүдүүрәнә, уә нәууир құлуубәнә, уә ах-тим би-с-саалихаати ағмәә-ләнә, аллаһумма тәуәффәнә мүслимиинә уә әһйәнә мүслимиинә, уә әлхиқнә би-с-саалихиинә, гейрә хазая уә лә мәфтууниинә.

Мағынасы:

Йә, Алла! Сен сырымды да, жариялығымды да білесің. Кешірім сұрағанымды қабыл ет.

Мұқтаждығым да Саған мәлім. Өтінішімді аяқсыз қалдырма.

Ішімде не бәрін білесің. Кінәларымды кешіре гөр.

Йә, Алла! Сенен жүрегімді қуантатын иман, шын-шыл наным сұраймын. Білмегенімді білдір.

Маңдайыма жазғаныңнан басқасына душар етпе. Бергеніңе шүкіршілік етемін.

Сен – Бұ дүниенің де, О дүниенің де Билеушісісің.

Мені Бұ дүниеден мұсылман қылып өткіз, салихалылардың қатарына қос.

Йә, Алла! Осы мақамның қасында тұрған бізді күнәларымыздан арылттыр.

Жалбарыным сұрайтынымыз да осы.

Бізге қажеті – тек Сен көрсеткен ақиқат жолмен тура жүру.

Ісімізді оңға бастыр,

Кеудемізді кең пейілді ет,

Жүрегімізге нұрынды төк.

Жұмысымызды табысты аяқтат.

Йә, Алла! Бізді бұ дүниеге мұсылман етіп жаралтып, мұсылман етіп өткіз.

Салиқалылардың қатарына қос.

Ар-ұятымызды жоғалтырма, азғындыққа ұшыратпа.

Содан кейін қажы Алла тағаланың «Ибраһим мақамын намаз оқитын жер қылып алыңдар» («әл-Бақара» сүресінің 125-аяты) деген ұлағатты сөзін басшылыққа алып, Ибраһим мақамының артында екі рәкәттан тұратын намаз оқиды. Бірінші рәкәтта Құран кәрімдегі «Кәпірлер» сүресін, екінші рәкәтта «Ықылас» сүресін оқиды.

Исмайыл дуалы

Қағбаның солтүстік-батыс қабырғасының алдында жарты шеңбер тәрізді қабырға – әл-Хатим бар. әл-Хатимнің екінші аты – хажар Исмайыл. Қадым заманда әл-Қағбаның бөлігі болып саналған бұл жерді қажылар тауаф кезінде аяқ басуына болмайды. Діни аңыздар бойынша, бұл жерде Исмайыл пайғамбар (ғ.с.) мен оның анасы Һажар жерленген.

*йа зә-л-жәләәли уә-л-икрәәм, аллаһумма нәууир би-
л-гилми қалби, уә истағмил би-таағатикә бәдәни, уә
халлыс мин-әл-фитәни сирри, уә ишгил би-л-игтибәәри
фикри, уә қини шәрри уәсуәәси-ш-шайтаан уә әжирни
минһу йа рәхмәән*

*хәттә лә йәкүүнә ләһу гәлея сұлтаан рәббәнә
иннәнә әмәннә фа-ағфир ләнә зүнуубәнә, уә қинә азаабә-
н-нәәр.*

Мағынасы:

Йә, Алла! Сен - менің Жаратушымсың. Сенен басқа
құдай жоқ.

Сен мені жараттың, мен Сенің құлыңмын.

Мен Сенің билігіңдемін және Саған құлшылық
етемін деп уәде еттім.

Істеген ісімде жамандық болса, құтқара гөр.

Маған нығметіңді көрсет, кінәмді кешір.

Маған ғафу ет, өйткені кінәларды кешіретін жалғыз
- Сенсің.

Йә, Алла! Сенен салихалы құлдарың сұраған
жақсылықты сұраймын.

Салихалықұлдарың Сенен құтқаруды жалбарынған
зұлымдықтан мені де сақтай гөр.

Йә, Алла! Хүсни есімдеріңмен, жоғары сипат-
тарыңмен жүректерімізді тазарт, бізді Сенің ба-
қылауыңнан, сүйіспеншілігіңнен аластатуға әрекет-
тенетін пиғылдардан арылт.

Жомарттық пен кең пейілдіктің Иесі! Бізді бұ
дүниеден сүннет жолымен Саған жамағатпен бірге
жолығуға деген ынтамызбен жүргізіп өткіз.

Йә, Алла! Жүрегімді ғылыммен нұрландыр,

Денемді Саған деген құлшылыққа толтыр,

Сырымды сенімсіздіктен арылт,

оны «барра» дейді, Зәмзәм суы кәпірлерге сараң болатындықтан, оны «маднуна» дейді.

Қадым заманда, яғни біздің эрамызға дейін 9 ғасыр бұрын Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) қазіргі Палестина жерінде өмір сүріпті. Оның Сара деген әйелі болады. Сара құрсақ көтермейді. Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) әйелінің бедеулігін уайымдап, бір балаға зар болады. Сара күйеуіне Һажар деген күтуші күң қызға үйлен деп ақыл айтқан екен. Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) бәйбішесінің ұсынысын қабыл алып, Һажарды тоқалдыққа алған екен. Арада біраз уақыт өткесін Һажардың аяғы ауыр болып, толғағы жеткенде ұл тауыпты. Оның атын Исмайыл деп қойыпты.

Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) жалғыз ұлы Исмайылды жанындай жақсы көріпті. Тоқалдан қызғанған Сара күйеуінен Һажар мен Исмайылды алыс мекенге көшіруді талап етіпті. Басында қарсылық білдірген Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) ең соңында айтқанынан қайтпайтын Сараның ырқына көнеді. Әрине, мұның барлығы - Алла тағаланың әмірі, маңдайға жазылған дүние екендігін білетін Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) Һажар мен Исмайылды алып, алыс сапарға шығады. Олар үшеуі Әбу Қабис тауының бөктеріндегі шөлді аймаққа келіп, осы жерде Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) баласы мен әйелін қалдырып, Палестинаға қайтады. «Иә, Жаратқан Иеміз! Мен ұрпағымды ештеңе өспейтін аңғарға әкелдім, Сенің қасиетті Үйіңнің жанына қоныстандырдым. Бұл жерде олар Саған құлшылық қылады, оларға азық болатын жеміс сыйла» деп сүбхана Алла тағалаға дұға айтады (Құран кәрімдегі Ибраһим сүресінің 37-аяты).

Біраз күннен кейін Һажардың жолға алып шыққан азығы таусылып, торсықтағы суы да бітіп,

емшектегі сүті де тартылады. Кішкентай сәби Исмайыл жылап, тамақ сұрайды. Аштық пен шөл қысқан баласын көрген Һажар жүгіріп су іздейді. Ол ас-Сафа төбешігіне шығып, айналасына қараса, қарсы беттегі әл-Мәруә төбешігінде ағып жатқан суды көреді. ас-Сафа төбешігінен әл-Мәруә төбешігіне жүгіріп барса, жаңағы көрініс сағым болып шығады. Сосын ол әл-Мәруә төбешігінен айналаға көз жүгірткенде, ас-Сафа төбешігінде су ағып жатқанын көреді. Ол әл-Мәруәдан түсіп, ас-Сафа төбешігіне жүгіріп барса, ол да сағым болып шығады. Сөйтіп, Һажар ас-Сафа мен әл-Мәруә арасында жеті рет жүгіреді. Екі төбешік арасында жүгіріп жүріп, ол сүбхана Алла тағалаға дұға айтып, жан-тәнімен сенетіндігін білдіреді. Әбден шөлдеген Исмайыл жерді теуіп, анасына жылап, су сұрайды. Сол мезетте бала аяғының астында жатқан тастан су атқылай бастайды. Су шыға бастағанда Жәбірейіл періште Һажарға келіп, «Зүмми! Зүмми!» дейді (Зүмми - «құммен қорша» деген сөз). Һажар бұлақты құммен қоршап, Алла тағалаға мың да бір алғысын білдіреді. Міне, осы күннен бұл қайнар бұлақты Зәмзәм бұлағы деп атап кеткен.

Үш күннен соң Ибраһим пайғамбар (ғ.с.) Һажар мен Исмайылды сағынып, шөл далаға қайтып келеді. Ол Зәмзәм бұлағын көріп, Алла тағалаға шүкіршілік етіп, қатты қуанады.

– Хәлилулла! Ана жерде Жүрһүм деген қауым қоныс тепкен екен. Йеменнен су іздеп келген малшылар бізге жақын орналасуға Сізден рұқсат сұрайды. Оларға рұқсатыңызды бересіз бе? – деп Һажар күйеуінен сұрайды.

– Әрине! - дейді пайғамбар.

Сөйтіп, Жүрһүм тайпасы шатырларын Зәмзәм бұлағына жақын тігіп, суды қажеттеріне пайдалануға рұқсат алу үшін Һажар мен Исмайылға әрбір отбасынан бір-екі қойдан беріпті. Осылай бұл аңғарда тіршілік белгісі пайда болады.

Сүбхана Алла тағала Ибраһим пайғамбар мен оның ұлы Исмайылға (ғалейһима-с-сәләм) адамдар қажылық жасау үшін әл-Қағбаның ірге тасын қалауға әмір беріпті. Жәбірейіл періште Ибраһим пайғамбар мен Исмайылға (ғалейһима-с-сәләм) Алла тағала әмірімен қажылықты қалай жасау керектігін үйретіпті. Адамдар Ибраһимді пайғамбар деп танып, әл-Қағбаға қажылық жасапты. Арада талай жылдар өткесін Һажар мен Исмайыл қайтыс болады. Сол төңіректің билігі Жүрһүм тайпасының қолына тиеді, олар озбырлыққа жол береді. Жүрһүм тайпасы қажылардың мал-мүлкін тонап, берген салықтарын өз игіліктеріне жұмсайды. Тайпаның көсемдері тоналған алтыннан екі киіктің мүсінін жасайды. Алайда, бұл әділетсіздікті көрген Мекке жұрты Жүрһүм тайпасына қарсы шығып, екі арада бірнеше шайқастар болады. Ең ақырында Мекке жұрты жеңіске жетіп, Жүрһүм тайпасы басқа жерге қоныс аударады. Тайпа көсемдері Зәмзәм бұлағын бітемекші болып, екі алтын киіктің мүсіндерін түйелерге арта алмағандықтан, сол алтын киіктермен Зәмзәм бұлағының көзін бітеп, жермен жексен қылыпты. Сан ғасырлар өткеннен кейін адамдар Зәмзәм бұлағын ұмытып кетеді.

Арада талай-талай қилы замандар өтеді. Бір күні Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) атасы Абд әл-Мұталіб бин Һашим ғажайып түс көреді. Түсінде ол «Тайибаны қаз!» деген дауыс естиді. Ол «Тайиба деген

не?» деп сұрайды, бірақ оған ешкім жауап бермейді. Таңертең ұйқысынан оянғасын ол қауымдастарына түсін айтып береді. Бірақ ешкім де «тайибаның» не екенін білмейді. Келесі түні Абд әл-Мұталіб тағы да сол түсті көреді, түсінде ол «Барраны қаз!» деген дауыс естиді. «Барра деген не?» деп сұрағанда дауыс ғайып болады. Үшінші түні тағы да түсінде сол дауысты естиді. Бұл жолы дауыс «Маднунаны қаз!» деп айтады. «Ол не?» деп сұрағанда дауыс жоқ болады. Абд әл-Мұталіб төртінші рет түс көргенде дауыс «Зэмзэмді қаз!» деп айтады. «Зэмзэм деген не?» деп сұрағанда дауыс «Ешқашан оның суы таусылмайды, ол қажылардың шөлін қандырады. Ол ақ қауырсынды қарғаның жанында, «құмырсқа илеуінің» қасында» дейді.

«Құмырсқа илеуі» - бұл жерде Мекке шаһарын меңзеп тұр. Шындығында Меккеге қажылар керуен толы жүктерімен түкпір-түкпірден келеді. Меккеде ештеңе өспейді, ештеңе де екпейді. Сондықтан Мекке қажылық кезінде құмырсқа илеуіне ұқсайды.

Сонымен соңғы түсте дауыс Абд әл-Мұталібке көміліп қалған құдықтың дәл жерін айтып береді. Абд әл-Мұталіб баласы әл-Хәрісті жанына ертіп, екі кетпенді алып, әл-Қағбаға бет алады. Кенеттен Абд әл-Мұталіб ақ қауырсынды қарғаны көреді. Қарға екі пұт арасындағы тасты шоқиды. Абд әл-Мұталіб пен баласы қарға шоқыған жерді каза бастайды. Құдықты аршып жатқан кезде олардың айналасына адамдар жиналады. Олар екі пұттың арасын қазып жатқан әке мен балаға наразылықтарын білдіреді.

– Құдай маған Зэмзэм құдығын аршуды әмір етті. Зэмзэм құдығы бізге және қасиетті Үйге қажыға келгендерге нәр береді, - деді Абд әл-Мұталіб.

Сөйтіп, Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) ата-сы Абд әл-Мұталиб Зәмзәм құдығын тазартып, сұбхана Алла тағаланың әмірімен Зәмзәм суын Мекке жұрты мен қажылардың ауыз суына айналдырған екен.

Сонымен қажы Зәмзәм суын ішіп болғасын, әл-Мәсжид әл-Хәрәмнің ішінде қажылықтың тағы бір әдет-ғұрпы - сағиды орындайды.

САҒИ

Сағи – арабтың «шапшаң жүру» деген сөзі. Сағи – ас-Сафа мен әл-Мәруә төбешіктерінің арасында жеті рет жүгіретін діни жора. Қажы сағиды сұбхана Алла тағалаға жалбарынып, су іздеген Ибраһим пайғамбардың

әйелі Һажар мен баласы Исмайылдың (ғалейһим әс-сәләм) құрметіне орындайды.

Бүгінгі таңда қажылар сағи әдет-ғұрпын төбесі жабық, кең, әрі зәулім дәліздің ішінде орындайды. Дәліздің оң жағымен ас-Сафадан әл-Мәруәға қарай жүрсе, сол жағымен әл-Мәруәдан ас-Сафаға қарай жүреді. Дәліздің дәл ортасында мүгедектерге арналған арбамен жүруге лайықталған жол бар.

Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) сағи әдет-ғұрпын орындағанда екі төбешік арасындағы сайды жүгіріп өткен екен. Қазіргі уақытта осы сайды екі жасыл түсті дәліздің маңдайшалары көрсетеді.

Сағи әдет-ғұрпы ас-Сафадан басталып, әл-Мәруәдан аяқталады. ас-Сафадан әл-Мәруәға дейін

шапшаң жүруді бір рет деп, әл-Мәруәдан ас-Сафаға дейін шапшаң жүруді екі рет деп, сөйтіп екі төбешік арасында жеті рет шапшаң жүреді.

Алдымен, қажы ас-Сафа төбешігіне шығып, біраз аялдайды. Сосын құбыла (Қағба) жаққа қарап, былай дейді:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْـَٔلُكَ بِرَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ
 وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ
 وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ
 وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ

Оқылуы:

Аллаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр. Лә иләһә илла-л-ла уәхдәһу лә шәрикә ләһу, Ләһу-л-мүлк уә ләһу-л-хәмд уә һуәә ала күлли шейін қадир. Лә иләһә илла-л-ла уәхдәһу, Әнжәзә уағдаһу уа насара абдәһу уә һәзәмә-л-ахзәбә-әхдәһу.

Мағынасы:

Алла - ұлы, Алла - ұлы, Алла - ұлы.

Алладан басқа құдай жоқ, ол - жалғыз, оның серігі жоқ,

Онда - билік, оған - мақтау, ол барлығынан да күдіретті.

Алладан басқа құдай жоқ, ол – жалғыз.

Ол уәдесін орындайды, құлын қорғайды, әл-Әхзәб (Мәдина қаласы үшін шайқаста Мұхаммед пайғамбарымызға (с.а.с.) қарсы шыққан тайпалар одағын) жеңеді.

Одан кейін ас-Сафа дұғасы оқылады.

ас-Сафа дұғасы

1. аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә
 2. аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә
 3. аәәә

Оқылуы:

Әбдә-ә бимә аллаһу уә рәсуулуһу, иннә ас-Сафа уә-л-Мәруә мин шағаййри Алла фәмән хәжжә-л-бейтә әу иғтәмәрә фәлә жүнәәхә гәлейһи ән йатаууафа биһимә уә мән татаууаға хейрән фә-иннә Алла шәәкирүн галиимун.

Мағынасы:

Алла өзінің Елшісіне оны алғаш рет жасатқан.

Шындығында, ас-Сафа мен әл-Мәруа – Алланың берген діни жоралары.

Кімде-кім Үйге (Қағбаға) қажылық, не умра жасап, осы екеуін (ас-Сафа мен әл-Мәруаны) айналып жүгірсе, онда ол адам бәле-жаладан аман болады, бар жақсылық - өз еркімен жасаған адамда.

Шындығында, Алла тағала – рақымшыл, бәрін де білгіш.

Сосын қажы ас-Сафа төбешігінен түсіп, әл-Мәруә төбешігіне бет алады. Алдымен шапшаң жүреді, сосын екі жасыл түсті маңдайша арасында жүгіріп, одан кейін тағы да тез жүріп, әл-Мәруә төбешігіне жетеді. ас-Сафадан әл-Мәруәға жеткенше, яғни бірінші сағи (жүріс) кезінде қажы жол бойы мына дұғаны оқиды:

Бірінші сағи

1. аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә
 2. аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә
 3. аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә аәәә

мин ән-нәбийинә уа-с-садықиинә уә-ш-шүһәддәәи уа-с-салихиинә уә хәсүнә уләйикә рафишқан, зәликә-л-фадлұ минә-л-ла уә кәфә би-л-ла алиимән, лә иләһә иллә-л-ла хаққан хаққан лә иләһә иллә-л-ла тағаббудән уәриқан, лә иләһә иллә-л-ла уә лә нағбуду иллә иййәһну мұхлысыына ләһу әд-диинә уә ләу кәриһә-л-кәфируунә.

Мағынасы:

Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы,
Алла ұлылардың ең ұлысы, Аллаға - шексіз мақтау,
Қүдіретті Аллаға – мадақ! Оны таңертеңнен кешке дейін мақтаумен боламын.

Түнде Ол үшін сәждеге жығыламын және түні бойы Оған құлшылық етемін.

Алладан басқа құдай жоқ. Ол – жалғыз. Ол уәдесін орындайды, құлшылық еткенге жәрдем береді. Әл-Әхзәбті (Мәдина қаласы үшін шайқаста Мұхаммед пайғамбарымызға (с.а.с.) қарсы шыққан тайпалар одағын) жалғыз өзі жеңді.

Жаратқан Иеме дейін ештеңе болған жоқ. Өмір де, өлім де Алладан. Ол – мәңгі тірі, ешқашан өлмейді, ешқайда жоғалмайды.

Оның қолында – жақсылық, тағдыр да онда. Ол барлығынан да құдіретті.

Жаратқан Ием! Кінәмді кешір, рақымшылық жаса, ғафу ет, жомарт бол!

Айтпағаныңды айтқызба!

Шындығында, Сен біз білмейтінді білесің.

Иә, Алла! Сен – ең құдіреттісің әрі ең жомартсың.

Жаратқан Иеміз! Бізді тозақ отынан құтылу үшін бір-бірімізбен тату-тәтті өмір сүретін, табыс табатын, қуанышқа бөленетін, жақсылық күтетін адамдар ет.

Саған құлшылық еткен салихалылардың қатарына қос.

Алланың нығметіне бөленген елшілердің, шынжыл жандардың, діни жорықтарда қаза болғандардың, салихалылардың және оларға жақсы серік бола білгендердің санатына қос.

Абыройдың барлығы Алладан. Бәрін білуші Алланың өзі жар болсын!

Алладан басқа құдай жоқ екені шындық та, ақиқат та.

Алладан басқа құдай жоқ деп құлшылық етеміз.

Алладан басқа құдай жоқ және тек қана оған сыйынамыз. Алла берген дінімізді шынайы ұстаймыз, кәпірлікті жек көреміз.

әл-Мәруаға жақындағанда оқылатын дұға:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْـَٔلُكَ الْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَجْعَلُ لِمَنْ شِئْتَ مِنْ عِبَادِكَ الْيُسْرَةَ وَالْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَجْعَلُ لِمَنْ شِئْتَ مِنْ عِبَادِكَ الْيُسْرَةَ وَالْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَجْعَلُ لِمَنْ شِئْتَ مِنْ عِبَادِكَ الْيُسْرَةَ وَالْجَنَّةَ بِاَنَّكَ تَجْعَلُ لِمَنْ شِئْتَ مِنْ عِبَادِكَ الْيُسْرَةَ

Оқылуы:

Иннә ас-Сафа уә-л-Мәруә мин шағаайири Алла фәмән хәжжә-л-бейтә әу игтәмәрә фәлә жүнәәхә гәлейһи ән йатаууафа биһимә уә мән татаууаға хейрән фә-иннә Алла шәәкирүн гәлишмун.

Мағынасы:

Шындығында, ас-Сафа мен әл-Мәруа – Алланың берген діни жоралары.

Кімде-кім Үйге (Қағбаға) қажылық, не умра жасап, осы екеуін (ас-Сафа мен әл-Мәруаны) айналып жүгірсе, онда ол адам бәле-жаладан аман болады, бар жақсылық - өз еркімен жасаған адамда.

мин-аз-зулли уә кәббирһу тәкбишрән, аллаһумма иннәкә құлтә фи китәәбикә-л-мүнзали әдгүүни әстәжиб ләкум дағаунәәкә рәббәнә фа-ағфир ләнә кәмә әмәртәнә иннәкә лә тухлифу-л-миғаадә.

Рәббинә иннәнә сәмиғнә мүнәәдийән йәнәәди ли-л-имәән ән әмәну би-рәббикум фә-әмәннә рәббәнә фа-ағфир ләнә зүнуубәнә уә кәффир аннә сәййәтинә уә тәуәффәнә маға-л-әбраар, рәббәнә әтинә мә уағадтәнә гала рүсүликә уә лә түхзинә йәумә-л-қийаамә иннәкә лә тухлифу-л-миғаад, рәббәнә гәлейкә тәуәккәлнә уә илейкә әнибнә уә илейкә-л-масыыр, рәббәнә ағфир ләнә уә ли-ихуәәнинә әлләзинә сәбәқуунә би-л-имәән уә лә тәжғал фи құлуубинә гыллән лиләзинә әмәну рәббәнә иннәкә рәйууфун рәхшмун.

Рәбби иғфир уә әрхәм уә ағфу уә тәкәррәм уә тәжәәуәз гамма тағләму. иннәкә тағләму мә лә нағләму, иннәкә әнтә Алла әл-әғаззу әл-әкрәму.

Мағынасы:

Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы,
Аллаға – мақтау. Алладан басқа құдай жоқ.

Ол – біреу, жалғыз, мәңгі. Оның серігі жоқ, одан ешкім тумаған.

Ол өзі жалғыз ғана билік жасайды.

Ол ешкімді кемсітпейді, артық та санамайды.

Иә, Алла! Бізге түсірген кітабындағы «Маған айтқан дұғаларың қабыл болады» деген сөзің біздің жадымызда.

Жаратқан Иеміз! Бізді кешір, әміріңе құлдықпыз.

Шындығында, Сен уәденді бұзған емессің.

Жаратқан Иеміз! Біз «Жаратқан Иелеріңе иман келтіреңдер» деп иманға шақырғандарды естідік. Иман келтірдік.

Жаратқан Иеміз! Біздің кінәларымызды кешіре гөр.
Жаман қылықтарымыздан арылт. Бұ дүниеден инабат-
ты жандар санатынан өткіз.

Жаратқан Иеміз! Елшілерің арқылы бізге жеткізген
уәдеңді бере гөр! Қиямет күні бізді ұятқа ұшыратпа!

Шындығында, Сен уәдеңді бұзған емессің.

Жаратқан Иеміз! Саған тәуекел еттік. Ұятымыз да
сенде, тағдырымыз да сенің қолында.

Жаратқан Иеміз! Бізді және бізге дейін өмір сүрген
иманымыз бір ағайындарымызды кешіре гөр. Біздің
жүрегімізде иман келтіргендерге жеккөрініштік сезімді
оятпа.

Жаратқан Иеміз! Шындығында, Сен қайырымды-
сың, рақымдысың.

Жаратқан Ием! Кінәмді кешір, рақымшылық жаса,
ғафу ет, жомарт бол!

Айтпағаныңды айтқызба!

Шындығында, Сен біз білмейтінді білесің.

Иә, Алла! Сен – ең құдіреттісің әрі ең жомартсың.

ас-Сафаға жақындағанда оқылатын дұға:

ʾāllāhū ʾal-ʾalīmin ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm
 ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm ʾal-ʾalīm

Оқылуы:

*Иннә ас-Сафа уә-л-Мәруә мин шағаайіри Алла
фәмән хәжжә-л-бейтә әу игтамәрә фәлә жүнәәхә
галейһи ән йатаууафа биһимә уә мән татаууага хейрән
фә-иннә Алла шәәкирүн галишмун.*

гала күлли шейін қадшир, аллаһумма инни әсалүкә-л-хейрә күлләһу гажиләһу уә әжиләһу уә әстағфирукә ли-зәнби, уә әсалүкә рәхмәтәкә йа әрхәмә-р-рәһимиинә. рәбби игфир уә әрхәм уә ағфу уә тәкәррәм уә тәжәәуәз гамма тағләму. иннәкә тағләму мә лә нағләму, иннәкә әнтә Алла әл-әғаззу әл-әкрәму.

Рәбби зидни ғылмән уә тузиг қалби бәгдә из һәдейтәни, уә һәб лии мин ләдүнкә рәхмәтән иннәкә әнтә-л-уәһһәәб. аллаһумма гафини фи сәмғи уә баса-ри лә иләһә иллә әнтә, аллаһумма инни ағуузу бикә мин азааби-л-қабр, лә иләһә иллә әнтә сүбхәәнәкә инни күнту мин-аз-зальмиинә. аллаһумма инни ағуузу бикә мин-әл-күфр уә-л-фақр. аллаһумма инни ағузу би-рыдаакә мин сахтакә уә би-мұғафаатикә мин ұқұбатикә ағуузу бикә минкә лә ахсыи сәнәйән галейкә әнтә кәмә иснейтә гала нәфсикә фә-ләкә-л-хәмдү хәттә тарда.

Мағынасы:

Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы,

Аллаға – мақтау!

Жаратқан Иеміз! Бізге нұрыңды жаудыр, кінәмізді кешір.

Шындығында, Сен бәрінен де күдіреттісің.

Иә, Алла! Сенен ерте ме, кеш пе беретін жақсылығыңды сұраймын. Менің кінәмді кешіре гөр.

Йә қайырымшылдардың ең қайырымдысы! Сенен қайырымдылық сұраймын.

Жаратқан Ием! Кінәмді кешір, рақымшылық жаса, гафу ет, жомарт бол!

Айтпағаныңды айтқызба!

Шындығында, Сен біз білмейтінді білесің.

Иә, Алла! Сен – ең күдіреттісің әрі ең жомартсың.

*иләһә иллә-л-ла әл-мүлк әл-хаққ әл-мубиинә Мүхәммәдүн
рәсуулу-л-ла ас-саадық әл-уәғд әл-әмшин.*

*Аллаһумма инни әсәлүкә кәмә һәдейтәни ли-л-
исләәм ән лә тәнзиғһу минни хәттә тәтәуәффәни уә
әнә мүслим.*

*Аллаһумма әжғал фи қалби нуурән уә фи сәмғи
нуурән уә фи басари нуурән, аллаһумма әшрәх лии
садри уә йәссир лии әмри уә ағуузу бикә мин шәрри
уәсәәуису-с-садр, уә шәтәәти-л-әмр, уә фитнәти-
л-қабр, аллаһумма инни ағуузу бикә мин шәрри мә
йәлижү фи-л-лейли уә шәрри мә йәлижү фи-н-нәһһәэр,
уә мин шәрри мә тәһүббү биһи әр-рийәәх йа әрхәмә-р-
рәхиминә, сүбхәәнәкә мә габәднәкә хаққә гибәәдәтикә
йа Алла, сүбхәәнәкә мә зәкәрнәкә хаққә зикрикә йа Алла.
рәбби игфир уә әрхәм уә ағфу уә тәкәррәм уә тәжәәуәз
гамма тағләму.*

*Иннәкә тағләму мә лә нағләму, иннәкә әнтә Алла
әл-әғаззу әл-әкрәму.*

Мағынасы:

Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы,
Аллаға – мақтау.

Иә, Алла! Білмей істеген жақсылық сұраймын,
ал білмей істейтін зұлымдықтан сақтай гөр. Барлық
білмей істеген істерімді кешіре гөр.

Шындығында, Сенің білмейтінің жоқ.

Алладан басқа құдай жоқ. Ол – әлемді билеуші,
ақиқат, шындық.

Мүхәммед – Алланың адал, уәдесінде тұрған,
шыншыл елшісі.

Иә, Алла! Мені Исламның ақиқат жолымен тура
жүргізуді сұраймын. Өмірімнің соңғы күніне дейін
осы жолдан тайдырма. Мен – мұсылманмын.

Кімде-кім Үйге (Қағбаға) қажылық, не умра жасап, осы екеуін (ас-Сафа мен әл-Мәруаны) айналып жүгірсе, онда ол адам бәле-жаладан аман болады, бар жақсылық - өз еркімен жасаған адамда.

Шындығында, Алла тағала – рақымшыл, бәрін де білгіш.

Бесінші сағи

ˆˆˆˆ ˆ ˆˆˆˆ ˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 ˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 "ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 "ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 ˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 "ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 "ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ
 "ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ ˆˆˆˆ

Оқылуы:

Аллаһу әкбәр, аллаһу әкбәр, аллаһу әкбәр, уә ли-л-лаһу-л-хәмдү сүбхәәнәкә мә шәкәрнәкә хаққа шүкрикә йа Алла, сүбхәәнәкә мә әглә шәйнүкә йа Алла, аллаһумма хәббиб илейнә-л-имаан уә зейинһу фи құлуубинә,

*уә кәрриһ илейнә-л-күфр уә-л-фусұұқ уә-л-ысйан уә
ижғалнә мин-әр-рәәшидин.*

*Рәбби игфир уә әрхәм уә агфу уә тәкәррәм уә
тәжәәуәз гамма тағләму.*

*Иннәкә тағләму мә лә нағләму, иннәкә әнтә Алла
әл-әғаззу әл-әкрәму.*

*Аллаһумма қини азаабәкә йәумә тәбғасу гибәәдәкә,
аллаһумма иһдини би-л-һүдә уә наққини би-т-тақуа, уә
ағфир лии фи-л-ахирати уә-л-уулә, аллаһумма әбсұт
ғалейнә мин бәрәкәәтинә уә рәхмәтикә уә фадлықа уә
ризқикә.*

*Аллаһумма инни әсәлүкә ан-нағшима-л-муқшимә
әлләзи лә йәхуулу уә лә йәзуулу әбәдән аллаһумма әжғал
фи қалби нуурән уә фи сәмғи нуурән, уә фи басари
нуурән, уә фи лисәәни нуурән уә ан йәмшини нуурән, уә
мин фауқи нуурән, уә әжғал фи нәфси нуурән, уә ғаззым
лии нуурән.*

Рәбби әшрәх лии садри уә йәссир лии әмри.

Мағынасы:

Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы,
Аллаға – мақтау!

Саған шүкіршілік қылғанымызға мақтанамыз.
«Йә, Алла!» деп шүкіршілік еткеніміз – хақ.

Иә, Алла! Сенен асқан ештеңе жоқ екеніне
мақтанамыз.

Иә, Алла! Бізді иманды қыл, иманды жүрегімізге
ұялат.

Кәпірлікті жексұрын қыл, жаман қылықтардан,
бүлікшіліктен арылт. Салиқалылардың қатарына қос.

Жаратқан Ием! Кінәмді кешір, рақымшылық жаса,
ғафу ет, жомарт бол!

Айтпағаныңды айтқызба!

Шындығында, Сен біз білмейтінді білесің.
 Иә, Алла! Сен – ең құдіреттісің әрі ең жомартсың.
 Иә, Алла! Құлшылық еткендерді тексерген күні
 азабыңа ұшыратпа.

Иә, Алла! Ақиқат жолыңменен тура жүргіз,
 тақуалы қыл.

Бұ дүние мен О дүниеде мені кешіре гөр.

Иә, Алла! Бізге берекетінді, рақымшылығыңды,
 сүйіспеншілігінді, рызығыңде бере бер.

Иә, Алла! Сенен ешқашан жоғалмайтын,
 өзгермейтін мәңгілік бақыт сұраймын.

Иә, Алла! Жүрегімді нұрға толтыр, естуімді,
 көруімді нұрлы ет.

Тілім нұрлы болсын, оңым да, үстім де нұрға тол-
 сын.

Жанымды, тәнімді нұрлы ет,

Жаратқан Ием! Кеудемді шындыққа толтыр, ісімді
 табысты ет.

әл-Мәруаға жақындағанда оқылатын дұға:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْـَٔلُكَ بِرَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ
 "اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْـَٔلُكَ بِرَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَحْمَتِكَ"

Оқылуы:

*Иннә ас-Сафа уә-л-Мәруә мин шағайири Алла
 фәмән хәжжә-л-бейтә әу игтәмәрә фәлә жүнәәхә
 галейһи ән йатаууафа биһимә уә мән татаууаға хейрән
 фә-иннә Алла шәәкирүн галиһимун.*

Мағынасы:

Шындығында, ас-Сафа мен әл-Мәруа – Алланың
 берген діни жоралары.

Кімде-кім Үйге (Қағбаға) қажылық, не умра жасап, осы екеуін (ас-Сафа мен әл-Мәруаны) айналып жүгірсе, онда ол адам бәле-жаладан аман болады, бар жақсылық - өз еркімен жасаған адамда.

Шындығында, Алла тағала – рақымшыл, бәрін де білгіш.

Алтынышы сағи

٠ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٠ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٠ ٱٱٱ ٠ ٱٱٱ ٠ ٱٱٱ
 ٠ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٠ ٱٱٱٱ ٠ ٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ
 ٠ ٱ ٱ ٱ ٱٱٱٱٱٱٱ ٠ ٱ ٠ ٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱ
 ٠ ٱ ٱ ٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱ ٠ ٱٱٱٱ ٱٱٱٱ
 ٠ ٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱ ٠ ٱٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ
 ٠ ٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱ ٠ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ
 ٠ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱ ٱٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ
 ٠ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ ٱ ٱ
 ٠ ٱٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ
 ٠ ٱٱ
 "ٱٱٱ
 ٠ ٱٱٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱ ٱٱٱ ٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ
 "ٱٱٱ ٱ ٱ ٠ ٱٱٱٱٱ

Оқылуы:

Аллаһу әкбәр, аллаһу әкбәр, аллаһу әкбәр, уә ли-л-лаһу-л-хамдү лә иләһә илла-л-ла уәхдәһу садақа уағдәһу, уә насара абдәһу уә һәзәмә-л-әхзәәбә уәхдәһу, лә иләһә илла-л-ла уә лә нағбуду илә йһиәһу мұхлысыына ләһу әд-дишә уә ләу кәриһә-л-кәфируунә, аллаһумма инни

әсәлүкә-л-һүдә уә-т-тақуа уә-л-ғифаафа уә-л-ғина,
 аллаһумма ләкә-л-хәмдү кә-л-ләзи тақуулу уә хейрән
 миммә нақуулу аллаһумма инни әсәлүкә рыдаакә уә-
 л-жәннәтә уә ағуузу бикә мин сахтыка уә-н-нәәр уә
 мә йуқаррибунни илейһә мин қаулин әу фиғлин әу ама-
 лин, аллаһумма би-нуурикә иһтәдейнә уә би-фадлықә
 истағнейнә уә фи кәнәфикә уә инғаамикә уә ғатаайкә
 уә ихсәәникә асбахнә уә әмсейнә әнтә-л-әууәл фәлә
 қабләкә шейін, уә-л-аахиру фәлә бағдәкә шейін, уә-з-
 зааһиру фәлә шейін, уә-л-баатыну фәлә шейін дуунәкә,
 нағуузу бикә мин-әл-фәләси уә-л-кәсәли уә азааби-л-
 қабри уә фитнәти-л-ғынә уә нәсәлүкә-л-фәузә би-л-
 жәннәти.

*Рәбби игфир уә әрхам уә ағфу уә тәкәррәм уә
 тәжәәуәз ғамма тағләму.*

*Иннәкә тағләму мә лә нағләму, иннәкә әнтә Алла
 әл-әғаззу әл-әкрәму.*

Мағынасы:

Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы,
 Аллаға – мақтау.

Алладан басқа кұдай жоқ. Ол жалғыз екені
 шындық. Ол уәдесін орындайды, құлшылық еткенді
 жеңіске жеткізеді. Әл-Әхзәбті (Мәдина қаласы үшін
 шайқаста Мұхаммед пайғамбарымызға (с.а.с.) қарсы
 шыққан тайпалар одағын) жалғыз өзі жеңді.

Алладан басқа кұдай жоқ. Біз шын ықыласпен тек
 қана Оған сыйынамыз.

Оның ақиқат діни бар, кәпірлерді жек көреді.

Иә, Алла! Сенен ақиқат жолымен тура жүргізуді
 сұраймын, тақуалы ет, жомарт қыл, байлық бер.

Иә, Алла! Саған мақтау айтамын. Саған мақтау
 айтқан жақсылыққа ие болады.

Оқылуы:

Аллаһу әкбәр, аллаһу әкбәр, аллаһу әкбәр, аллаһу әкбәр кәбишрән уә әл-хәмдү ли-л-лә кәсишрән

Аллаһумма хәббиб илейиә-л-имәәнә уә зейинһу фи қалби уә кәрриһ илейиә-л-күфрә уә-л-фусууқа уә-л-ғысыаана уә әжғални минә-р-рашидиинә.

Рәбби иғфир уә әрхәм уә ағфу уә тәкәррәм уә тәжсәуәз ғамма тағләму.

Иннәкә тағләму мә лә нағләму, иннәкә әнтә Алла әл-әғаззу әл-әкрәму.

Аллаһумма ихтим би-л-хейрәәти әжсәәлнә, уә хаққиқ би-фадлықә әмәәләнә, уә сәһһил ли-булууги рыдаакә сүбүләнә уә хәссин фи жамииги-л-әхуәәли ағмәәләнә, йә мүнқыза-л-ғарқа йә мүнжсийә-л-һәлкә, йә шәәһидә күлли нәжсуә, йә мүнтәһә күлли шәкуә, йә қадиима-л-ихсәән йә дәәйимә-л-мағрууфи, йә мән лә гинән би-шеййн ганһу уә лә бүддә ликүлли шеййн минһу, йә мән ризқу ликүлли шеййн ғәлейһи уә масыыру күлли шеййн илейһи,

Аллаһумма инни ғәййд бикә мин шәрри мә ағтайтәнә уә мин шәрри мә манағтәнә.

Аллаһумма тәуәффәнә мүслимиинә уә әлхиқнә би-с-саалихиинә ғейри хазаайә уә лә мәфтуншинә, рәбби йәссир уә лә туғассир рәбби итмим би-л-хейр.

Мағынасы:

Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы, Алла – ең ұлы,
Алла ұлылардың ең ұлысы, Аллаға - шексіз мақтау.

Иә, Алла! Бізді иманды қыл, иманды жүрегімізге ұялат.

Кәпірлікті жексұрын қыл, жаман қылықтардан, бүлікшіліктен арылт. Салиқалылардың қатарына қос.

"àäâ âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ

Оқылуы:

Иннә ас-Сафа уә-л-Мәруә мин шағаайири Алла фәмән хәжжә-л-бейтә әу игтәмәрә фәлә жүнәәхә галейһи ән йатаууафа биһимә уә мән татаууага хейрән фә-иннә Алла шәәкирүн галишмун.

Мағынасы:

Шындығында, ас-Сафа мен әл-Мәруа – Алланың берген діни жоралары.

Кімде-кім Үйге (Қағбаға) қажылық, не умра жасап, осы екеуін (ас-Сафа мен әл-Мәруаны) айналып жүгірсе, онда ол адам бәле-жаладан аман болады, бар жақсылық - өз еркімен жасаған адамда.

Шындығында, Алла тағала – рақымшыл, бәрін де білгіш.

Сағиді аяқтағаннан кейін оқылатын дұға

âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ
· â â â âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ
â â âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ
"âââ âââ âââ âââ âââ âââ âââ

Оқылуы:

Рәббәнә тақаббал миннә уә гаафинә уаағфу ганна уә гала таағатика уә шүкрикә ағынна уә гала гейрикә лә тәкилнә уә гала-л-имәән уә-л-исләәми-л-кәәмил жамииган тәуәффәнә уә әнтә радын ганна,

Аллаһумма әрхәмни би-тәрки-л-мағаасыи әбәдән мә әбқейтәни уә әрхәмни ән әтәкәлләфү мә лә йағныйни уә әрзүқни хүснә-н-назари ганни йа әрхәмә-р-рәәхиминә.

Мағынасы:

Жаратқан Иеміз! Бізге рақымшылығыңмен кара, бәле-жаладан құтқар. Тағаттылығыңмен, шүкіршілігіңмен бізге жәрдем бер. Біздің барлығымызға Исламды толық сезінетін иман бер. Сен бізге риза бол.

Йә, Алла! Мойныма артқан күналарымнан мүлдем арылт. Тауқыметті тартқызба. Маған рақымшылығыңмен қарап, жақсылығыңды бер.

Сен – қайырымдылардың ең ұлығысың!

Осылайша, әл-Мәсжид әл-Хәрәмдағы тауаф, сағи діни жораларды Зү-л-хижжә айының 8-күніне дейін орындаған қажы бұл әрекеттерін умра (кіші қажылық) кезіндегі рәсімдерге санаса, ихрам хал-күйінен шығуына болады. Ол үшін сағи аяқталғаннан кейін умра жасаған мұсылман шашын қайшымен қысқартады, не тақырға алып тастайды. Қажы әйел шашының бұрымын саусақтың еліндей қысқартады.

Осыдан кейін тыйым салынғандар қайтадан рұқсат етіліп, «халел» қалпына түседі. Алайда, Зү-л-хижжә айының 8-күнінде қажыға келген мұсылман қайтадан денесін толық жуып, ғұсыл жасап, ихрам хал-күйіне қайтадан түсуі тиіс.

Ал егер қажы бұл әрекеттерін қажылық кезіндегі рәсімдер деп санаса, онда ол шаш қию рәсімін орындамайды, ихрам хал-күйінен шықпайды.

Сонымен Зү-л-хижжә айының 7-күні әл-Мәсжид әл-Хәрәмда қажылық туралы хұтба (діни уағыз сөз) оқылады.

Қажы Сауд Арабиясына осы күннен бір-екі күн ерте келсе, онда ол Мекке мүкәррәмдағы Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) есімімен тығыз байланысты

тарихи жерлерді аралап көрген абзал. Бұл тарихи жерлермен қажылық біткеннен кейін де танысуға болады.

МЕККЕДЕГІ ТАРИХИ ЖЕРЛЕР

Ғар Хи́ра – Нұр тауындағы Хи́ра үңгірі. Мұхаммед (с.а.с.) пайғамбарлық келгенге дейін осы жерде ойға шомып отырғанды ұнатқан. 610 жылдың Рамадан айының Қадір түнінде осы жерде қырық жастағы Мұхаммед (с.а.с.) Алла тағаланың уахи сөзін алғаш естиді. Осы жерде Жәбірейіл періште Мұхаммедке (с.а.с.) Алланың Елшісі екенін жеткізді.

Үңгір Меккенің солтүстік-шығыс жағындағы Нұр тауының

Мекке – Мина	7 км
Мекке – Мүздәлифа	10 км
Мекке – Мүздәлифаның соңы	15 км
Мүздәлифа – Арафат	6 км
Мекке – Арафат	21 км
әл-Жамрат ас-сұғра – әл-Жамрат әл-уста	150 м
әл-Жамрат әл-уста – әл-Жамрат әл-ақаба	275 м

Қажылық жүретін жерлер

1. әл-Мәсжид әл-Харам
2. «әл-Мұғалла» зираты
3. әл-Махсаба
4. Нұр тауы
5. Ғар Хи́ра
6. әл-Жамрат әл-ақаба
7. әл-Жамрат әл-уста
8. әл-Жамрат ас-сұғра
9. әл-Хейф мешіті
10. Мина
11. Мұхәссір аңғары
12. Мүздәлифа
13. әл-Машғар әл-Харам мешіті
14. Мүздәлифаның шекарасы
15. Арафат тауы
16. ар-Рахман тауы
17. «Нәмириг» мешіті
18. «Ғарна» аңғары

басында орналасқан. әл-Мәсжид әл-Хәрәмнан 4 км. қашықтықта.

Ғар Сәуір – Сәуір үңгірі. Алланың ақиқат жолын уағыздап жүрген Мұхаммед пайғамбарды (с.а.с.) пұтқа табынатын меккеліктер қуғынға ұшырата бастайды. 622 жылы өміріне қауіп төнген Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) Ислам дінін алғашқы болып қабылдаған Әбу Бәкірмен бірге түн жамылып, Меккеден жасырынып шығады.

Бір құдайға сыйынатын тұрғындары бар Ясрибке (Мәдинаға) бет алған екеуінің соңына қуғыншылар түседі. Сонда Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) мен Әбу Бәкір Меккенің төменгі жағындағы (оңтүстігіндегі) осы үңгірге барып жасырынады. Алла тағаланың әмірімен үңгірдің аузында өрмекшінің өрмегін көрген қуғыншылар, оларды таба алмай, кері қайтады (Құран кәрімдегі «Тәубе» сүресінің 40-аяты).

Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) туған үйі. Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) Ай жылнамасына сәйкес Піл жылының Рәби әл-әууәл айының 12-жұлдызында (570 жылдың 29-тамызында) тау өткеліндегі Һашим руының қоныс тепкен мекенінде туған. Қазір бұл жер Әли өткелі деп аталады.

1952 жылы Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) кіндік қаны тамған, анасы Әмина бинт Уаххаб мәпелеп құндақтаған жерінің орнына Меккенің ғылыми кітапханасының ғимараты тұрғызылады. «әл-Ғазза» көшесінің бойында тұрған осы кітапхананың ғимараты

әл-Мәсжид әл-Хәрәмнің «әс-Сәләм» қақпасынан шыққанда көрінеді.

Имам Әлидің үйі. Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) жастай жетім қалып, әкесінің ағасы Әбу Талибтің қолында тәрбиеленеді. Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) балалық шағы өткен бұл үйде Әбу Талибтің ұлы Әли де дүниеге келеді. Кейін Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) қызы Фатима мен Әлиді үйлендіріп, олардан Хасан және Хусейн деген немерелері болады.

Қазір бұл үйдің орнына «ән-Нажах» медресесі салынған, ол әл-Мәсжид әл-Харамның шығыс жағындағы бір жарым шақырым жерде.

Хадижа ханымның үйі. Хадижа ханым - Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) бірінші әйелі. Меккенің бай саудагер әйелі болған 40 жастағы жесір Хадижа ханым 25 жастағы Мұхаммедке (с.а.с.) тұрмысқа шығып, өмірінің соңына дейін ширек ғасыр бойы осы үйде бірге тұрып, өмір сүрген. Хадижа ханым Мұхаммедті Алланың Елшісі екенін таныған, Ислам дінін қабылдаған алғашқы әйел болғандықтан, мұсылмандар оны «Имандылардың Анасы» деп атаған. Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) Хадижа ханымнан Қасым, Абдалла деген ұлдар (жастай қайтыс болған), Зейнаб, Рұқия, Үммү Күлсім, Фатима деген қыздар көріп, ұрпақ сүйген.

Хадижа ханымның үйі әл-Мәсжид әл-Хәрәмнің сағи әдет-ғұрпын орындайтын бөлігіне қарама-қарсы бағытта жатқан Уәди Ибраһим аңғарының ортасындағы әл-Қашашия жерінде орналасқан. Мешіттен бір жарым шақырым қашықтықтағы бұл жерде қазір Құран жаттайтын медресе бар.

Хамза үйі. Хамза – Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) әкесінің ағасы. Ержүрек батыр адам болған. Мұсылмандар алғаш рет жеңіске жеткен Бадр құдығы жанындағы шайқаста ерекше ерлік көрсеткен. Ухуд тауының жанындағы шайқаста қаза табады.

Хамзаның үйі әл-Мәсжид әл-Хәрәмнің оңтүстігінде мешіттен жарты шақырым жерде. Қазір бұл жерде шағын мешіт пен балалар кітапханасы бар.

Дар әл-Арқам бин Әби әл-Арқам ас-Сафа төбешігінің жанында. Исламға дейін Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) мен оның сахабалары (серіктері) осы жерде жасырынып намаз оқыған. Бұл жерде Омар бин әл-Хаттаб Ислам дінін қабылдаған. әл-Мәсжид әл-Хәрәмда намаз оқып болған мұсылмандар мешіттің осы жерінен шыққан.

«әл-Мұғалла» зираты Алланың Үйі мен әл-Мұғабата деген жердің арасында орналасқан. Зиратта Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) арғы атасы Абд Манаф, атасы Абд әл-Мұталиб, анасы Әмина бинт Уаххаб, бірінші әйелі Хадижа ханым жерленген.

Бәлкім, қажылыққа ерте кезден барып жүрген біздің ата-бабаларымыз «әл-Мұғалла» зиратын көргеннен кейін, тілімізге «мола» деген сөз енгізген болар. Сонымен қатар араб тілінде «мұғалла» деген сөз «биік жер» деген мағына береді.

«ар-Рая» мешіті. Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) Меккені пұтқа табынатындардан азат етіп, өзі туып-өскен шаһарға кіргенде Ислам дінінің жасыл жалауын тіккен жерге кейін «ар-Рая» («Жалау») мешіті салынады. Мешіт «әл-Мұғалла» зиратының жанында орналасқан.

«әл-Ижэбә» мешіті Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) Минадан қайтып оралғанда түнеген жерінде салынған. «әл-Мұғабда» ауданындағы «әл-Махсаба» деген жердегі осы мешіт 2001 жылы күрделі жөндеуден өткен.

«әл-Биға» немесе «әл-Ақаба» мешіті. Меккенің айналасында Ислам діні тарағаннан кейін Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) мен ансарлары (жақтаушылары) жиналған жерге 761 жылы Әбу Жағфар әл-Мансұр тұрғызған. Төбесі ашық бұл мешіт әлі күнге дейін сақталған. «әл-Ақаба» жамратынан 300 метр жерде көпірдің оң жағында тұр.

«Нәмириг» мешіті. Арафат аңғарындағы мешіт. Мешіттің батысында «Нәмириг» деген тау бар. Арафат күні Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) осы жерге шатырын тігіп, тоқтаған. Сосын түстен кейін «Ғарна» аңғарының ортасына көшкен. Хұтба айтып, намаз оқып болғасын кешке жақын әл-Мүздәлифаға барған.

Нижра жыл санауының екінші ғасырында Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) «Ғарна» аңғарының ортасында хұтба айтып, намаз оқыған жеріне осы мешіт салынады. Кейін ғасырлар бойы осы мешіттің ауқымы кеңейтіле береді.

Қазір мешіттің шығыстан батысқа ұзындығы 340 метр, солтүстіктен оңтүстікке алып

жатқан ені 240 метр. Мешіттің ауданы 110 мың шаршы метр. Екі қабаттан тұратын ұзындығы 120 метр артыңғы бөлігінің ауданы 28800 шаршы метр. Мешіттің артында 8 мың шаршы метрді алып жатқан шатырлы алаң бар. Мешіттің алты мұнарасы бар, олардың биіктігі 60 метр. Осы мешітте бір уақытта 350 мың адам намаз оқи алады.

Қасиетті жерлерде оқылатын дұға:

" ā āāā āāā āāāā āāāā ā
 'B āā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā ā
 :āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā
 " āāā āāā
 āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā āāāā

Оқылуы:

Аллаһумма рәббәнә тақаббәл миннә уә гаафинә уә ағфу ганнә.

Аллаһумма тәуәффәнә мүслиминә, уә әхйәнә мүслиминә, уә әлхиқнә би-с-саалихинә.

Аллаһумма инни аудағту һәзә-л-мәхәллә-ши-шәриифә мин йәуминә һәзә илә йәуми-л-қийаамати, хаалысан мұхлысан.

Әшһәдү әннә лә иләһә иллә Алла, уә әннә мүхәммәдән ғабдуһу уә рәсүүлуһу.

Мағынасы:

Иә, Алла! Жаратқан Иеміз! Бізді қабыл ал, кешірімді бол, күнәдан арылт.

Оқылуы:

Аллаһумма һәзиһи минә фә-әмнүн гәлейә бимә мәнәнтә биһи гәлә әулийәәйикә уә әһли таағәтика, сүбхәәнә әлләзи фи-с-сәмәәиһи ғаршуһу сүбхәәнә әлләзи фи-л-арды сатуатуһу, сүбхәәнә әлләзи фи-л бәхри сәбишуһу, сүбхәәнә әлләзи фи-н-нәәри сұлтануһу, сүбхәәнә әлләзи фи-л-жәннәти рәхмәтуһу, сүбхәәнә әлләзи рафаға әс-сәмәәид уә уадаға әл-арда би-құдрәтиһи

Сүбхәәнә әлләзи лә мәнжә уә мәлжәид минһу иллә шлейһи.

Мағынасы:

Иә, Алла! Бұл – Мина. Әулиелер мен Саған құлшылық еткен халықтарға жасаған қайырымыңды маған да көрсет.

Аспанда тағы бар Саған – мақтау.

Жерде билігі бар Саған – мақтау.

Теңізде жолы бар Саған – мақтау.

Отқа әмірі бар Саған – мақтау.

Жәннәтта рахметі бар Саған – мақтау.

Бар мақтауымыз – күдіретіңмен Аспанды көтерген, Жерді қойған Саған.

Бар мақтауымыз - баспана беруші, құтқарушы Саған.

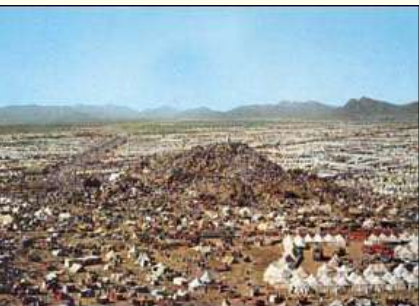
Минада қажы Зүл-хижжә айының 8-күніндегі бесін, намаздыгер, намазшам, құтпан намаздарын өз уақытында оқиды.

Минада әл-Хейф мешіті бар. Кезінде бұл жерде Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) мен сахабаларына қарсы шыққан меккелік тайпалар («әл-Азхаб») бас қосқан. Кейін Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) қажылық жасағанда осы әл-Хейфте арнайы тоқтаған.

Минада түнеген қажы Зү-л-хижжә айының 9-күніндегі памдат намазын оқып болғасын, күн шыққаннан кейін Арафатқа бет алады.

АРАФАТ ТАУЫ

Арафат тауы Меккеден жиырма бес шақырымдай жерде. Құран кәрімнің «әл-Бақара» сүресінің 34-37 аяттарында айтылғандай, Адам Ата мен Хауа Ана Ібіліс шайтанның арбауына түсіп, Жұмақтан қуылып, Жерге түсіріледі.

Жаратқан Иесінің рақымшылығынан айрылған олар бір-бірін кездестіре алмай, ұзақ уақыт уайым-қайғыда жападан жалғыз жер бетінде кезіп жүреді.

Осылай өмірдің тауқыметін тартып жүрген олар жасаған күнәларын сезініп, Жаратқан Иеден кешірім сұрап, құлшылық ете бастайды. Алла тағалаға күнәларын кешіргеннен кейін олар осы Арафат тауының ортасындағы төбеде кездеседі. Мұсылмандар бұл төбені «ар-Рахма» тауы, яғни «Кешірім тауы» деп атайды. Бұл төбенің басындағы мұнараға апаратын баспалдақ бар. Баспалдақтың 60-шы сатысында орналасқан алаңда Зү-л-хижжә айының 9-күні, яғни «Арафат күні» хұтба айтылады.

УҚУФ

Сонымен Зү-л-хижжә айының 9-күні таң атқанда барлық қажылар қажылықтық негізгі бөлігі - уқуф әдет-ғұрпын орындау үшін Арафат тауына бет алады.

ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ
"ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ ââ" ââ ââ ââ ââ ââ ââ

Оқылуы:

Ла иллаһа илла-л-ла уәхдәһу лә шәрикә ләһу, ләһу-л-мүлк уә ләһу-л-хәмд йухйи уә йумишту уә һууә хейиун лә йәмууту би-йәдиһи-л-хейру уә һууә гала күлли шеййн қадиир.

Аллаһумма иннәкә уафақтәни уә хәмәлтәни гала ма саххартә лии хәттә бәлләгтәни би-ихсәәникә илә зиярати бейтикә уә-л-үқүүфи гиндә һәзә-л-машиғари-л-азыым иқтидәәиән би-сүннәти халииликә уә иқтифәәиән би-әсәәри хейрәтикә мин халқилә сейидинә Мүхәммәдин сала-аллаһу гәлейһи уә сәлләмә уә иннә ликүлли дайфин қиран уә ликүлли уәфдин жәәизәтән, уә ликүлли зәәиурин кәрәәмәтән уә ликүлли сәәилин гәтәйятән, уә ликүлли рәәжин сәуәбән, уә ликүлли мүлтәмисин лимә гындәкә жәзәәиән уә ликүлли раағибин илейкә зүлфә, уә ликүлли мүтәуәжсиһин илейкә ихсәәнән.

Уә қад уақафнә би-һәзә-л-машиғари-л-азыым рәжжәәиән лимә гындәкә фәлә тунейиб иләһәнә рәжжәәиәнә фикә йә сейидинә йә мауләәнә йә мәнхадағат күллү-л-әшйәәи лиғыззәтиһи уә ганәти-л-үжүүһү ли-азаматиһи.

Мағынасы:

Алладан басқа күдай жоқ. Ол – жалғыз. Оның серігі жоқ.

Бар байлық та Одан, мақтау да Оған.

Тірлік те, өлім де Одан.

Оның қолында – жақсылық. Ол бәрінен де күдіретті.

Иә, Алла! Шындығында, Сен мені алдыңа тұрғыздың, Саған құлшылық етуіме міндет арттың.

Осы мәртебелі діни жора – уқуф пен Сенің Үйіңе зиярат еткенше шапағатыңды төге бер.

Сенің сүйікті пайғамбарың – Ибраһимнің (с.а.с.) сүннетін үлгі ет.

Жаратқандарыңның ішіндегі бірегейі Мұхаммед пайғамбарымыздың (салла-л-ләһу ғалейһи уә сәлләмә) сара жолымен жүргіз.

Әрбір қонаққа – қошемет, әрбір топқа – марапат, әрбір жолаушыға сый-сияпат көрсет.

Сұрағанға – сыйлық, үміттенгенге игілік бер.

Сенен емес, басқадан кешірім сұрағанға жазаңды бер.

Саған жалбарынғанға - қайырымыңды, Саған карап, дұға айтқанға – шапағатыңды төк.

Міне, біз осындай зор сезіммен алдында тұрмыз.

Мақсатымыз орындалсын.

Иә, біздің Иеміз! Иә, Билеушіміз! Иә, Құдіретімен бар дүниені өзіне бағындарған, Ұлылығымен баршаға қамқор болған Жаратушымыз! Біз Саған жалбарынамыз.

'â ââi ââäi âââi ââäi âââi ââäi âââi ââäi
 'ââi ââäi âââi ââäi âââi ââäi âââi ââäi
 "ââi
 "ââi 'ââi âââi ââäi 'ââi 'ââi âââi
 'âi 'ââi âââi 'ââi 'ââi 'ââi 'ââi
 'Bââi 'ââi 'ââi 'ââi 'ââi 'ââi 'ââi 'ââi

рабби иһдина би-л-һүддә уә зейинә би-т-тақуа уә игфир
ләнә фи-л-ахирәти уә-л-уулә.

Мағынасы:

Иә, Алла! Шындығында, Сен тұрған жерімді көріп
тұрсың, сөзімді естіп тұрсың.

Сырымды да, ашығымды да білесің.

Менің ісімде Сенен жасырған ешнәрсе жоқ.

Мен - Сенен қаймығып көмек сұраған мүсәпір
кедеймін, күнәсін мойындаған жалынышты адаммын.

Кедей-мүсәпірлердің тілегін қабыл ал, күнәсін
мойындағанның дұғасын қабыл ал.

Саған құлшылық еткен соқырдың дұғасын
бағыштаймын, сәждеге басын иген кемтардың дұғасын
да айтамын.

Деніне саулық бер, қос жанарына нұр бер.

Дерттен арылатын күш-қуат бер. Бәле-жәледен
сақта.

Маған қайырымды, рақымды бол.

Иә, мұсылмандарға жақсылық Беруші!
Жомарттылардың ең Ұлығы!

Жаратқан Ием! Бізді тура жолмен жүргіз, тақуалы
ет.

Бұ дүниеде де, О дүниеде де бізді кешір.

· ää· Bã äää ää· Bã äää ää Bã äää äää ä
· ää· Bã äää ää· Bã äää ää· Bã äää ää Bã äää
· äää äää ä· Bã äää ää Bã äää äää· Bã äää
" äää äää

Оқылуы:

Аллаһумма әжғал фи қалбиш нуурән уә фи сәмғиш нуурән уә фи басариш нуурән, уә фи лисәәниш нуурән уә ган йәмииниш нуурән, уә ган йәсәәриш нуурән, уә мин фауқиш нуурән, уә мин халфиш нуурән, уә әжғал фи нәфсиш нуурән уә газзым лиш нуурән, рәбби әшрәх лиш садри уә йәссир лиш әмри.

Мағынасы:

Иә, Алла! Жүрегімді нұрға толтыр, естуімді, көруімді нұрлы ет.

Тілім де нұрлы болсын. Оңымнан да, солымнан да, үстімнен де, соңымнан да нұрың шашсын.

Жанымды да, тәнімді де нұрыңа бөле.

Жаратқан Ием! Кеудемді шындыққа толтыр, ісімді табысты ет.

· ä â ã ä å æ ç è é ê ë ã · ä å æ ç è é ê ë ã · ä
 · ä å æ ç è é ê ë ã · ä å æ ç è é ê ë ã · ä
 · ä å æ ç è é ê ë ã · ä å æ ç è é ê ë ã · ä
 " ä å æ ç è é ê ë ã · ä å æ ç è é ê ë ã · ä

Оқылуы:

Аллаһумма инни әсәлүкә-л-һүдә уә-т-тұқа уә-л-ғифаафа уә-л-ғина,

Аллаһумма ләкә-л-хәмдү кә-л-ләзи тақуулу уә хейрән миммә нақуулу

Аллаһумма инни әсәлүкә рыдаака уә-л-жәннәтә, уә ағуузу бикә мин сахатыка уә-н-нәәр, уә мә йуқаррибунши илейһә мин қаулин әу фиғлин әу ғамалин.

Мағынасы:

Иә, Алла! Сенен ақиқат жолымен тура жүргізуді сұраймын, тақуалы ет, жомарт қыл, байлық бер.

Иә, Алла! Саған мақтау айтамын. Саған мақтау айтқан жақсылыққа ие болады.

Иә, Алла! Сенен рақымшылығың мен жәннәтті сұраймын.

Қаһарыңды төкпе, тозақтың отынан сақтай гөр.

Сөзіммен, әрекетіммен, ісіммен (жұмаққа) кіргіз.

· Ḥāḥ ḥāḥ āḥ ā
· Ḥāḥ ḥāḥ āḥ ā Ḥāḥ ḥāḥ āḥ ā
· ā ḥāḥ āḥ āḥ āḥ ā āḥ āḥ āḥ ā ḥāḥ ā
· āāḥ ḥāḥ āḥ āḥ āḥ āḥ ḥāḥ āāāḥ ā
· āḥ ḥāḥ āḥ āāāḥ āḥ āḥ āḥ ā āḥ ā
· āḥ ḥāḥ ḥāḥ āḥ āḥ āḥ āḥ ā āḥ ā
· ā ḥāḥ āḥ āḥ ā āḥ āḥ ḥāḥ ā
· āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ
" āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ āḥ

Оқылуы:

Аллаһумма әжғалһу хәжжән мәбруурән, уә зәнбән мағфуурән уә ғамалән саалихән мақбуулән, рәббәнә этинә фи-д-дүнийә хәсәнәтән уә фи-л-ахиратихәсәнәтән уа қина азааба-н-нәэр, иләнһи лә қууәтә лһи ғала саха-тыка уә лә сабра лһи ғала азаабика уә лә ғынә лһи ған рәхмәтикә уә лә қууәтә лһи ғала-л-бәләәи, уә лә таақатә

*лии гала-л-жәнди, агуузу би-рыдаака мин сахатыка уә
мин фүжәәіәти ниқмәтикә, йә әмәлии уә йә рәжәәиши
йә хейра мүстәгаасин, уә йә әжсуәдә-л-мұғтыинә йә мән
сәбәқат рәхмәтуһу гадабаһу, йә сейидиши уә мәуләәйә йә
сиқатиши уә рәжәәиши уә мұғтәмәдиши.*

Мағынасы:

Иә, Алла! Қажылығымды шынайы қыл.
Кінәларымды кешірімді, салихалы істерімді қабыл қыл.

Жаратқан Иеміз! Бізді Бұ дүниеден жақсылықпен өткіз,
О дүниеде де жақсылығыңды бере гөр! Бізді тозақ отының азабынан сақтай гөр!

Құдайым! Сенің қаһарына төзетін менде қайрат жоқ,
азабыңа шыдайтын менде сабыр жоқ.

Сенің рақымшылығыңа мұқтажбын, бәле-жаладан сақтайтын әл бер,

Бойыма күш-жігер бер.

Сенен кенеттен қаһарыңа ұшыратпауды, рақымды болуыңды сұраймын.

Сен – менің Үмітімсің, өтінішімді Қабылдау-шымысың,
жәрдем берушілердің ең Ұлығысың!

Иә, жомарттылардың ең Жомарттысы! Иә, рақымшылығынан бас тартқанға ашуын Төгуші!

Иә, Жаратқан Ием! Иә, Билеушім! Иә, Сенушім,
Жалбарынушым, Тірегім!

· ā ·
· ā ·
· ā ·
"ā ā ā ā ā ā ā ā ā ā

Оқылуы:

Аллаһумма йә мән лә йашиғалуһу сәмгун ган сәмгин, уә лә тәштәбиһу гәлейһи-л-асуаату, йә мән лә тәштәбиһу гәлейһи-л-мәсәәилу, уә лә тахтәлифу гәлейһи-л-лұғаату уә мән лә йубримуһу илхәәху-л-мүлиххиинә уә лә түғжизуһу мәсәләту-с-сәәйлиинә, изиқнә бәрдә гафуикә, уә халәәуәтә мағфиратикә йә әрхәму-р-рәәхимиинә.

Мағынасы:

Иә, Алла! Сен әрбір сөзді естисің, дауыстарды да бір-бірінен айыра аласың.

Сен мәселелерді де бір-бірінен ажырата аласың, Саған тілдердің де айырмашылығы жоқ.

Бірбеткейлердің қасарысқаны да Сені жалық-тырған емес. Сұрағандардың тілегін де аяқсыз қалдырған емессің.

Иә, қайырымдылардың ең Қайырымдысы! Сенің кешіріміңнің дәмін таттық, Сен берген өмірдің суығын да, ыстығын да көрдік.

· ä ä · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ·
 " ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää "

Оқылуы:

Аллаһумма инни қад уәфәдту илейкә, уә уәқәфту бейнә йәдейкә фи һәзә-л-маудығи-ш-шәриифи рәжәәйән лимә ғындәкә, фәлә тәжғални әл-йәумә ахйәбә уәфдикә фә-әкрәмни би-л-жәннәти уә мүннә гәлейиә би-л-мағфирәти уә-л-ғаафийәти, уә әжирни мин-ән-нәәри уә әдрәи ғанни шәррә халқикә, инқатаға-р-рәжәәйү иллә минкә уә үғлиқати-л-әбуәәбу иллә бәәбикә, фәлә тәкилни илә әхәдин сүәәкә фи үмуури диини уә дүнийәйә тарфәтә ғайнин, уә лә ақаллә мин зәликә, уә әнқұлни мин зулли-л-мағсыйәти илә ғыззи-т-таағәти, уә нәууир қалби уә қабри, уә ағызни мин-әш-шәрри күллиһи, уә әжмағ лиһи әл-хейра күлләһу йә әкрәмә мән сүиһә, уә әжсүәдә мән ағта.

Мағынасы:

Иә, Алла! Мен Саған келдім.

Осы қасиетті жерде екі қолыңның арасында тұрып, Саған өтініш-тілек айтудамын.

Бүгін Сенің алдында айтып тұрған дұғамды қабыл ал.

Маған Жәннәтті сыйла, кешіріммен қара, сүйіспеншілік таныт.

Тозақтың отынан сақта, зұлымдықтан бойымды аулақ қыл.

Саған емес, басқаға бағышталған дұға үзіледі. Сенің қақпаңнан басқа есіктер жабылады.

Тек Сен ғана күнделікті тіршілігімді, діни істерімді бір сәтте тасадан тыс қалдырған емессің.

Осы бетіңнен тайма, мені кінәсі бар адамнан тәубеге келген адамға айналдыр.

Жүрегімді, қабірімді нұрлы ет. Мені барлық зұлымдықтан ада қылып, барлық жақсылықты маған жинап бер.

Сен – сұрағанға Берушісің, жомарттылардың ең Ұлығысың!

'āāāā ā āāāā āāā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā
 'āāāā ā āāāā āāāā ā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā
 'ā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā
 'ā āā
 'ā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā
 "ā 'āāā ā ā

Оқылуы:

Аллаһумма би-нуурикә иһтәдейнә, уә би-фадлыка истәғнейнә, уә фи кәнәфикә уә инғаамикә уә гатааиикә уә ихсәәникә асбахнә уә әмсейнә, әнтә әл-әууәлу фәлә шейиә қабләкә, уә-л-аахиру фәлә шейиә бағдәкә уә-з-зааһиру фәлә шейиә фауқакә, уә-л-баатыну фәлә шейиә дуунәкә, нағуузу бикә мин-әл-фәләси уә-л-кәсәли уә азааби-л-қабри уә фитнәти-л-ғынә әсәлүкә мүүжибәәти рәхмәтикә уә ғазәәимә мағфирәтикә, уә-л-ғанимәтә мин күлли биррин уә-с-сәләәмәтә мин күлли исмин уә-л-фәузә би-л-жәннәти уә-н-нәжжәтә мин-ән-нәәри.

Мағынасы:

Иә, Алла! Нұрыңды шашып, бізді тура жолмен жүргіз, қайырымменен дәулет бер.

Таңның атысынан күннің батысына дейін бізді қамқорлығыңа ал, шарапатыңа бөле, сый-құрметінді көрсет, рақымшылық ет.

Сен – Біріншісің, Саған дейін ешнәрсе болған емес.

Сен – Ақырғысың, Сенен кейін ештеңе болмайды.

Сен – Құпиясың, Сенсіз ештеңе жасалмайды.

Бізді ауру-сырқаудан, бәле-жаладан, қабірдің азабынан, дүниеқоңыздықтан сақтай гөр.

Иә, Алла! Сенен іс-әрекеттеріме ризашылық білдіруді, ағаттық ниеттеріме кешіріммен карауды сұраймын.

Әрбір теріс ісімді түзу жолға сал, әрбір игі ісімді жарылқа.

Жәннәттің төрін бер, тозақтың отынан сақта.

· ā äā ā ä ää ā ä ää ä ää ä ää ä ää ä ää ä ää
 · · · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 · ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 " ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää

Оқылуы:

Аллаһумма йә гаалимә-л-хафийәәти уә йә сәәмиғә-л-асуаати, йә баағьсә-л-әмуәәти, йә мүжиибә-д-дағауәәти,

йә қаадыйә-л-хәәжәәти, йә хаалиқа-л-ардый уә с-сәмәуәәти әнтә Алла әлләзи лә иләһә иллә әнтә әл-уәхииду-л-әхәдү, әл-фәрду-с-самаду, әл-уәһәәбү әлләзи лә йәбхалу, уә-л-хәлииму әлләзи лә йағжәлу, лә рәәддә ли-әмрикә, уә лә мұғәққибә ли-хүкмикә, рәббу күлли

Оқылуы:

Әсалұкә ән тәрзуқании ғилмән нәәфиган уә ризқан уәәсиган, уә қалбән хаашиған уә лисәәнән зәәкирән, уә гамалән зәкийән, уә имәәнән хаалысан, уә һәб ләнә инәәбәтә-л-мухлысыинә, уә хұшұұға-л-мухбитиинә, уә азмаала-с-саалихиинә, уә йәқиина-с-саадиқиинә, уә сағаадәтә-л-мүттәқиинә уә дәрәжәәти-л-фәәиизиинә, йә афдала мән құсыда, уә әкрәмә мән сүиилә, уә әхләмә мән ағта, мә әхләмәкә гала мән гасаака уә ақрабәкә илә мән дағаакә, уә ағтафакә гала мән сәйәләкә, лә мәһдийә иллә мән һәдейтә, уә лә дааллә иллә мән далалтә уә лә ганийә иллә мән ағнейтә, уә лә фақиирә иллә мән әфқартә, уә лә магсұұмә иллә мән гасамтә, уә лә мәстүүрә иллә мән сәтәртә.

Мағынасы:

Сенен пайдалы білім, мол рызык, бағынышты жүрек, мақтау айтатын тіл, ақылды іс, толық иман сұраймын.

Бізге ықыласты жандардың инабатын, тәубеге түскендердің ізеттілігін, салихалы жандардың істерін, шынайы сенгендердің нанымын, нанғандардың бақытын, женгендердің дәрежесін бер.

Сен – бағыт берушілердің ең Ұлығысың, сұрағанға жауап берушілердің ең Жомартысың, сыйлаушылардың ең Ұлығысың.

Кімде-кім қатегездік көрсетсе, қаһарыңа душар болады.

Саған дұға айтқанды Өзіңе жақындатасың,

Сенен тілек тілегенге қайырыммен қарайсың.

Сенен артық тура жол көрсететін ешкім жоқ, Сенен басқа ешкім де адастыра алмайды.

‘āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā āā
‘āāā

‘āā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
‘āā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
‘āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
‘āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
‘āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
‘āā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
‘āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
“āā āāā āāā āāā

‘āā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
‘āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā āāā
“āāā āāā āāā āāā

Оқылуы:

*Аллаһумма әжгал хейра гұмрии ахирәһу, уә хей-
ра гамалии хауаатимәһу, уә хейра әййәәмии йәүмә
лиқааиқә*

*Аллаһумма сәбитни би-әмриқә, уә әййидни би-
настрықә уә арзуқни мин фадлықә, уә нәжжсини мин
азаабикә, йәүмә тәбғасү гибәәдәкә, фақад әтейтүкә
ли-рәхмәтиқә рәәжсийән, уә ган уатании нәәйиән, уә
ли-нүсүкии мүйәддийән, уә ли-фирааидықә қаадыһан,
уә ли-китәәбикә тәәлийән, уә ләкә даағыйан уә ли-
қасуәти қалбии шәәкийән, уә мин зәнбии хаашийән, уә
ли-нәфсии заалыман, уә би-жүрмии гаалимән, дүғааиә
мән жумигат гүйуубуһу, уә кәсүрәт зунуубуһу, уә
тасаррамәт әмәәлүһу, уә бәқийәт әсәәмуһу, уә инсәләт
дәмғатүһу, уә инқатағат мүддәтүһу.*

*Дұғааіә мән лә йәжиду ли-нәфсиһи гаафиран
гейрәкә, уә лә ли-мәімүүһи мин-әл-хейрәәти мұғтыйан
сиуәкә, уә лә ли-кәсриһи жәәбирән иллә әнтә йә әрхәмә-
р-рәәхиминә, уә лә хәулә уә лә қууатә илла би-л-ла ал-
ғали-ил-ғазыым.*

Мағынасы:

Иә, Алла! Өмірімнің соңына дейін жақсылығыңды бер,

Жұмысым аяқталғанша оңға бастыр, Сенімен кездескенше күндерімді жақсылыққа толтыр.

Иә, Алла! Өміріңмен маған төзімділік бер, жеңісіңмен мені жігерлендір, қайырымдылығыңменен рызық бер.

Ақырзаманда азапқа ұшыратпа.

Мен алыс шалғайдағы елімнен Сенен рақымшылығыңды сұрай келдім.

Қажылықтың діни жораларын орындау үшін, Сен жүктеген парыздарды өтеу үшін, Кітабыңды дауыстап оқу үшін келдім.

Дұғамды Өзіңе бағыштаймын: жүрегімді қатыгез қылма, жылы ет; күнәмді сездіріп, ұятты ет; залым қылма, мінезімді жұмсақ ет; жаман қылығымды жасырма, паш ет.

Кімде-кім айыптарын өтемесе, күналарынан арылмаса, үміттерін ақтамаса, қылмыс жасауды қоймаса, біреудің көз жасына қалса, өміріне балта шапса, Алланың қаһарына ұшырайды.

Кімде-кім кешірімді Сенен сұрамай, басқаға жүгінсе, игілік-жақсылықты Сенен күтпей, басқадан күтсе, қаһарына ұшырайды.

Иә, қайырымдылардың ең Ұлығы! Тек Сен ғана сынғанды түзете аласың.

қааіімәтi хұжжәтұһум, әл-мағфуури зәнбуһум, әл-мәбруури хәжжүһум әл-мәхтұұтати хатаайаһум. әл-мәмхуууәти сейиәәтиһим, әр-рәәшиди әмриһим, мунқаләбә мән лә йағыссыи ләкә әмрән, уә лә йәітии бағдәһумәәсәмәнүәләйәхмилиубағдәһууизрән, мунқаләбә мин газзәтә би-зикрикә лисәәнәһу, уә таһһәрәт мән әл-әднәәси бәдәнәһу, уә истәудағтә әл-һүдә қалбәһу уә шәрәхтә би-л-исләәми садраһу уә ақрартә би-рыдаакә уә гафуикә қаблә-л-мәмәәти гәйнәһу, уә гафафтә ган әл-мәәсіми басараһу, уә истәғмәлтә фи сәбишликә нәфсәһу, уә әсәлүкә ән лә тәжғалнии ашқә халқикә, әл-мүзнибишинә гындәкә, уә лә ахйәбә әр-рәәжиинә ләдейкә уә лә әхрәмә әл-әмилиинә ли-рәхмәтикә, уә лә

Ахсәрә әл-мунқалибиинә мин һәзә-л-мәуқифи-л-газыыми.

Мәуләйә рәбби-л-гааләмиинә.

Мағынасы:

Иә, Алла! Азабыңды маған көрсетпе.

Билеушім, адастырма, құмарлыққа салдырма.

Саған жалынып дұға айтамын, тілеушінің жүзімен Өзіңе қараймын.

Қорыққанымнан Саған бетімді тостым. Дұғамды қабыл ал.

Теріс ісімді жөнге сал, Бұ дүниеден мұң-мұқтажымды бер.

Қалауымды іске асыратын Сенсің.

Саған дұға бағыштаған қажылардың қайтып оралатын жерінде тілектерімді қабыл қыл.

Қажыға келгендердің кіналары кешірімді болады. Олар күналарынан тазарады. Жамандықтары жойылады, істері берекелі болады. Саған бағынғанның ісі нәтижелі болады.

Бұдан кейін ол кұнаға батпайды, жауапкершілікті алмайды.

Аузынан Сені тастамайтынға күш-қуат бердің.
Тәнін кірден тазарттың.

Жүрегіне тура жолмен жүргізетін сезім ұялаттың, кеудесіне Исламның нұрын толтырдың.

Ризашылығыңды бердің, көзі жұмылғанша кешірімді болдың.

Жамандыққа бой ұрдырмадың, жан-дүниесін Өзіңе бағыштадың.

Сенен зардап шектірмеуімді, кұнаға батырмауыңды сұраймын.

Сенен сұрағандардың тілегін аяқсыз қалдырма, рақымшылығыңа үміт артқандарды тасаңнан тыс қалдырма.

Осы қасиетті жерге қайтып оралғандарды шығынға ұшыратпа, Билеушім!

Ғаламдарды Жаратушы!

· ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
· ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
· ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
· ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
"ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
· ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää

Оқылуы:

Аллаһумма уә қад дагаутукә би-д-дұғаиі әлләзи ғалләмтәниһи, фәлә тәхримниһи мин-әр-рәжсәәиі әлләзи ғаррафтәниһи, йә мән лә тәнфағуһу ат-таағату уә лә тадұрруһу әл-мағсыйату, уә мә ағтайтәниһи миммә үхиббу фә-әжғалһу лиһи ғаунән фимә түхиббу уә әжғалһу

лии хейрән, уә хәббиб таағатәкә лии, уә-л-ғамалә биһә
кәмә хәббәбтәһә илә үлләәикә хәттә рәйәу сәуәәбһә,
уә кәмә һәдейтәһии ли-л-исләәми фәлә тәнзағһу мин-
һии хәттә тақбыдании илейкә уә әнә гәлейһи.

Мағынасы:

Иә, Алла! Саған үйренген дұғамды айттым.

Білетін өтініш-тілегімді жауапсыз қалдырма.

Кімде-кім құлшылық етпесе, ешнәрсеге шамасы
келмейді, күнаға батса, ешнәрсеге жарамайды.

Қалағанымды бердің, көмегіңді аямадың,
жақсылық жасадың.

Саған деген құлшылығымды сыйладың.

Олар сауабын көргенше игілік бердің. Сондай игі
істі маған да бердің.

Мені Исламның ақиқат жолымен жүргіздің. Бү
дүниеден өтіп, Өзіңнің алдыңа келгенше мені осы жол-
дан тайдырма.

â â ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
"ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
: ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
"ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
"ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
"ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
"ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
"ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù
"ä å ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ÷ ø ù

Оқылуы:

*Аллаһумма хәббиб илейиә-л-имәәнә уә зейинһу
фи қалби уә кәрриһ илейиә-л-күфрә уә-л-фусууқа уә-л-
ғысыаана уә әжғални минә-р-рашиидиинә.*

*Аллаһумма ихтим би-л-хейрәәти әжғәлнә, уә хаққиқ
би-фадлықә әмғәләнә, уә сәһһил ли-булууғи рыдаакә
сүбүләнә уә хәссин фи жамииғи-л-әхуәәли ағмғәләнә, йә
мүнқыза-л-ғарқа йә мүнжсийә-л-һәлкә, йә шәәһидә күлли
нәжсуә, йә мүнтәһә күлли шәкуә, йә қадима-л-ихсәән
йә дәәйімә-л-мағрууфи, йә мән лә гинән би-шеййн ганһу
уә лә бүддә ликүлли шеййн минһу, йә мән ризқу ликүлли
шеййн галейһи уә масыыру күлли шеййн илейһи, илейкә
руфигат әйдиш әс-сәәишлинә уә әмтәддәт ағнаақу-
л-ғаабидиинә, нәсәлүкә ән тәжғаләнә фи кәнәфика
уә жүүдикә уә хирзикә уә ғыйаазикә уә сәтрикә уә
әмғәникә.*

Мағынасы:

Иә, Алла! Бізді иманды қыл, иманды жүрегімізге ұялат.

Кәпірлікті жексұрын қыл, жаман қылықтардан, бүлікшіліктен арылт. Салиқалылардың қатарына қос.

Иә, Алла! Өміріміздің соңын жақсылықпен аяқта.

Қайырымдылығыңмен үмітімізді іске асыр.

Рақымшылығыңмен көздеген мақсатымызға жеңіл жеткіз.

Барлық жағдайда ісімізді оңға бастыр.

Иә, батқанымда Құтқарушым! Иә, қатерге бас тіккенімде Қорғаушым!

Сен барлық сырымды білесің.

Иә, барлық тілегімді Қабылдаушым!

Иә, құт-береке Берушім! Иә, әрдайым Қолдаушым!

Арафат дұғасын оқып, Алла тағалаға кешірім сұрап жалбарынған қажы бар күнеларынан тазарып, жаңа өмірге аяқ басқанын сезінеді. Күн батқасын олар Мүздәлифаға бет алады.

МҮЗДӘЛИФА

Мүздәлифа Арафат пен Мина арасындағы жер. Мүздәлифаға жеткесін қажы намазшам мен құтпан намаздарын басын қосып оқиды. Сол жерде түнейді.

Зүл-хижжа айының 10-күні таң атпай тұрып қажылар Мүздәлифадағы «әл-Машғар әл-Хәрәм» деген жерге келеді. Осы жерде памдат намазын оқып болғасын, құбыла жаққа қарап, сүбхана Алла тағалаға дұға айтады.

Мүздәлифа дұғасы

Алдымен اللَّهُ الْحَمْدُ (әлхәмдү-л-ла тагаалә) деп Жаратқан Иемізге мақтау айтылады. Сосын لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (лә иллаһа илла-л-ла)- «Алладан басқа құдай жоқ» деп һәләл, одан кейін اللَّهُ أَكْبَرُ (аллаһу әкбәр) – «Алла – ең ұлы» деп тәкбир айтылады. Содан соң мына дұға оқылады:

1. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 2. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 3. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 4. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 5. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ

اَ a
 اَ اَ اَ اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a a
 اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a a
 اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a a
 اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a اَ a a
 "a a a a a a a a a a

Оқылуы:

Аллаһумма уәффиқна лил-һүдә уә агсымнә мин әсбәәби-л-жәһили уә-р-рәдә уә сәллимнә мин әфәәтин-нүфууси фә-иннәһә шәрру-л-гадуә, уә әжғалнә миммән ақбәлтә гәлейһи фа-ағрада гамман сиуәәкә уә хұз би-әйдиинә илейкә, уә әрхәм тадарругана бейнә йәдейкә, иләһәнә қаууимнә изә истақамнә, уә күн ләнә уә лә тәкүн гәлейнә уә әхйәнә фи-д-дүниә мүһиминиша тааығыына уә тәуәффәнә мүслиминнә тәәйибиннә, уә әжғалнә гиндә-с-сүгәли тәәйибиннә, уә әжғалнә миммән йәһузуунә китәәбәһум би-йәмшииниһим, уә әжғалнә йәумә-л-фазағи-л-әкбәри мин-әл-ғәмининнә, уә маттығнә аллаһумма би-н-назари илә уәжһикә-л-кәриими би-рәхмәтикә йә әрхәмә әр-рәәхиминнә.

Мағынасы:

Иә, Алла! Бізге тура жолынды көрсет, бізді көргенсіздіктен, бәлеге душар болудан сақта.

Жанымызды арбаудан сақта, өйткені арбау – дұшпанның арам пиғылы.

Арбауға түскенді арашала.

Тек Сен ғана құтқара аласың, Саған созған қолымызды ұста.

Алақаныңа алып, дұғамызды тыңдап, рақым ет.

Бәрін де Естуші, Білуші Алладан қарғыс атқан шайтанның арбауынан сақтауды сұраймыз.

РӘМИ-Л-ЖАМРАТ

Рәми-л-жамрат – тас лақтыру салты. Минада Алла тағаланың лағнетіне ұшыраған Ібіліс шайтанды меңзейтін үш тас үйіндісі бар, тас үйіндісін жамрат деп атайды. Үш жамраттың өз атаулары бар: әл-Жамрат әл-сұғрә («Кіші жамрат»), әл-Жамрат әл-уста («Ортаңғы жамрат») және әл-Жамрат әл-ақаба («Соңғы жамрат»).

Таң атқанда Минаға келген қажы әл-Жамрат әл-ақабаға жеті тас лақтырады. Тас бұршақтың дәніндей, аса ірі болмау керек. Тасты жуып, тазалауға болмайды. Тастың орнына топырақ не темір лақтыруға болмайды. Тас лақтырғанда бөтен адамға тиіп кетпеуін қадағалау керек. Жеті тасты бір мезгілде лақтыру қажет. Әр тасты лақтырған сайын «Аллаһу әкбәр» деп тәкбир айтады.

Міне, осы кезден құрбан айты басталады. Сондықтан Зү-л-хижжа айының 10-күнін «йәуму-нахр» («Құрбандық шалатын күн») деп атайды.

ҚҰРБАН АЙТЫ

Құрбан айты – мұсылмандардың ең үлкен мейрамы. Сондықтан арабтар Құрбан айтын «ғиду-л-адха» немесе «әл-ғиду-л-кәбир» («үлкен мейрам») десе, ораза айтын «әл-ғиду-с-сағир» («кіші мейрам») дейді.

Құрбандыққа шалынатын мал қой, не сиыр, не түйе болуы мүмкін. Егер құрбандыққа шалатын малды сатып алуға қажының шамасы жетпесе, онда ол қажылық кезінде үш күн ораза ұстайды, сосын елге қайтқасын тағы да жеті күн ораза ұстап жалғастырады, немесе алты мүсәпірді тамақтандырады.

Құрбандық шалатын қажы құбыла жаққа қарап, «Салат ала-н-нәби» дұғасын оқиды:

· ٱ ٱ · ٱ ٱ · ää 'äæ · ää ٱ · ٱ · ٱ
 · ä 'ä ä ä ä · ä ä ä ä · ä · ٱ
 · ä ää ää ää ää · ää ää ää · ää ää ää
 "ß ää ää ää ää ää ää"

Оқылуы:

Аллаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр.би-исми-л-лаһи-р-рахмани-р-рахим,

Аллаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр. әт-тәхийәт ли-л-лаһи уа-с-салауаат уа-т-тайибаат. әс-сәләмү гәлейкә әййүһә-н-нәби рәхмәтү-л-ла уә бәрәкәәтүһү, әс-сәләмү гәлейнә уа гәлә гибәәду-л-лаһи-с-саалихиинә. әшһәдү ән лә илаһә илла-л-ла уә әшһәдү әннә Мүхәммәдән абдуһу уә рәсүлуһә.

Мағынасы:

Алла - Ұлы, Алла – Ұлы, Алла - Ұлы.

Қайырымды, рақымды Алла атымен,

Алла - Ұлы, Алла - Ұлы, Алла - Ұлы.

Жаратқан Ием, Саған тағзым етемін, игілікті істер мен дұғаларымды бағыштаймын,

Ей, Пайғамбар, Саған тынышық тілеймін, Алланың рақымы мен берекеті жаусын.

Бізге және Алланың салихалы құлдарына тыныштық болсын.

Мен Алладан басқа құдай жоқ екеніне куә боламын және Мұхаммед оның құлы әрі елшісі екеніне куә боламын.

Алғаш рет құрбандық шалған - Ибраһим пайғамбар (ғ.с.). Алла тағала Ибраһим пайғамбарды сынау үшін жалғыз ұлы Исмайылды құрбандыққа шалуды әмір етеді. Жаратқан Иенің бұл әміріне әкелі-балалы екеуі де көндігіп, енді оны орындамақшы болғанда, Алла тағала баланың орнына «мынаны сой» деп, көк қошқарды түсіреді. Сондықтан қажылар Ибраһим пайғамбарды (ғ.с.) еске алып, мына дұғаны оқиды:

· ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā
 ʾā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā
 " ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā ʾāḥā

Оқылуы:

*Аллаһумма сали гала Мұхәммәд уа гала әәли
 Мұхәммәд кәмә сәлейта гала Ибраһиим уа гала
 әәли Ибраһим. уә бәрик гала Мұхәммәд уа гала әәли
 Мұхәммәд кәмә бәрәктә гала Ибраһиим уа гала әәли
 Ибраһим фи-л-әләмин иннәкә хәмиидун мәжиидун.*

Мағынасы:

Иә, Алла! Ибраһим мен оның әулетіне ризалығыңды білдіргендей, Мұхаммед пен оның әулетіне ризалығыңды білдір,

Ибраһим мен оның бүкіл әлемдегі әулетіне береке бергендей, Мұхаммед пен оның әулетіне де береке бар.

Сен мәңгілік мақтауымсың.

Осы дұғаларды оқып болғасын, қажы сұбхана Алла тағаладан құрбандыққа шалынатын малды қабыл алуын сұрайды:

Оқылуы:

Би-исми-л-лаһи уә Аллаһу әкбәр, аллаһумма һәзә минкә уә ләкә,

Аллаһумма тақаббәл минни.

Мағынасы:

Алла атыменен. Алла – Ұлы!

Иә, Жаратқан Ием! Бұл (малды) Саған арнадым.

Менен қабыл ал.

Қажылар құрбандыққа шалынған малдың етін үштен бірін пайдаланып, қалғанын қайыршы-мүсәпірлерге үлестіріп береді. Зүл-хижжа айының 10-13 күндер аралығында сойылған мал құрбандыққа шалынған болып есептеледі.

Содан кейін қажылар шаштарын алады, не қысқартады. Қажы әйел шашының бұрымын саусақтың еліндей қысқартады. Қиылған шаштарды Минада жерге көміп тастайды. Міне, осыдан бастап ихрам кезінде тыйым салынған барлық іс-әрекеттер қайтадан рұқсат етіледі. Қажылар ихрам хал-күйінен шығып, Меккеге келеді.

әл-Мәсжид әл-Хәрәмда қажы «тауаф әл-ифада» («қосымша тауаф») әдет-ғұрпын орындайды. Тауаф әл-ифада алғашқы тауаф әл-құдым секілді қасиетті әл-Қағбаны жеті рет айналатын діни жора. Алайда тауаф

эл-құдымға қарағанда, эл-Қағбаны қалыпты жүріспен жеті рет айналады. Сосын Алла тағалаға шүкіршілік етіп, зәмзәм суын ішеді.

Егер қажы Зүл-хижжа айының 8-күніне дейін тау-аф эл-құдұм мен сағи діни жораларын жасамаған болса, онда ол сағи рәсімін орындайды.

ЭЙЙӘМ ӘТ-ТӘШРИҚ

Әййәм әт-тәшриқ - Құрбан айты басталғаннан кейінгі үш күн. «Әййәм әт-тәшриқ» сөз тіркесі «Етті күнге қақтайтын күндер» деген мағына береді, яғни бұл күндері құрбандыққа шалынған малдың еті қақталып кептіріледі. Зүл-хижжа айының 11-13 күндеріне сәйкес келетін Әййәм әт-тәшриқ - қажылықтан күнделікті тіршілікке өтетін күндер.

Зүл-хижжә айының 11-күні түстен кешке дейін қажылар Минадағы үш жамратқа тас лақтырады. Алдымен қажы Кіші жамратқа 7 тас лақтырады. Әрбір тасты лақтырғанда «Аллаһу әкбәр» деп тәкбир айтылады. Сосын құбыла жаққа қарап, сүбхана Алла тағалаға мақтау айтып, «Лә илаһа илла-л-ла» деп тәһліл айтып, мына дұғаны оқиды:

ʾā ʾā ʾā · ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā · ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā
 " ʾā ʾā
 ʾā ʾā ʾā · ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā · ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā
 " ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā ʾā

Оқылуы:

Аллаһумматасдиқанби-китәәбикәуәиттибааған
ли-сүннәти нәбийкә, сейидинә Мұхәммәдин сала-
аллаһу гәлейһи уә сәлләм.

Аллаһу әкбәру кәбишрән уә әл-хәмдү ли-л-ла
кәшишрән, уә сүбхәәнә Алла бүкрәтән уә асыылан, лә
илләһә иллә Алла, уәхдәһу лә шәриикә ләһу

Аллаһумма әжгалһу хижжән мәбруурән уә сәғйән
мәшкурурән.

Мағынасы:

Иә, Алла! Кітабыңа сендім және Сенің Елшің -
біздің пайғамбарымыз Мұхаммедтің (с.а.с.) сүннет жо-
лын ұстадым.

Алла – ұлылардың ең Ұлысы, Аллаға шүкіршілігім
шексіз.

Таң атқаннан күн батқанға дейін Аллаға мақтау
айтамын.

Алладан басқа құдай жоқ, ол – жалғыз, оның серігі
жоқ.

Иә, Алла! Қажылығымды адал қыл, ниетімді
ризашылығыңмен қабыл ал.

· â

" â â â â â â â â â â

· ä

· å

" å å å å å å å å å å

à à

" à à à à à à à à à à

Оқылуы:

*Әлхәмду ли-л-ла кәширән тайиибән мүбәәрәкән
фиһи*

*Аллаһумма лә әхсыи сәнәәән галейкә, әнтә кәмә
әснейтә гала нәфсикә.*

*Аллаһумма илейкә афадту, уә мин азаабикә
әшфақту, уә илейкә рағибту, уә минкә рәһибту, фа-
ақбәл нүсүкии, уә агзым үжрии, уә әрхәм тадүррүғьи
уә ақбәл тәубәтии, уә ақил гасратии, уә истәжиб
дағуатии, уә агтании сүлии.*

*Аллаһумма рәббәнә тақаббәл миннә уә лә тәжғалнә
мин-әл-мүжримиинә уә әдхилнә фи гибәәдикә-с-
саалихиинә йә әрхәмә әр-рәәхимиинә.*

Мағынасы:

Аллаға мүбарак игі-жақсылықтары үшін мың да
бір шүкір!

Иә, Алла! Саған шексіз ризашылығымды
білдіремін.

Бар мақтауымды Саған арнаймын.

Иә, Алла! Өзіңмен тілдестім, азабыңнан
қорықтым,

Саған жалбарындым, Өзіңнен қаймықтым.

Мінажатымды қабыл ал, сый-ақымды марапатта.

Құлшылығыма рақымды бол, тәубемді қабыл ал.

Қателігімді азқыл, дұғамды қабылал, сұрағанымды
бер.

Иә. Алла! Жаратқан Иеміз! Бізді қабыл ал,
күнәлілардың санатына жатқызба, салихалы
құлдарыңның қатарына қос.

Сен – қайырымдылардың ең Ұлығысың!

Сосын 150 метр жерде тұрған Ортаңғы жамратқа барып, оған да 7 тас лақтырады. Одан кейін Ортаңғы жамраттан 275 метр жердегі әл-Жамрат әл-ақабаға келіп, оған да 7 тас лақтырады. Келесі күні де, яғни Зү-л-хижжә айының 12-күні де түстен кейін осы іс-әрекеттерді қайталап, үш жамратқа тас лақтырады. Зү-л-хижжә айының 13-күні алғашқы екі күнде адамдардың көптігінен «рәми-л-жамрат» діни жораларын орындауға үлгере алмаған қажылар үш жамратқа тас лақтырады.

Сонымен ең соңғы жамратқа тас лақтырғаннан кейін қажы артына бұрылып қарамай, адамдарға соғыспай, бірден Меккеге бет алады.

«Рәми-л-жамрат» әдет-ғұрпын орындағанда қажы өз жанын шайтанның арбауынан азат етеді. Әр тасты лақтырған сайын ол өзінен шайтанды алыстатады. Сондықтан қажы үш жамратқа тас лақтырып, күнәдан тазарып, шайтанды жеңеді.

Зү-л-хижжә айының 14-күні қажылықтың барлық әдет-ғұрыптары аяқталады. Мұсылман қажы атанады.

Мекке мүкәррәмнан кетер алдында қажы әл-Мәсжид әл-Хәрәмға келіп, «тауаф әл-уадағ», яғни «қоштасу тауафын» орындайды.

ҚОШТАСУ ТАУАФЫ

Тауаф әл-құдым мен тауаф әл-ифаданы орындап машықтанған қажы қоштасу тауафы кезінде былай деп дұға айтады:

Қоштасу тауафтың дұғасы

‘oáâîî ââ ââ âââîî ââî ä`äî

'ā 'ācā ā ā 'ācā ā ā 'ācā ā āā 'ācā 'ā ā
 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā
 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā
 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā
 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā
 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā 'ācā ācā

Оқылуы:

«Иннә алләзи фарада галейкә әл-құрәәнә ләрәәдуқә илә мағаадин»

Йә мұғиидән игьиднии уә йә сәмиигу әсмағнии, йә жәббәәру әжбүрнии йә сәттәәру әстүрнии, йә рәхмәәнү әрхәмнии йә рәддәәду әрдуднии илә бейтикә һазә, уә әрзүқнии әл-ғаудә сүммә әл-ғаудә кәррәәтин бағдә мәррәәтин, тәәибшинә, гаабидшинә ли-рәббинә хәмидишинә, садақа Аллаһу уағдәһу, уә насара габдәһу уә һазәмә-л-әхзәәбә уәхдәһу,

Аллаһумма үктуби-с-сәләәмәтә уә-л-ғаафийәтә уә-л-ғанимәтә ләнә уә ли-ғабиидикә-л-хүжжәәжи уә-з-зүүуәәри уә-л-ғүзәәти уә-л-мүсәәфириинә уә-л-муқиимиинә фи бәррикә уә бәхрикә мин үммәти Мүхәммәдин әжмағиинә.

Мағынасы:

«Шындығында, Саған (Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.)) Құранды міндет қылған (Алла тағала) Сені қайтар жеріңе (Меккеге) қайтарады» (әл-Қасас сүресінің 85-аяты).

Иә, Қайтарушы! Қайтар мені. Иә, Бәрін де Тыңдаушы! Тыңда мені.

Иә, Құдіретті! Күш-қуат бер. Иә, Кешіруші! Қорға мені.

Иә, Қайырымды! Рақымды бол маған. Иә, Қайтарушы! Қайтар мені осы Үйіңе.

Қайтуға рызық бер маған, сосын қайта-қайта осы жерге оралуға нәсіп ет.

Кешірім сұраушылар, құлшылық етушілер Жаратқан Иемізге мақтау айтады.

Алла уәдесін орындады, құлын қорғады, әл-Әхзәбті (Мәдина қаласы үшін шайқаста Мұхаммед пайғамбарымызға (с.а.с.) қарсы шыққан тайпалар одағы) жеңді.

Иә, Алла! Бізге, қажылық жасаған құлдарыңа, келушілерге, жолаушыларға, құрлықта да, теңізде де мекен етушілерге, Мұхаммед үмбетінің барлығына тыныштық, жақсылық, құт-береке бер.

ää ää ää ää ä ä ää ä ä ää ää ää ää ää ää ää
 ä ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 ä ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 " ää

Оқылуы:

Аллаһумма әхфазһиһи ған йәмһинһи уә ған йәсәәриһи, уә мин құддәәмиһи уә мин уәрәәһи заһриһи уә мин фәуқиһи уә мин тәхтиһи хәттә туассыләһни илә әһлиһи уә бәләдиһи фә-изә әусалтәһни илә әһлиһи уә бәләдиһи әсәлүкә ән лә тухлиһинһи мин раһмәтикә тарфатә гайн, уә лә ақаллә мин зәликә.

Мағынасы:

Иә, Алла! Мені оңымнан да, солымнан да, алдымнан да, артымнан да, үстімнен де, астымнан да туған-туысқандарыма, еліме жеткізгенінше сақта.

Ал енді туған-туысқандарыма, еліме аман-есен жеткізгеннен кейін Сенен сұрайтыным: бір қас қағым сәтке де рақымшылығыңнан мені айрылтпа.

ä ää äi äe ää ää ää ää ää ä ä ä ä ä ä
 · ää ää ä ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 · ä ä ä ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 " ä ä ä ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää

Оқылуы:

Аллаһумма күн ләнә саахибән фи сәфәринә, уә халифәтән фи әһлинә, уә атмис гала ужууһи ағдааинә, уә әмсахүм гала мәкәәнәтиһим фәлә йәстатығзүңнә әл-мұдыйә уә лә әл-мәжиийә илейнә,

Аллаһумма әрхәмнии би-тәрки-л-мағаасыи уә мә лә йағниинии мә әбқайтәнии уә әрхәмнии ән әтәкәлләфә мә лә йағниинии уә әрзүқнии хүснә-н-назары фимә йурдыка ганнии.

Мағынасы:

Иә, Алла! Осы сапарымызда оң жолыңды бер.

Туған-туысқандарымыздың қамқоршысы бол.

Жауымыздың көзін күрт.

Олар бізге келіп те, кете де алмайтындай құтын қашыр.

Иә, Алла! Кінәмнан арылтатын қайырымдылық жаса, жебеушім бол, жалғыз тастама.

Маған рақымшылығыңды көрсет, ауыртпашылықта қамқорлық жаса.

Маған ризашылық танытқан жылы шырайлы жүзіңді рызық қыл.

'ä äæ äæä ää ää · ä ää ää ää ää ää ää ää
 " ää ää ää ää ää
 'ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 "ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää

Оқылуы:

Аллаһумма мәттиғнии би-басариин уә әжғалһу әл-уәәрисә минниин, уә әриниин мин-әл-ғадууи сәйриин уә әнсүрниин мин заламаниин.

Аллаһумма инни ағуузу бикә мин-әл-һәмми уә-л-хүзни уә ағуузу бикә мин-әл-ғажси уә-л-кәсәли, уә ағуузу бикә мин-әл-жүбни уә-бүхли, уә ағуузу бикә мин ғаләбәти-д-дейни уә қаһри-р-рижәәли.

Мағынасы:

Иә, Алла! Көзімді ашық қыл, ұрпағымды жалғастыр.

Жаудан өшімді алдыр, маған зұлымдық жа-сағанды жеңдір.

Иә, Алла! Ауру-сырқаудан, кеселден сақта.

Қорқақтық пен сараңдықтан сақта.

Қарызды болудан, адамға тәуелді болудан сақта.

' ä ää ää ää ää ää · ää ää ää ää ää ää ää ää
 " ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
 ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää

Аллаһу ғала сейидинә Мұхаммәдин уә ғала әәлиһи уә сахбиһи әжмағинә.

Мағынасы:

Иә, Алла! Бұл – Сенің Үйің. Мен Сенің құлыңмын, құлыңның ұлымын, үмметіңнің баласымын.

Маған не берсең де қайырымыңмен бер.

Үйіңе келіп, мінәжәтымды нығметіңмен толық аяқтағанша осы елде пана бол.

Маған Сенің ризашылығың керек, ризашылығыңды молынан бер.

Сенің Үйіңнен өз үйіме кеткенге дейін шапағатыңды жаудыр.

Елге қайтуға уақыт келді, ешбір шүбәсіз рұқсатыңды бер.

Үйіңді де қимаймын, Өзіңмен тілдесуге де құштармын.

Иә, Алла! Бас-аяғымды аман қыл, деніме саулық бер, дінім мықты болсын.

Осы қасиетті жерге қайтып оралуға жассын. Өзіңе құлшылық етуге рызық ет. Жалғыз қалдырма.

Бү дүниедегі де, О дүниедегі де жақсылықтың барлығын бер.

Шындығында, Сен бәрінен де құдіреттісің.

Мұхаммед пайғамбарымызға, оның әулетіне, барлық сахабаларына шапағатың жаусын.

МӘДИНА

Мәдина – мұсылмандар үшін Меккеден кейінгі екінші қасиетті қала. Мәдина – Сауд Арабиясы корольдігінің батыс бөлігінде, Меккеден 430 км.

қашықтықта орналасқан. Қала теңіз деңгейінен 625 м. биіктікте оазисте жайғасқан.

Мәдинаның теңеуі «мүнәуэра», яғни арабтар нұрлы Мәдина деп атайды. Қажылар Мәдина мүнәуэраға беталғанда Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) осы шаһарға кірген күнін еске алады. 622 жылдың 22-қыркүйегінде Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) сахабаларымен Йәсриб қаласына келеді.

Осы күннен мұсылмандар-дың жыл санауы – һижра жылы басталады. Кейін Йәсрибті мұсылмандар «мәдина-н-нәби» («Пайғамбардың қаласы») деп, немесе тек қана Мәдина деп атап кеткен.

Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) өмірінің соңғы 10 жылын осы қалада өткізген. Осы уақыт ішінде Алла тағала оған Құран кәрімдегі 2, 98, 64, 62, 8, 47, 3, 61, 57, 4, 65, 59, 33, 63, 24, 58, 22, 48, 66, 60, 110, 49, 9 және 5-ші сүрелерді уақыт-уақытымен түсірген. Сондықтан қасиетті Кітаптағы 114 сүренің осы 24 сүресін «мәдинелік» деп атайды.

Нұрлы Мәдинаның 95 теңеуі бар: «Таиба» («Қошеметті»), «әл-Асыма» («Астана»), «Бейт Расул Алла» («Алла Елшісінің Үйі»), «Дар әл-Фатх» («Беташар шаңырақ»), «Құббат әл-Ислам» («Исламның күмбезі»), «Қалб әл-Иман»

(«Иманның жүрегі»), «Дар әл-Сүнна» («Сүннеттің Ордасы») және т.б.

Пайғамбар мешітіне зиярат

Мұсылмандар Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) өмірімен тығыз байланысты үш мешітті – Меккедегі «әл-Масжид әл-Харам», Мединедегі «Әл-Мәжид ән-Нәбәуи» («Пайғамбар мешіті») және Иерусалимдегі «әл-Масжид әл-Ақса» («Алыстағы мешітті») қасиетті деп санайды.

Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) Мәдинадағы мешіттің құрылысына өзі тікелей қатысып, алғашқы мұсылмандармен бірге саз балшық илеп, тастан кірпіш қалаған.

Мешіт Алланың Елшісі (с.а.с.) алғаш рет Йәсриб шаһарына келгенде түйесі шөккен жерге салынды. Оның ұзындығы 70 қадам, ені – 60 қадам, ал биіктігі – 5 қадам болды.

Кейін хижра жыл санауының 7-ші жылы Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) мешіттің ауданын 10 мың шаршы қадамға дейін ұлғайтып, биіктігін 7 қадамға көтеріп, пальманың бұтақтарымен шатырлаған. Мешіттің үш қақпасы болған, бірі – Иерусалим (әл-Құдыс) жаққа

қараған. Ол кезде мешіттің құбыланы көрсететін михрабы болмаған. Содан Аллатағаладан уахи сөз келіп, мұсылмандарға Меккедегі Кағбаға қарап намаз оқуға әмір еткен. Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) мешіттің Меккеге қарайтын төртінші қақпасын жасап, Иерусалим

қақпасын бекітіп тастаған. Бұл оқиға Бадр құдығы жанындағы шайқастан екі күн бұрын болған еді. Осы шайқапта мұсылмандар алғаш рет жеңіске жетті.

Алғашқы кезде мешітте мінбер де болған емес, Мұхаммедпайғамбар (с.а.с.) пальма ағашының дiңгегiне шығып, уағыз айтқан. Кейiн мұсылмандардың бiреуi төрт баспалдақтан тұратын мiнбер орнатқан. Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) мiнбердiң үшiншi баспалдағында тұрып, уағыз айтқанды ұнатқан. Ғасырлар өткен сайын мешiттiң мiнберлерi де жаңғырып тұрған. Айта кететiн жайт – ижра жыл санауының 664 жылы бiздiң бабамыз – Мысыр мен Шамды билеген Сұлтан аз-Захир Бейбарыс Пайғамбар мешiтiне жаңа мiнбер жасатып, ол 794 жылға дейiн сақталып келген.

Пайғамбар мешiтi өз тарихында бiрнеше рет жөндеуден өткен. Соңғы рет жөндеу және кеңейту жұмыстары өткен ғасырдың 80-шi жылдары болған. Қазiр мешiттiң ауқымы – 235 мың шаршы метрдi алып жатыр. Мешiттiң ортасындағы ашық бөлiгiнiң шатыры ашылып жабылады. Мешiттiң 10 мұнарасы бар, жаңадан салынған мұнаралардың биiктiгi – 104 метр, көнеден келе жатқан мұнаралар – 70 метр.

Мешiттiң ескi бөлiгiнiң үстiнде жасыл күмбез орналасқан. Бұл жерде Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) жерленген. Пайғамбардың қабiрi өзi өмiр сүрген үйдiң орнында салынған. Пайғамбар зиратында Ислам тарихында әдiл билiк жүргiзген төрт халифтың екеуi, Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.)

ізбасарлары - Әбу Бәкір мен Омар бин әл-Хаттаб жерленген.

Пайғамбар зиратына бару сүннетке жатады. Сүннет дегеніміз мұсылмандардың игілікті, жақсы істері. Пайғамбар мешітіне зияратты қажылықтық алдында да, соңында да жасауға болады. Әдетте мұсылмандар қажылықтан соң зиярат қылады.

Мәдина мүнәууәраға келген бетте қажы бірден Пайғамбар мешітіне барады. Өйткені «Кім Пайғамбар мешітіне барып, қырық намаз оқыса, сол адам тозақ отына күймейді, көр азабын көрмейді, күнәсі кешіріледі» деген нақыл сөз бар.

Пайғамбар мешітіне кірген мұсылман өзін салмақты, байсалды ұстайды. Кірген бетте мұсылман былай дейді:

‘äâ ä ‘äâæ ‘ ä äæ æ ää ääâäâä ‘ ä ‘ ä
"äâäâä ää ää ä ä ‘

Оқылуы:

*Ағуузи би-л-лаһи-л-азыым уә би-уәжжиһи-л-кәриим,
уә сұлтааниһи-л-қадим мин аш-шайтаани-р-рәжшим.
би-исми-л-ла аллаһумма салли гала Мұхаммәд уә әлиһи
уә сәллим.*

Мағынасы:

Алладан, оныңмейірімдіжүзінен, мәңгілікбилігінен қарғыс атқан шайтанға қарсы күш сұраймын.

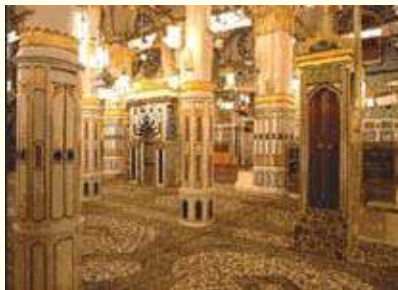
Алла атымен. Иә, Алла! Мұхаммедке және оның әулетіне шапағатынды жаудырып қошеметте.

Сосын қажы мешіттегі Пайғамбар зираты мен мінбердің арасындағы «ар-Рауда аш-шарифа» деген жерге келіп, «Тәхияту-л-мәсжид» («Мешітке сәлем

беру») намазын оқиды. Одан кейін Пайғамбар зиратына барып, былай деп дұға оқиды:

Бұл дұғаны Пайғамбар зираты жанында мұсылман адам өзі еститін дауыспен оқиды. Пайғамбар қабірін сүнге, қоршауын сипауға болмайды.

ар-Рауда аш-Шарифа

'ā ā 'āā'āā 'āāā'āā ' ā 'ā āā 'āā
 'āā ' ā āāāāā'āāā 'āā 'āāāā 'āā
 'āā : 'āāāā'āāā 'āā ' āāāāā
 'āāāā'āāā 'āā 'āāāāā 'āāāāā'āāā
 "āā āāāāāāāāāā 'āāāāā 'āāāāāāā
 :āāāāāāāāāā
 "āāāāāāāāāāāāāāāāāāāāā
 āā 'āāāāāāāāāāāāāāāāāāāāāāā
 "āāāāāāāāāāāāāāāāāāāāāāā
 "āāāāāāāāāāāāāāāāāāāāāāā

Оқылуы:

Әс-сәләму ғала рәсуули-л-лаһи сала Аллаһу галейһи уә сәлләмә әс-сәләму галейкә әйһуһә ән-нәбиһи уә рәхмәту-л-лаһи уә бәрәкәәтүһу ас-сәләәту

*уә әс-сәләәму гәлейкә йә сейидинә йә рәсуулә-л-лаһи
ас-саләәту уә әс-сәләәму гәлейкә йә нәбийә-л-лаһи
ас-саләәту уә әс-сәләәму гәлейкә йә хайрә халқи-л-
лаһи ас-саләәту уә әс-сәләәму гәлейкә йә мән әрсәләһу
Аллаһу рәхмәтән лил-ғаалимиинә ас-саләәту уә әс-
сәләәму гәлейкә йә сейиди-л-мүрсәлиинә уә хаатимә-н-
нәбийинә, уә имәәмә-л-муттәқшинә, уә қааидә-л-гурри
әл-мүхәжжәлиинә.*

*Әс-сәләәму гәлейкә йә мән уасафаһу Аллаһу би-
қаулиһи:*

*Уә иннәкә лә-ғала хұлүқин газыымин, уә би-л-
мүимиининә рәйүүфун рәхиимун.*

*Әс-сәләәму гәлейкә уә ғала сәәири-л-әнбийәәи уә-
л-мүрсәлиинә уә ғала әһли бейтикә ат-тайибиинә ат-
тааһириинә әс-сәләәму гәлейкә уә ғала әзуәәжикә ат-
тааһирәәти, үммәһәәти-л-мүимиининә.*

*Әс-сәләәму гәлейкә уә ғала асхәәбикә әжмағиинә,
уә гибәәди-л-лаһи ас-саалихиинә.*

Мағынасы:

Ассаламу ғәлейкум, Алланың Елшісі (с.а.с.)!

Алланың рақымы мен берекеті жауған
Пайғамбарым! Саған тыныштық тілеймін.

Біздің Пайғамбарымыз! Алланың Елшісі! Алла
Сені жарылқасын және қолдасын.

Алланың Пайғамбары! Саған Алланың шапағаты
мен бейбітшілік тілеймін.

Алланың ең жақсы жаратқаны! Саған Алланың
рақметі мен сәлемі.

Алла бүкіл ғаламдарға рақымын білдіру үшін
жіберген Елші! Саған сәлем бердім, дұға тіледім.

Елшілердің төресі! Пайғамбарлардың ең соңғысы!
Тақуалылардың имамы! Ер жүрек батырлардың

Фа-салла Аллаһу галейкә кәсиһрән әфдала уә әкмәлә уә атйәбә мә сала гала әхәдин мин- әл-халқи әжмағиһнә.

Мағынасы:

Алладан басқа құдай жоқ, Ол – жалғыз, оның серігі жоқ екеніне куә етемін.

Және біздің пайғамбарымыз Мұхаммед – оның құлы әрі елшісі екеніне де куә етемін.

Шындығында, Сен, йә Алланың елшісі, бізге Жаратқан Иеміздің уахи сөздерін жеткіздің, адал болуға үйреттің.

Үмбетіңе насихат айттың, ақыл-парасатыңмен, ең жақсы уағыздарыңмен Жаратқан Иеңнің ақиқат жолымен жүруге шақырдың.

Бар жан-тәніңмен Жаратқан Иеңе құлшылық еттің. Осының бәріне куә етемін.

Саған беретін Алланың ең жақсы, толық, таңдаулы шапағаты барлық жаратқандарына беретін шапағатынан да асып түссін.

"a ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ à á â ã ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ
 "ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ
 "ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ
 "å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ
 "à á â ã ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ

Оқылуы:

Аллаһумма әжзи ганнә нәбийәнә афдалә мә жәзәйтә әхәдин мин ән-нәбийиһнә уә-л-мүрсәлиһнә.

Аллаһумма әәтиһи әл-уәсиһләтә уә-л-фадыһләтә уә әбғасһу мақаамән мәхмүүдән әлләзи уағадтәһу.

Аллаһумма салли гала Мұхаммәдин уә гала әәли Мұхаммәдин кәмә саллайтә гала Ибраһимә уә гала әәли Ибраһимә, иннәкә хәмиидун мәжиид, рәббәнә әмәннә билә әнзәлтә уә әттәбагнә әр-рәсуулә, фә-әктүбнә маға-ш-шәәһидишнә, уә әлхәмдү ли-л-лаһи рәбби-л-гааламишнә.

Мағынасы:

Иә, Алла! Біздің пайғамбарымызды барлық әнбие-елшілеріңе көрсеткен сый-сияпаттыңның ең жақсысымен марапатта.

Иә, Алла! Оған абырой мен құрмет бер, Өзің уәде еткен мақтаулы орын бер.

Иә, Алла! Мұхаммедті және оның әулетіне Ибраһим мен оның әулетіне қошемет көрсеткендей шапағатыңды жаудыр.

Шындығында, Сен – Мақтаулысың әрі Даңқтысың.

Иә, Жаратқан Иеміз! Түсірген Кітабыңа иман келтірдік, Мұхаммед пайғамбарымыздың сүннет жолымен жүргіз.

Маңдайымызға сөзіңе куәгер болғанымызды жаздыр.

Ғаламдарды жаратушы Аллаға мақтау айтамын.

Егер қажыға жора-жолдастары, жақын-туысқандарының біреуі Мұхаммед пайғамбарға (с.а.с.) тағызым етуді аманат етсе, онда қажы былай дейді:

.. . ä â ã ä å ã ä

Оқылуы:

Әс-саләәму гәлейкә йә рәсуулә-л-лаһи мин .....

Мағынасы:

Иә, Алланың Пайғамбары! Саған (*аманат етушінің аты-жөні*) – нен сәлем жолдаймын.

Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) қайтыс болғаннан кейін мұсылман үмметіне басшылық жасаған оның ізбасарлары – халифалар болған. Алла Елшісінің өсиет етіп кеткен шариғат заңдары

негізінде Ислам өркениетінің ірге тасын қалаған төрт халифты «әл-хуляфа ар-рашидуна», яғни «Ислам дінінің ақиқат жолымен тура жүргізген халифалар» деп атайды. Олар - Әбу Бәкір, Омар бин әл-Хаттаб, Осман бин Ғаффан және Әли бин Әби Талиб.

«ар-Рауда аш-Шарифте» Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) жанында Әбу Бәкір мен Омар бин әл-Хаттаб жерленген.

Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) қабірінің алдында дұғасын оқып болғасын, қажы оңға қарай бір қадам жасап, Әбу Бәкірдің қабірінің жанында оған сәлем береді.

ӘБУ БӘКІР

Әбу Бәкір (572-634) – Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) қайтыс болғаннан кейін мұсылман үмметін әділ басқарған төрт халифтың біріншісі. Халиф – Пайғамбарымыздың (с.а.с.) ізбасары деген мағына береді. Әбу Бәкірдің қызы Айша – Пайғамбарымыздың (с.а.с.) үшінші әйелі.

нәәри әс-сәләәму ғәлейкә йә саахибә рәсуули-л-лаһи уә сәәни иснейни из һумә фи-л-ғаари.

Әс-сәләәму ғәлейкә йә мән әнфақа мәәләһу күлләһу фи хұбби-л-лаһи уә хұбби рәсуулиһи хәттә тахалләлә би-л-ғабаа.

Жәзәәкә Аллаһу ған үммәти рәсуули-л-лаһи хайрә-л-жәзәәи,

Аллаһумма арда ғанһу, уә арфағ дәрәжәтәһу, уә әкрим мақаамәһу, уә әжзил сәуәбәһу би-фадлықә уә кәрәмикә әәмиин.

Мағынасы:

Ассаламу ғәлейкум, Алла Елшісінің халифасы шыншыл Әбу Бәкір!

Саған тыныштық тілеймін. Алланың Пайғамбары (с.а.с.) Сенің шындықты ғана айтатыныңды үлгі еткен.

Иә, Әбу Бәкір! Алла сені тозақтың отынан құтқарды.

Алланың Елшісінің досы! Үңгірде паналаған екеудің екіншісі! Алла Сені жарылқасын және қолдасын.

Саған сәлем бердім. Сен бар байлығыңды ең соңғы шапаның қалғанша Жаратушы Аллаға, оның Елшісіне деген сүйіспеншілік жолында жұмсаған адамсың.

Алла сені Пайғамбарының үмбетімен марапаттады. Бұл марапаттаудың ең жақсысы.

Иә, Алла! Оған ризашылығыңды көрсет, дәрежесін өсір, мәртебесін биік қыл.

Жомарттығыңмен, мейіріміңмен оның сауабын көбейт. Әмин.

Одан кейін тағы да оңға қарай бір қадам жасап, Омар бин әл-Хаттабтың қабірінің алдында оған сәлем береді.

ОМАР БИН ӘЛ-ХАТТАБ

Омар бин әл-Хаттаб (585-644) – Мұхаммед пайғамбарымыздан (с.а.с.) кейін мұсылман үмметін әділ басқарған төрт халифтың екіншісі. Омар бин әл-Хаттабтың қызы Хафса – Пайғамбарымыздың (с.а.с.) төртінші әйелі.

Он жыл билік жүргізген Омар бин әл-Хаттаб кезінде араб халифатының әкімшілік-құқықтық негіздері орнатылып, Ислам дінінің жасыл туы Мысыр мен Либия, Иран жерлеріне жетті. 638 жылы Омар бин әл-Хаттаб Иерусалимді (әл-Құдыс) византиялықтардан азат етіп, Сүлеймен пайғамбардың (ғ.с.) біздің эрамыздың 70-ші жылдары римліктер қиратқан мінажатханасының жерінде намаз оқиды. Кейін бұл таулы-тасты жерде «Құббат ас-сахра» («Жартастағы күмбез») атты мұсылмандар қадір тұтатын мешіт тұрғызылады.

Византиялықтар мен парсылардың езгісінде болған халықтарды мұсылман үмметіне қосқан Омар бин әл-Хаттабты «Әмир әл-мүимининә» «Иман келтіргендердің Әмірі» деп атаған.

· äãä ää ä ää ää · ä ää ää ää ää ää ää ää
"ä ää ää ää ä ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
" ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
· ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
· ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää
" ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää ää

Оқылуы:

*Әс-сәләәму ғалейкә әмиирә-л-мүимининә Омара
бин әл-Хаттааби, әс-сәләәму ғалейкә йә мән қаалә фи
хаққикә рәсуулу-л-лаһи сала Аллаһу ғалейһи уә сәлләмә,*

*Омару бин әл-Хаттааби сирәәжү әһли-л-
жәннәти.*

*Уә қаала айдан: уә мә талағат әш-шәмсү ғала
рәжүлин хайру мин Омару.*

*Әс-сәләәму ғалейкә йә әбәә-л-фүқарааиһи уа-д-
дұғафәәһи уә-л-әрәәмили уә-л-әйтәәми.*

*жәзәәкә Аллаһу ған үммәти рәсуули-л-лаһи хайрә-
л-жәзәәһи,*

*Аллаһумма арда ғанһу, уә арфағ дәрәжәтәһу, уә
әқрим мақаамәһу, уә әжзил сәуәбәһу би-фадлықә уә
кәрәмикә әәмиһин.*

Мағынасы:

Ассаламу ғалейкум, имандылардың әмірі Омар
бин әл-Хаттаб!

Саған тыныштық тілеймін. Алланың Пайғамбары
(с.а.с.) Сен туралы айтқан мына сөзі – шындық:

«Омар бин әл-Хаттаб – жәннәттағы жандардың
шам-шырағы».

Сондай-ақ Пайғамбарымыз (с.а.с.) айтқан:

«Білмегеніңді түсіндіретін Омардан артық адам
жоқ».

Саған сәлем бердім. Сен кедейлердің, әлсіздердің,
жесірлердің, жетімдердің қамқоршысы болдың.

Алла сені Пайғамбарының үмбетімен марапатта-
ды. Бұл марапаттаудың ең жақсысы.

Иә, Алла! Оған ризашылығыңды көрсет, дәрежесін
өсір, мәртебесін биік қыл.

Жомарттығыңмен, мейіріміңмен оның сауабын көбейт. Әмин.

Жердегі Жәннәттің бағы деп саналатын «ар-Рауда аш-Шарифада» қажы құбыла жаққа қарап, Алла тағалаға мақтау айтып, Мұхаммед пайғамбарымызға (с.а.с.) Алланың шапағатын тілеп, өз атынан, әкешесінің, туған-туысқандардың, дұға бағыштауға аманат еткендердің, барлық мұсылмандардың атынан былай деп дұға айтады:

. ٱللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
 ٱللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
 ٱللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
 ٱللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
 ٱللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ

Оқылуы:

*Аллаһумма иннәкә құлтә уә қаулука әл-хаққу:
 «уә ләу әннәһум из заламуу әнфүсәһүм жәәйүкә фә-
 астағфәруу Аллаһә уә-әстағфәрә ләһүм әр-рәсуулу
 ләуәжәдуу Аллаһә тәууәбән рәхиимән»*

*Аллаһумма инни әсәлүкә ән тушаффиға фи
 нәбийһикә уә рәсууликә Мұхаммәдин сала Аллаһу гәлейһи
 уә сәлләмә, йәумә лә йанфағу мәәлун уә лә бәнунә иллә
 мән әтә Аллаһә би-қалбин сәлимин, уә ән түхибә лии
 әл-мағфирәтә кәмә әужәбтәһә лимән жәәйәһү фи
 хәйәәтиһи.*

Мағынасы:

Иә, Алла! Сенің айтқан сөзің – шындық:

Осы сапарымызды қабыл ал. Алыс сапарда жүрген бізді жанұямызға, бала-шағамызға аман-есен оралт.

Бізді ешнәрседен қорықпайтын, қайғы-мұңы жоқ салихалы құлдарыңа айналдыр.

Оқылуы:

Рәббәнә лә тәзиг құлуубәнә бағда из һәдейтәнә уә һәб ләнә мин ләдүнкә рәхмәтән иннәкә әнтә әл-уәһһәбу рәбби игфир лии уә ли-уәғлидейиә уә ли-л-мү'мининнә йәуму йақууму әл-хисәәбу.

Сүбхәәнә рәббикә рәбби-л-ғиззәти гаммә йасыфуунә уә сәләәмун гәлә-л-мүрсәлиинә уә-л-хәмдү ли-л-лаһи рәбби-л-ғәләләминнә.

Мағынасы:

Жаратқан Иеміз! Бізді тура жолға түсіргеннен кейін жүрегімізге еркіндік бер. Сенен рақымшылықты күтеміз.

Шындығында, Сен – бәрін де Сыйлаушысың. Жаратқан Иеміз! Қиямет күні мені, әке-шешемді, иман келтіргендерді кешіре гөр.

Барлық мақтауға ие Жаратқан Иемізге шүкіршілік етеміз.

Оның жіберген елшілеріне тыныштық тілейміз.

Ғаламдарды жаратушы Аллаға мақтау айтамыз.

«ӘЛ-БАҚИҒ» ЗИРАТЫ

Мәдина қаласында Пайғамбарымыздың (с.а.с.) сахабалары (мүһәжірлер мен ансарлары), туған-туысқандары, әйелдері, ұл-қыздары жерлен-

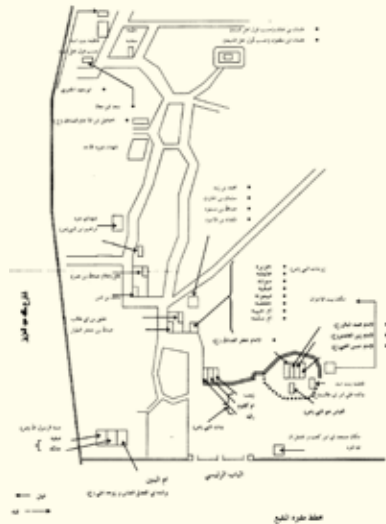

«әл-Бақиғ» зиратында жерленгендер:

7- Ұхұд шайқасында қаза тапқандар және т.б.

- 1- Осман бин Ғаффан
- 2- Пайғамбардың (с.а.с.) әйелдері:
  - әл-Харис бин Әбу Дара қызы Жуейрия
  - Әбу Бәкір қызы Айша
  - Замға қызы Сауда
  - Хұйай бин Ахтаб қызы Сафия
  - әл-Харис бин Хузн қызы Мәймуна
  - Омар бин Хаттаб қызы Хафса
  - Әбу Сүфиян қызы Үмм Хабиба
  - Әбу Омая қызы Үмм Саляма
- 3- Пайғамбардың (с.а.с.) қыздары:
  - Зейнаб
  - Үммү Құлсім
  - Рүкия
- 4- Пайғамбардың (с.а.с.) ұлы Ибраһим
- 5- Пайғамбардың (с.а.с.) немере ағасы әл-Ғаббас
- 6- Пайғамбардың (с.а.с.) немере апалары Сафия мен Ғатика

ген «әл-Бақиғ» зираты бар. Мүһәжірлер - Мұхаммед пайғамбармен (с.а.с.) Меккеден Мәдинаға ауып барған сахабалар (серіктер). Ансарлар - алғаш Ислам дінін қабылдаған Мәдина жұрты, олар Ислам тарихының алғашқы жылдары діннен безген меккеліктерге қарсы шайқасқан.

Сонымен қатар бұл зиратта үшінші халиф Осман бин Ғаффан жерленген.

«әл-Бақиғ» зиратында оқылатын дұға

: **اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ بِرَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ رَسُوْلِكَ مُحَمَّدٍ وَبِحَبْلِ دَمِيْهِ وَبِحَبْلِ عَصَاكَ وَبِحَبْلِ لِيْلِكَ وَبِحَبْلِ اَمْرِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِكَ وَبِحَبْلِ اَمْرِ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ وَبِحَبْلِ نَهْيِهِ وَبِحَبْلِ اَمْرِ اُمَّتِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ اَرْضِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ سَمَوَاتِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ جَنَّةِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ عَذَابِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ نَارِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ مَلٰئِكَتِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ رَسُوْلِكَ مُحَمَّدٍ وَبِحَبْلِ نَهْيِهِ وَبِحَبْلِ اَمْرِ اُمَّتِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ اَرْضِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ سَمَوَاتِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ جَنَّةِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ عَذَابِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ نَارِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا وَبِحَبْلِ اَمْرِ مَلٰئِكَتِكَ وَبِحَبْلِ نَهْيِهَا**

дан қосылады. Абд Манафтан Ғишам (баласы), Абд әл-Мұталіб (немересі), Абдалла (шөбересі), одан Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) туса, Абд Манафтың екінші баласы Абд Шамстен Омея, одан Ғаффан, одан Осман тарайды.

Сонымен қатар Осман бин Ғаффан сүйек жаңартып, Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) қызы Рұқияны, кейін ол қайтыс болғасын тағы бір қызы Үммү Күлсімді алған. Пайғамбарымыздың (с.а.с.) қыздарына үйленген Осман бин Ғаффанды арабтар «Екі нұрдың иегері» деп атаған.

Осман бин Ғаффан халифатқа билік еткен 644-656 жылдары Алла тағаланың Мұхаммед пайғамбарымызға (с.а.с.) айтқан ақиқат сөздері аяттар мен сүрелер болып жинақталып, қасиетті Құран кәрім кітабы алғаш рет жарық көреді. Міне, сол кезден бастап мұсылмандардың қасиетті кітабы ешбір өзгеріске түспей, ұрпақтан ұрпаққа таралып келе жатыр.

«әл-Бақиғ» зиратында мұсылман Осман бин Ғаффанға былай деп сәлем береді:

ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ
 ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ
 "ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ
 ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ
 " ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ ٓٓٓٓ

Оқылуы:

Әс-сәләму гәлейкә йә зә ән-нуурейни Ғүсмәәнә бин Ғаффәәнә, әс-сәләму гәлейкә йә сәәлисә әл-хүләффәәи

*әр-раәшидинә әс-сәләму ғәлейкә йә мүжһһизә
жәйшә-л-ғұсрәти би-н-нақди уә-л-ғайни уә жәмағә әл-
құррәәнә бейнә әд-дәфәтейни.*

*Жәзәәкә Аллаһу ған үммәти рәсуули-л-лаһи хайрә-
л-жәзәәйи,*

*Аллаһумма арда ғанһу, уә арфағ дәрәжәтәһу, уә
әкрим мақаамәһу, уә әжзил сәуәәбәһу би-фадлықә уә
кәрәмикә әәмшин.*

Мағынасы:

Ассаламу ғәлейкум, Алланың нұры жауған Осман
бин Ғаффан!

Елді адал билеген халифалардың үшіншісі! Саған
тыныштық тілеймін.

Әскерді өз қаражатымен, мал-мүлкімен жабдық-
таушы! Саған сәлем бердім.

Сен Құранды жинақтап, түптедің.

Алла сені Пайғамбарының үмбетімен марапатта-
ды. Бұл марапаттаудың ең жақсысы.

Иә, Алла! Оған ризашылығыңды көрсет, дәреже-
сін өсір, мәртебесін биік қыл.

Жомарттығыңмен, мейіріміңмен оның сауабын
көбейт. Әмин.

Одан кейін мұсылман Мәдина шаһарының тари-
хи жерлерімен танысып, ой-өрісін кеңейтеді. Әсіресе,
Ислам тарихындағы алғашқы мешіт болып санала-
тын Құбба мешітіне бару сауапты іс болып табылады,
өйткені Құран кәрімде «Бірінші күннен құлшылық ету
үшін салынған мешітте намаз оқу – абзал» деген аят
бар. Оның үстіне Мұхаммед пайғамбарымыз «Кімде-
кім дәрет алып, Құбба мешітіне намаз оқуға келсе,

онда оның сауабы умра жасағанмен бірдей болады» деген екен.

Құран кәрімде айтылған тағы бір мешіт «Қибләтейни» («Қос құбылалы») мешіт. Бұл жерде аспанға қарап намаз оқып отырған Мұхаммед пайғамбарымызға (с.а.с.) Алла тағала жүзін құбылаға бұруға әмір берген.

УМРА

Умра – кіші қажылық. Умра - жылдың кез-келген уақытында Меккеге барып, сүбхана Алла тағалаға құлшылық етіп, қажылық жасау. Умра - қажылық секілді мұсылманның парызына жатпайды, бірақ умра жасаған мұсылман сауапқа ие болады, сондықтан умраны сүннетке жатқызады.

Умра – үш әркәннан (бөлімнен) тұрады: ихрам, тауаф, сағи.

Ихрам – қасиетті жерге аяқ басып, ақ киім киіп, сүбхана Алла тағалаға құлшылық ететін хал-күй екені баршамызға мәлім. Енді ихрамның үш түріне тоқталайық:

Ифрад – қажылық кезіндегі ихрам хал-күйіне түсу.

Қиран, оның екі жағдайы бар:

а) Умра мен қажылықты бірге жасауға ниет етіп, ихрам хал-күйіне түсу.

ә) Алдымен умра жасау үшін ихрам хал-күйіне түседі, сосын оны қажылық жасауға ниет етіп жалғастырады.

з) Таматтұғ – қажылық айларына дейін умра жасау үшін ихрам хал-күйіне түсу.

Ихрамның ифрад және қиран түрлері қажылыққа байланысты болса, таматтұғ умраға қатысты. Құран кәрімде «Қажылық - белгілі айлар» деген аят бар. Сол қажылық айларына Шәууәл, Зүл-қағда және Зүл-хиджа айлары жатады. Қажылық мезгілі Шәууәлден басталып, «әййәм әт-тәшриқ» күндерінен аяқталады. Міне, қажылық айларынан басқа уақытта Меккеге барып, сүбхана Алла тағалаға құлшылық етуді - умра дейді.

Сонымен умра жасау үшін мұсылман адам ихрам хал-күйіне түседі, әл-Кағбаны жеті рет айналады, яғни тауафты орындайды. Сосын ас-Сафа мен әл-Мәруә арасында жеті рет жүгіреді, яғни сағиды орындайды. Одан кейін шашын қысқартып, не алып, умраны аяқтайды.

Соңғы жылдары Сауд Арабиясы мен Қазақстан арасындағы ынтымақтастық едәуір дамып келеді. Мекке мен Мәдина қасиетті қалалары бар осы елге іссапармен келіп жатқан қазақстандықтардың да саны жылдан жылға өсуде. Өзін мұсылман санайтын, бірақ жастайынан діни тәрбие алып көрмеген бауырларымыз Сауд Арабиясына келгенде Меккеге барып, Алла тағаланың Үйі - Кағбаны көруге, кіші қажылық - умраны жасауға ниет етеді. Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) жүрген қасиетті жерлерді көргеннен кейін, елге оралып, мұсылманға жат қылықтарын тастап, Алла тағаланың ақиқат жолына түскендер қаншама. Алайда бұрын намазға жығылып көрмеген олар Сауд Арабиясына алғаш рет келгенде мұсылманның бес парызының қыр-сырын білгісі келеді. Сондықтан келесі тарауды салихалы мұсылман болғысы келетін Қазақстан азаматтарына арнадық.

ИСЛАМНЫҢ БЕС ҚАЗЫҒЫ

Ислам – сүбхана Алла тағаланың ақиқат жолы, Мұхаммед пайғамбарымыз (салла-л-лаһу ғалейһи уә сәлләмә) мұсылмандарды осы ақиқат жолмен бастап, Ислам жайында былай деген екен: «Ислам бес қазыққа негізделген: «Алладан басқа құдай жоқ, Мұхаммед оның елшісі» деп шаһадат айту, бес уақыт намаз оқу, зекет беру, Рамадан айында ораза ұстау және қажылық жасау». Осы бес қазықты арабтар «әркән-әд-дин» десе, қазақтар мұсылманның бес парызы деп атайды.

Сүбхана Алла тағала – «Ең жоғары мәртебелі Алланың даңқы арта берсін» деген сөз. Алланың атын ауызға алғанда бір сөзбен айтуға болмайды. Жаратқан Иеміздің тоқсан тоғыз теңеуі бар, солардың біреуін қосып айтқан абзал болады.

Салла-л-лаһу ғалейһи уә сәлләмә (с.а.с.) – «Алла оны жарылқасын және қолдасын» деген мағына береді. Мұхаммед пайғамбарымыздың атын атағанда бұл сөз тіркесі міндетті түрде қосылып айтылады. Сол сияқты басқа да пайғамбарларды еске алғанда осы сөз тіркесін немесе оның қысқарған түрі «ғалейһи-с-сәләмді» (ғ.с.) қосып айтады.

Шаһадат айту дегеніміз Ислам дінін қабылдағанын куә ететін мына қасиетті сөздерге иман келтіру:

Оқылуы:

*Әшһәдү ән лә иләһә илла-л-ла
уә әшһәдү әннә Мұхаммәдән абдуһу уә рәсүлүһү.*

Мағынасы:

Мен Алладан басқа құдай жоқ екеніне куә боламын және Мұхаммед оның құлы әрі елшісі екеніне куә боламын.

Осы шаһадатты үш рет қайталаған адам Ислам дінін қабылдап, ақиқат жолына түскен болып саналады. Ол адам бүкіл дүниені жаратушы тек қана бір құдай - сүбхана Алла тағала екеніне, оның адамзатқа жіберген ең соңғы елшісі – Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) екеніне еш күмән келтірмей, шексіз сенеді.

Шаһадаттың синонимі – «иман ижмали» («тұтас иман»). Ал «иман тафсыйли» («толық иман») мына қасиетті сөздерден тұрады:

Оқылуы:

Әмәнту би-л-лаһи уә мәләкәәтиһи уә күтүбиһи уә рүсүлиһи уә-л-йәуми-л ахири уә-л-қадри хайриһи уә шәрриһи мин Алла тағала уә-л-бағси-бағдә-л-мәут.

Мағынасы:

Мен Аллаға, оның періштелеріне, кітаптарына, елшілеріне, ақырет күніне, Алла тағала жақсылық та, жамандық та жасай алатынына құдіретті екеніне, өлімнен кейінгі тіршілікке иман келтірдім.

Енді осы «иман тафсыйлидің» әрбір сөзін талдап, мағынасына терең үңілейік. «*Әмәнту би-л-лаһи*» дегеніміз «Аллаға иман келтірдім» деген сөз, яғни Алла тағала бар, одан асқан күш те, құдірет те жоқ, ол жалғыз, ол ешкімнен туылған жоқ, ешкімді туған жоқ. Ол – мәңгілік.

«*Уә мәләкәәтиһи*» – «оның періштелеріне иман келтірдім». Сүбхана Алла тағала ақыл-есі бар үш түрлі мақлұқтарды жаратты: оттан періштелер мен жындарды, топырақтан адамды. Періштелерде тек болмайды, яғни ұрғашы, еркек деп бөлінбейді. Олар аспанда өмір сүреді, Жұмақты күзетеді, Алла тағала тағының айна-

ласында болып, оған мақтау айтады. Періштелер Жерге де түсіп, адамдарға жебеу болады, пайғамбарларға Алла тағаланың сөзін жеткізген, адамдардың іс-әрекеттерін жазып отырады. Сондықтан біздің ата-бабаларымыз «маңдайға жазылған» деп тәубеге келіп отырған.

Әр періштенің өзіне жүктелген міндеті бар. Әсіресе, Алла тағалаға жақын жүретін төрт періште бар, оларды «мұқаррибтер» деп атайды. Олар: Алла тағаланың сөзін Мұхаммед пайғамбарға (с.а.с.) жеткізген Жәбірейіл періште, Алла тағала жаратқан бүкіл ғаламды бақылаушы Микал періште, Қиямет күнін келгенін хабарлайтын Ысрапыл періште, адамның жанын алатын Әзірейіл періште. Мұқарриб періштелермен қатар Нәкір мен Мүнкәр дейтін көр періштелері, Жұмақты күзететін Ридуән періште, Тозақтың күзетшісі - Мәлік періште бар. Әрбір адамды екі періште жебеп, қорғайды. Олар адамның барлық жақсы-жаман іс-әрекеттерін жазып отырады.

Алла тағала Адам Атаны топырақтан жаратты, сосын барлық періштелер мен жындарға Адам Атаға тағзым етіп, бас июге әмір қылды. Алайда, оттан жаратылған Ібіліс шайтан Жаратқан Иенің әміріне қарсы шығып, қарғысқа ұшырады. Қарғыс атқан Ібіліс шайтан Алла тағаладан «Ақырет күніне дейін адамдарды азғырамын, олар Сенен безеді, Сені жоққа шығарады» деп, осы арам ойын іске асыруға мұрсат сұрады. Құдіретті де күшті Алла тағала оған бұл мүмкіндікті берді. Сөйтіп, Ібіліс шайтан кейбір жын-перілермен адамдарды азғыруға кірісті. Ең алдымен Ібіліс шайтан Жұмақта өмір сүрген Адам Ата мен Науа Ананы азғырып, Алла тағала тыйым салған жеміс ағашынан жеміс жегіздіртіп, Жаратқан Иенің қаһарына

душар еткізді. Жаратқан Иеміз Адам Ата мен Һауа Ананы Жерге түсіріп, ақырет күніне дейін күнәларынан тазаруға әмір етті. Содан бері Адам Ата мен Һауа Ананың ұрпақтары, яғни адамдар Алла тағаланың сөзі жазылған қасиетті Құран кәрімді оқығанда, не жаңа бір істі бастағанда *«ағуузу би-л-лаһи мин аш-шайтаани-р-ражшим, би-исми-л-лаһи-р-рахмани-р-рахим»* («Қарғыс атқан шайтанға қарсы Алладан күш сұраймын, Қайырымды, рақымды Алла атымен бастаймын») деп Алла тағалаға құлшылық етіп отырады. Міне, осы айтылғандарға иман келтіру керек.

«Уә күтүбиһи» дегеніміз «кітаптарына иман келтірдім». Сүбхана Алла тағала адамзат тарихының әр белестерінде аспаннан қасиетті жазуларды елшілеріне түсіріп отырған. Барлық қасиетті жазулардың негізгі мақсаты - адамдарға жалғыз Жаратушы Ие бар екенін уағыздау.

Алла тағала адамдарға төрт кітап жіберген: Тауратты Мұса пайғамбарға (ғ.с.), Інжілді Иса пайғамбарға (ғ.с.), Зәбүрді Дауд пайғамбарға (ғ.с.). Және Алла тағала өзінің ең соңғы елшісі Мұхаммед пайғамбарға (с.а.с.) ғаламдағы барлық мәселелерді қамтитын қасиетті кітап – Құран кәрімді Жәбірейіл періште арқылы жіберген. Құран кәрім – Алла тағала жіберген барлық қасиетті жазулардың жиынтығы, қорытындысы.

«Уәрүсулиһи»—«пайғамбарларына иман келтірдім». Сүбхана Алла тағала өзінің әмірін, сөздерін адамдарға жеткізу үшін олардың арасынан пайғамбарларды сайлаған. Жаратқан Иеміз адамдарға қанша пайғамбар жібергенін бір Алла тағаланың өзі біледі. Кейбір деректерге қарағанда 124 мың пайғамбар болған көрінеді. Пайғамбар – парсының сөзі, арабтар оны рәсүл, не

нәби деп айтады. Рәсүл дегеніміз Жәбірейіл періште арқылы Алла тағаланың қасиетті жазуын алған елші-пайғамбар, нәби дегеніміз Алла тағаланың сөзін естіген пайғамбар. Мұсылмандар Адам Ата, Нұх, Ибраһим, Исмайыл, Исхақ, Жақып, Айуб, Жүніс, Сүлеймен, Дауд, Салық, Лұт, Һуд, Шұғайыб, Илияс, Жүсіп, Идрис, Зикрия, Жақия, Мұса, Иса, Мұхаммед (ғалейһим ас-салам уә-с-сәләм) пайғамбарлардың есімдерін қадір тұтады. Міне, осы пайғамбарлардың болғанына иман келтіру керек.

«Уә-л-йәуми-л-ахири» – «Ақырет күніне иман келтірдім». Сүбхана Алла тағала пайғамбарлар арқылы адамдарға Ақырет күнінің болатынын ескерткен. Ақырет күнінің белгілері – Жер бетінде зұлымдық күшейіп, аспанды қою түтін қаптайды. Күн батыстан шығады.

Сөйтіп, ақырзаманның алғашқы кезеңі – саға басталады. Саға кезеңінде төрт қанатты, денесін жүн қаптаған, сан мыңдаған аузы мен көзі бар, аяғы жерде, басы аспанда, алып тұлғалы Ысрапыл періште Иерусалимдегі қасиетті жартаста тұрып, керней тартады. Кернейдің даусынан жұлдыздар ағып, теңіздер тасып, таулар сілкініп, адамдар өледі. Сондықтан күн күркіреп, найзағай жарқылдағанда ата-бабамыз «Астапыралла» («Исрафил-у-л-ла» - «Алла жіберген Ысрапыл періште») деп, ақырзаман орнаған шығар деп шошынып, «*Лә иләһә илла-л-ла, Мұхаммәд рәсүлү-л-ла*» деп мұсылмандықтарын білдірген.

Одан кейін ақырзаманның екінші кезеңі – «йәумул-қияма» («Қиямет күні» немесе «Көрден тұру күні») басталады. Ысрапыл періште екінші рет кернейін тартқанда Адам Атадан бері Жер бетінде өмір сүрген

адамдар қайтадан тіріліп, бір жерге жиналады, жиналатын жерді «махшар» деп атайды. Адамдар қара терге түсіп, Алла тағаланың алдында ұзақ тұрады.

Үшінші кезең – «йәуму-д-дин». Дін күні Алла тағала адамдардан Бұл дүниеде не жасағандарын сұрайды. Періштелер Жаратқан Иеге адамдардың жақсы-жаман істері жазылған кітаптарын әкеліп береді. Адамның кінәлары мен игі істері таразыға салынып өлшенеді. Үлкен суаттың жанында Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) адамдарды қарсы алып, кейбір тақуалы мұсылмандардың болмашы күнәларын кешіруді Алла тағаладан сұрайды. Барлық адамдар қыл көпір – сираттан өтеді. Күнәға батқандар көпірден құлап, тозақ отына күйеді, ал тақуалы мұсылмандар жаннат бағына кіреді.

«Уә-л-қадри хайриһи уә шәрриһи мин Алла тағала» – «Алла тағала жақсылық та, жамандық та жасай алатынына құдіретті екеніне иман келтірдім». Адамдар жақсылық пен жамандықты айыру үшін Алла тағала дүниені қарама-қайшылыққа толы етіп жаратқан. Бұ жалған дүние ақ пен қарадан, жауыздық пен мейірімділіктен, өмір мен өлімнен, күн мен түннен, суық пен ыстықтан, махаббат пен жеккөрініштен ... тұрады. Осының барлығы адамдарға үлкен сынақ. Ол осы қарама-қарсы дүниелердің тек қана жақсылыққа шақыратынын таңдай білу керек.

«Уә-л-бағси бағдә-л-мәут» – «өлімнен кейінгі тіршілікке иман келтірдім». Сүбхана Алла тағала екі дүние жаратқан. Бұ дүниеде адам мұсылман болып, салихалы өмір сүрсе, О дүниеде жұмаққа кіреді. Бұ дүние – жалған, О дүние – мәңгілік.

Міне, адам осы айтқандардың барлығына иман келтірсе, онда ол бес парызының алғашқысын, яғни шаһадат айтуды орындаған болып саналады.

Исламның екінші қазығы – **намаз оқу**. Намаз – Жаратқан Иесі мен құлы арасындағы байланыс жолы. Құран кәрімнің «Ибраһим» сүресінің 31-аятында Алла тағала былай деп айтқан екен: «Менің иман келтірген құлдарыма айт: «Намазға тұрсын! Не сатуға болмайтын, не достық жүрмейтін күн туғанша оларға жасырын да ашық та сыйлағанымыздан таратсын». *Садақа-л-лаһу-л-азым (Теңдесі жоқ Алланың айтқаны - шындық).*

Мұсылман құдіретті де күшті Алла тағаланың алдында тұрып, оған мақтау айтып, кешірім сұрайды, дұға оқиды. Алла тағала намаз кезінде мұсылманның дұғасын қабыл алады. Намаз адамды жан және тән тазалығына тәрбиелейді.

Мұсылман адам күніне бес уақыт намаз оқиды. Әр намаз белгілі бір уақытта оқылады: Памдат намазы күншығыс жақ ағараңдағаннан бастап күн шыққанға дейінгі уақыт аралығында оқылады. Бесін намазы күн аспан төрінен қисайғаннан бастап күн батуға тақалған уақытқа дейін оқылады. Намаздыгер намазы күн батуға тақалған кезден күн батқанша оқылады. Намазшам намазы күн батқан бойдан ымырт үйірілгенше оқылады. Құтпан намазы ымырт үйірілгеннен бастап таң арайланғанға дейін уақыт аралығында оқылады.

Одан басқа жұма күні мешітте оқылатын жұма намазы, ұзақ жолға шыққанда оқылатын сапар намазы. Құрбан және Ораза мейрам күндері оқылатын айт намазы, мұсылман қайтыс болғанда оқылатын жаназа намазы, Рамадан айында оқылатын тарауых намазы бар.

Намаздың алдында мұсылман адам дәрет алады. Дәрет алудың екі түрі бар: үлкен дәрет алу және кіші дәрет алу. Ислам дінін қабылдап, алғаш рет намаз оқитын адам, намаздың алдында жыныстық қатынаста болған адам, етеккірі келген әйел, жаңа босанған әйел үлкен дәрет алады. Ол үшін алдымен қолды үш мәрте жуып, сосын ұятты жерлерді жуады. Өзен суына сүңгіп, шомылу арқылы немесе су сепкіш астында тұрып үлкен дәрет алады, яғни «ғұсыл» жасайды.

Ал қалған жағдайдың барлығында мұсылман адам кіші дәрет алады. Ең алдымен «*би-исми-л-лаһи-р-рахмани-р-рахим*» («қайырымды, рақымды Алла атымен») деп айтып, екі қолды білекке дейін үш мәрте жуады, сосын үш мәрте оң қолмен су алып, ауызды шаяды. Одан кейін тағы да оң қолмен үш рет су алып, мұрынды тазалайды, бетті маңайдан иекке дейін үш рет жуады. Сосын алдымен оң қолды шынтаққа дейін үш рет, одан кейін сол қолды да шынтаққа дейін үш рет жуады. Қос алақанда қалған сумен шашты маңайдан қарақұсқа қарай сипап, сұқ саусақтағы қалған ылғалмен құлақтың іші-сыртын бір рет тазалап, ортан саусақ, атсыз саусақ және шынашақтың сырт жағында қалған ылғалмен құлақтың артын ала мойынды бұғанаға дейін сүртеді. Сол қолмен оң аяқты тобыққа дейін үш рет, сосын сол аяқты да тобыққа дейін үш мәрте жуады. Сөйтіп, мұсылман қолын жуып, дәрет алуды аяқтайды.

Намазға шақырған азаншының даусын естігенде, мұсылман құбыла жаққа жүзін қаратып, намаз оқуға ниет білдіреді. Әдетте намаз былай оқылады:

Тік тұрып, екі қолды иыққа дейін көтеріп, «*Аллаһу әкбәр*» («Алла – Ұлы») деп тәкбир айтады. Тұрған

қалпында оң қолмен сол қолды ұстап, «Фатиха» сүресін оқиды.

Рукуғ – еңкейіп, екі тізеге қолдарын қойып, «сұбхана рабби-л-азыым» («барлық мақтау – зор мәртебелі Иеме») деп үш рет айтады.

Иғтидәл – бойды түзеп, «сәмиға аллаһу лимен хәмидәһу, раббуна уә ләкә-л-хәмд» («Алла кім оны мақтаса, соны тыңдайды. Жаратқан Иеміз, саған мақтау айтамыз») деп айтады.

Сәждеге бас салу – «Аллаһу әкбәр» деп тәкбир айтып, жайнамазға тізерлеп, сосын алақандарды тигізіп, екі қолдың арасына маңдай мен мұрынды тигізіп, «сұбхана рабба-л-ағла» («барлық мақтау – жоғары мәртебелі Иеме») деп айтады.

Жүліс – басты жайнамаздан көтергенде тәкбир айтып, дененің салмағын сол аяққа түсіре отыру. Отырған қалыпта «аллаһумма иғфир ли фи йәум йақуму-л-хисәәб» («Иә, Алла! Қиямет күнінде мені кешіре гөр») деп дұға оқиды.

Екінші рет сәждеге бас қойып, «сұбхана рабби-л-ағла» деп үш рет айтып, орнынан тұрады. Міне, осымен намаздың бір бөлімі бітеді.

Намаз бірнеше бөлімнен тұрады, бөлімді «рәкәт» дейді. Рәкәттің екі түрі болады: парыз рәкәт және нәфіл (қосымша) рәкәт. Нәфіл рәкәттар парыз рәкәттардың алдында да, соңында да келеді. Бес уақыт намаз 17 парыз, 12 нәфіл рәкәттан тұрады. Әр намаздың парыз және нәфіл рәкәттар саны әртүрлі. Памдаттың екі парыз рәкәті Адам Атадан, Бесіннің төрт парыз рәкәті Ибраһим пайғамбардан, Намаздыгердің төрт парыз рәкәті Салық пайғамбардан, Намазшамның үш парыз рәкәті Иса пайғамбардан, Құтпанның төрт парыз рәкәті

Мұса пайғамбардан (ғалейһим ас-салат уә-с-сәләм) мұсылмандарға мұра болып қалған.

Исламның бес қазығының бірі – зекет. Мұхаммед пайғамбарымыз (с.а.с.) зекетті Исламның шаңырағы деп атаған. Мұсылманның бұл парызы хижра жыл санауының екінші жылынан, яғни 624 жылдан кең етек алды. Сүбхана Алла тағала дәулетті адамдарға кедей-мүсәпірлерге көмектесуді парыз еткен. Құран кәрімнің «әл-Мүиминун» сүресінің 1-4 аяттарында «Бос әңгімеден бойын аулақ ұстайтын, зекет беретін, намазда момын иман келтіргендер бақытты» делінген.

Шариғат заңы бойынша зекетті мына адамдарға береді:

Пақыр адам, яғни бар тапқан-таянғаны, мал-мүлкі, табысы бір жылда өзін-өзі асырауға жетпейтін мұсылман адам.

Мүсәпір адам, яғни ештеңесі жоқ сіңірі шыққан кедей.

3) Жұмысшылар, оларға кеңсе қызметкерлері, хат тасушылар, зекетті жинаушылар жатады.

4) Ислам дінін қабыл алуға ниет білдірген адам.

Еркіндікке жіберілген құл. (Алайда, бұл топтағы адамдар құлдық дәуір кезінде өмір сүрген.)

Қарызданушы, яғни қарызын өтеуге шамасы жетпейтін мұсылман адам. Егер қарыз алған адам бар ақшасын ішімдікке, не мұсылманға тән емес істерге салса, онда ол адамға зекет берілмейді.

Алла жолында күрескен жауынгер.

Туған жеріне қайтуға пұлы жоқ жат елдік мұсылман адам.

Зекет пітір зекеті және байлық зекеті болып екі үлкен топқа бөлінеді. Ал байлық зекеті іштей бес түрге

бөлінеді: күміс пен алтыннан алынатын зекет, егін өнімдерінен алынатын зекет, сауда саттық тауарларынан алынатын зекет, малдан алынатын зекет және қазба-байлықтан алынатын зекет.

Айт күні әрбір мұсылман пітір зекетін беруге міндетті. Мұсылман пітір зекетін өзі үшін, қарт әкешесі үшін, әйелі мен кішкентай балалары үшін, үй қызметкерлері мен күтушілері үшін береді. Пітір зекетін Рамадан айының соңғы күні кешінен келесі күні айт намазы басталғанша дейін берген абзал болады. Пітір зекетін кез-келген мүсәпір, тақыр кедей мұсылманға береді.

Байлықтан алынатын зекеттің мөлшерін нысаб дейді. Алтын мен күмістен алынатын нысаб тек қана асыл тастарға қатысты емес, сол сияқты ол бағалы қағаздарға, ақшаға да қатысты. Алтын мен күміс құнының 2,5 пайызы зекет мөлшері - нысаб болып саналады.

Егін өнімдерінен алынатын зекет әр елде әртүрлі. Мысалы, Мағриб елінде жиырмаға жуық дәнді-дақылдардан зекет алынады. Олар: бидай, арпа, сәлт (қабығы жоқ арпа), тары, темекі, күріш, бұршақ тұқымдастардың жеті түрі - (хуммус) түрік бұршағы, полба (Арабияда өсетін бір қауыздың ішінде екі дәні бар бидайдың түрі), ірі бұршақ, үрме бұршақ, қасқыр бұршақ, шабындықта өсетін ұсақ бұршақ, бәсила (жас бұршақ). Сонымен қатар төрт түрлі майлы өсімдік: зәйтүн, күнжіт, жабайы запыран, қызыл шалғам және жемістің екі түрі: құрма мен жүзім.

Мұхаммедпайғамбарымыз (с.а.с.) «егін өнімдерінен зекет алғанда әрбір дәнді, әрбір жемісті өлшеудің қажеті жоқ, олардың салмағы бес уасыққа жетсе болды» деген

екен. Уасық – сусымалы денелердің салмақ өлшемі, ол алпыс сағадан тұрады. Бір сағада төрт мүдд бар, ал бір мүдд 18,7 литрге тең.

Сонда бес уасық дегеніміз 4500 литр (кг). Міне, егін өнімдерінің әрбір 4500 кг-нан зекет беру керек. Зекет мөлшері, яғни нысаб екі жағдайға байланысты болады:

Егер егін өнімдері жауын, бұлақ, өзен суларымен қоректеніп өссе, онда бұл өнімнің оннан бір бөлігі зекет мөлшері болып саналады. Сонда әрбір 4500 кг-ның 450 кг-ын нысабқа береді.

Ал егер егін өнімдері шелекпен, не су диірмені арқылы суландырылса, онда оның - бөлігі жиырмадан бір бөлігі нысабқа жатады.

Малдан алынатын зекет түйе, сиыр, қой, үй жануарларына байланысты. Түйеден алынатын зекет мөлшері мынадай:

5 түйеге бір козы, 10 түйеге екі козы, 15 түйеге үш козы, 20 түйеге төрт козы, 24 түйеге де төрт козы да, ал 25 түйеге нар бота береді.

Екі жылда 36 түйеге сүт бота берсе, төрт жылда 46 түйеге қарабайыр түйе береді. Бес жылда 61 түйеге тайлақ, екі жылда 76 түйеге екі сүт бота береді.

Әрбір төрт жылда 91 түйеге екі қарабайыр түйе, 121 түйеге екі қарабайыр түйе немесе үш сүт бота, 129 түйеге де екі қарабайыр түйе немесе үш сүт бота, ал 130 түйеге екі сүт бота мен бір қарабайыр түйе, 140 түйеге екі қарабайыр түйе мен бір сүт бота, 150 түйеге үш қарабайыр түйе, 160 түйеге төрт сүт бота, 200 түйеге төрт қарабайыр түйе немесе бес сүт ботаны береді.

Егер мұсылманның 29 сиыры бар болса, онда ол зекет бермейді. Ал 30 сиыры болса, онда ол екі жылда

бір бұзау, төртінші жылдан бастап әрбір 40 сиырға бір сиыр, 60 сиырға екі бұзау, 70 сиырға сиыр мен бұзау, 80 сиырға екі сиыр, 90 сиырға үш бұзау береді.

39 қойға дейін зекет алынбайды. Жыл сайын 40 қойдан 120 қойға дейін бір қой, 121 қойдан 200 қойға дейін екі қой, 201 қойдан 399 қойға дейін үш қой, 400 қойға төрт қой, 500 қойға бес қой зекет мөлшері алынады.

Қазба-байлықтан алынатын зекет Жер астынан табылған алтын, күміс секілді бағалы тастарға байланысты. Осы табылған қазба-байлықтың бестен бір бөлігі – зекет мөлшері болып саналады.

Ораза ұстау дегеніміз күн атқаннан батқанға дейін тағамнан, сусыннан, темекі шегуден, жыныстық қатынасқа түсуден бас тартып, Алла тағалаға жақын болуға ниет қылу.

Ораза – Адам Атадан (ғ.с.) келе жатқан көне ғибадат. Құран кәрімдегі «әл-Бақара» сүресінің 183-аятында «Сендерге дейін болғандардың маңдайларына жазылғандай иман келтірген сендерге де ораза ұстау маңдайларыңа жазылған. Бәлкім, сендер тақуалы боларсыңдар» делінген.

Ораза ұстаудың діни, денсаулық, әлеуметтік жақсы жақтары бар. Ораза жыл сайын бір ай бойы адамды рухани, тәни тазалыққа тәрбиелеп, адамгершілікке баулиды. Ораза кезінде мұсылман Алла тағаланың шапағатына ие болып, күнәлары кешіріледі.

Рамадан айында ораза ұстау әрбір ақыл-есі дұрыс, кәмелетке толған, ораза ұстауға денсаулығы жарамды, мұсылманның парызы. Ораза кезінде әйел етеккірден және босанғаннан кейін болатын қаннан таза болу керек. Ауру адам, аштық пен шөл денсаулығына әсер

ететін қарт адам, төрт бурудан астам шақырымға (буруд - Пайғамбар кезіндегі қашықтық өлшемі, ол 12 мильге тең, сонда 4 буруд дегеніміз 160 км) сапар шегетін, әрі сол сапар кезінде бір жерде төрт күндей түнемейтін адам, аяғы ауыр немесе бала емізетін әйел, жаңа босанған, не етеккірі келген әйел Рамадан кезінде ораза ұстаудан босатылады.

Ораза ұстау іштей бес түрге бөлінеді: **уәжіб** (міндетті), **мүстәхәб** (қошеметті), **нәфилә** (қосымша), **мәкруһ** (мәжбүрлі), **хәрәм** (тыйым салынған). Уәжіб оразаға Рамадан айындағы ораза мен тамақ ішуге шамасы жетпейтін кейбір жағдайлардағы кәффәрәт ораза, яғни күнәлардан тазартатын ораза жатады. Мүстәхәб оразаны Шәууәл айында алты күн бойы, Зү-л-хижжә айының 9-күні, яғни Арафат күні, Мүхәrrәм айының 10-күні болатын Ашура күні, Шағбан айының ортасында, дүйсенбі мен бейсенбі күндері, әрбір айдың «бақытты күндері» ұстауға болады. Әрбір айдың «бақытты күндеріне» Шағбан және қасиетті төрт айдың (Зү-л-қағда, Зү-л-хижжә, Мүхәrrәм, Рәжәб) алғашқы үш күндері жатады.

Мүстәхәб ораза күндерінен басқа күндері мұсылман адам өз еркімен ораза тұтса, оны нәфилә ораза деп атайды.

Мәкруһ ораза деп жұма күні мұсылман адам жалғыз өзі ұстайтын оразаны айтады. Шағбан айының соңғы 29-шы күнімен Рамадан айының 1-күнінің арасындағы түнде жаңа Ай туу керек. Сол мезгілден бастап ауыз бекітіп, Рамадан айының оразасы басталады. Егер сол түні жаңа Ай туғаны байқалмаса, оны күмән келтірген күн деп, Шағбан айының 30-күніне санап, мәкруһ ораза ұстаған болып есептеледі. Егер әйел

күйеуінің рұқсатынсыз өз еркімен ораза тұтса, оны да мәкруһ оразаға жатқызады.

Ораза айты мен Құрбан айтында, Зүл-хижжә айының 10-күнінен кейін, яғни құрбандық шалатын күннен кейінгі үш күнде («ташрик күндері») ұстаған оразаны хәрәм ораза дейді. Етеккірі келген, не жаңа босанған әйелдің оразасы және «Ораза ұстасам, өліп калармын» деп қорыққан адамның оразасы да хәрәм оразаға жатады.

Сонымен ораза ұстаған мұсылман күн шыққанға дейін (сүхүр мезгілінде) соңғы рет ауқаттанып, ауыз бекітеді. Ауыз бекіткен адам күні бойы тамақтан бас тартады, бос әңгіме құрмайды, дауыс көтеріп айғайламайды, балағат сөз айтпайды, ашу шақырмайды. Ораза кезінде мұсылман мейірімді болып, қайырымды істермен айналысады, садақа береді, Құран кәрімді оқып, Алла тағаланың сауабына ие болады. Ораза түндері мұсылман елмен бірге мешітке барып, тарауых намазын оқиды.

Қажылық кезінде мешіттің ішінде отырып, Құран оқу сауапты іс болып саналады. Алайда, араб әліппесін танымайтын мұсылман Алла тағаланың сөзі жазылған Құран кәрімді оқи алмайтынын сезініп, қынжылады. Сондай мұсылманға көмек болу үшін келесі тарауды арнадық.

ҚҰРАН ОҚУ

Құран – мұсылмандардың қасиетті кітабы. «Құран» сөзі арабтың «оқу» деген сөзінен шыққан. Алла тағаланың сөзі жазылған бұл қасиетті кітапты мұсылмандар «Құран кәрім» («Шарапатты Құран»), «Китәб кәрім» («Жомарт Кітап»), «Китәб шәриф»

(«Атақты Кітап»), «Китәбу-л-лаһи» («Алланың Кітабы»), «Китәб ғазиз» («Күдіретті Кітап»), «Зикр хәким» («Даналықты еске алу»), «Кәләм шәриф» («Адал сөз»), «Мусхәф шәриф» («Қасиетті Қолжазба») деп атайды.

Құран 114 сүреден тұрады. Кітапта сүрелер көлеміне қарай орналасқан. Құран жеті аяттан тұратын «Фатиха» («Кітапты ашушы») сүресінен басталады. Бұл сүрені «Умму-л-китәб» («Кітаптың анасы») деп те атайды. «Фатиха» сүресінде Исламның негізгі қағидалары айтылған. «Фатиханы» оқып болған соң «әмин» деп қайырады.

Барлық сүрелер *«би-исми-л-лаһи-р-рахмани-р-рахим»* деп басталады. Алайда, бұл дәстүр 9-сүреде сақталмаған, өйткені ол алғашқысында 8-сүренің жалғасы болған.

Сүрелер аяттардан тұрады. Құрандағы ең ұзақ сүре - 2-сүре, онда 286 аят бар. Ал ең қысқа сүрелерге 103-ші, 108-ші, 110-шы сүрелер жатады, оларда не бәрі үш аяттан бар. Аят - бұл сөз, не сөз тіркесі немесе сөйлем. Аятта 1-ден 68-ге дейін сөз бар. Әртүрлі жолмен есептеуге байланысты Құранда 6204-тен 6236-ға дейін аят бар. Бұл қасиетті кітапта Алла тағаланың 77 мың 934 сөзі жазылған.

Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) алғаш рет Алланың сөзін Рамазан айында естіген, сондықтан мұсылмандар осы мүбәрәк айында ораза ұстауды парыз санайды.

Алла тағала Мұхаммед пайғамбарға (с.а.с.) қасиетті сөздерді біртіндеп жіберіп отырған. Пайғамбарымыз Алланың сөзін алдымен Меккеде, одан кейін Мәдинеде Жәбірейіл періште арқылы естіп, өз қауымына жариялаған. Осыған байланысты Құранның сүрелері

меккелік және мәдинелік болып екіге бөлінеді. Меккелік сүрелердің саны - 90, ал мәдинелік сүрелердің саны - 24. Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) Алла тағаладан Құрандағы 114 сүрені мына тәртіппен қабыл алған:

Бірінші кезеңдегі меккелік сүрелер: 96, 74, 111, 106, 108, 104, 107, 102, 105, 92, 90, 94 93, 97, 86, 91, 80, 68, 87, 95, 103, 85, 73, 101, 99, 82 81, 53, 84, 100, 79, 77, 78, 88, 89, 75, 83, 69, 51, 52 56, 70, 55, 112, 109, 113, 114, 1;

Екінші кезеңдегі меккелік сүрелер: 54, 37, 71, 76, 44, 50, 20, 26, 15, 19, 38, 36, 43, 72, 67, 23, 21, 25, 17, 27, 18;

Үшінші кезеңдегі меккелік сүрелер: 32, 41, 45, 16, 30, 11, 14, 12, 40, 28, 39, 29, 31, 42, 10, 34, 35, 7, 46, 6, 13;

Мәдинелік сүрелер: 2, 98, 64, 62, 8, 47, 3, 61, 57, 4, 65, 59, 33, 63, 24, 58, 22, 48, 66, 60, 110, 49, 9, 5.

Мұхаммед пайғамбарымыздың (с.а.с.) тірі кезінде Алла тағаланың сөзі қағаз бетіне түспей, ауызша тараған. Алланың сөздерін жатқа білетін мұсылмандарды «қари» деп атаған. Алайда, Мұхаммед пайғамбар (с.а.с.) қайтыс болғаннан кейін қасиетті сөздердің жоғалып кету қаупі төнеді. Сондықтан Әбу Бәкір халиф Мұхаммед пайғамбардың (с.а.с.) хатшысы болған Зәид ибн Сәбитке Алла тағаланың сөзін жинап, кітап етіп құрастыруды аманаттайды. Үшінші халиф Осман тұсында Зәид ибн Сәбит көмекшілерімен бірге Құранды төрт дана кітап етіп, жазып шығады. Осман халиф төрт дана кітапты заңды Құран деп жариялап, Мәдине, Димашық, Куфа, Басра қалаларында сақтауға әмір етеді.

Құранды дауыстап оқуға жеңіл болу үшін 30 бөлімге бөліп оқиды. Бөлімді арабтар «жүз-үн» деп атайды, ал қазақтар арасында бұл ұғым «сипәре», неме-

се «пара» деген сөзбен кең тараған. Сондай-ақ Құран 60 хизбке (бөлікке) бөлінеді. Бір пара екі хизбтен тұрады. Мешітте хизбті оқитын адамды хэззэб деп атайды.

Сонымен, араб тілін білмейтін мұсылмандарға Құранды оқу мүмкін болу үшін араб сөздерін қазақ тіліндегі әріптерге бейнелеп, транскрипция арқылы бердік. Транскрипция арқылы Құранды оқығанда мына жайттарға назар аудару керек:

1) Негізінен, араб сөздерінің түбірі үш дауыссыз әріптерден тұрады. Дауысты дыбыстар созылыңқы және қысқа болып келеді. Сондықтан созылыңқы дауысты дыбысты оқығанда екпін соған түсу үшін, қосарланған әріппен көрсетіледі. Мысалы, «*ар-рахмаану*», «*ар-рахииму*» және т.б.

2) Араб тілінде «эл» деген артикуль бар. Ол есім сөздердің алдында келеді. Түбірлі сөздің «күн» не «ай» әріптерінен басталуына қарай, «л» әрпі өзгеріп тұрады. Транскрипцияда түбірлі сөз бен «эл» артиклі дефис арқылы ажыратылғанмен, сөз тұтас оқылады. Мысалы, «*эл-хамду*», «*эд-дину*», «*ат-тарииху*» және т.б.

3) Араб сөйлемдері, әсіресе Құран аяттары бір деммен, сөздер арасын үзбей оқылады. Бұл жағдайда сөзбен сөздің арасын көрсету үшін тағы да дефисті қолдандық. Араб тілінің заңдылығы бойынша, алдыңғы сөздің жалғауы мен келесі сөздің бірінші тұрған дауысты дыбысы үндеседі, кейде ол дауысты дыбысты жұтып қояды. Мысалы, «*би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим*», «*иьдина-с-сирата-л-мустақим*» және т.б.

Араб тіліне тән дыбыстар бар. Мәселен, «айн» мен «ғайн» көмей дыбыстарын қазақ тіліне дәл транскрипциялау қиын. Әрине, ғылыми тұрғыда бұл екі әріп «а» әрпінің үстіне үтір не «г» әрпінің астына нүкте қойып

транскрипцияланады. Бірақ қарапайым адамға жеңіл болу үшін бұл екі әріпті қазақ тіліндегі «ғ» әрпімен берілді, кейде «айн» әрпі араб тіліндегі сөйлеу ыркына қарау «а» әрпімен де бейімделді. Мысалы, *«раббил-ғаләмиин»*, *«әнғамта галейһим гейри-л-мағдуби галейһим»* және т.б.

4) Араб тілінің өзге тілдерден тағы бір ерекшелігі – хамза, яғни сөздің буындары арасын сәл кідіріп оқу керектігін көрсететін белгі. Қазақ тіліндегі транскрипцияда бұл белгіні «і» әрпі арқылы көрсеттік. Мысалы, *«мәләәйикәтиһи»*, *«ййиәәкә»* және т.б.

5) Араб тіліне тән «син», «сад», «сә» әріптері «с» әрпімен, «дәл», «дад» әріптері «д» әрпімен, «зейн», «за», «зад» әріптері «з» әрпімен белгіленді. Олардың айырмашылығын алдында не артында келетін дауысты дыбыстардың жуан-жіңішкелігінен көруге болады. Бұл дыбыстарды дұрыс айту едәуір уақыт машықтануды қажет етеді. Сондықтан Құран аяттарын қайта-қайта оқып, араб тілінің нақышына келтіріп, жаттап алған жөн.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахим
әл-хәмду лиллаһи рабби-л-ғаләмиин
ар-рахмани-р-рахим
мәлики йауми-д-дин*

*ийиәкә нағбуду уа иякә нәстәгин
иһдина-с-сирата-л-мустақим
сирата-л-ләзинә әнғамта гәлейһим гейри-л-
мағдуби гәлейһим уа ла-д-даллин.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен (бастаймын).
Ғаламдарды Жаратушы – Аллаға мақтау айтамын.
(Ол) – мейірімді әрі кешірімді.
(Ол) – Қиямет Күнінің Билеушісі.

Оған құлшылық етеміз және Одан көмек сұраймыз:

Бізді тура жолмен жүргіз,
Сенің шапағатыңа ие болғандардың жолымен жүргіз,

Сенің қаһарыңа ұшыраған, не адасқандардың ізіне түсірме.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
құл ағуузу би-рабби-н-нәәс
мәлики-н-нәәс
илаһи-н-нәәс
мин шәрри-л-уәсуәси-л-хәннәс
әлләзи йуәсуису фи сұдуури-н-нәәс
мин әл-жиннәти уә-н-нәәс.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Айт: «Адамдарды Жаратушы,
адамдарды Билеуші,
адамдардың Құдайынан
жындар мен адамдардың арасында жүретін,
адамдардың жүрегін арбайтын,
жамандық жасап, іс-түссіз жоғалатынның зұлым-
дығынан қорғауды сұраймын».

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахим
құл агуузу би-рабби-л-фәләқ
мин шәрри ма халақа
уә мин шәрри гаасиқин иза уақабә
уә мин шәрри-н-нәффәсәти фи-л-уқад
уә мин шәрри хәсидин иза хәсәдә.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Айт: «Таң сәріні Билеушіден
жаратқан зұлымдықтан,
қараңғы түскендегі зұлымдықтан,
сиқырлық жасайтынның зұлымдығынан,

қызғаныштан туған зұлымдықтан сақтауды сұраймын».

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
құл һуа Аллаһу аһад
Аллаһу-с-самад
ләм йәлид уа ләм йүләд
уа ләм йәкүн ләһу күфүән аһад.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Айт: «Ол – Алла – Жалғыз.
Алла – Мәңгілік.
Ол ешкімді туған жоқ және ешкімнен туылған
жоқ.
Оған теңдесетін ешкім жоқ».

Оқылуы:

Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим

*тәббәт йада-аби ләһәб уә тәббә
ма агна анһу мәлуһу уа ма кәсәбә
сайасла нәрән зәтә ләһәб
уа-амратуһу хәммәләтә-л-хатаб
фи жидиһә хәбл мин мәсәд.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Әбу Ләһәбтің екі қолы түсіп қалсын және оған да
қарғыс атсын.

Жиып-терген байлығы оны құтқара алмайды.

Ол тозақ отына күйеді.

Ағаш тасушы әйелі де соған душар болады.

Оның мойнында пальма талшығынан жасалған
арқан.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
иза жсаа насру-л-лаһи уа-л-фәтху
уа райита-н-наса йадхулуна фи дини-л-лаһи афуа-
жан*

*фәсәббих бихәмди раббика уа-астағфирһу иннәһу
кәнә тәууәбән.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен

Алладан көмек пен жеңіс келгенде
сен Алланың дініне адамдардың топ-тобымен кіріп
жатқанын көрдің.

Жаратушына мақтау айт, Одан кешірім сұра,
өйткені Ол тәубеге келуші.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
құл йа әййуһә-л-кәфирууна
лә ағбуду ма тағбудуна
уа лә әнтүм габидуна ма ағбуду
уа лә әнә гаабид ма габадтум
уа лә әнтүм габидуна ма ағбуду
ләкүм динукүм уә ли дини.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Айт: «Ей, кәпірлер!
мен сендер табынатынға табынбаймын.
сендер де мен сиынатынға сиынбаңдар.
мен сендер тағзым ететіндерге бас имеймін,
сендер де мен құлшылық ететінге құлшылық
етпеңдер.
сендердің өз дінің, менің өз дінім бар».

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахим
инна ағтайнака-л-каусар
фасалли лираббика уа анхар
инна шаниака һуа-л-абтар.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен Шындығында, Біз саған бар молшылықты бердік, Жаратқан Иеңе құлшылық ет, құрбандық шал. сені жеккөрген Біздің қаһарымызға ұшырайды.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахим
арайта әлләзи йукәззибу би-д-дин
фәзәликә әлләзи йадугғу-л-йатим
уа лә йахұддұ ғала тағами-л-мискин
фауайл лилмұсаллин
әлләзина һум ан салауатиһим сәһунә
әлләзина һум йураауна*

уа йамнағуна-л-мағуна.

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Дінмен өтірік айтқанды көрдің бе?
Ол - жетімді жәбірлейтін,
мүсәпірге қол ұшын бермейтін адам.
намазға шын жығылмайтын,
екіжүзді, қайыр-садақа бермейтін
адам жазасын тартады.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
ли-иләф қурайиш
иләфиһим рихләтә-ш-шитәи уа-сайф
фал-йағбудуураббаһәзә-л-бейти-л-ләзи атғамаһум
мин жуғ
уа әмәнәһум мин хауф.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Құрейштердің бірлігі үшін,
қысы-жазы сапарда бастары қосылғаны үшін
олар аштықта азық берген,
қорыққанда пана болған осы Үйді Жаратушыға
күлшылық етсін.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
ә ләм тәрә кейфа фағала раббука би-л-фил
ә ләм йажғал кейдәһум фи тадлил
уа арсәлә галейһим тайран әбәбил
тәрмиһим бихижара мин сијжәжил
фажағалаһум кағасфин макул.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Піл мінген адамдармен Жаратушы Иең не істегенің
көрмеп пе ең?!

Олардың арам пиғылдарын әшкерелеген жоқ па
еді?!

Оларға бір топ құстады жіберді.

Құстар оларға аспаннан тас лақтырды.

Сөйтіп, оларды жермен жексен етті.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
уәйл ликүлли һумәзә лумәзә
әлләзи жәмаға мәлән уа гаддадаһу
йахсәбу әннә мәләһу ахләдәһу
кәллә ләйунбәзәннә фи-л-хутама
уа ма адрака ма-л-хутама
нару-л-лаһи-л-мукада.
әлләти таззалиғу гала-л-афида
иннәһә галейһим мусада
фи гамадин мумәддәдә.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Өсек айтатынды, сыртынан жамандайтынды
қарғыс атсын.

Дүниеқоңыздықпен байлық жинап,
сол байлығы оның атын шығарады деп ойлағанды
қарғыс атсын.

олай ойлаған «әл-хұтамаға» душар болады.
«әл-хұтама» деген не деп сұрасаң,
ол – Алланың қаһарынан тұтанған өрт,
жамандардың жанын шарпитын жалын,
аспаннан қадалған найза.

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
уа-л-аср
инна-л-инсана ләфи хуср
илла-л-ләзинә әмәну уа ғамилу-с-салихати
уа тауасау би-л-хаққи уа тауасау би-с-сабр.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
Кеш (Алланың белгілеген мерзімі),
Шындығында, адам әрдайым шығынға
ұшырайды.

Тек иман келтіргендер, игілікті істер жасағандар,
ақиқат пен сабырлыққа шақырғандар (шығынға
ұшырамайды).

Оқылуы:

*Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
альәқуму-т-тәкәсур
хәттә зуртуму-л-мақабир*

кәллә сәуфә тағләмунә
 суммә кәллә сәуфә тағләмунә
 кәллә ләу тағләмунә гилмә-л-йәқин
 ләтәрәуннә-л-жәхим
 суммә ләтәрәуннәһә айна-л-йәқин
 суммә ләтусәлуннә йамаизин ани-н-нағим.

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
 Қабірді көргенге дейін
 дүниені жинау қызығына түстіңдер.
 алайда кеш сезінесіңдер.
 сосын тағы да Кеш түсінесіңдер.
 алайда мұны ерте білгенде,
 лапылдап тұрған от екенін көресіңдер,
 сосын оған анық көздерің жетеді.
 Одан кейін осы құмарлықтарың үшін жауап
 бересіңдер.

Оқылуы:

Би-исми-л-лаһи-р-рахмаани-р-рахиим
 әл-қариға
 ма-л-қариға
 уа ма әдрәкә ма-л-қариға
 йаума йакуну-н-нәс кә-л-фәрәши-л-мәбсус
 уа такууну-л-жибәл кә-л-ғиһни-л-мәнфууш

*фәммә ман сәқуләт мауазинуһу
фәһуз фи гиша радиа
уа әммә ман хаффат мауазинуһу
фәуммуһу һәуийә
уа ма әдракә ма һиәһ
нар хәмиә.*

Мағынасы:

Қайырымды, рақымды Алла атымен
«әл-қариға»
«әл-қариға» деген не?
«әл-қариғаны» қалай түсінесің?
Бұл күні адамдар көбелектер секілді бытырайды.
таулар да жүндей түтіледі.
таразыға түскеннің жақсы істері басым болса,
Жұмақтың төрінен орын алады, ләззәтқа кенеледі.
Ал жасаған жақсылығының салмағы аз болса,
жалын атқан тұңғыйыққа кетеді.

Құранның дұға-аяттары

Оқылуы:

Раббана тақаббал минна иннәкә әнтә-с-сәмиғу-л-ғалим.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізді қабыл ал, өйткені Сен бәрін білесің, бәрін естисің.

«Бақара» («Сиыр») сүресінің 127-аяты

***

Оқылуы:

Раббана уа ажғална муслимейни ләкә уа мин зуррийәтинә уммәтән ләкә уа арина мәнәсикәнә уәтуб галейна иннәкә әнтә-т-тәууәбу-р-рахим.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізді мұсылман қыл, ұрпағымызды мұсылман қауымға айналдыр, әдет-ғұрыптарымызды дұрыс деп қара, бізге кешірімді бол, өйткені Сен қайырымдысың, күнәмізді кешіре аласың.

«Бақара» («Сиыр») сүресінің 128-аяты

***

Оқылуы:

Раббана африг галейна сабран уа сәббит ақдамана уа ансурна гала-л-қәуми-л-кәфиринә.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізге сабырлылық бер, қадамымызды нық бастыр, кәпірлерге ңарсы жорықта жеңіс бер.

«Бақара» («Сиыр») сүресінің 250-аяты

***

Оқылуы:

Сәмиғнә уа атағна гуфранәкә раббана уа илейкә-л-масир.

Мағынасы:

Бізді тыңда және күнәмізді кешіргеніңе Саған бас ұрамыз. О, Жаратқан Иеміз! Біздің тағдырымыз Сенің қолыңда.

«Бақара» («Сиыр») сүресінің 285-аяты

***

Оқылуы:

Раббана лә туахизна ин нәсинә әу ахтана раббана уа лә тухмил гәлейна исран кәмә хәмәлтәһу га-ла-л-ләзинә мин қаблинә раббана уа лә тухәммилнә ма лә тақата ләнә биһи уа ағфу ганна уа ағфир ләнә уа архәмнә әнтә мәүләнә фа-ансурна гала-л-қау-ми-л-кәфиринә.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Ұмытқанымызға немесе қатемізге кінә артпа. О, Жаратқан Иеміз! Бізден бұрынғылар көрген ауыртпалықтарды бізге көрсетпе. О, Жаратқан Иеміз! Әліміз жетпейтінді бізге жүктеме, бізді ғафу ет және кешіре гөр, бізге рақымды бол. Сен біздің билеушімізсің, кәпірлерге қарсы жорықта жеңіске жеткіз.

«Бақара» («Сиыр») сүресінің 286-аяты

***

Оқылуы:

Раббана лә тузиг қулубәнә бағда из һәдәйтәнә уәһәб ләнә мин ләдункә рахмәтән иннәкә әнтә-л-уәһһәбу.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізді тура жолға түсіргеннен кейін жүрегімізді басқа жаққа бұрма. Бізге рахматыңды жаудыр, өйткені Сен бәрін де сыйлай аласың.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 8-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана иннәкә жәмиғу-н-нәси ли-йәумин лә рәйбә
фиһи иннә-л-лаһа лә йухлифу-л-миғада.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Сенің бір күнде барлық адамдардың басын қоса алатынына еш күмәніміз жоқ. Шындығында Алла уәдесін бұзған емес.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 9-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана иннәнә әмәннә фа-ағфир ләнә зунубәнә
уаки-на азаба-н-нар.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Біз саған сенеміз. Біздің теріс қылығымызды кешіре гөр. Тозақ отының азабынан сақтай гөр.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 16-аяты

***

Оқылуы:

*Рабби һәб ли мин ләдункә зуррийәтән таййибатан
иннәкә сәмиғу-д-дұғаи.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Маған жақсы ұрпақ сыйла, өйткені Сен дұғаны естисің.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 38-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана әмәннә бима әнзәлтә уа аттабағна-р-
расула фа-актубна маға-ш-шәһидинә.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Біз Сенің жіберген елшілеріңе, барлық тұжырымдарымен түсірген кітаптарыңа сенеміз және сүйенеміз.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 53-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана азғфир ләнә зунубәнә уа исрафана фи
әмришә уа сәббит ақдамана уа ансурна гала-л-қауми-
л-кәфиринә.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Барлық жаман әрекеттерімізді, ісіміздегі ысыраптарымызды кешіре гөр, қадамымызға қуат бер, кәпірлерге қарсы күресте күш бер.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 147-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана ма халақта һәзә батилан сүбхәнәкә
фақина азаба-н-нар.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Сен мұны құрдан-құр жаратқан жоқсың. Саған мақтау айтамыз. Бізді тозақ отының азабынан сақтай гөр.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 191-аяты

***

Оқылуы:

Раббана иннәкә ман тудхили-н-нара фақад ахзайтаһу уа ма ли-з-залимина мин ансар.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Тозақ отына кімді түсірсең, соны Сен масқаралайсың. Залымдарды ешкім де жақтамайды.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 192-аяты

***

Оқылуы:

Раббана иннәнә сәмиғнә мунәдийән йунәди ли-л-имани ән әмәнуу бираббикум фә-әмәннә,

Раббана фа-ағфир ләнә зунубәнә уа кәффир ғанна сәййиәтинә уа тауаффана мага-л-абрар.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Біз иманға шақырған жаршының даусын естідік. Ол «Жаратқан Иелеріңе иман келтіріңдер» деді. Біз иман келтірдік.

О, Жаратқан Иеміз! Олқылықтарымызды бетімізге
баспа, жаман қылықтарымызды кешіре гөр.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 193-
аяты

***

Оқылуы:

*Раббана уа әтинә ма уағадттәиә гала русуликә
уа лә тухзинә йәумә-л-қийамати иннәкә лә тухлифу-л-
миғад.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізге берген уәденді елшілер
арқылы жібер. Қиямет күнінде бізді масқаралама,
өйткені Сен уәденді бұзған емессің.

«Әл Ғимран» («Ғимран әулеті») сүресінің 194-
аяты

***

Оқылуы:

Раббана әмәннә фә-актубнә маға-ш-шәһидинә.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Біз иман келтірдік. Бізді тәубеге
келгендердің тізіміне жаз.

«Мәйдә» («Тамақ») сүресінің 83-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана заламна энфусәнә уа ин ләм тағфир ләнә
уа тәрхәмнә ләнәкунәннә минә-л-хасирина.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Біз өз жанымызға өзіміз зұлымдық жасадық. Егер Сен біздің күнәмізді кешірмесен рақым етпесен, біз қасіретке ұшыраймыз.

«Ағраф» («Бөгеттер») сүресінің 23-аяты

***

Оқылуы:

Раббана афтәх бейнәнә уа бейнә қауминә би-л-хаққи уа әнтә хайру-л-фәтихинә.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Біз және біздің қауым арасындағы дауды әділ төрелігіңмен шеш. Сен әділдердің ең ұлығысың.

«Ағраф» («Бөгеттер») сүресінің 89-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана африғ галейнә сабран уа тәуәффәнә
муслиминә.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізге сабырлылық бер, бізді бұ дүниеден мұсылман қылып өткіз.

«Ағраф» («Бөгеттер») сүресінің 126-аяты

***

Оқылуы:

Рабби изфир ли уа ли-ахи уа адхилна фи рәхмәтикә уа әнтә әрхәму-р-рәхиминә.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Мені және менің ағамды кешіре гөр. Бізге шапағатыңды бер. Сен қайырымдылардың ең ұлығысың.

«Ағраф» («Бөгеттер») сүресінің 151-аяты

***

Оқылуы:

Раббана азфир ли уа ли-уәлидәййә уа лил-мумининә йәумә йақуму-л-хисәб.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Қиямет күнінде маған, менің ата-анама, мұсылмандарға кешірімді бола гөр.

«Ибрәһим» («Ибраһим») сүресінің 41-аяты

***

Оқылуы:

Рабби әдхилни мүдхала сидқин уа ахрижни мухра-жа сидкин уа ажғал ли мин ләдункә султанан насиран.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Шындықтың кіретін есігінен кіргізіп, шығатын есігінен шығар. Өз тарапыңнан маған қорғанатын күш бер.

«Исра» («Түнгі сапар») сүресінің 80-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана әтинә мин ләдункә рәхмәтән уа һәйһий
ләнә мин әмринә рашадан.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Өз тарапыңнан бізге жақсылығыңды жаса, ісімізге саналылық бер.

«Кәһф» («Үңгір») сүресінің 10-аяты

***

Оқылуы:

*Рабби ишрәх ли садри
уа йәссир ли әмри
уа әхлул гүқдәтән мин лисәни
йафқаһуу қаули.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Мені қуант,
Ісімді жеңілдет,
Тілімнің байлауын шеш,
Олар менің сөзімді түсінсін.

«Таһа» («Таһа») сүресінің 25-28 аяттары

***

Оқылуы:

*Рабби лә тәзәрни фардан уа әнтә хайру-л-
уәрисинә.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Мені жалғыз қалдырма. Сен мирасқорлардың ең қайырымдысысың.

«Әнбийә» («Пайғамбарлар») сүресінің 89-аяты

***

Оқылуы:

Раббана әмәннә фа-ағфир ләнә уа архәмнә уа әнтә хайру-р-рахими́на.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Біз иман келтірдік. Бізді кешіре гөр, бізге қайырымды бол. Сен қайырымдылардың ең ұлығысың.

«Мүминунә» («Иман келтіргендер») сүресінің 109-аяты

***

Оқылуы:

Рабби изфир уа архәм уа әнтә хайру-р-рахими́на.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Кешір және мархабатты бол. Сен қайырымдылардың ең ұлығысың.

«Мүминунә» («Иман келтіргендер») сүресінің 118-аяты

***

Оқылуы:

Раббана асфир ганна азаба жәәннәмә иннә азабаһә кәнә гараман иннәһә сәәт мустақарран уа му-каман.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Жәһәннәмнің азабынан бізді сақтай гөр. Оның азабы - қайғы-қасірет. Ол - тозақ және тамұқ.

«Фурқан» («Жақсылық пен жамандықты ажырату») сүресінің 66-аяты

***

Оқылуы:

*Раббана һәб ләнә мин әзуәжинә уа зуррийәтинә
қуррата агйунин уа әжғәлнә лил-муттәқинә имәмән.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізге жұбайларымыздан, ұрпақтарымыздан қуаныш сыйла. Бізді тақуалы, иманды отағасы болдыр.

«Фурқан» («Жақсылық пен жамандықты ажырату») сүресінің 74-аяты

***

Оқылуы:

*Рабби һәб ли хукмән уа әлхиқни би-с-салихина
уа әжғәл ли лисәнә сидқин фи-л-ахирина
уа әжғәлни мин уәрәсәти әсәннәти-н-ниғим.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Маған билік бер, салихалылардың қатарына қос.

Кейінгілерге жеткізу үшін маған шындық тілін бер.

Мені Жаннат бағына кірушілердің қатарына қос.

«Шұғара» («Ақындар») сүресінің 83-85 аяттары

***

Оқылуы:

*Уа лә тухзини йәумә йубғасунә
йәумә лә йанфағу мәл уа лә бәнунә
иллә мән әтә-л-лаһи би-қалбин сәлим.*

Мағынасы:

Олар қайта тіріліп келетін күні мені масқаралама.
Бұл күні байлық та, ұлдар да құтқара алмайды.
Тек қана Аллаға шын жүреппен келген аман
қалады.

«Шұғара» («Ақындар») сүресінің 87-89 аяттары

***

Оқылуы:

*Рабби аузигни ән әшкурә нигмәтәкә-л-ләти
анғамта ғалаййа уа ғала уәлидәййә уа ән ағмала сали-
хан тардаһу уа адхилни би-рәхмәтикә фи гибәдикә-с-
салихина.*

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Маған, менің ата-анама бер-
ген берекетіңе ризалығымды білдіруге, игі істерімді
істеуге иландыр. Саған ғибадат қылған салихалыларға
көрсеткен аяушылығыңды маған да көрсет.

«Нәмл» («Құмырсқа») сүресінің 19-аяты

***

Оқылуы:

Рабби инни лимә әнзәлтә иләшиә мин хейрин фақир.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Сен маған қандай игілік берсең, мен соған мұқтажбын.

«Қисас» («Әңгімелер») сүресінің 24-аяты

***

Оқылуы:

Рәбби һәб ли мин ас-салихина.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Салихалы мұсылман болатын маған ұрпақ бер.

«Сафат» («Қатарда тұрушылар») сүресінің 100-аяты

***

Оқылуы:

Раббана уәсигтә күллә шейин рәхмәтән уа гилман фа-ағфир лил-ләзинә тәбуу уа аттабағуу сәбиләкә уақиһим азаба-л-жәһим

Раббана уа адхилһум жәннәти гаднин әлләти уағадаттаһум уа ман салаха мин әбәиһим уа әзуәжиһим уа зуррийәтиһим иннәкә әнтә-л-ғазизу-л-хәким

уақиһиму-с-сәййәти уа ман тақи-с-сәййәти йәумәизин факад рәхимтәһу уа залика һуа-л-фаузу-л-ғазим.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Сен өз шапағатыңды және ғылымыңды барлығына таратасың. Сен оларды кешір, олар Саған сиынады және Сенің жолыңды ұстайды. Сен оларды тозақ отынан құтқар.

О, Жаратқан Иеміз! Сен оларды және діншіл болған әкелерін, әйелдерін, ұрпақтарын Жұмақ бағына кіргіз, өйткені Сен оларға уәде бердің. Сен құдіреттісің, данышпансың.

Сен оларды қаһарға ұшыратпа. Сол күні Сен кімді азаптан құтқарсаң, сол Сенің мейірбандығыңда болады, ал бұл - зор жеңіс.

«Мүмин» («Иман келтірген») сүресінің 7-9 аяттары

***

Оқылуы:

Раббана әкифф ғанна-л-азаба иннә мүминуна.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Бізді бұл азаптан құтқар, өйткені біз дінге сенеміз.

«Дұхан» («Түтін») сүресінің 12-аяты

***

Оқылуы:

Рабби әузизғи ән әшкурә нигматәкә-л-ләти анғамта ғалаййа уа ғала уәлидәййә уа ән агмала салихан тардаһу уа аслих ли фи зуррийәти инни түбту иләйкә уа инни мин әл-мүслиминә.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Маған, менің ата-анама берген берекетіңе ризалығымды білдіруге, игі істерімді Істеуге иландыр. Менің ұрпағымды діншіл қыл. Саған тәубеге келдім, өйткені мен мұсылмандардың бірімін.

«Әхқаф» («Құмдар») сүресінің 15-аяты

***

Оқылуы:

Раббана галейка тәуәккәлнә уа иләйкә әнәбнә уа иләйкә-л-масир.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Саған үміт артамыз, Саған жалбарынамыз, Саған қайтып ораламыз.

«Мүмтәхәнә» («Сыналушы») сүресінің 4-аяты

***

Оқылуы:

Раббана лә тәжғәлнә фитнәтән лил-ләзинә кәфәруу уа ағфир ләнә раббана иннәкә әнтә-л-ғәзизу-л-хәким.

Мағынасы:

О, Жаратқан Иеміз! Дінге сенбейтіндердің арбауынан сақта, бізді кешір.

О, Жаратқан Иеміз! Сен құдіреттісің, данышпансың.

«Мүмтәхәнә» («Сыналушы») сүресінің 5-аяты

***

Оқылуы:

Рабби лә тәзәр гала-л-арди мин әл-кәфиринә дәййәрән.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Жер бетінде бірде-бір кәпір қалдырма.

«Нұх» («Нұх») сүресінің 26-аяты

***

Оқылуы:

Рабби игфир ли уа ли-уәлидәййә уа лиман дахала бәйтиә мүминән уа лил-мүмининә уа-л-мүминәти уа лә тәзиди-з-залимина иллә тәбәрән.

Мағынасы:

О, Жаратқан Ием! Мені, әке-шешемді, үйіме кіретін мұсылманды, мұсылман еркектер мен мұсылман әйелдерді кешіре гөр. Залымдарды сәтсіздікке ұшырат.

«Нұх» («Нұх») сүресінің 28-аяты

1431 Һижра жылындағы (2010 жылғы) Қажылық маусымының тәртіптері мен істері туралы Қазақстан республикасының Қажылық істері жөніндегі делегациясы мен Сауд Арабия Корольдігінің қажылық министрлігі арасындағы келісім хаттамасы

Барлық мақтаулар Жаратушы Иеміз Алла Тағалаға тән. Елшілердің ардақтысы Пайғамбары-мыз Мұхаммедке салауаттар мен сәлемдер болсын!

Сауд Арабия Корольдігі үкіметінің қажылық миссиялары делегацияларының арнайы мекемелермен өз қажыларының істерін ойластыру үшін Сауд Арабиясына келуіне шешім шығарған №2272/м/б Мәртебелі де жомартты бұйрығына негізделіп, Алланың берген жетістігімен 24/5/1431 (10/6/2010) Мекке қаласындағы қажылық министрлігінің резиденциясында ҚР қажылық істері жөніндегі делегациясы мен Сауд Арабия Корольдігінің Қажылық министрлігіндегі жауапты қызметшілердің 1431 жылғы қажылығын өтеу мақсатымен келуші қазақстандық қажылардың істеріне байланысты тәртіптер мен талаптарды талқылап, зерттеуге арналған негізгі жиналысы өтті. Негізгі жиналысқа қатысушылар:

Жиналысқа қатысушылар

Қазақстан жағынан:

1. Әбсаттар Дербісәлі – Бас мүфти, Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының төрағасы, делегация басшысы.

2. Қайрат Лама Шәріп – ҚР-ның Сауд Арабиясындағы Төтенше және өкілетті елшісі
3. Мұхаметқалиев Жанболат – ҚР діни істер жөніндегі комитеті төрағасының орынбасары
4. Қарқұдов Еркебұлан – Діни басқарманың қажылық істерге жауапты
5. Асанов Жұманәлі – Мешіт істері бөлімнің меңгерушісі
6. Қанат Қыдырмендин

Сауд Арабия жағынан:

1. Доктор Фуад ибн Абдуссәләм әл-Фариси – Қажылық министрі
2. Хатим ибн Хасан Қади – Қажылық істері бойынша вице-министр өкілі
3. Адл ибн Убейд Бил-Хайр – вице-министр өкілі, умрашылар істері жөніндегі көмекші, министрліктің Меккедегі бөлімшесінің жетекшісі
4. Файсал ибн Мухсин әл-Амуди – Қажылық министірлігінің Жидда Аймағындағы бөлімшесі төрағасының көмекшісі
5. Хусни ибн абдуллаһ Бу Сатжи – Қажылық миссиялары жөніндегі басқарма төрағасы.
6. Зуһайр ибн Мухаммад Шакир Хаттаб – Түркия, Европа, Америка және Австралия қажыларына қызмет көрсету департаменті төрағасының орынбасары.
7. Доктор Фаруқ ибн Абдуллаһ
Бухари – Біріккен агенттіктер кеңсесі төрағасының орынбасары
8. Алә ибн Фуад Мухиддин – Бас көлік кәсіподағының өкілі. Хахим

Екі жақ Сауд Арабиясы қажылық істері жөніндегі ұйымының ережелеріне сәйкес осы хаттама тараулары мен тармақтарының аясында 1428 жылдың қажылық маусымында қажылардың келуін реттейтін төмендегі негіздер мен тәртіптерге сай келісімге келді:

II ТАРАУ

ЕРЕЖЕЛЕР

Жалпы ережелер:

1. Қос әл-Харам мешіттерінің қызметкері үкіметі мен Қазақстан Республикасы үкіметінің Аллаһтың Үйін қажылық жасауға және Аллаһ елшісінің (с.а.с.) мешітін зиярат етуші қажыларға көрсетілетін қызметтердің сапасың көтеруге бағытталған талпыныстарды жүзеге асыру мақсатында САК-тың қажылық істері жөніндегі ұйымы мен Сауд Арабиясы арнайы мекемелерінің қажылық істерге байланысты қабылдаған ережелерін толық ұстану.

2. Қасиетті жерлерге келгеннен кезден қажылық амалдарын атқарып кері қайтқанға дейін Қазақстан қажылық миссиясы (ҚҚМ) мен қызмет көрсетуші мекемелер Қажылық топтары жетекшілерінің ұлттық ұйымы және Бас көлік кәсіподағымен Қажылық істері жөніндегі ұйымның ережелер кітапшасына сәйкес және осы хаттама әрі оның мазмұны шеңберінде жасалған келісімдерді сақтау.

3. Осы хаттаманың екінші тарауында көрсетілген қажылардың саны тиісті тасымалдау қызметтердің көрсетілуі үшін ҚҚМ-ның Бас көлік кәсіподағымен келісілген санымен бірдей болу керек. Екі сан бірдей болмаған жағдайда Қажылық министірлігі төменгі сандық көрсеткішті бекітіп, соның негізінде Мина мен Арафатта қазақстандық хажылар үшін арналған шатырлардың аумағын бөледі.

4. «Қажылықта арсыздық, бұзықтық және жанжалдасу жоқ» деген (Бақара, 197-аят) дана өсиетті басшылыққа ала отырып, қажылардың құлшылық пен қажылық амалдарын толық өтеулеріне кедергі келтіретін барлық үндеу әрекеттерден, басылымдар таратудан және саяси мақсаттағы жиналыстар өткізуден, әрі шерулер, бас қосулар, кездесулер ұйымдастырудан, оған қатысудан, һәм үн қағаз тарату, сурет, шартты белгілер, қандай да болмасын тақырыптағы кітаптарды таратудан аулақ болу.

5. Қажылықты ұйымдастырумен айналысатындар, я тікелей қатысы бар барлық қызметкерлер, оның ішінде туристік фирмалар мен агенттіктер мен қайырымдылық қорлар қызметкерлері қажылық жасау үшін Сауд Арабиясына келуші қажыларды есірткі атаулының қандай да болмасын түрін әкелуден сақтандырып, ескертуге басты көңіл бөлулері қажет. Кімдекімнен осы тәрізді заттар табылса, ол Сауд Арабиясы заңы бойынша ешбір аяусыз, қатал жазаланады.

6. Миссия тек екі мекен иеленумен шектеледі: олардың біріне миссия басқармасы, ал екіншісіне медициналық қызмет көрсету миссиясы орналасады. Осы екеуінің үстіне ғана мемлекеттің жалауын орнатуға рұқсат етіледі. Миссияның жоғары көрсетілгеннен басқа мекен-жай иеленуіне тыйым салынады. Бұл ғимараттарды пайдалану үшін қажылар тұратын орындарды бақылау комиссиясының рұқсаты болуға тиіс.

7. Қажылық миссиясы тек қазақстандық қажыларға ғана қызмет көрсетуге міндетті.

8. Өзге елдердің қажыларына немесе Сауд Арабиясында тұрып жатқан қазақстандықтардың қажылық рәсімдерін өтеуіне қызымет көрсетпейді.

9. Қажылыққа дейін Мадинада болған топтардың тиісті ережеге сай онда қажылықтан кейін қайтып баруына рұқсат етілмейтіндігін қатал ұстану.

10. «Тауафа» мен «Адиллә» мекемелері қажылық миссиясының келісімінсіз-ақ өзбетімен қажыларға тұратын жерін тауып алуына мүмкіндік беретін көрсеткіш тактайшаларды қажылардың белгілі бір тобы немесе барлығы тұратын жерге орнатады.

11. Қажылық миссиясы немесе оның міндетін орындаушы Саудияның министірліктері мен құзырлы мекемелерімен, Қажы министрлігімен алдын-ала келісімге сәйкес әрі ресми тараптың миссия жұмысы үшін және қажыларға тиісті қызмет көрсетуге, сондай-ақ оларға көмектесуге жауаптылығын ескере отырып, қалаған жағдайда хабарласа алады.

12. Кейбір ислам елдердің үкіметтері тарапынан Мекке және Мадина қалаларында ұзақ мерзімге жалға алу келісімімен тұрғын-үй кешендерін тұрғызуға деген ниеттері байқалады. Сауд Арабиясының заңдары мен ережелеріне сай шетелдіктерге Мекке және Мадинада қозғалмайтын мүлік иемденуге рұқсат етілмейді, ғимараттар бір жылдан аспайтын уақыт аралығына жалдауға болады. Жалдау туралы келісімін осы мерзім көлемінде ұзартуға болады. Саудияның Қажылық министірлігі қажылық миссияларына осы ережелерді қадағалауды ескертеді.

Қажылықты өтеу үшін келетін қазақстандық қажылардың саны:

Ислам конференциясы елдерінің Сыртқы істер министірлері 1987 ж. бекіткен әр елдегі миллион адамнан мың қажыны шектеуге арналған қаулысын жүзеге

асыруды жалғастыра отырып, қасиетті жерлердің, әсіресе Минаның жер көлемі шектеулі екеніне байланысты және қажылардың өте көп келулеріне байланысты олардың санын шектеу қажеттілігі туды. Қазақстан тарапы халқының (мұсылмандардың болса керек) саны 2007 жылдың есептеулері көрсеткіштері бойынша 10 миллион деген мәліметіне сүйенсек, Қазақстан қажыларының 1428 ж. квотасы 10 мың адам болады. Қазақстандық тарап қажылар санының 4,500 (төрт мың бес жүз) қажы болатынын айтты. Екі тарап осы санды ұстануға және оны бірінші тараудың жетінші тармағында айтылған мәселеге байланысты ескеруге келісті.

Олардың келуін ұйымдастыру Қазақстан үкіметінің өкілі болған Қажылық миссиясының жетекшілігі және жауапкершілігімен туристік фирмалар мен агенттіктер арқылы жүзеге асады. Қазақстанда тұрып қажылықты өтегісі келген өзге елдердің азаматтарымен болатын қарым-қатынас сол елдегі Сауд Арабия елшілігіне жолданылатын ережелер бойынша орындалады. Оларды ұйымдастыру осы хаттамада қазақстандық тараппен келісілген саннан тыс болады.

Қажылармен еріп жүрген басқару және медициналық миссияның мүшелері

Қазақстан қажыларымен бірге болатын қажылық миссиясының (басқару және медициналық) саны 30 (отыз) адам болып белгіленді. Ол Қазақстан қажыларының барлық топтарына қызмет көрсетуші бір миссия болып есептеледі. Оның мүшелері Сауд Арабиясына кіру визасын алу шартымен құрмет көрсету ұйымдарға төленетін салықтан босатылады.

Олардың негізгі міндеті – өз қажыларына қасиетті жерлерді көмектесіп қызмет көрсету және қажыларға Минада тұру үшін орын тауып беруге әрекет жасау. Қажылардың көптігі мен Минаның аумағының шектеулі болғандығынан миссия тұрақтаған жайы Минаның сыртында болу керек.

Қазақстан қажылық миссиясына әрбір мүшесіне арналған 30 жапсырма беріледі. Оны қажылық істері жөніндегі мекеме Сауд Арабиясына келместен алдын миссия мүшелерінің төлқұжаттарына жапсыру керек. Осы жапсырма бойынша қызметтер үшін төленетін салықтан босатылады. Төлқұжатында аталмыш жапсырмасы болмаған миссия мүшесіне қажылар қарым-қатынасы жасалады. Олар қызмет үшін берілетін салықтарды төлейді. Қазақстан қажылық миссиясы әрбір мүшесі үшін ішінде фотосуреті және қажылық істері жөнінде құзырлы мекеменің мөрі мен Сауд Арабиясы консулдығының мөрі басылған және миссия мүшесінің атқаратын міндеті көрсетілген ресми куәлік шығару керек. Министірлік пен қажылар топтарының жетекшілері ұйымы есімдері бекітіліп, ресми сипаттары бекітілген кісілер жайлы мәліметтерді миссияның Сауд Арабстанға келместен жеткілікті уақыт бұрын алуы тиіс. Миссияның Қасиетті жерлерге өз істеріне Мекке және Мадинадағы министрліктің бөлімшелері, қажылар топтары жетекшілерінің ұжымы және «Адилла» гид компаниясымен ақылдаса отырып кіріскені маңызды. Өз ұйымдары арқылы келуші қажыларды қызметтермен қамтамасыз ету үшін миссия жоғарыда көрсетілген мекемелерге миссияның ресми мекенжайын, жауапты қызметшілердің байланыс нөмірлерін ұсыну керек.

Қазақстандық қажылардың келуі және кетуі

Екі тарап Қазақстандық қажылардың келуі және кетуі – Аллаһ қаласа - әуе жолымен төменде көрсетілген кестелер арқылы жүзеге асады

1. Келу кезеңі:

- Қажылардың 50 пайызын келуі әуе жолымен Жидда қаласындағы Абдулазиз патшаның атындағы әуежайы арқылы жүзеге асады
- Қажыларды 50 пайызының келуі әуе жолымен Мадина қаласындағы Мухаммед ибн Абдулазиз ханзаданың атындағы әуежайы арқылы жүзеге асады.

2. Қайту кезеңі:

- Қажылардың 50 пайызын қайтуы әуе жолымен Жидда қаласындағы Абдулазиз патшаның атындағы әуежайы арқылы жүзеге асады
- Қажыларды 50 пайызының қайтуы әуе жолымен Мадина қаласындағы Мухаммед ибн Абдулазиз ханзаданың атындағы әуежайы арқылы жүзеге асады.

3. Әуе жолымен келуі қазақстандық қажылардың тасымалдануы Қазақстандық үкіметтік әуе тасымалдаушы немесе Дүниежүзілік танымал ұйымдардың немесе Сауд Арабияның азаматтық авиация комиссиясының САҚ-нің заңдары мен тәртіптеріне рұқсат берілген кез келген әуефирмалары арқылы орындалады.

Қажылардың тасымалдануы зұлқағда айының 1-нен (09/10/2010) зұлхижжа айының 4-не (10/11/2010) дейін басталады. Қажылардың әуебағыттарға үйлестірілуі азаматтық авиация комиссиясының шығарған бағыттар кестесіне сәйкес Сауд Арабиясының әуе терезелерінің ауқымы көлемінде қажылардың

бірінен соң бірі келуі үшін реттестірілген түрде жүзеге асады. Қажылардың әуе жолмен қайтуларына келер болсақ, олардың тең шамада үйлестірілуі 13-ші зұлхижжадан бастап 15-ші мұхаррамға дейін жалғасады. Қазақстандық тарап Сауд Арабияның азаматтық авиациясының тарапынан Қажылық министірлігі үшін бекітілген, ішінде бағыт нөмірлері келу және кету күні көрсетілген ұшақтардың егжей-тегжейлі кестесін тапсыру тиіс. Қажылардың қайту билеттері броньдалған, бағыттық нөмірі мен ұшатын күні анықталған болу керек. Қажылар ұшатын бағыттардың кестесі алдын ала азаматтық авиация комиссиясы тарапынан құрастырылады. Рамазан айының 19-күні (28/09/2007) қажыларды тасымалдаушы барлық авиакомпаниялар үшін өз бағыттарының кестесін тапсырып, өз ұшақтарының қоңуы мен ұшып кетуіне САК азаматтық авиациясы комиссиясынан рұқсат алуды аяқтаудың соңғы күні болып бекітілді.

ҚР-ның қажылық істері жөніндегі делегациясына осы келісімнің арнайы қосымшасы ретінде САК азаматтық авиациясы комиссиясының қажыларды әуе жолмен САК-қа тасымалдау ережелері тапсырылды.

4. Әр терезеден әуе жолымен келуші және кетуші қажылардың саны қазақстандық тараптың САК азаматтық авиациясы комиссиясымен жасаған келісім бойынша анықталады. Қажылық министірлігі әуе жолымен қайтушы қажыларды топтастыру бағдарламасын азаматтық авиациясы комиссиясынан шыққан кестеге сәйкес және қажыларды тасымалдау компаниялар тарапынан ұсынылған нақты келісім шеңберінде бекітеді. Миссия немесе қажылардың келуін ұйымдастырушы туристік фирмалармен агенттіктердің осы кестеге

негізделген топтарға бөлу шешіміне кірісуі кез келген жағдайда мүмкін емес. Қандай да бір өзгеріс алдымен азаматтық авиациясы комиссиясынан, ал одан соң қажылық министірлігінің тарапынан еңгізіледі.

5. Қажылардың Меккеден немесе Жиддадан Мадинаға қарай жермен қасиетті жерлерге бармастан бұрын жасайтын сапарларының соңғы мерзімі зұлқағда айының 25-і.

6. Қажылардың Жиддадан Мадинаға қарай әуе жолымен қасиетті жерлерге бармастан бұрын жасайтын сапарларының соңғы мерзімі әржылдың зұлхижжа айының 2-сі.

Қажылық қалалары мен Қасиетті жерлерде тасымалдауға байланысты ережелер:

1. Комитет Қазақстанның қажылық жөніндегі миссиясының делегация төрағасы қазақстандық қажыларды Мекке, Мадина, Жидда және Қасиетті жерлер арасында саны екінші және төртінші тарауда көрсетілген тасымалдау талаптары өздері қалаған автобус түрлерін анықтайтын анық та жазбаша келісімдер ратифициалау үшін Меккедегі Бас көлік кәсіподағымен келісіп шешудің маңыздылығы.

2. Мадинадағы Мухаммад ибн Абдулазиз ханзада атындағы әуежай арқылы келуші қажыларды әуежайдан Мадинадағы тұратын жайларына немесе керісінше тасымалдау қызметін қауыпсіздендірілуіне келісім жасау.

3. Мекке және Мадина ішіндегі қандайда тасымалдау келісімі міндетті түрде Бас көлік кәсіподағы арқылы жүзеге асу тиіс. ҚҚМ келісімде ратификацияланған барлық тармақтарды орындауға

және қасиетті жерлерде тасымалдағаны үшін Бас көлік кәсіподағына сақтандыруға байланысты талап етілген төлемақыларды орындауға міндетті.

4. Қасиетті жерлер арасындағы тасымалдаудың ақысы қайтарылмайды.

5. Қажылық миссиясы қажылардың қосымша жүктерін тасымалдау үшін белгіленген шығындарды Бас көлік кәсіподағына, олармен келісілген тәртіптерге сәйкес төлеуге міндетті. Бұл келісімдер Қажылық министірлігіне көтерілу керек.

Қажылық қалалары мен қасиетті жерлерде жеке (арнайы) көліктерді пайдалану ережелері

а) Жермен келуші қажылардың көліктерінің Мекке және Мадинаның ішіне кіруіне тыйым салынады. Ол көліктер қасиетті қос қаланың сыртында орналасқан арнайы тұрақтарға қойылады. Қажылар қасиетті қос қалаға кіру немесе сол тұраққа қайтып баруға мүмкіндік беретін қоғамдық тасымалдауға арналған автобустармен қамтамасыз етіледі. Аталмыш тұрақтар қажылардың тұратын мекені болуға арналмаған.

б) қажылық маусымы барысында Сауд Арабиясындағы өзінің міндеті мен жауапкершілігін атқару мақсатында жеке және қызмет көрсетуші көліктерді пайдалануды қалаған қажылық миссиялары төмендегі нәрселеді қадағалауға міндетті:

1. Пайдалануы көзделген көліктердің санын, түрін және берілетін жері анықтау үшін Қажылық министірлігімен алдын ала келісімнің болуы. Осы көліктерге жүктелген міндеттері ресми түрде анықталады.

2. Көліктерді пайдаланушы миссия мүшелерінің санын белгілеу және оларға жүктелген міндеттерді түсіндіру.

3. Медициналық қызмет пен құрал-жабдықтарға және осы мақсатта пайдаланылатын жедел жәрдем және дәрі-дәрмек тасымалдауға арналған көліктерге келер болсақ, ол көліктерді пайдалану үшін Денсаулық сақтау министірлігінің немесе оның Мекке және Мадина аймағындағы өкілі болған құзырлы мекеменің жазбаша келісімін алу керек. Ол келісімде көліктердің саны және қажыларға қызмет көрсетудің мерзімі белгіленеді.

4. Сауд Арабияның ішінен жалға алынған көліктерге өз мандайшалары жеткілікті. Бұл жағдайда миссияларға Қажылық министірлігіне жалдаған көліктер, олардың саны және түрі жайлы хабарлау және сол көліктерді қолдану үшін бекітілген ережелерді қадағалау шарт етіледі

5. Елшілер мен Қажылық миссияларының басшылары үшін арналған дипломатиялық көліктердің қажетті рұқсат қағаздары Ішкі істер министірлігіндегі құзырлы мекемеден алдыңғы қажылық маусымдарында қолданған ережелер бойынша беріледі.

6. Миссиялықтың аты жазылған жапсырма қағаз қажылықта қолданылатын көліктің жалға алынған немесе жеке болғанына қарамастан алдыңғы және артқы әйнегіне қойылады. Көлік инспекциясына жалданылған көліктердің техникалық тексеруден өткенін анықтау үшін бұл жайлы қажылық министірлігінің тасымалдау басқармасы зұлхижжа айының 1-не дейін хабарлану керек.

7. Қажыларды тасымалдау немесе оларға қызмет көрсету үшін көліктерді пайдалануға байланысты ережелерді ұстану. Автобустарды олардың көлік инспекциясынан қажыларды тасымалдауға тиісті рұқсат алғаннан кейін ғана пайдалану. Қасиетті жерлерді қызмет көрсетуші көліктер сол жерлерге кіру үшін рұқсат алу керек.

Мекке және Мадинада тұру ережелері

1. ҚҚМ осы келісімнің күнінен бастап үстіміздегі жылдың шәууәл айының аяғынан кешікпей Қажылық министірлігі тарапынан бекітілген бірегей акттерінің үлгісі бойынша өз қажыларына арналған Мекке және Мадинада тұратын жайларының акттерін ратификациалау керек. Миссия акттері қажылық топтарының жетекшілері ұйымына қол қою үшін тапсырған соң оны Қажылық министірлігіне бекіту үшін жібереді. Миссияға өз қажыларының виза алулары, осы акттеріді жіберуімен жүзеге асатыны мәлім етілді. Қазақстандағы САК-нің өкілеттігіне виза берілу үшін көрсетілген ҚР-нан келуші қажылардың нақты саны үзілді-кесілді түрде миссияның бекітілген акттеріді жоғарыда көрсетілген мерзім ішінде тапсыруы бойынша белгіленеді. Орналасу акттері қажылардың қайту мерзімімен сәйкес келуін қадағалау керек. Қажылық министірлігі қажыларды, умраға және зияратқа келушілерді орналастыру жөніндегі келісімдерді Сауд Арабия азаматтарынан өзгелермен жасаудың рұқсат етілмегендігін ескертеді. Бұл келісімдер саудиялық азаматтармен тікелей, ешбір делдал және дәнекерлерсіз жасалу керек.

2. Кейбір қажылық миссияларынан қажыларды орналастыру келісімдерін жалға берушілермен ерте

ратификациялағандары байқалды. Бұл процедура келісім жасаушы екі жақты да орналастыру келісімін қажылардың келуінен бұрын ратификациялап, оны министірліктің Мекке және Мадина бөлімшелерінен бекіту жауапкершілігінен босатпайды. Қажылардың миссия немесе жалға берушілер тарапынан Мекке және Мадина қалаларында жалданған ғимараттарда тұрудан бас тарту сияқты қажылардың келуінен жаман әсер қалдыратын келеңсіздіктер мен шатақтарға түспес үшін Қажылық министірлігі ҚҚМ-на министірліктің қос бөлімшесіне екі қаладағы қажыларды орналастыруға байланысты ратификацияланған келісімдер жайында шұғыл түрде білдіру керектігін ескертеді.

3. Қажыларды орналастыру ҚҚМ-ның өз қажыларына көрсететін қызметтерінің негізгі нүктесі болу тиіс. Миссия қажылардың Мекке және Мединедегі тұратын жайларындағы рақаты үшін САК үкіметі бекіткен қажылық істері жөніндегі ұйымның ережелері қамтыған орналастыру принциптері мен тәртіптері толық қадағалану керек. Меккедегі қажылар жетекшілерінің ұлттық ұйымы және Мадинадағы «Адилла» гид-компаниясымен толық байланыста болу керек.

4. Қажылар тұратын жайларды тексеру комиссиясы рұқсатын берген жайларды екінші тарауда көрсетілген қажылардың жалпы саны үшін жалға алып, әрбір қажыға Меккеде 3,5 шаршы метр, Мадинада 2,4 шаршы метр бөлу. Қажылар тұратын ғимараттардың астыңғы қабаты, төбесі және тұрақтарды қажылар тұратын жай ретінде пайдалануға тыйым салынады. Ғимараттағы қажылардың саны рұқсат етілген мөлшерден аспауы тиіс. Жергілікті халыққа арналған

тұрғын үй ғимараттарының сыйдыру шамасы өткен жылғы рұқсат етілген мөлшерден 40 пайыз төмендеп кеткенін ескеру керек.

5. Қажылық министірлігі қажылық миссиялардың Мекке және Мадинадағы қажыларды қарсы алу орталықтарында қажыларды жайғастыру мәліметін тапсырып, оларды тұратын қабаттарға, топтарға бөлу үшін екі-екі өкілден бөлуге шақырады. Мұның барлығы да қажыларға көрсетілетін қызметтердің деңгейін көтеріп, оларды қарсы алу жұмысына кететін уақытты үнемдеу мақсатында орындалады. Сонымен бірге миссия өкілдері қажылардың орналасқанын бақылап, пайда болған мәселерді шешу үшін қажылар тұрып жатқан ғимаратта болу керек.

6. Қажылық министірлігі ғимараттарды жалға алу мен оларды қажылардың толық санына жеткілікті болған керуеттермер қамтамасыз етуді «Тауафа» және «Адилла» ұйымдарымен ақылдасқан халде шешуді ескертеді.

7. Зұлхижжа айының 5-сінен кейін Мадинада ғимарат жалдап алуға рұсат етілмейді. Осы күннен кейін Мадинадағы Қажылық министірліктің бөлімшелері орналстыру актілерін бекітпейді.

8. Қажылық миссиялары және туристік фирмалар мен агенттіктер Меккедегі барлық қажылардың орналасқан жерлерін әр жылдың, зұлхижжа айының 5-не дейін сақтандыруды ұстану керек.

9. Мадинадағы келісімнің үзіліп қалмауын бақылау. Әрбір актіде қажылардың Мадинада тұратын жерлеріне келуі және кетуі уақыты белгіленген және тіркелінген болу керек.

10. ҚҚМ қажылардың келіп-кетуіне белгілеген мерзімдерді ұстануы тиіс. Қажылардың Жидда қаласындағы Абдулазиз патша атындағы әуежайдан немесе Меккеден жер арқылы Мадинаға сапар жасауға болмайды. Алайда, қажылардың Мадинада тұратын орыны, Мадинада болатын уақытты қамтитыны жөнінде бекітілген келісімі болған жағдайда ғана сапар рұқсат етіледі.

Қасиетті жерлерде (Арафат – Мина) тұру

Қасиетті жерлерде тұру мәселесіне келсек, саудиялық тарап қазақстандық тарапқа қазақстандық қажыларға арналған Арафаттағы шатырлар осы келісімнің екінші тарауында көрсетілген және екі тарап келіскен сан бойынша бөлінетіндігі жайлы баяндады. Ал, Минадағы жердің тар болғанына байланысты, қазақстандық қажылардың Муздалифамен шекаралас жатқан үшінші кезеңдегі жаңа шатырларда жүзеге асады. Қажылық министірлігі қажылардың нақты санына сүйенеді. Бұл Минадағы қажыларға арналған шатырлардың көлемінің сыйымдылығы мөлшерінде тиімді белгілеу үшін жасалады.

Жамарат көпіріне топтарға бөліну мәселесі

Қажылардың жамараттарға тас ату үшін топтарға бөлу бағдарламасы тас лақтыру рәсімін атқару барысындағы қажылардың жан амандығымен және олардың өзгелерге тигізетін езгі немесе өлім оқиғалары тәрізді кез келген залал тигізуден аулақ болуларына байланысты болған үлкен маңыздылыққа ие. Сауд Арабиясының үкіметі қажыларға ұсынылған қызметтердің дамуы және қажыларға қажылық рәсімдерін жеңілдету мақсатында 1427 ж. іске асыра

бастаған Жамарат көпірі проектісінің алғашқы кезеңін жалғастыру ретінде аталмыш проектінің екінші кезеңін орындауда. Осыған орай, Қажылық министірлігі келесі мәселелерге назар аударады:

1. Миссияның Қажылық министірлігі және қажылар жетекшілері ұйымының алдында өз қажыларын жамараттарға тас лақтыру үшін топтарға бөлу бағдарламасына жауапты бір мүшесін тағайындаудың маңыздылығын ескеру. Осы мәселеге байланысты миссия тарапынан қажылар алдын талап етілген міндеттерді жүзеге асыру үшін жұмысшардан бір неше кісі көмектесу керек. Тағайындалған жауапты қызметкердің аты осы келісімге қол қойылған күннен бастап бір ай ішінде «Тауафа» ұйымына білдірілу керек.

2. Қажыларды жамараттарға тас лақтыру үшін топтарға бөлу бағдарламасы қысылыс және езгінің алдын алу мақсатында қажылардың белгіленген саны және көрсетілген уақытына сәйкес болған шығу тәртібіне негізделеді. Қажылық миссиялары өз қажыларын жамараттарға тас лақтыру үшін шығу уақыты қадағалап, ұстанудың қажеттілігі туралы миссияға жеткізілетін топтарға бөлу бағдарламасы бойынша хабарлауға міндетті. Қажыларға жамараттарға тас лақтыру үшін қауіпті мезгілдерде шығуларына қатаң түрде тыйым салынады.

3. Барлық қажылардың зұлхижжа айының 12-сі күні түс қайта бірден Минадан кетулерінің қалыптасқаны Жамарат аумағы мен Харам мешітіндегі тауаф етілетін жерлерде адамдардың қаптап кетуі мен қатты сығылыстардың пайда болуы, қысылыс және итеріліс оқиғаларына апаратынын ескеріп, Қажылық

министірлігі 1428 ж. қажылардың Минадан қайту тәртібін іс жүзінде қолдануды жалғастырады. Олардың қайтуы төмендегідей үш топқа бөлінеді:

Бірінші топ: Олардың қайту тәртібі зұлхижжа айының 12-не қараған түннің ортасынан сол күннің таңертеңгі сағат 10-ға дейін жүзеге асады. Олар «Асығушылар тобының 1-ші ағымы» деп аталады.

Екінші топ: Олардың қайту тәртібі зұлхижжа айының 12-сі күні кешкі сағат алтыдан басталады. Оларды: «Асығушылар тобының 2-ші ағымы» деп атайды.

Үшінші топ: Олардың қайту тәртібі зұлхижжа айының 13-і күні, сағат 15.00-дан басталады. Оларды «Кешіккендер тобы» деп атайды.

ҚҚМ-нан қажыларды Меккеге жеткізетін автобустармен қамтамсыз ету үшін және олардың жамараттарға тас лақтыру уақыты қайту уақытымен сәйкес келуі үшін топтарды қайтатын уақыттары бойынша белгілеу мақсатында «Тауафа» ұйымымен тікелей байланыста болғаны үміт етіледі.

4. ҚММ өз мүшелері мен қажылардың басшыларына, топтардың жетекшілеріне және қарапайым қажыларға тереңдетілген ағарту-бағыт беру бағдарламасын әзірлеуде бар күшін салуға міндетті. Бағдарламада министрлік пен Тауафа ұйымы белгілеген қажылардың жамараттарға тас лақтыру үшін шығу уақыттарын ұстанудың маңыздылығы және жамаратқа барарда өзімен бірге балаларды және жүктерді алып шықпау, жылжымалы орындықтарды пайдаланбау қамтылу керек. Мұның барлығы да қажылардың өздері мен өзге қажыларға үлкен қауіп төндіретіндігі себебінен. Сонымен қатар, топтарға бөлу бағдарламасының ба-

рынша нақтылық және біліктілікпен жүзеге асыру мақсатымен «Таууафа» ұйымы және қажылық майданында қызмет көрсетуші топтармен бірігіп жұмыс істеудің маңыздылығына көңіл бөлу.

5. ҚҚМ қажыларды бастаушы діни жетекшілердің тиімді орнын пайдалануға мән беру. Олар қажыларға қарт, әлсіз адамдар мен әйелдерге өзі үшін басқаларға тас лақтыртудың рұқсат етілгендігі тәрізді шарифат рұқсаттарын қолдану мәселелерін түсіндіру керек. Қажылық миссиясы зұлхижжа айының 15-сінен қалмай ағарту бағдарламасының нұсқасын Қажылық министірлігінің Меккедегі бөлімшесіне тапсыруы тиіс.

Қажылардың туристік фирмалар мен агенттіктер және қайырымдылық қорлары арқылы келуіне байланысты ережелер

1. Қажылық сапарын ұйымдастырушы ҚР-сының осы жұмыспен айналасуға рұқсат беруші құзырлы мекемесінде тіркелген болу керек. Сол рұқсатты растау елшілік немесе консулдық тарапынан жүзеге асады. Рұқсат құжаты ұйымдастырушының қызмет көрсете алатын адамдар санын қамту керек. Бұл сан келісімдер мен актілердің ратификацияланғанында келісілген көлемнен аспауы тиіс.

2. Әрбір туристік агенттіктің немесе фирманың сондай-ақ қоғам немесе топ қажыларының ең аз саны 45-50 қажы арасында болсын. Ол сан рұқсат құжатында көрсетілген саннан аспау керек. Рұқсат етілген саннан асып кеткен келісімдер қарастырылмайды.

3. Ұйымдастырушының ереже тармақтарының ішінде көрсетілген қызмет салықтары мен материалдық

кепілдіктерді алдын ала төлей алу тәрізді кез келген шарттарды орындауға шамасы мен материалдық мүмкіншілігі болу керек.

4. Ұйымдастырушыға жұмыс істеу рұқсат берілген елдерге қарасты қызмет көрсетуші ұйымдармен ғана қызмет көрсету актілерін ратификациалауға болады. Осыған қарама-қайшы актілерді ратификациялаған жағдайда ұйымдастырушы бар жауапкершілікті өз мойынына алады.

5. Сауд Арабиясының Европа, Америка және Австралиядағы өкілдіктері өздерінде бар құралдар арқылы қажылық сапарын ұйымдастырушы туристік фирмалар мен агенттіктерді өз өкілдерінің сол елдердегі Сауд Арабия өкілдіктерінен САҚ-не кіру визаларын алуға және қызмет, тасымалдау және орналастыру келісімдерін ратификациялауға байланысты кеңес алудың соңғы мерзімі әр жылда рамазан айының 15-сі екенін хабарлау тиіс. Сол сияқты туристік фирмалар өкілдерінің қажылық министірлігі мен қажыларға қызмет көрсету ұйымымен орналасуы, тасмалдау, қызмет көрсетілу және визаларды алу туралы актілерді тіркеу және бекітуді аяқтау мәселесі турасында кеңес алудың соңғы мерзімі әр жыдың ражаб айынан бастап шауәл айының ортасына дейінгі аралықпен шектеледі. Сыртқы істер министірлігі мен Қажылық министірлігі осы мерзімнен кешігіп кеңес алған фирмалар үшін жауапты емес. Сонымен қатар, әрбір фирма Қажылық министірлігімен кеңесіп, оның келісімін алған соң ғана қандай да келісімдер мен актілерді ратификациялайды.

6. Туристік фирмалар мен агенттіктерге, қайырымдылық қоғамдарға және осылардың үкімінде болған

құрылымдарға саудиялық емес азаматтармен қажылар және умра мен зияратқа келушілерді орналастыруға байланысты мәселелерде бірігіп жұмыс істеуге рұқсат етілмейді. Ғимарат иелері, қаржыландырушылар және жалға берушілермен жүргіз-ілетін келісімдер тікелей тек саудиялық азаматтармен болу керек. Бұл іске байланысты делдалдармен бірігіп жұмыс істеуге рұқсат етілмейді.

7. Ұйымдастырушы өзіне тиісті барлық актілерді ратификациялап аяқтау үшін қажылық компанияларға өзі барып шығудың немесе өз орынбасарын ресми түрде жіберудің қажеттілігі. Бұл істі саудиялық азаматтар мен Сауд Арабиясында тұрып жатқан кісілерге тапсыруға болмайды.

8. Ұйымдастырушы өзге елдердің қажыларының келуін ұйымдастырмау керек.

9. Ұйымдастырушы әрбір қажыға өзара келісілген қызмет көрсету акті нұсқасын беруге міндетті. Ұйымдастырушы өз ұйымы арқылы келуші қажының паспортына САК Қажылық министірлігінен берілген жапсырмалардың бекітілуін қадағалау керек.

10. Ұйымдастырушы қажыларға амалдарын жеңілдетіп, қажетті қызметтерді көрсету үшін келген кездерінде, Мекке және Мадинаға тұратын орындарында, қасиетті жерлерде (Арафат- Мина) және бір қаладан екінші қалаға сапар шеккен кездерінде олармен бірге болып, ағарту жұмыстарын жүргізуге міндетті.

11. Туристік фирма немесе агенттіктің сенім тапсырылған адамы бірден артық фирманың немесе агенттіктің өкілі бола алмайды. Бір ұйымдастырушыға өз жекеменшігі болған бір фирма ғана арқылы қажылардың келуін ұйымдастыруға болады.

12. Қажылық миссиясы тарапынан бекітілген туристік фирмалар мен агенттіктердің тізімі Қажылық министірлігіне алдымен бекітілу үшін ұсынылады. Одан соң министірлік осы тізімді таууафа ұйымына жеткізеді.

Қажылық топтары жетекшілерінің ұлттық ұйымы ғана ұсынылатын арнайы қызметтер мәселесі

Арнайы қызметтерді, әсіресе қасиетті жерлерде шатырларды әзірлеуге байланысты қызметтерді талап еткен қажылар топтарына келер болсақ, Сауд Арабиясының Қажылық министірлігі қажылардың тілектеріне сай келіп, өзге қажылардың мүддесіне қайшы келмейтін арнайы қызметтер көрсетуге қарсылығы жоқ. Бұл қызметтердің ұсынылуы шетелдік қажыларға қызмет көрсетуі үшін құрылған бірегей мекемелер болғандықтан, Меккедегі Қажылық топтары жетекшілерінің ұлттық ұйымы мен Мадинадағы «Адилла» гид-компаниясы арқылы ғана болғаны шарт етіледі. Мекемелерге Сауд Арабиясында немесе оның сыртында болған туристік фирма және агенттік, сондай-ақ, сауда компаниялары немесе қонақ үйлерімен Қажылық министірлігі, Меккедеге Қажылық топтары жетекшілерінің ұлттық ұйымы және Мадинадағы «Адилла» гид компаниясының қарамағынан тыс қажылардың осы топтары үшін қандай да жұмыс жүргізу үшін тікелей келісім жасау тыйым салынады.

Қажыларда болуға міндетті Денсаулық сақтау министірлігінің ережелері мен медициналық шарттары:

1. Қажылық миссиясы немесе сонын орнында болған мекеме Сауд Арабиясында табиғи өліммен қайтыс болған қажыларға бақылау үшін Қажылық министірлігі, денсаулық сақтау министірлігі, Меккедегі Қажылық топтары жетекшілерінің ұлттық ұйымы мен Мадинадағы «Адилла» гид компаниясымен келесі тәртіптер бойынша бірігіп жұмыс істеуге міндетті:

а) Қайтыс болған кісіні жерлеуге рұқсат алу-ды жеңілдету мақсатында үкіметтік емханалармен тікелей сөйлесу үшін Әрбір қажылық миссия немесе консулдың өз факс номері болу тиіс.

ә) Өз қажылары қайтыс болған жағдайда тиісті процедураларды аяқтау және емханаға түскен қажыларды жазылғандарынан кейін елге қайтару жұмыстарын аяқтау үшін елдерінен арнайы түрде бөлінген Сауд Арабиясындағы емханалар мен поликлиникаларды қарайтын консулдың бір өкілі мен миссияның бір өкілі болу керек. Қажылық рәсімдері біткен соң жоғарыдағы міндеттерді атқаратын және миссия қажыларының барлығының қайтып кеткені анықталмайынша сапар қылмайтын миссия мүшелерінің жеткілікті санын қалдыруға әрекет жасау.

2. 1431 ж. Қажылық парызың өтеу мақсатымен келуші қажылардың барлығы қажылық визасын алу үшін келесі вакциналарды ектіруге міндетті:

а) Төрт құрамды (АСҮМ 135) вакцинасын егу 1431 жылдың қажылық визалары берілуінің негізгі шарты. Бұл шартты орындамаған елден осыдан шығатын барлық жауапкершілікті өз мойнына алады.

ә) Кез келген елден келуші әрбір қажыдан мененгитке қарсы вакцинаны Сауд Арабиясына келместен ең

кем дегенде 10 күн бұрын салдырғанын анықтайтын куәлік талап етіледі. Вакцина егілген мерзім үш жылдан аспау керек. Қажы келуші елдің медициналық мекемесі үлкендер мен жасы екіден асқан және одан үлкен балаларға төрт құрамды (АСҮМ 135) вакцинасын ектіру жұмысын және барлық келушілердің өз елдерінде вакцинаны ектіргенін анықтауды әрі соны вакцинаның ектірілгені туралы куәлікті растауды өз міндетіне алады.

б) САК-нің Денсаулықты сақтау министірлігі қажыларды жіберуші елдерге өздерін «Инфлонза» вакцинасымен қамтамасыз етуге және қажыларына әсіресе қарт кісілер мен астма, қант диабеті және өкпесі мен бауыры ауыратын және сол аурулардың асқынып кетуі ықтимал кісілерді сол вакцинаны қажылыққа бармай тұрып салдыру жөнінде ағарту жұмыстарын жүргізуге кеңес береді.

в) Қажылардың өзімен бірге Сауд Арабиясына алып келген азық-түліктерінің кіргізілуі тыйым салынады. Консервілер мен аузы берік жабылған, тексеру үшін ашылуы оңай болған ыдыста жатқан және жермен келушілерге жол бойы жеткілікті азықтарды кіргізуге рұқсат етіледі.

г) Шетелден келуші барлық қажылар оба ауруларына байланысты күмәнді нәрселерден ұзақ болу және онымен араласуды бақылау сияқты халықаралық медициналық ережелерге бағынады.

Қажылық миссиясына қарасты емханалар мен медициналық орталықтарды ашу ережелері

Қажылық миссиясына қарасты емханалар мен медициналық орталықтарды ашуға байланысты, Қажылық миссиясы Саудияның денсаулық сақтау министірлігінің рұқсатын алып, осыған қатысты шыққан ережелермен танысуға міндетті. Ол емхана 1/11/1428 ж. мен 15/1/1429 ж. аралығында Мекке мен Мадина қалаларында ғана жұмыс істей алады. Аталмыш қызметтер тек қазақстандық қажыларға ғана көрсетілуі тиіс.

2. Медициналық миссиялардың өздеріне белгілі болған ережелерге қайшы келген жағдайда, Денсаулық сақтау министірлігі қарсы келуші миссияларға тиісті шаралар қолданады.

Қажыларды азық-түліктер мен қамтамасыз етуге қатысты денсаулық және қауіпсіздік шаралары.

Аллаһ Үйін қажылық жасау үшін келген қажылардың денсаулығымен амандығын сақтауға ұмтылып, ҚММ қажыларды азық-түлікпен қамтамасыз етуге байланысты келесі шараларды ұстану керек:

1. Азық-түлікпен қамтамасыз ету немесе оны сатып алу келісімдері Қажылық министірліктің және Мекке, Мадина және Жидда әкімшіліктерінің кеңесінен соң рұқсатқа ие болған және медициналық шарттарды орындаған саудиялық фирмалар және компаниялармен ғана жүргізілу керек. Миссия қажылары келместен жеткілікті мерзім бұрын Қажылық министірлігінің Мекке, Мадина және Жиддадағы бөлімшелеріне, «Тауафа» ұйымы мен «Адилла» ұйымына осыған қатысты ратификациялаған келісімдерді бекіту үшін сол келісімдердің нұсқасын тапсыру.

2. Тамақты әзірлеу, пісіру және тарату міндеті жүктелген кісілердің оларға құзырлы мекемелер тарапынан осы жұмыстармен айналасуға рұқсат беретін медициналық куәліктерге ие болу сияқты қойылған шарттардың орындалуын қадағалау.

3. Миссиялықтар өз қажыларына тамақ әзірлеген немесе алдын-ала әзірленген тамақтарды таратқан жағдайда әрбір жұмысшысына медициналық куәлік алып беру арқылы олардың асқазан аурулары мен микробтардан ада екенін қамтитын жұмысшыларға қойылатын денсаулық шарттарын қоюға міндетті. Сонымен бірге асханалар мен өздеріне қарасты немесе көмектесуші ас үйлердің жұмыс істеуіне қойылатын шарттардың орындалуы керек. Бұл шарттар Мекке, Мадина және Жидда әкімшіліктерінің құзырлы мекемелері тарапынан қойлады. Бұл жұмыс миссияның жетекшілігі және жауапкершілігі арқылы жүзеге асады. Шарттар орындалмаған жағдайда тамақты дұрыс әзірлеудің және қажыларға тигізілген зиянның жауапкершілігі толығымен миссияға түседі.

Саудиялық жұмысшыларды пайдалану ережелері

1. Миссия Сауд Арабияның ішінен жұмысшыларды пайдаланған жағдайда бұл істің Меккедегі «Тауафа» мен Мадинадағы «Адилла» ұйымдары арқылы осыны ескерген заңдар мен ережелерге сәйкес жүзеге асуы міндетті.

2. Қажылық миссиясы тарапынан пайдаланатын жұмысшыларға арнайы құжаттар дайындаудың қажеттілігі. Ол құжатта жұмысшының толық есімі, паспорт номері және тұрғылықты тіркелуі көрсетіледі. Ол

құжат құзырлы мекеме тарапынан расталады. қажылық маусымында пайданылатын аталмыш жұмысшылар мен олардың әрқайсының қызметі көрсетілген тізімі Қажылық министірлігінің Мекке және Мадинадағы бөлімшелеріне тапсырылуы керек.

Ғәдий және құрбандықтарға қатысты ережелер

1. Қажылық министірлігі барлық қажылық миссияларына Корольдіктің ғәдий және құрбандық еттерін пайдаландыру проектісі арқылы өз қажеттіліктерін өтеу мақсатында Ислам даму Банкімен келісім-шарттар түзеуді ескереді.

2. Айт күнінің таңертеңінен бастап ташрик күндері аяқталғанша құрбандық шалынатын уақыт бойы мал сойылатын жерлерден мейілінше пайдалану мақсатында құрбандық шалуды басқаларға тапсыру ауқымын кеңейту түсінігіне байланысты қажылар арасында ағартушылық жұмыстарын жүргізу керек. Бұл арнайы жерлерде құрбандық шалу операциясын ұйымдастыру үшін САК-нің құзырлы мекемелері белгілеген ережелер шеңберінде орындалады.

Қызмет салықтары және тасымалдау ақыларын төлеуге қатысты ережелер

1. Біріккен агенттіктердің кеңсесі Корольдіктің барлық жерлерінен: әуе, жер және теңіз жолымен келген қажыларды қарсы алу қызметін көрсетіп, қажылар жетекшілері ұйымы Бас көлік кәсіподағының көрсеткен қызметтері үшін төленетін ақыларды жеткізуді міндетіне алады.

2. Біріккен агенттіктердің кеңсесі Қажылар істері жөніндегі ұйымның белгілеген ережелеріне сәйкес

қажыларды келу және кету кестелері бойынша тасымалдау ақыларын өндіруді міндетіне алады.

3. ҚҚМ Біріккен агенттіктердің кеңсесімен ратификациялаған келісімнің өз қажыларының қажылар топтарының жетекшілері ұйымының қызметтері мен тасымалдау қызметтері үшін берілетін ақыларға байланысты барлық тармақтарын орындауға міндетті.

4. САҚ-ның құзырлы мекемелері қажылықты өтеу үшін келіп, қызмет көрсету, тасымалдау және орналастыру ақыларын өздеріндегі тасымалдау құралдарының пақырлығын сылтауратып төлемеген қажыларды қай жолмен келгеніне қарамастан өз елдеріне қайтаруды міндетіне алады.

Қажыларға өз елдерінде ағартушылық жұмыстарын жүргізу

Қажылық министрлігі, қажыларға қажылықты өтеудің ең тиімді жолдарын көрсету үшін САҚ-нің өзге үкіметтік ұйымдары және шетелдерден қажылықты өтеу үшін келген қажыларға қызмет көрсетуші қажылар топтары жетекшілерінің ұлттық ұйымы белгілеген бағдарламаны жүзеге асыру үшін әрекет жасауда. Ол бағдарлама төмендегі мәселерді қамтиды:

1. Құлшылықтарға қатысты ағартушылық жұмысы:

Қажылық миссиялары өз қажыларына қажылық рәсімдерін ислам шариғаты бойынша орындаудың маңыздылығын ескертулері керек. Бұл шара оларға қажылықтың жайбарақат және жеңіл түрде өтелуін қамтамасыз етіп, нәтижесі өлім және езгі оқиғалары болған қысылыс пен тәртіпсіздікке тап келулерінен аулақ қылады. Аталмыш келеңсіздіктер қажыларға

жасалатын ағарту жұмыстарының аздығы және ағартушылық бағдарламаны ұстанбау себебінен пайда болған. Бұл бағдарлама қажылардың қасиетті жерлердегі, әсіресе Мина мен жамараттар көпіріндегі қозғалысын реттейді. Шара қажылардың қасиетті жерлерге шығудан бұрын олармен бірге болушы діни жетекшілер арқылы орындалады. Қажылардың өз шатырларынан жамарат көпіріне қарай шығуы және одан қайтып келуіне Қажылық министірлігі әзірлеп, әрбір миссияға 1427 жылдан бастап таратылған ағартушылық фильміне сәйкес еркеше көңіл бөлу керек. Сонымен бірге, қажыларға өз шатырларынан жамарат көпіріне қарай шығып, одан қайтып келгенінше не істеп, қандай жағдайларға мән беруін түсіндіретін бұл фильмді ресми теле арналардан, спутник арналарынан, ұшақ рейістерінде көрсету керек. Сонымен бірге қажыларды Жамарат көпірінде топтарға бөлу бағдарламасы мен таслақтыруға шығу үшін белгіленген уақытты ұстанудың маңыздылығын ескерген жөн

2. Қауіпсіздікке қатысты ағартушылық жұмыс

а) Қажылық миссиялары қажыларды қасиетті жерлерде болған кездерінде газға тамақ пісіру және оның қасында болуды қатерлігімен байланысты өрт қауіпсіздігі ережелерін ұстануды түсіндіру керек.

ә) Қажылар өздеріндегі ресми қағаздар мен ақшаларды «Тауафа» немесе «Адилла» ұйымдарында, қызмет көрсету топтарында, қажылар тұратын ғимараттардың қасында орналасқан сақтау камераларында немесе қажылық миссияларында, туристік фирмалар мен компанияларда, өзімен бірге келген топ

жетекшісіне осыған байланысты құжаттарды алуға әрекет жасап, тапсыру керек.

б) Барлық қажыларға қажылық миссиялар және қажылардың келуін ұйымдастырушы туристік фирмалар мен агенттіктер тарапынан берілетін және әрбір қажының білегіне тағылатын темір білезіктерді киюдың маңыздылығын ескерту. Онда қажының аты-жөніне қоса өте қажетті болған медициналық мәліметтер жазылып тұрады.

в) Әрбір қажы өзінің жеке жүгінің әрбір бөлігіне аты-жөні мен негізгі мәліметтері жазылған парақшаны орнату керек. Бұл парақша жүк жоғалған жағдайда оның кімдікі екенін анықтауды жеңілдетеді.

3. Денсаулық және қоршаған ортаны сақтауға қатысты ағартушылық жұмыс

а) Қасиетті жерлердің құрметтілігін ескеріп, САК заңдарын силап қажылық миссиялары өз қажыларына Қасиетті екі қаланың көшелерімен алаңдарында, әсіресе Меккедегі әл-Харам мешіті мен Мадинадағы Пайғамбарымыздың (с.а.с.) мешіттерінің айналасында, Мина, Муздалифа және Арафаттың көшелерінде және Жамарат көпірі маңайы мен оған қарай шығатын көшелердің бойында жайғасып отырып алмауды ескеру керек.

б) Барлық қажыларға өздерінен қалған қоқыстарды арнайы мекендерге тастау керек. Бұл шара қажыларға қажылық қалалары мен қасиетті мекендердің тазалығын сақтаудың ең тиімді жолдарын көрсету үшін теледидар, радио, газет, брошюра және ақпараттық тақтайлар сияқты ақпараттық арналар ағартушылық жұмыстарының бағдарламасын тереңдету арқылы жүзеге асады.

в) Қажыларға Мекке, Мадинаның; әсіресе, қажылардың қалың көпшілігі жиналған жерлері мен қасиетті жерлердің көшелерінде жүрген қызмет көрсетуші көліктерге өздерінің (науқастарды тасымалдау, қоқыстарды жинау және т.б.) міндеттерін атқаруына көмектесіп, оларға кедергі жасамауды ескерту.

г) Мекке мен Мадинаның қос харамдарының айналасы мен соған жақын орналасқан көшелерде және қасиетті жерлерді суды көп мөлшермен ағызбау.

ғ) Адамдарды айналып жүрген саудагерлерден бір нәрсе, әсіресе беті ашық тамақтарды сатып алудан немесе арнайы жерлерден басқа бір жерлерде шаш алдырудан сақтану.

д) Қажылық малы мен құрбандық малын көрінген жерде шалудан аулақ болып, оны Ислам даму Банкі арқылы жүзеге асырылатын САК-нің құрбандық және һәдий еттерін пайдаландыру проектісі бойынша осыған арналған жерлерде шалуға әрекет жасау.

Умраға келіп, қажылықты өтеу мақсатымен қалып қоюшы қазақстандықтарға қатысты мәселелер

Қажылық министірлігі ҚР-нан умра жасауға келіп, қажылықты орындау үшін Сауд Арабиясында қалып қойған 114 кісіге байланысты ескерту жасады. Бұл әрекеттер ортақ мүддеге өз зиянын тигізіп, САК үкіметі мен шетелдерден келуші қажыларға қызмет көрсетіп жүрген ұйымдардың қызметіне кері әсерін қалдырады. Қазақстандық тарап осы мәселені түсініп, бұған байланысты қажылық министірлігімен бірігіп жағдайды қажылық министірлігінің қажылық пен умраны өтеу үшін келуші қажылар мен умрашылардың

қозғалысын реттеу мақсатында қарастырылған принциптеріне сәйкес түзеу үшін жұмыс жасауға толық дайын екендігін мәлімдеді. Осыған байланысты екі тарап келесі нәрселерге келісті:

1. Қазақстандық тарап умраға барушылардың умра рәсімдерін орындап болғаннан соң, Сауд Арабстанда қалып қоймай өз елдеріне бекітілген мерзімде қайтуына және Мекке мен Мадина харамдарының айналасындағы жерлерде жайғасып алмауға кепілдік беретін нақты принциптерді орнатып, тиісті шараларды қолдануды өз міндетіне алды. Олардың келуі Қазақстандағы құзырлы мекемелердің тарапынан тіркелген, қызметтері алдын-ала толықтырылған, ақылары алдын-ала төленіп қойған нағыз умра бағдарламасы бойынша қазақстандық агенттіктер арқылы жүзеге асады.

2. Қазақстандық тарап аудио-, видео- және оқылатын ақпарат құралдары арқылы, сонымен бірге мінберлер мен мешіттердегі құтпа-уағыздар арқылы заңдар мен ережелерге бағынудың және Сауд Арабиясында қандай да бір себептермен қалып қоймаудың маңыздылығын, сондай-ақ, қалып қоюдың отан мен жеке азаматтарға, жергілікті халық пен қажыларға қандай залалын тигізетінін түсіндіретін тереңдетілген ағарту науқанын бастауды өз міндетіне алды.

3. Қазақстандық тарап қазақстандық туристік фирмалар мен компанияларды қазақстандық умра рейстерін ұйымдастыру үшін саудиялық умра фирмалары және компаниялармен байланыстыруды өз міндетіне алды.

4. Саудиялық тарап осы жылы умраға келушілердің өз уақытында қайту бақылауының

жүргізілетіні жайлы ескертті. Қазақстан азаматтарынан қалып қойғандардың 5 пайыздан асса осы елдің азаматтарына олардың өз елдеріне қайтып кеткені анықталғанша умра визасын шығару процесі тоқтатылады.

5. Саудиялық тарап қазақстандық тарапқа әртүрлі тасымалдау құралдарының сыйымдылығы мен Қазақстандағы Сауд Арабиясының консулдігінің шамасына сай қазақстандық умрашылардың Берекелі Рамазан айында ғана сіресіп қалмай, бүкіл умра маусымы бойы келуін ұйымдастыру үшін ұқыпты жұмыс істеудің маңыздылығын ескертті.

6. Саудиялық тарап умра визаларының берілуі әрбір фирма немесе ұйымға бөлініп берілетіндігі жайлы ескертті. Сол топта болған умрашыларға көрсетілген қызметтердің жақсы екенді анықталып, олар өз елдеріне белгіленген мерзім ішінде қайтып келмейінше және осы жағдай электрондық бағыт арқылы тіркелмейінше, бірінші топтың төбесі -??? асырылмайды да келесі топқа виза ашылмайды.

7. Қажылық министірлігі алдымыздағы 1428 жылдың умрасының кейбір принциптерін түсіндірді. Оның нұсқасы осы хаттаманың көшірмесімен бірге Қазақстандық тарапқа тапсырылды.

III ТАРАУ

КЕЛІСІМ ШАРТТАР

Қажылық министірлігі ҚҚМ-на өз қажыларына қызмет көрсетумен байланысты Меккедеге «Тауафа», Мадинадағы «Адилла», біріккен агенттіктер кеңсесі, Бас көлік кәсіподағы және Ислам даму банкісімен жасалған барлық келісімдердің осы протоколдың тармақтарына сәйкес болуын ескертеді.

Аллаһтан сәттілік және мықтылық тілей отырып және Одан осы 1428 ж. қажылық маусымымен келешектегі маусымдардың Аллаһтың қалауымен игілік және береке маусымы болуын сұраймыз. Аллаһ тағала Өз Үйіне қажылық жасап келуші қажылардың қажылықтарын қабыл етіп, олардың сауаптары мен кешірімін арттырсын. Расында Ол Естуші, тілектерге Жауап беруші.

Қазақстандық тарап:

Әбсаттар Дәрбісәлі

Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының төрағасы

Саудиялық тарап:

Д-р Фуад Абдуссәләм әл-Фариси

Сауд Арабия Корольдігінің

Қажылық министірі

Мекеменің 19-20ж Қажылық маусымындағы Қазақстандық қажы миссиясымен жиналысының хаттамасы

1431ж. Қажылық маусымында келуші қажыларға негізгі қызметтер көрсету жөніндегі бірегей келісім шарттың төмендегі мазмұндағы 14 бабына сәйкес:

Бұл келісім шарт Алланың қасиетті үйіне келушілердің бюінші кезекте орындауға тиіс негізгі қызметтердің жалпы ережелерін қамтиды. Барлық кейінен қосылған өзгерістер мен нақты қызметтер келісім шарттың қосымшаларында бекітіледі. Бұл қосымшаларды өз кезегінде келісім шартқа қатысушы тараптар бекітеді және олар келісім шартты толықтырушы бөлімдері ретінде саналады. Бұл қағида келісім шарт тараптары арасында Сауд Аравиясы Қажылық министрлігі арқылы бекітілген барлық негізгі және үйлестіруші хаттамаларға, тараптардың немесе олардың өкілдерінің арасында бекітілген қосымшаларға да қатысты.

Алланың қолдауымен бұл жиналыс дүйсенбі 25.05.1425ж. (11.06.2007ж.) Қазақстандық қажы миссиясы мен мекеменің арасында өтті. Жиналысқа екі тараптан мыналар қатысты:

Қазақстандық қажы миссиясы тарапынан:

Әбсаттар Дәрбісәлі: Қазақстан миссиясының басшысы

Қайрат Лама шәріп Қазақстанның Сауд Аравиясынлағы елшісі

Мұхаметқалиев Жанболат Әділет министрлігінің Діни істер жөніндегі бастығының орынбасары

Қарақұлов Еркебұлан Қазақстан діни басқармасының

Балтабай Мекежанов

Мадияр Исмаилов

бөлім бастығы

Миссия басшысының кеңесшісі және қажылық ұйымдастыру жөніндегі жауапты қызметкер Қазақстанның Сауд Аравиясындағы елшілігінің консулы

Мекеме тарапынан: Аты, жөні Д-р Набил Бен Жамил Абит

Д-р Уаиль Бен Саалих әл-Халаби

Қызметі Басқарма кеңесі төрағасының орынбасары Басқарма кеңесінің мүшесі

Жиналыста Қазақстан Мемлекетінен 1431 жылғы Қажылық маусымында келуші қажыларға қойылатын талаптарды ұйымдастыруға алдын ала дайындықтар мен екі тараптың арасында қызметтерді белгіленген уақытта көрсетуді үйлестіру мәселелері талқыланды. Қажылардың жағдайын реттеуге жауапты қатылық миссиясы және қажылар өз міндеттерін ешбір қиындықсыз жеңіл атқаруына, қажетті қызметтерді көрсетуге және олардың дем алуына, ешнәрсеге алаң болмауына, өз елдеріне аман-есен Алланың қалауымен күнәлары кешіріліп, қажылықтары қабыл болып қайтуына жауапты мекеме ұмтылатын ортақ мақсаттағы бұл істің орасан зор мәні бар екендігі екендігі атап көрсетілді.

Осыған орай мекеме екі тараптың да төмендегілерге басты назар аудару керектігін атап көрсетеді:

«Біріншіден: Қажылардың келуін ұйымдастыру ережелері

1. Қажылардың әуе ұшақтарымен келуін ұйымдастыру, мекемеге қажылардың тұратын жерлері

туралы мәліметтер беру және құрлықпен тасымалдау көліктерімен келетін қажылардың саны мен келу уақыты туралы толық мәліметтер беруі және олардың қасиетті жерлерге сапарлары кезінде ережелер мен нұсқауларды орындау.

2. Миссияның мекемеге қажылардың жағдайын реттеу жөніндегі есебін жазбаша түрде беруі және онда өзіне қатысты компаниялардың аты, олардың әрқайсысы арқылы қажылардың келетін мерзімі, қажылардың саны, кететін уақыты және қай бағытта кететіндігі көр-сетілуі тиіс.

Екіншіден: Қажыларды тұратын жерлерге орналастыруды ұйымдастыру ережелері

1. Қажылардың тұруы үшін жалға алына-тын тұрғын үйлердің иелерімен келісімге отырмастан бұрын олардың қажыларды орналастыруға қажетті рұқсаттары бар екендігіне көз жеткізу.

2. Қажыларға жалға алынатын тұрғын үйлер жөніндегі келісімдерді бекіту шараларын ертерек аяқтау және оларды ең әрісі әр жылдың Зи-Л-Қаада айының 15-не дейін бекітуді асығу.

3. Миссияның қажылары тұру үшін жалға алынған үйлер мен ғимараттар иесін қол қойылған келісімді құжаттарды мекеме арқылы бекітуін және жалға алу сомасының екінші бөлігін, олардың келісімді бекіту шараларын ең әрісі Зи-Л-Қаада айының 15-не дейін аяқтағанына көз жеткізбестен бұрын берілмеуін қадағалау.

4. Мекемеге қажылардың жалға алынатын үйлерге орналасу жөніндегі ақпаратты мекемеге

белгіленген уақытта және қажылар елдерінен келместен бұрын беруі тиіс.

5. Әр саладағы қызмет топтары бірінші тараптың қажыларға тікелей қызмет көрсетуге арналған топтары.

Үшіншіден: Міндеттеме

Екінші тарап Сауд Аравиясындағы қажыларға көрсетілетін басты қызметтерді ұйымдастыру жөніндегі барлық қағидалар мен нұсқауларды, оның ішінде Алланың үйіне қажылыққа келушілер үшін тұрғын үйлерді жалға алу жөніндегі заңнамаларымен толық түрде танысу жөнінде міндеттеме алады. Сондай-ақ, Қажылық министрлігі мен өз елінің Қажылық істері жөніндегі делегация арасында қол қойылған қажылық тәртібі жөніндегі негізгі хаттамамен танысқандығы және оларды түсінгендігі, ешқандай анық емес тұстары жоқ екендігін және оларды бұлжытпай орындайтындығын растайды.

Төртіншіден: Келісім шарттарға қатысты құжат-тар

1. Қажы істерін реттейтін нұсқаулар
2. Мәртебелі Корольдің 11.047.12.1410 ж. жарық көрген №568/8 әмірімен бекітілген қажыларды тұрғын үйге орналастыру қағидалары.
3. Мекеменің қажыларына қызмет көрсетудің бірегей келісім шарты.

Бесіншіден: Келісім шарттың тілі

Келісім шарттың бір ғана заңды тілі араб тілі болып табылады және қандай да бір өзгерту жасалған нұсқасы есепке алынбайды. Сондай-ақ, екі тараптың

арасындағы осы келісім шарт жөніндегі барлық жазбаша және ауызша сөз алмасулары тек қана араб тілінде болады. Екінші тараптың бұл мақсатта өздері сенім артатын аудармашының көмегіне жүгінуге хақысы бар.

Алтыншыдан: Келісім шарттың мақсаты

Екі тарапқа бұл келісім шарттың мақсаты екінші тараптың қажыларына негізгі заңды қызметтерді осы келісім шартта белгіленген орындар мен уақытында көрсету болып табылатыны мәлім және бұл келісім шарт бұл қызметтерді тиесілі түрде бір-бірімен ынтымақтаса отырып көрсетуін және әрқайсысы өзінің осы келісім шартта белгіленген міндеттерін бұлжытпай орындауын талап етеді. Бұл екі тараптың мүдделі мақсатын іске асыру үшін қажет.

Жетіншіден: Келісім шарттың қолданылу аясы мен мерзімі

1. Бұл келісім шарттың мерзімі 1428 жылдың Қажылық маусымы болып саналады және ол қажылық және зиярат міндеттерін орындауға қажетті Сауд Аравиясына келген уақыттан бастап кеткенге дейінгі уақытты қамтиды.

2. Қолданылатын орны Мекке мен Қасиетті орындар.

3. Екінші тараптың қажыпарына келісім шарттың уақыты мен орнын тек айрықша қажеттілік жағдайында ғана болмаса болуына хақысы жоқ. Ондай жағдайларда екінші тарап бірінші тарапты ол жөнінде алдын ала жазбаша түрде ескертіп, келісімін алу керек, оның бәрі қажылық істерін реттейтін нұсқаулардың шегінде болуы қажет және де екінші тарап өзінің қажыларының

ол нұсқауларды бұлжытпай орындауларының қажет екендігін білетініне көз жеткізуі тиіс.

Сегізіншіден:

1. Бірінші тарап екінші тараптың қажыларына барлық қажетті негізгі қызметтерді қажылар істерін реттейтін нұсқауларға және Мәртебелі Корольдің 11.07.1410ж. жарық көрген №568/8 әмірімен бекітілген қажыларды тұрғын үйге орналастыру қағидаларына сәйкес көрсетуге міндеттенеді. Ол бұл қызметтерді екінші тараптың әрбір қажыға көрсетілетін қызметтердің құнын төлегенде көрсетеді. Негізгі қызметтері мыналар:

а) Қарсы алу, топтарға бөлу және төлқұжаттарды сақтау;

ә) Қажыларға Тауаф ұйымының аты, мекен-жайы, телефондары көрсетілген қолға тағатын байлпуыштарды тарату;

б) Қажының жеке басын растайтын мағлұматтар бар визиткаларды тарату;

в) Қажыларды Меккеде тұрғын үйлерге орналастыру істеріне басшылық жасау. Оның ішінде жалпы істер санитарлық гигиенаға қатысты және басқа да бағыт көрсету, түсіндіру жұмыстары мен діни уағыз;

г) Қажыларды қасиетті орындарға алып бару және алып келуді қадағалау;

д) Қасиетті орындарға орналастыру, оның ішінде Минадағы қажетті жағдайлары жасалған шатырларға және Арафат тауындағы дәстүрлі шатырларға орналастыру.

2. Бірінші тарапосыкелісімшарттардакөрсетілген қызметтерді тікелей өзінің Бас штабы арқылы неме-

се осы мақсатта құрылған арнайы майдандық топтар арқылы көрсетеді.

3. Бірінші тарап арнайы майдандық топтардың өз жұмыстарын дұрыс өз уақытында орындауын қадағалап отыратын және олардың өз міндетін барынша жақсы түрде орындауына кепіл болатын топтар құруға міндеттеледі.

4. Форсмажор жағдайларда және төтенше жағдайларда бірінші тарап өзіне тиесілі қызметтерді осы жағдайларды шамасы жеткенше орындауға міндеттенеді.

5. Бірінші тараптың бұл қызметтерді саны мен сапасы жағынан орындауы қажының уақыттық бекемдік және қауіпсіздік жағдайына тікелей қатысты, яғни бұл жағдайлар оның бүкіл қызметтерді немесе олардың кейбірін орындауға мүмкіндік бермесе бірінші тарап бұл жауапкершілікті мойнына алмайды. Бірінші тарап қайырымдылық шарасы ретінде екінші тараптың қажыларының ішінен ауырып қалған адамдарды ауруханаларға жеткізу үшін жедел жәрдем машиналарын беру, өліктерді тасымалдауға арналған машиналарды беру және басқалар сияқты гуманитарлық қызметтер көрсетеді. Бұл қызметтер ақысыз тегін өз «мүмкіндігінше беріледі. Екінші тараптың ескертулері мекемеге алдын ала берілген жағдайда мұқият түрде қарастырылады.

Тоғызыншыдан: Екінші тараптың міндеттері

1. Екінші тарап өз қажылары арасында олармен өз елінде келісім шартқа отырған кезде түсіндіру - ағарту жұмыстарын жүргізуге, олардың әрқайсысының

өздерімен бірге жарамдылық мерзімі бітпеген төлқұжаттары, қажетті егулер жөніндегі анықтама қағаздары болуын қадағалауға, өз қажыларына виза алу үшін Қасиетті екі киелі мешіттің шырақшысының өз еліндегі елшілігіне баруға міндеттеледі. Елшілік визаны ақысыз тегін береді және бұл Қасиетті екі киелі мешіттің шырақшысының үкіметі мейірімді Алланың қажылық маусымындағы қонақтарына ұсынатын жеңілдіктер мен тегін қызметтерден болып саналады.

2. Әрбір қажыда төлқұжатымен бірге суреті жапсырылған және араб тілінде жеке мағлұматтары жазылған визиткасы болуын қамтамасыз ету. Әр визиткада өз елінің құзырлы органының және Сауд Аравиясының елшілігінің мөрі болуға тиіс.

3. Екінші тарап Денсаулық сақтау министрлігінің 13.01 “1427ж. хатының негізінде шыққан Қажы министрінің 20.01.1428ж. басылған №690226 хатындағы талаптарды орындауға міндеттенеді. Ол хатта қажының денсаулық жағдайы жөнінде мағлұматтар карточкасы немесе байлауыш, медкарточкасы болуын ігалап етілген. Сондай-ақ қажыларға арналған жалпы ауруханаларда аудармашылар болуы тиіс.

4. Екінші тарап әрбір қажыда бірінші тараптың көрсететін қызметтерінің (Тауайф қызметтері - шатырдың құны) ақысын төлегенін көрсететін чектері және транспорттық чегі болуы керек және ол чектер қажылар Сауд Аравияға келісімен аэропортта ур^лдер кеңсесіне өткізілуі тиіс.

5. Екінші тарап құзырлы органдардың тұрғын үйлердің рұқсаттарының жарамдылық мерзімі туралы ол үйлердің иелерімен жалға берушілерінің қажыларды

орналастыруға дайындалған дәретханалардың жарамдылығы жөніндегі қарарларының барлығын қадағалауға міндеттелінеді.

6. Екінші тарап Мекке қаласында қажыларды орналастыруға, жергілікті ғимараттарды жалға алуға, оны қажыларды орналастыру қағидаларына сәйкес және бірінші тараппен бүкіл туыын үй шарттарын бекіту жөнінде келісе отырып жасауға міндеттенеді, сондай-ақ, бірінші тарапқа әрбір келісім шарт бойынша аренда құнының 15 пайыздық көлеміндегі сақтандыру құнын берілуін қадағалайды. Бұл бірінші тараптың тұрғын үйдің иесі немесе жалға берушісі шартта көрсетілген міндеттерін орындамаған жағдайда жалға алынған үйлердің қандайда бір кемшіліктерінен сақтандыруға мүмкіндік береді. Екінші тарап мұны ең әрісі 8.12.1427ж. дейін мерзімде жасауға міндеттенеді. Сондай-ақ ол тұрғын үйлердің орны, иелерінің аты-жөні, сыйымдылығы жөнінде реестр дайындауға және оны мекемеге беруге тиісті.

7. Екінші тарап өзінің қажыларына тұрғын үйді сақтандырған кезде үй иелерінің немесе жалға берушілерді әрбір қабатта зәмзәм суы құйылған мұздатқыштар болуын талап етуі тиіс. Ол қажыларға зәмзәм суын дұрыс пайдалану және үйлеріне осы заманға сай өркениетті түрде алып кетуіне жағдай жасау үшін, олардың былғанбауы үшін керек. Егер бұл талап орындалмаған жағдайда мұны өзіндегі 15 пайыздық көлемдегі сақтандыру сомасының есебінен жасайды.

8. Екінші тарап тұрғын үйге орналастыру және бірегей қызметтер жөніндегі шарттардың баптарын орындауға, оның ішінде үйлердегі адамдар саны-

на қойылатын шектеулерге қатысты баптарды және қажыларды тұрғын үйлерге орналастыру қағидалары туралы заңдамаларды орындауға міндеттелінеді. Бұл заңдарды бұзушыларға қолданылатын жазалар мен айыппұлдар бар.

9. Екінші тарап әрбір қажыға тиесілі көлемнің аумағы 1х3,5 шаршы метрден кем болмауы керек екендігін білуі тиіс.

10. Екінші тарап тұрғын үйлерде адамның саны оның сыйымдылығынан аспауы керек екендігін және жалға алынатын үйлердің қажылар орналастыруға рұқсаты бар екендігін қадағалауы тиіс.

11. Екінші тарап мекеменің қажыларға тұрғын үйлерді жалға алуға қатысуы жөнінде алдын ала келісіп алуы керек. Бұл тұрғын үйлерді жалға алу ережеге сай болуы үшін қажет.

12. Екінші тарап тұрғын үйлердің барлығында барлық қажыларға жеткілікті төсектер болуын қадағалауға міндетті. Төсектер мен матрацтар мынадай болуы тиіс:

- а) Төсектер темірден болуы;
- ә) Төсектің көлемі 80х100 сантиметрден кем болмауы;
- б) Төсектің биіктігі 30 сантиметрден кем болмауы. Бұл қажылардың чемодандары мен жүктерін төсектің астына қою үшін керек;
- в) Матрацтардың қалыңдығы 10 сантиметрден кем болмауы тиіс және жастық пен көрпе болуы керек;
- г) Төсек-орын жабдықтары болуы тиіс.

13. Екінші тарап бірінші тарапты өзінің қажылары тұратын тұрғын үйлердің орналасқан жерінің карталарымен қамтамасыз ету керек. Онда көшелердің

аттары, ол үйлерге жақын белгілі орындардың аттары көрсетілуі тиіс. Ол карталар үнемі жанартылып отыруы тиіс.

14. Екінші тарап бөлмелерде, фойелерде және коридорларда ас дайындалмауын қадағалау керек. Ол мақсатта арнайы ас бөлмелерін ғана пайдалану керек. Егер ғимарат қонақ үй типтес болса (яғни ас «дайындайтын бөлмелер жоқ болса) арнайы тамақ әзірлейтін компаниялармен келісім шартқа отыруы тиіс.

15. Екінші тарап қажыларының арасында қолма қол ақшаларың,бағалы заттарын өздері орналасқан тұрғын үйлердің сақтау камераларында сақтау қажеттігі туралы түсіндіру қажет (чек түрінде болмаса). Бұл кейде қажылармен болатын ұрлау факторларын болдырмас үшін керек. Көбінесе мұндай ұрлықты Сауд Аравиясы мемлекетіне еш қатысы жоқ адамдардың істейтіні байқалған.

16. Екінші тарап ғимараттар мен шатырлардың төбесіне өз елінің туы ілінбеуін қадағалау керек. Туды тек миссия орналасқан үйдің үстіне тігуімен шектелуі тиіс.

17. Екінші тарап бірінші тарапқа өзінің қажыларының тізімін және толық жеке мағлұматтарын (аты, төлқұжаттың нөмірі, берілген уақыты) қажылар Сауд Аравиясына келместен бұрын берілуі тиіс. Сондай-ақ қажылардың тұратын жері туралы мағлұматтарды да қажылар келетінінен көп бұрын беруі тиіс. Сондай-ақ қажылардың кететін уақыты туралы мағлұматтарды да алдын ала беруі тиіс.

18. Екінші тарап Сауд Аравиясы мемлекетінің заңдары мен қағидаларын бұлжытпай орындауға тиіс және өзінің қажыларын да оларды бұзбауын қадағалауы

тиіс. Қажыларды мынаондай нәрселерді жасамауын талап ету салуы керек.

а) Ешқандай да қауіпсіздік шараларын бұзбау керек. Оның ішінде үгіт - насихат жүргізуге, саяси идеологиялық мәндегі кітаптар таратпауы және жиындар, шерулер ұйымдастырмауы тиіс. Себебі Алланың үйіне зиярат етуге келген қажы тек қана Аллаға құлшылық ету үшін келеді, қажылық салттарын орындау үшін келеді. Ол туралы құранда былай делінген:

«Сонсоң ел қайтқан жерден қайтыңдар да Алладан жарылқау тілеңдер» (Бақара сүресі 198 аят)

ә) Қажыларға Сауд Аравиясында ақылы болсын, ақысыз болсын жұмыс істеуге тыйым салуы тиіс. Сондай-ақ, қалайда болмасын қайыр, садақа сұраумен айналыспауы тиіс.

б) Сауд Аравиясының заңдары қандай да болмасын керекті заттарды сату мақсатында да, жеке қолдану мақсатында да кіргізуге не кіргізуге әрекет жасауға да үзілді - кесілді тыйым салады. Оны жасаған адамға қолданылатын жаза тек қана өлім жазасы.

в) Қажыларға қажылық ететін орындар мен зиярат ететін жерден басқа жерлерге баруға тыйым салынады. Сондай-ақ қажылық міндетін өтеп болған соң Сауд Аравиясында қалып қоюға тыйым салынады.

г) Қажыларға Сауд Аравиясына кіргізуге тыйым салынған заттарды алып жүруге тыйым салынады, олай болған жағдайда, оларды кеденнен өткізбей тастайды.

19. Екінші тарап Сауд Аравиясында болмасын, не басқа жақтан болмасын басқа бір тараппен осы келісім шартта қамтылған қызметтер жөнінде келісім

жасамауға тиіс. Өйткені бірінші тарап осы қызметтерді көрсетуге хақылы жалғыз мекеме болып табылады.

20. Екінші тарап қажы миссиясының Қасиетті орындарға кіру үшін рұқсат алу үшін қажетті шаралардың бәрін орындауы тиіс. Ол қажылық министрлігінің Меккелік бөлігінің бас директорының 17.4.1428ж. жарық көрген №9908592 мынадай мазмұндағк хаты негізінде жасалынады:

а) Қажылық миссиясы алдын ала Қажылық министрлігінің көлік және тасымалдау істер жөніндегі Бас Департаментіменен байланысып қажыларды Қасиетті орындарда алып жүруге пайдаланылатын машиналардың саны мен түрлерін анықтап алады;

ә) Қажылық жасайтын жерлерде қолданылатын машиналар жалға алынған болса да, не жеке меншікке сатылып алынған болса да

«МАИ-дың жыл сайынғы техникалық тексеруінен өткендігін қадағалау керек;

б) Қажылық миссиясы қажылық орындарда пайдаланылатын машиналар жалға алынған болса да, не жекеменшікке сатылып алынған болса да олардың алдыңғы және артқы әйнектерінде миссияның аты жазылған жазбалар болуы тиіс;

в) Көлік және тасымалдау істері жөніндегі Бас Департаментінен рұқсат алуына тиіс автокөліктер мыналар - Жимс және жеті адамдық джип;

г) Үлкен автобустардың кіруіне қажетті рұқсат Минаның Бас қауіпсіздігі басқармасынан алынады;

д) Жедел көмек машинасы және дәрі-дәрмек тасымалдайтын автокөліктер сияқты медициналық арнайы жабдықталған автокөліктерге Қасиетті

орындарға кіруге рұқсат Денсаулық сақтау министрлігінің Минадағы Денсаулық істер жөніндегі өкілеттілігінен алынады.

21. Екінші тараптың міндеттерінің төртінші тарауына сәйкес мекеме қажыларды тасымалдау компаниялары мен қажетті шарттарды жасайды. Екінші тарап бірінші тарапқа бұл келісім шарттарды бекітуге өкілеттік береді. Қажылар артық жүктерді алып жүру үшін қосымша көлік талап ететін жағдайда екінші тарап автокөліктердің кәсіптік ұйымының ережелерінде қажылар алып жүруге болатын автокөліктерге сыймайтын артық жүктерді тасымалдау үшін арнайы тіркемелерді өздері сатып алуға, не жалға алуға тиіс. Бұл Джидда қаласындағы Король Әбділ Әзиз атындағы халықаралық әуе жайға немесе Медина қаласына бара жатқан қажыларға қатысты.

22. Екінші тарап Қасиетті орындарда өзінің қажыларын белгіленген және рұқсат етілген жерлерге ғана орналастырылуы керек және де басқа да бір орындар тауып беруді талап етуге хақысы жоқ.

23. «Екінші тарап жазбаша түрде Минадағы арнайы шатырларда өзінің қажылары келтірген қандай да болмасын келтірілген зиянның құнын төлеуге жазбаша түрде кепілдеме беруге тиіс. Ол үшін 6.12.1428ж. арнайы жұмыс тобы құрылады. Ол топ шатырларға кірер және одан шығар кезінде шатырлардың қандай халде болғандығын және келтірілген зиянның мөлшерін анықтаумен айналысады. Шатырға келтірілген зиянды екінші тарап өтейді.

24. Екінші тарап Жамаратта тас лақтыру кезінде қажылардың бөлінген топтарының сақталуын қадағалауы тиіс.

25. Екінші тарап өзі немесе оның өкілі осы келісім шартта қамтылған қызметтерді көрсету кезінде болуы тиіс және қажыларға қызмет көрсетуде барынша ынтымақтаса отырып жұмыс істеуі керек. Сондай-ақ өзінің өкілдері ең соңғы қажысы кеткенше кетіп қалмауы тиіс.

26. Екінші тарап қажылары Сауд Аравиясына келместен бұрын кері қайтатын билеттері болуын қадағалауы тиіс және қандай да болмасын себептермен қалып қойған қажылардың қайта оралуын қамтамасыз ету керек. Әсіресе құрлықпен келген қажылардың машинасы бұзылып қалған жағдайда.

27. Екінші тарап қажылыққа баратын адамдардың санын алдын ала анықтау керек және бірінші тарапқа ең әрісі осы келісім шарт қойылғаннан кейін төрт ай ішінде олардың санын жазбаша түрде хабарлауы керек.

Оныншыдан:

1. Екінші тарап бұл келісім шартта қамтылған қызметтерден басқа қосымша қызметтер қажет болған жағдайда екі тараптың арасында бөлек бір келісім шарт жасалады. Ол шартта қызметтердің түрі, ол қызметтер көрсетілетін қажылардың саны, қызметтердің қалай көрсетілетіндігі, оған қанша ақы төленетіндігі, т.б. көрсетіледі.

2. Екінші тарап өзінің қажыларының барлығына немесе кейбіріне тамақтандыру қызметін көрсетуді талап еткен жағдайда оған да өз алдына, бөлек келісім шарт жасалады. Ал бұл қызметтерді басқа бір

компаниялардан ағ.ғысы келген жағдайда төмендегідей талаптар орындалуы тиіс:

а) Тамақтандыру жөніндегі келісім шарттар Сауд Аравиясының лицензиясы бар және санитарлық нормаларға жауап беретін компаниялармен шарт жасасуы тиіс. Ол Меккедегі жергілікті өкімет органдарымен және бірінші тараппен келісе отырып жасалуы тиіс;

ә) Тамақ дайындайтын аспазшылардың жергілікті құзырлы органдардан арнайы медициналық анықтамасы болуын қадағалауы тиіс;

б) Екінші тарап ас мәзірлерінің өз басшылығымен дайындалуын қадағалауы керек және тамақты дұрыс дайындалмаған немесе дұрыс ішілмеген жағдайда барлық жауапкершілікті өз мойнына алуы тиіс.

Он біріншіден:

Келісім шарттың орындалуын қадағалау Екі тарап бұл келісім шартты орындау кезінде өзара ынтымақтасуы тиіс. Мұны келісім шартта орындауда ізгі ниет таныту принципі талап етеді. Сондай-ақ, мұсылмандардың өзінің шарифат бойынша міндеті талап етеді. Сондай-ақ бұл ынтымақтастықта келісім шарттың табиғаты Алланың үйіне келушілердің қажылығы қиындықсыз алдын ала белгіленген уақытында өтуін қамтамасыз етуі болуы талап етеді. Мұнда қажылықтың табиғаты, сондай-ақ уақыт және орын жағдайлары есепке алынуы тиіс.

Он екіншіден: Жалпы қағидалар

1. Осы келісім шарттың тараптарының өкілдерінің біреуі қайтыс болған жағдайда, еңбекке жарамсыз болып қалған жағдайда, немесе басқа да қандай да бір оның осы өкілік ретіндегі сипатын, билігін «не-

месе құзырын өзгертуге әкелген оқыс жағдайда бұл ешқандайда келісім шарттың жарамдылық мерзіміне әсер ете алмайды. Олардың орнына келгендер бұл шартты бұзуды немесе баптарының бірін өзгертуді, міндеттерден босатуды талап етуге хақысы жоқ, мұндай өзгертулер тек екі жақтың өзара келісімі арқылы ғана енгізілуі мүмкін, яғни міндеттер бұрынғылардың орнына келгендерге толығымен ешбір нұқсансыз көшеді.

2. Екі тарап өздері не екеуінің бірі осы келісім шартты орындау кезінде қолданылатын қандайда бір шаралар немесе жасайтын іс -қимылдар, сондай-ақ бір-біріне бағытталған хаттар, не басқаларға осы келісім шарт жөніндегі жазбалар осы шартқа қол қойған адамдар арқылы немесе олар өкілет берген және ол өкілеттік құзырлы органдар тарапынан бекітілген адамдар арқылы ғана жасалуы тиіс деп келісті және ол әрекеттер бұл саладағы заңнамаларға сәйкес жасалуы тиіс.

3. Екі тараптың әрқайсысы бұл келісім шартты өзінің еліндегі құзырлы органдарда бекітуі тиіс, егер мұны өз елінің заңдары осы келісім шарт күшіне ену үшін бекітуді талап еткен жағдайда.

4. Осы келісім шарттың шарттары мен қағидаларына сәйкес бір тараптың екіншісіне жіберген қандай да бір жазбаша хабарламасы дұрыс деп есептелінеді және қарастырылуға тиіс, егер ол хаттар тараптардың осы келісім шартта көрсетілген мекен-жайына жіберілген жағдайда немесе қолма қол берілген жағдайда, тараптардың мекен-жайы өзгерген жағдайда екінші тарапқа 24 сағаттың ішінде жаңа мекен-жайын хабарлауы тиіс.

5. Бірінші тарап тек жалғаз өзі ғана қажылардың тұратын үйлерінің маңдайына тақтайшалар ілуге хақысы бар. Мұндай тақтайшаларды жасау құнын екі жақ бөліп төлейді.

Он үшіншіден: Келісім шарттың қосымшаларына қойылатын талаптар:

Бұл келісім шарт Алланың үйіне келушілерге, қажылыққа келушілерге бірінші кезекте көрсетуге тиіс негізгі қызметтердің жалпы ережелерін қамтиды. Барлық нақты қызметтер жөніндегі келісімдер қосымшалар арқылы жасалады. Ол қосымшалар өз кезінде екі тараптың арасында бекітіледі және келісім шарттың толықтырушы бөлігі болып саналады. Бұл қағида сондай-ақ екі тараптың арасында Сауд Аравиясы Корольдігінің Қажылық министрлігі арқылы бекітілетін барлық негізгі және үйлестіруші хаттамаларға да қатысты.

Он төртіншіден: Даулы мәселелерді шешу

Бұл келісім шартқа Сауд Аравиясының осы саладағы заңнамалары, ережелері, қарарлары мен нұсқаулары қолданылады. Сауд Аравиясы Корольдігінің Қажылық министрлігі бұл келісім шартты түсіндіруге және тараптардың арасындағы даулы мәселелерді шешуге және олар бойынша үкім айтуға бірден бір құзырлы орган болып табылады.

Он бесіншіден: Келісім шартты бұзу

Бұл келісім шарт араб тілінде негізгі үш нұсқада жасалады: Олардың екеуі тараптардың әрқайсысына, үшіншісі Қажылық министрлігінің Меккедегі өкілеттігіне тапсырылады. Келісім шарт қол қойылып

бекітілген күннен бастап күшіне енеді. Оның шарттарына өзгертулер деп жазбаша түрде екі жақтың өкілі қол қойған жағдайда ғана енгізіледі.

Бірінші тарап: Абдалла Бен Омар Алауддин басқармасы мекемесінің төрағасы

Қолы

25.5.1428

Мөрі

Екінші тарап: Әбсаттар Дербісәлі

Қолы

25.5.1428

Мөрі

«Біріккен өкілдіктер кеңсесі

Сауд Арабия мемлекеті

Жидда

2007-жылдың қажылық маусымына арналған Біріккен өкілдіктер кеңсесі мен Қазақстан қажылық делегациясының арасындағы келісім шарт

26.05.1428һ. жылына сай келетін 2007-жылдың 12 маусымында, дүйсенбі күні Біріккен өкілдіктер кеңсесінің ғимаратында қажылық министірінің ұсынысымен Қазақстан қажылық делегациясының арасында келіссөз өтті. Кездесу барысында қонақтар кіру пунктарында орналасқан Біріккен өкілдіктер кеңсесінің міндеті болып табылатын, Мекке мен Мадина қалаларында қажыларды күтіп алу және тасымалдау, елдеріне шығарып салу және Тауаф ұйымы мен көлікпен қамтамасыз ету қызметтерінің төлем ақысын төлеу шараларымен танысты. Сондай-ақ екі жақ арасында осы келісім шарт жасалды:

Бірінші тарап: Біріккен өкілдіктер кеңсесі, мекен-жайы: Жидда қаласы, әл-Бағдадия көшесі, (Мадинаға шығар жолда), Саудия еңбекпен қамтамасыз ету орталығы, 5-қабат, пошта жәшігі:6064, тел:6526362, әкімшілік кеңесінің төрағасы, Фарук Салих Абу Заид мырза әріректе «Бірінші тарап» немесе «Кеңсе» деп көрсетіледі. Және төмендегі кісілердің қатысуымен: Жоспарлау бөлімінің төрағасы, Фарук Яхия Бұхари. Әкімшілік кеңесінің мүшесі, Ахмад Асад Бахш. Король Абдулазиз атындағы халықаралық әуежай директорының орынбасары, Хасани Мухаммад Жадағ. Король Абдулазиз атындағы халықаралық әуежай директорының орынбасары, Абдулкадир Бахш.

Екінші тарап: Қазақстан қажылық делегациясы, мекен-жайы: ар-Рияд қаласындағы Қазақстан елшілігі, тел: 014701837, факс:014547304 Қазақстан Республикасының бас муфтиі және Қазақстан мұсылмандары діни басқарамасының төрағасы Әбсаттар Дербісәлі мырза әріректе «Екінші тарап» немесе «Делегация» деп көрсетіледі. Және төмендегі кісілердің қатысуымен: Сауд Арабия мемлекетіндегі Қазақстан елшісі Қайрат Лама Шариф. ҚР-ның Әділет министрлігіндегі діни істер комитеті төрағасының отрынбасары Қайрат Төлесов. ҚМДБ-ның төрағасы, бас муфти кеңесшісі Балтабай Мекежанов. Мешіт істері бөлімінің меңгерушісі Еркін Дуанаев. ар-Рияд қаласындағы Қазақстан елшілігінің консулы Мадияр Исмаилов.

Екі тарап төмендегі пункттерге сай заңды күші бар осы келісім шартты жасады:

1. Біріккен өкілдіктер кеңсесінің қызметі мен қажылық істерінің нұсқаулары

Екінші тарап қажылық істерінің нұсқауымен танысып, өз міндеттерін орындайтындығын мәлімдеді. Бірінші тарап осы нұсқаудың 5-бөлімінің 3-тарауында Біріккен өкілдіктер кеңсесінің құқықтары мен міндеттері көрсетілгенін, сондай-ақ Ресми қажылық делегациясына қатысты 4-бөлімінің 12-тарауында *«Делегация қажыларын күтіп алу, кіру пункттеріндегі құжаттық іс-шараларын жүргізу, нұсқаулықта көрсетілген ережелерге сай Мекке және Мадина қалаларына тасымалдау, елдеріне аттандыру жұмыстарын реттеу және Тауаф ұйымдары мен көлікпен қамтамасыз ету қызметінің төлем ақыларын төлеу жолдарын анықтау үшін Жиддадағы Біріккен өкілдіктер кеңсесімен кездесіп келісім шартқа отыру»* деп жазылғанын хабарлады.

II. Қажылар саны:

Екінші тарап үстіміздегі жылы Қазақстаннан қажылық сапарын орындауға келушілер мен Ресми қажылық миссиясы яғни, әкімшілік және дәрігерлік қызмет көрсету құрамының санын қажылық делегация мен Қажылық министрінің арасында жасалған келісімдегі сан шеңберінен асырмауға міндетті.

III. Қажылардың келу және кету бағыттары

Екінші тарап 2007-жылы Қазақстандық қажылардың төмендегі бағыттармен келуін қадағалауға міндетті:

- Жидда қаласындағы король Абдулазиз атындағы халықаралық әуежай арқылы келу және кету;
- Мадинадағы принц Мухаммед ибн Абдулазиз атындағы әуежай арқылы келу, Жиддадағы ко-

роль Абдулазиз халықаралық әйеужайынан ұшу.

IV. Төлқұжат

Екінші тарап Қазақстаннан келуші қажылардың барлығында өзімен шетелдік паспорты болатындығын растады.

Қажылардың жүруіп-тұруында қолайлы болу үшін Екі тарап жолаушылар төлқұжатына қоса (аты-жөні, азаматтығы, төлқұжат нөмірі, туылған жылы, жынысы, виза нөмірі мен берген мекеме) сияқты негізгі мәліметтер көрсетілген карточкалар болатындығына келісті.

V. Қажылық сапарымен келуші топтар

- Бірінші тарап қажылық ережелеріне сай қажылардың төмендегі ұйымдар құрамында келетіндігін хабарлады: Қажылық миссиясы;
- Туристік агенттіктер мен фирмалар және т.б. ұйымдардың құрамында.

Екінші тарап Қазақстаннан келуші қажылардың туристік агенттіктер мен фирмалар және т.б. ұйымдар құрамында болатындығын хабарлады және әрбір қажыда жанында қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақылары көрсетілген екі немесе жалпы бір шектің болатындығы, оларды кіру пункттерінде тұратын Кеңсе өкілдеріне тапсыратындығы қадағалау жөнінде міндеттеме алды.

VI. Қажыларға қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақылары

Бірінші тарап қажылық нұсқауының үшінші бөлімінде көрсетілген қызмет көрсету мен тасымалдау

төлем ақылары төмендегі соммалармен белгіленендігін хабарлайды:

6.1. Қажыларға қызмет көрсету төлем ақылары:

Құны Қызмет түрі

294 Меккедегі Тауаф ұйымдары, Мадинадағы Гидтер ассоциациясы,

Жиддадағы Біріккен өкілдіктер кеңсесі мен Меккедегі Замзам кеңселері ұсынатын қызмет ақылары;

300 Арафат пен Минадағы тұрғын үй шатырларының төлем ақысы.

Бұған қоса су, электр жарығы мен төсек-орын, тазалық және күзет қызметі де көрсетіледі.

Барлығы: **594** (бес жүз тоқсан төр сауд риялы).

6.2. Тасымалдау төлем ақысы:

- Жиддадағы король Абдулазиз халықаралық әуежайы арқылы келуші қажыларға төмендегі бағыттар бойынша жол билеттері ұсынылады:

Құны Бағыт

30,00 Жидда - Мекке

180,00 Мекке - Қажылық орындары - Мекке

127,50 Мекке - Мекке

97,50 Мадина - Жаидда

Барлығы: **435,00** (төрт жүз отыз бес сауд риялы).

– Мадинадағы принц Мухаммад ибн Абдулазиз әуежайы арқылы келуші қажыларға:

Құны Бағыт

10,00 Мадина әуежайы - тұрғын үй

127,50 Мадина - Мекке

180,00 Мекке - Қажылық орындары - Мекке

30,00 Мекке - Жидда

Барлығы: **347,50** (үш жүз қырк жеті сауд риялы және елу тиын).

6.3. Қажыларға қызмет көрсету мен тасымалдау қызметтерінің жалпы төлем ақысы:

Қызмет көрсету мен тасымалдау қызметін пайдаланған қажылардан жалпы төмендегідей төлем ақылар талап етіледі:

- Жиддадағы король Абдулазиз әуежайы арқылы келуші қажылардан **1029** (бір мың жирма тоғыз сауд риялы);
- Мадинадағы принц Мухаммад ибн Абдулазиз әуежайы арқылы келуші қажылардан **941,50** (тоғыз жүз қырк бір сауд риялы және елу тиын).

Екінші тарап осы талапты орындауды және қажылардың өзімен бірге болатын шектерде көрсетілген сомманы жоғарыда берілген бағалардан асырмауды өз міндетіне алады.

6.4. Бірінші тарап қажылық нұсқауының 3-бөлімінің 10-тарауында *«Жоғарыда белгіленген төлем ақылар 15 пен одан жоғары жастағы кісілерден, ал одан төмен 7 жасқа дейінгі балалардан туылған жылын растайтын ресми құжаттар болған жағдайда белгіленген сомманың 50% талап етіледі»* деп жазылған ережемен таныстырды. Екінші тарап қажылардың құжатық іс-шараларын тездетіп жүргізу үшін осы ережелерді орындауы тиіс.

VII. Қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақыларын төлеу

7.1. Екінші тарап Қазақстаннан келуші қажылардың азаматтығына қарамастан олардың қасында осы келісім шарттың 6-пунктінде көрсетілген міндеттемелерге сай қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақысы жазылған екі немесе жалпы бір шектің болуын қадағалауға міндетті;

7.2. Екінші тарап қажылық нұсқауының 3-бөлімінің 5-тарауында *«Банк шегісауд риялымен расталған және Саудия банктерінің біріне тапсырылады. Жеке тұлғалардың шектері қабылданбайды»* деп жазылған ережесін орындауға міндетті. Барлық жағдайда Екінші тарап қажылардың қасындағы шектердің Саудия банктерімен жұмыс істейтін банктерден алынуын, қажылық нұсқауына сай 4 шекте қажы аты-жөні, төлқұжат нөмірі және құрамында келген фирманың аты көрсетілуін қадағалауға міндетті. Сондай-ақ бұл жұмыстар қажылардың сапарға аттануы-нан алдын орындалуы керек.

7.3. Қазақстан арқылы келуші шетел азаматтары сонымен қоса басқа мемлекеттер арқыры келуші қазақстан азаматтары қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақыларын әлеуметтік жағдайын сылтаулатып төлемеген жағдайда Екінші тарап оларға сол төлемдерді төлетуге міндеттенеді. Ал бұл міндеттеме орындалмаса, онда Екінші тарап сол төлемдерді 05.12.1428h. мерзіміне дейін төлеп бітуі тиіс.

7.4. Екінші тарап қажылардың қолындағы шекердің жарамдылығын анықтап алуға міндетті. Қазақстаннан келуші қажылар көрсеткен шектер белгілі бір себептерге байланысты банк қызметкерлері тарапынан кері қайтарылған жағдайда Екінші тарап сол шектердің бағасын Бірінші тарапқа төлеуі тиіс.

7.5. Екінші тарап қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақылары көрсетілген шектерді беретін банктердің фонды сол шектерді қабылдап алатын Сауд Арабия мемлекетіндегі банктердің фондына сай болуын ескеруі шарт. Бұған Делегацияға жауапты болып табылады.

7.6. Бірінші тарап қажылық нұсқауының Қажылық делегациясына қатысты 4-бөлімінің 29-тарауында «Сауд Арабия валюта ұйымының қасындағы Саудия саяхат шектері фирмасы жасап шығаратын сауд риялымен жұмыс істейтін саяхат шектерінің жеңілдіктерінен пайдалануға құқылы. Өйткені бұл оларды қауыпсіздікпен қамтамасыз етеді» деп жазылған жеңілдігімен таныстырды.

VIII. Құрлық арқылы келуші қажылар

Бірінші тарап өткен қажылық маусымдарында құрылықпен келген бір топ қажылардың Тауаф ұйымдарының қызмет ақысын төлемей Мекке мен Мадина қалаларына аттануы жауапты мекемелердің қызметінде қиындық туғызғанын, өздеріне де кері әсерін тигізгенін мәлімдеді. Осыған орай Екінші тарап 2007-жылы Қазақстандық қажылардың әуежолы арқылы келуін қадағалауға міндеттенеді.

IX. Туристік агенттіктер мен фирмалар және т.б. ұйымдардың құрамында келуші қажылар

Қажылық топтарының құжаттық іс-шараларын ертерек бітіру және олардың қозғалсына қойлайлы жағдай жасау ниетінде Екінші тарап саяхат агенттіктері мен фирмаларына төмендегі талаптарды қояды:

- Қажылық нұсқауы мен Сауд Арабия мемлекетінің тиісті мекемелері шығарған ережелерді толық орындау;
- Осы келісім шарттың 6-пунктінде берілген соммаларға сай қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақысы көрсетілген екі немесе жалпы бір шектің қажылардың өзімен болуы шарт. Және бұл олардың ұшаққа шығуынан алдын әзірленуі керек;

Туристтік агенттіктер мен фирмалар құрамында келуші қажыларда төлем ақы шектері болмаған жағдайда Екінші тарап сол төлемдерді 05.12.142h. мерзіміне дейін Бірінші тарапқа төлеуге міндетті;

- Қажы төлқұжатында (үлгіге сай) ақ түспен белгіленген карточка болу шарт. Карточкада қажылыққа шыққан кісі туралы негізгі мәліметтер (аты-жөні, азаматтығы, төлқұжат нөмірі, туылған жылы, жынысы, визаның нөмірі мен берген мекесе) осыған қоса фирма аты, мекен-жайы, лицензия нөмірі мен берілген күні көрсетіледі;
- Фирмалар мен агенттіктер және т.б. ұйымдардың құрамында келген қажылар төлқұжат сыртында фирма аты, мекен-жайы, лицензия нөмірі мен берген мекеме көрсетілген жапсырмалар болуы шарт;
- Екінші тарап туристік фирмалар мен агенттік өкілдері құрамында келуші қажыларды күтіп алу үшін, қажылықта туындайтын мәселелерді Бірінші тараппен кездесе отырып шешу үшін Сауд Арабия мемлекетіне 4 күн бұрын келуін қадағалауға міндетті.

X. Өткен қажылық маусымдарынан тіркелген ескертулер

Бірінші тарап өткен жылдың қажылық маусымында туристік агенттіктер мен фирмалар және т.б. ұйымдардың құрамында келген бір топ қажылардың Жиддадағы король Абдулазиз әуежайында ұзақ уақытқа қалып қойғандығы бақылау мекемелері тарапынан тіркеуге алынғанын хабарлады. Мұның төмендегі себептері анықталды:

10.1. Келу мерзімі:

Қажылық нұсқауының 3-бөлімінде «Барлық жағдайда қажылық сапармен келуші кісінде Сауд Арабия банктерінің біріне тапсырылатын, расталған екі шек болуы шарт» деп көрсетілген ереже саяхат фирмалары мен агенттіктерінің өкілдері тарапынан орындалмаған. Және бұл келесі қиындықтарға түрткі болған:

- Қызмет көрсету және тасымалдау төлем ақылары көрсетілген шектердің белгілі бір себептерге байланысты қажылардың өзімен болмауы және кейбіреулерінің әлуметтік жағдайын сылтаулауы;
- Фирмалар мен түрлі ұйым өкілдерінің қажылардың шектерін алып құжаттық шараларды тәмамдаған соң кіру пункттерінен шығып кетуі;
- Саяхат агенттіктері мен фирма өкілдерінің қызмет көрсету мен тасымалдау шектерімен Мекке мен Мадина қалаларына тұрғын үй жалдауға барып, оларды әуежайға кешігінкіреп тапсыруы;
- Қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақылары көрсетілген шектердің саяхат агенттіктері

мен фирма өкілдерінде қалып қоюы себепті қажылардың ұшақтарға кешігіп, кейінгі рейстерді күтуі;

- Қажылардың төлқұжатына тиісті мәліметтер көрсетілген карточкалардың тігілмеуі немесе саяхат агенттігі мен фирмасы туралы хабар беретін жапсырмалардың болмауы.

10.2. Ұшаққа отыру мерзімі:

Әуежолы компанияларының жолаушыларды аттандыру уақыт кестесін сақтанбауы. Ал бұл қажылық нұсқауында көрсетілген ережелерге қайшы.

Бұл мәселе бойынша екі тарапытың да пікірлері тыңдалды. Осыған орай Екінші тарап қажылық кезінде туындайтын проблемаларды шешу үшін Делегация құрамынан Жиддадағы король Абдулазиз әуежайына өз өкілдерін жіберуге, қажылық ережелерін орындамаған фирмалар мен агенттіктерді анықтап оларға тиісті шаралар қолдануға міндеттенеді. Және саяхат агенттіктері мен фирмаларын қажыларды белгіленген уақыт кестесімен тасымалдайтын, өз міндеттеріне жауапкершілікпен қарайтын әуежолы компанияларымен келісім шарт жасауын қадағалауы тиіс.

XI. Қажылық делегация мүшелері

Екі тарап қажылық нұсқауына сай қызмет көрсету төлем ақысынан босатылатын Ресми қажылық делегация мүшелерінің санын Делегация мен Қажылық министрінің арасында болатын екіжақтама келіссөзде қарауға келісті.

Екінші тарап Делегация мүшелерінің төлқұжатына қоса (үлгі бойынша) көк түспен белгіленген карточкасын алып жүретіндігін мәлімдеді. Карточкада Делегация мүшесі туралы негізгі мәліметтер (аты-жөні,

азаматтығы, төлқұжат нөмірі, туылған жылы, жынысы, виза нөмірі мен берген мекеме) көрсетіледі. Делегация мүшелерінің визасы Сауд Арабия мемлекетіндегі Қазақстан елшілігі немесе консулдігі тарапынан расталады.

Екі тарап Делегацияның Қажылық министрлігі тарапынан төлем ақыдан босатылғанын көрсететін стикерлерді өздерімен алып жүретіндігіне және оны тек Делегация мүшелері ғана пайдаланатындығына келісті. Бұл стикерлер үш бөліктен тұрады және төмендегідей жапсырылады:

11.1. Бірінші бөлігін Делегация мүшесінің төлқұжатының виза басылған орнының жанына жапсырады;

11.2. Екінші бөлігі төлқұжатпен бірге жүретін карточкаға жапсырылады;

11.3. Қажылық министрлігіне арналған үшінші бөлігі төлқұжаттың негізгібеттерінің біріне тігіледі.

Екі тарап Делегация мүшесінің төлқұжатына төлем ақыдан босату туралы стикерлер жапсырылмаған жағдайда Екінші тарап сөл төлемді 05.12.1428h. мерзіміне дейін төлеуге міндетті.

Бір стикерді Делегация мүшелерінің бірнешеуі пайдаланған жағдайда сол кісінің төлемін Делегация өз міндетіне алады.

Екінші тарап Делегация мүшелері қажылық министрлігі мен делегация арасындакөрсетілген сан шеңберінен асып кеткен жағдайда сол төлемдерді 05.12.1428h. мерзіміне дейін төлеуі шарт.

Екінші тарап Ресми қажылық делегация мүшелерінің бірін калалар мен қасиетті ғибадат орындарында автокөлікпен тасымалдауға мүдделі болған

жағдайда Бірінші тараптың растауымен жүзеге асырады. Екінші тарап қажетті бағыттарды белгілеп, сол бағыт ақысын 05.12.1428h. мерзіміне дейін құюы қажет.

Екінші тарап қажылардың қажылық нұсқауларды сақтауын бақылау үшін әуежайларға Делегация өкілдерін жіберуге және оларды кеден пункттерінен өткеннен соң екі сағат ішінде елдеріне аттандыруға міндеттенеді.

XII. Қосымша қызметтер

Бірінші тарап өткен жылғы қажылық маусымында жолаушылардың елдеріне оралу кезінде жүктері белгіленген мөлшерден асып кеткендігін хабарлады. Олардың өздерімен бірге түрлі заттарды, замзам суын, кейбіреулері электр жиһаздарын, үйге қажет құрал-саймандарды және үлкен мөлшерде сыйлықтар алып кететіндігі белгілі болды. Осыған байланысты Екінші тарап Делегация, саяхат агенттіктері және қажылардың өздері артық жүктерін тасымалдау төлем ақысын арнайы Тауаф ұйымдары мен көлік кәсіподақтарына, әуежолы компанияларына төлейтіндігін қадағалуға міндеттенеді. Және жүктерді тасымалдау төлем ақысын талап етуші Бірінші тараптың құқығын растайды. Сондай-ақ кету пункттерінде тұрған қажылардың артық жүктерін анықтау қиындық туғызып жатады. Қажылардың қозғалуына қолайлы жағдай жасау үшін Аллаһ бұйртса 1429h. Жылы жасалатын келісім шартқа сай қажылардың Сауд аарбия мемлекетіне аттануынан алдын артық жүктерге төленетін белгілі сомманы жинап алуға міндеттенеді.

XIII. Қажылар туралы мәлімет жіберу

Екі тарап Екінші тараптың қажылардың Сауд Арабия мемлекетіне келуінен бұрын олар туралы мәліметтер қамтылған (СБ) дискін Бірінші тарапқа жіберетіндігіне келісті. Екінші тарап саяхат агенттіктері мен фирмаларының құрамында келу қажылардың төлқұжатына тігілген карточкаларда электрондық аппарат арқылы оқылатын, қажылар туралы мәліметтер (аты-жөні, азаматтығы, төлқұжат нөмірі, саяхат фирмасы немесе агенттік аты, жасы, жынысы) сақталған жапсырма болуын қадағалауға міндеттенеді.

XIV. Қажыларды (қажылықтан алдын) Мекке мен Мадина қалаларына жіберу

Екі тарап қажылардың Сауд Арабия мемлекетіне келу уақыт кестелерін, жолаушылардың келу тәртібіне қатысты Қажылық министрімінен жасалған келісім шартын қатаң сақтануға келісті. Сонымен бірге екі тарап қабылдау орындарын босату үшін келуші қажылардың құжаттық іс-шараларын тездетіп бітіріп, оларды Жиддадағы король Абдулазиз әуежайынан Мекке мен Мадина қалаларына жіберуге келісті. Екінші тарап Ресми қажылық делегациясына қатысты қажылық нұсқауының 4-бөлімінің 15-тарауында көрсетілген ережелерді орындауға міндеттенеді. Онда былай деп жазылады: «Қажыларды Жиддадан Мекке мен Мадина қалаларына алып жүру шараларын реттеу үшін Қажылық делегациясы жолаушылардың келуінен бұрын Тауаф ұйымдарымен төмендегі мәселелерді келісіп алуы шарт:

- Қажыларды арнайы қызмет көрсететін жергілікті топтарға бөліп, тапсыру;

- Қажыларды Мекке мен Мадинадағы тиесілі тұрғын үйлерге орналастыру;
- Қажыларға қызмет ететін топтар мен бөлінген тұрғын үйлер туралы мәлімет төлқұжатта немесе соған тігілген карточкада көрсетілуі».

XV. Қажыларды (қажылықтан кейін) Мекке мен Мадина қалаларынан Жиддаға жіберу

Екінші тарап белгіленген нұсқауларды және Мекке мен Мадина қалаларынан Жиддадағы король Абдулазиз әуежайына жіберу ережелерін сақтауы тиіс. Қажыларды тасымалдау Қажылық министрлігі тарапынан бекітілген мекемелер шығарған уақыт кестелеріне сай жүзеге асырылуы керек. Бұл мәселені Екінші тарап арнайы Тауаф ұйымдарымен келісіп шешеді. Сондай-ақ қажылардың еліне қайту уақыт кестесі олардың сапарға шығуынан бұрын белеттерінде көрсетілуі шарт.

Әлемнің барлық әуежайлары соның ішінде Жиддадағы король Абдулазиз әуежайында жүктерді ұзақ мерзімге сақтау қоймалары қарастырылмаған. Сондықтан Екінші тарап қажылардың жүктерін өздерімен бірге алып жүруін қадағалауға міндеттенеді. Қажылардың жүгі көп болған жағдайда көлік кәсіподағы және Тауаф ұйымдарымен келісе отырып қосымша көлік қызметінен пайдалануға құқылы. Екінші тарап бір рейстен артылған жүкті бір көлікпен тасымауға міндетті.

15.3. Екінші тарап қазақстанның ішкі қалаларына баратын қажылардың жүктерін бөлек алып, оларды Жиддадағы халықаралық әуежайға алып келуден бұрын белгілеп қоюы шарт.

15.4. Екінші тарап қажылардың қиындыққа кезікпеуі және олардың белгіленген уақытта елдеріне аттануы үшін Мекке мен Мадина қалаларынан Жиддадағы халықаралық әуежайға жүруі кезінде төлқұжаттарына сақ болуы шарт.

XVI. Қажылардың жүктерін тасымалдау

Екінші тарап қажылық сапармен келуші кісілерге жүктеріне өз аты-жөнін, бөлінген жергілікті қызмет тобының нөмірін, Мекке мен Мадина қалаларындағы тұрғын үйі туралы мәліметті толық жазуын ескертуге міндетті. Олар бұл мәліметті сапар барысында өздерімен бірге алып жүруі шарт. Бұл шаралар келуші қажылар санының көптігінен жүктердің жоғалып кетпеуі үшін қарастырылған. Сонымен бірге әрбір қажы өз жүгіне жауапты, ал сапар барысында жүктерді тасу және түсіру Бірінші тарап өкілдеріне жүктеледі. Бұған қосымша ақы төленбейді.

XVII. Қажыларды ескерту

Екінші тарап барлық қажыларды оның ішінде өз құрамындағы, саяхат агенттіктері мен фирмалары және т.б. ұйымдардың құрамындағы қажыларды Сауд Арабия мемлекеті мекемелері тарапынан шығарылған нұсқауларды толығымен орындауын ескертуге міндеттенеді. Бұл қажылардың мемлекетке кіру және қайту кезіндегі құжаттық іс-шараларын, қажылық ғибадатын жеңіл орындауға кепілдік береді.

XVIII. Қажылардың келу және кету пункттерінде ас пісіру, сауда-саттықпен айналыспауы

Екінші тарап барлық қажыларды соның ішінде өз құрамындағы, туристік агенттіктері мен фирмалары құрамындағы қажылардың Жиддадағы король Абдулазиз әуежайында және келу мен қайту пункттерінде ас пісіру және сауда-саттық ісімен айналыспауын қадағалауға міндеттенеді.

XIX. Жасы үлкен және ерекше күтімді қажет ететін қажыларға қамқорлық

Бірінші тарап жасы үлкен және ерекше күтімді қажет ететін қажыларға ұсынатын қызметінен пайдалану үшін Екінші тараппен келісе жұмыс жасаудың маңыздылығын хабарлады. Бірінші тарап адамдарды тасымалдайтын дәрігелік жатын орындар, орындықтармен жабдықталған арнайы топ қызметін ұсынады.

XX. Ауруханаларды тексеру

Екінші тарап өз құрамынан Бірінші тарап қызметкерлерімен бірлесе отырып Жидда қаласындағы ауруханаларда қайтыс болған кісілердің ісімен айналысатын және азаматтығы белгісіз кісілерді тануға қатысатын өкілдерін жіберуге міндеттенеді.

XXI. Қажылардың келу және қайту кестесі

Екінші тарап Бірінші тарап өкілдеріне өз қажыларының, әсіресе шаууал айы кезінде келген қажылардың, келу және қайту уақыттары мен ұшақ рейстері, нөмірі көрсетілген кестелерді тапсыруға міндеттенеді.

XXII. Жол билеттеріне сақ болу

Екінші тарап өз қажыларына жол билеттерін өздерімен бірге алып жүруін және оны жоғалтып алмауын ескертуі қажет. Себебі жол билетінің ақшалай құны мен тасымалдау қызметінен пайдалануға берер мүмкіндігі бар. Бұл қажылардың қалалар арасында және құлшылық орындарында жүруіне қолайлы жағдай жасау үшін қарастырылған.

XXIII. Жол билеттерінің бағасын қайтару

Бірінші тарап қажыларды тасымалдау фирмаларының қасиетті құлшылық орындарында қажыларды көлікпен қамтамасыз еткеніне және қажетті жабдықтармен жеткізіп отырғанына байланысты құлшылық орындары бағыты бойынша тасымалдау төлем ақысын қайтармау туралы нұсқау қабылдаған. Ал қалалар арасында қолданылмаған жол билеттерінің бағасы қажылық ережесіне сай көлік кәсіподағы тарапынан қайтарылуы мүмкін. Екінші тарап өз құрамындағы «және туристік агенттіктері мен фирмалары құрамындағы қажыларды осы ережемен таныстыруға міндеттенеді.

XXIV. Қажылықтан кейін Жидда қаласын зиярат етуді қалаушы қажылар

Бірінші тарап Қажылық министрілігі Жидда қаласына қажылықтан кейін еліне қайтар алдында туристік, сауда-саттық және емделу мақсатында қалушы қажыларға қызмет көрсету шараларымен шұғылданып жатқандығын мәлімдеді. Осыған орай Екінші тарап Қажылық министрілігі шығарған нұсқауларды орындауға және осы салаға жауапты мекемелермен келісім шарт жасауға міндеттенеді.

XXV. Ескертулерді дер кезінде орындау

Бірінші тарап қажылардың келу және қайту іс-шаралары мен қажылық барысында қолайлы жағдай жасау мақсатында Екінші тарап жағынан жасалған ұсыныстар мен арыздарды қабылдап, мәселені дер кезінде шешуге әзір екендігін мәлімдеді.

XXVI. Қажылық маусымы соңынан қызмет көрсету жүйесін дамыту туралы ұсыныстар

Бірінші тарап қажылық етушілерге көрсетілетін қызмет сапасын жақсарту мақсатында қажылық маусымы соңында Екінші тараптан қызмет туралы ұсыныстарды, қызметтің жақсы және жаман жақтарын жазған хаттамаларын тапсыру қажеттігін мәлімдейді.

XXVII. Келіспеушілікті шешуші арнайы топ

Келісім шарттың ашық мәтініне және қарым-қатынаста және келісім шартты орындау барысында туындаған қайшылықтарды шешуші тарап тек Сауд Арабия мемлекетіндегі арнайы мекемелер болып табылады. Мәселе шешімі Саудия заңы мен ережелеріне және нұсқауларына сай қаралады.

XXVIII. Делегацияның мекен-жайы, телефон нөмірі

Екінші тарап Жиддадағы мекен-жайы келісім шартта көрсетілген мекен-жай екенін және қажылық маусымы кезінде Мекке мен Мадина қалаларындағы мекен-жайын Бірінші тарапқа хабарлайтындығын мәлімдеді.

XXIX. Келіссөз және келісім шарт тілі

Бұл келісім шарт араб тілінде жазылып, қол қойылды. Араб тілі екі тарап арасында қолданылатын жалғыз тіл. Екі тарап өзара келіссөздерді келісім шартта көрсетілген мекен-жайда жүргізді.

XXX. Келісім шарт нұсқалары

Келісім шар үш нұсқа етіп әзірленді. Әрбір нұсқасы түпнұсқа болып табылады. Екі тараптың әрқайсысына бір нұсқадан және Қажылық министрлігіне бір нұсқа берілді. Келісім шартқа екі тарап өкілдері қол қоюларымен бұл келісім шарттың заңдылығын, ондағы міндеттемелерді орындау қажеттігін және заңды күшіне енгендігін білдіреді.

Біріккен өкілдіктер кеңсесі Әкімшілік кеңесінің төрағасы Фаруқ Салих Абу Заид

Қазақстан қажылық делегациясының төрағасы Әбсаттар Дербісәлі

Қазақстаннан келуші қажылар төлқұжатына тігілетін, Біріккен өкілдіктер кеңсесіне тиесілі ақ түспен белгіленген карточкалар.

1. Туристік фирмасы туралы анықтамалар

Туристік фирмасы немесе агенттігі туралы мәліметтер:

Мекеме аты лицензия нөмірі

Мекеме мекен-жайы тел. нөмірі

Қажылыққа келуші кісі туралы мәлімет:

Аты-жөні, тегі

Азаматтығы, төлқұжат нөмірі

Туылған жылы, жынысы

2. Біріккен өкілдіктер кеңсесі туралы мәлімет

Келетін рейс нөмірі зал нөмірі

Тасымалдаушы фирма рейс нөмірі келу уақыты

Виза нөмірі берген мекеме
Қазақстан делегация мүшесі төлқұжатына
тігілетін, біріккен өкілдіктер кеңсесіне тиесілі көк
түспен белгіленген карточкалар.

3. Делегация туралы мәлімет

Делегация мүшесі туралы мәлімет:

Аты-жөні, тегі

Азаматтығы, төлқұжат нөмірі

Туылған жылы жынысы

4. Біріккен өкілдіктер кеңсесі туралы мәлімет

Келетін рей нөмірі зал нөмірі

Тасымалдаушы фирма рейс нөмірі келу уақыты

Виза нөмірі берген мекеме

Сауд Арабия Корольдігі

Қажылық министрлігі

Министр кеңсесі

Лама Шариф Кайрат Кайырбекулы

**ХАДЖ –
ПАЛОМНИЧЕСТВО**

І ЧАСТЬ

ХАДЖ - ПАЛОМНИЧЕСТВО

Бесконечная хвала и благодарение Всевышнему Аллаху за то, что Он дал нам возможность познать благо веры и приблизиться к Нему через поклонение!

Хадж – это паломничество в Мекку (Саудовская Аравия) – пятый и последний из основных актов поклонения, предписываемых Исламом. Обязательный один раз в жизни для тех мусульман, которые могут совершить его, если существуют условия для безопасного путешествия, а те, кто находится на иждивении этого человека, обеспечены всем необходимым. Мусульманин тратит свое время, состояние, временно жертвует всеми привычными удобствами и своим положением, чтобы на какое-то время стать паломником на службе Всевышнего Аллаха и быть в Его распоряжении, Его рабом, стремящимся угодить лишь Ему.

Большинство людей совершает хадж один раз в жизни, что подчеркивает важность предварительной и тщательной подготовки к этому событию. Это подразумевает не только денежные накопления, затраты времени и усилий, но и самое главное – духовную зрелость. В почитаемом хадисе сказано: «Спешите отправиться в Хадж. Ведь, воистину, здоровый человек может заболеть, молодой - постареть, богатый - обеднеть, живой - умереть. Так поспешим же к совершению благих поступков».

Само паломничество приурочено к трем знаменательным событиям в истории Ислама – прощение и

воссоединение Адама и Евы после их изгнания из Рая, готовность Пророка Ибрахима (мир ему) принести в жертву своего сына Исмаила (мир ему) ради Аллаха, и жизнь Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует (по-арабски: салла-л-лаху алейхи уа салляма (сокращено – с.а.с.)) как пример смирения и покорности Аллаху.

Хадж – это великая милость Всевышнего, которая позволяет всем мусульманам возвыситься, поднять уровень своего религиозного и нравственного развития. Хадж – еще одно напоминание о великом собрании в Судный день, когда все люди предстанут перед Аллахом равными, ожидая окончательное решение своей судьбы, где никто не сможет кичиться превосходством расы или происхождения. Это также напоминание того факта, что во всем мире только одной Мекке Аллах предоставил честь быть центром единобожия, которое берет начало еще со времен Пророка Ибрахима (мир ему), и останется навсегда центром Ислама – религии чистого единобожия.

Существует несколько видов паломничества: большой или обязательный хадж (хадж аль-ифрад), умра (малое паломничество), или совмещение этих видов паломничества хадж аль-киран. Большой Хадж совершается в первые дни лунного месяца Зуль-хиджа и достигает кульминации девятого числа этого месяца.

Сроки большого Хаджа. 12-й месяц в мусульманском календаре называют «Зуль-хиджа» («Месяц паломничества»). Хадж – это обряд, который продолжается пять дней, т.е. день Тарвия (8 число), Арафа (9 число месяца Зуль-хиджа), праздничный день и два последующих дня. Тем не менее, его можно совершить и за

четверо суток. Таким образом, четыре или пять дней, в принципе, и есть тот Хадж, который нам предписан.

Приведенные ниже точные даты большого паломничества в хиджре (начало мусульманского летосчисления – 16 июля 622 г.н.э) соответствуют следующим дням будущих лет григорианского календаря:

- в 1431 год хиджры – 13-17.11.2010 г.,
- в 1432 год хиджры – 2-6.11.2011 г.,
- в 1433 год хиджры – 22-26.10.2012 г.,
- в 1434 год хиджры – 11-15.10.2013 г.,
- в 1435 год хиджры – 1-5.10.2014 г.,
- в 1436 год хиджры – 20-24.09.2015 г. ...

Для совершения Умры не существует определённо установленного времени, поэтому малое паломничество можно совершать в любое время года.

Паломничество совершается в соответствии с правилами предписанными Пророком Мухаммедом (да благославит его Аллах и приветствует), поэтому ритуалы и порядок следования незыблемы. Перед тем как совершить паломничество, мусульманин должен удостовериться, что может выполнить следующие условия:

- должен быть в здравом уме и вменяемым. Безумному, психически нездоровому человеку нельзя совершать паломничество (хадж). В том случае, если он поправит свое здоровье, и окажется в ряду здоровых людей, тогда паломничество станет его долгом.
- достигнуть совершеннолетия.
- иметь достаточное для содержания семьи за время его паломничество, материальные средства, а также взвесить свои возможности.

- взять на себя вину за совершенные когда-то плохие поступки. Простить людей, обидевших его.
- не должен сожалеть о средствах, потраченных на паломничество и дорожные расходы. Деньги, которые предназначены для совершения хаджа, должны быть заработаны честным путем.
- с собранных денег взимается подать, приписываемая Шариатом в пользу бедных. Нищим и бедным раздается милостыня.

Три условия, позволяющие выявить возможности мусульманина для совершения паломничества в Мекку:

а) обладать здоровьем, позволяющим выдержать такой путь, и терпением для выполнения всех обрядов паломничества;

б) безопасный путь, где не должно быть угрозы войны и ограбления, т.е. воров и разбойников. Если возникнет такая опасность и угроза для жизни и здоровья человека, то отказ от паломничества не будет считаться грехом. Если, несмотря на все неблагоприятные обстоятельства, мусульманин совершит паломничество, то оно будет благословленным;

в) для совершения паломничества в Мекку можно воспользоваться различными видами транспорта (самолет, морское судно и др.).

Женщины, также как и мужчины, могут совершать паломничество. Между тем, если замужняя женщина захочет совершить хадж, сначала она просит разрешения у мужа. Если женщина собирается в первый раз совершить паломничество, то в таких случаях, муж обязательно должен дать свое согласие. Если же женщина собирается в хадж во второй раз, или уже несколько

раз совершила этот обряд, то она должна непременно согласиться с решением мужа. Женщина при этом может осуществить паломничество только в сопровождении мужа или родственника.

Таким образом, паломничество (хадж) – это один из столпов Ислама, состоящий из нескольких религиозных ритуалов.

ИХРАМ

Ихрам – особое состояние, войдя в которое верующий совершает большое (хадж) или малое (умра) паломничество. Внутренний смысл ихрама заключается во временном отказе от дел «этой жизни» ради предстояния перед Аллахом в том виде, в котором верующие предстанут перед ним в День Суда.

В состоянии ритуальной чистоты (тахара) паломник надевает специальное одеяние, также называемое ихрам, состоящее из двух кусков белой материи: один оборачивают вокруг бёдер (изар), другой набрасывают на плечи (рида). Голова не покрыта (для женщин обязательно покрывало), на ноги надевают сандалии. Женщины остаются в своей одежде.

В обряде принятия ихрам нашла отражение идея всеобщего равенства мусульман независимо от их имущественного и социального положения в обществе.

Место, где входят в состояние ихрама, называют «микат». В наши дни многие паломники облачаются в эти одеяния заранее, перед самой посадкой в самолет. Вместе с тем, мусульмане, которые до паломничества в Мекку совершили поклонение святым местам, а именно могиле Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует) в городе Медина, облачаются в

ихрам в поселке Зуль-Халифа, что находится в 10-ти километрах от Медины и 437 км. от Мекки. В то время как паломники, приплывшие на корабле, облачаются в эту одежду в небольшом городке Рабиг, который находится на берегу Красного моря.

Итак, перед тем как войти в состояние ихрама, мусульманин выражает свое благое намерение, сбрасывает волосы с подмышечных впадин и на лобке, состригает ногти и делает полное омовение своего тела – гусул.

После того, как совершит все эти действия, паломник говорит следующее: «ляббейкә аллахумма хажжан» («Вот я пред Тобой, о, Всевышний, теперь я - хаджи»).

Затем он надевает ихрам на голое тело: изаром (ремнем) опоясываются, а риду набрасывают на левое плечо, закрывая грудь и спину. После того как надевает ихрам, паломник читает молитву-намаз «Суннет аль-ихрам», состоящий из двух ракятов (коленипреклонение при чтении молитвы; элемент намаза, состоящий из четырех обязательных движений), или намаз по времени.

В пребывании в состоянии ихрама паломник строго соблюдает следующие правила:

- ничего не носит, кроме ихрама;
- на ноги надевает открытую обувь, которая не закрывает лодыжку;
- нельзя надевать украшения, пользоваться благовониями и смазывать тело каким-либо жиром;
- не надевает на голову тюрбетейку, лицо оставляет открытым;
- не бреет волосы, усы и бороду, и не стрижет ногти;

- нельзя охотиться на животных и ловить рыбу, а также убивать насекомых. Запрещается употреблять мясо животных, добытых путем охоты на них;
- запрещено вступать в половые отношения, целоваться и пробуждать чувство влечения и страсти, а также жениться, выходить замуж, совершать помолвку и свататься.

Женщина во время ихрама надевает одежду, которую предпочтет сама, а голову покрывает платком. Лицо и руки (до запястья) оставляет открытыми. Женщине нельзя надевать паранджу (хиджаб) и перчатки. Запрещается обрызгивать тело благовониями, и надевать одежду, пропитанную ароматами, а также пудрить лицо и краситься.

Пока не закончится состояние ихрама, паломник должен строго следовать этим правилам. Если он все же не намеренно, а по невнимательности нарушит одно из этих правил, тогда, в зависимости от совершенного греха, искупает свою вину, выполняя одно из трех видов наказания: должен три дня держать оразу (пост), накормить шестерых обездоленных людей либо зарезать барана. Если во время ихрама хаджи вступит в половые отношения, тогда его полонничество будет считаться не осуществленным.

Основной признак вступления в состояние ихрама – это чтение тальбии, которая состоит из слов, восхваляющих и превозносящих Всевышнего Аллаха:

Чтение по-арабски:

лаббейка аллахумма лаббейка,

лаббейка ля шаррика ляка лаббейка.

инналь-хамд уан-ныгма ляка уаль-мулк,

ля шариика ляка.

Значение:

Вот я пред Тобой, о, Всевышний Аллах, я пред Тобой.

Я пред Тобой. Нет у Тебя сотоварища (нет равных Ему), я пред Тобой.

Поистине, хвала, милость и владычество принадлежит только Тебе!

Нет у Тебя сотоварища!

Произнесение этой формулы обязательно при посещении всех главных святынь паломничества. Паломник проговаривает тальбию после каждого намаза, когда просыпается после сна, спускается сверху вниз или поднимается снизу вверх, и даже тогда, когда садится и встает. Женщины-хаджи проговаривают тальбию про себя. Таким вот образом мусульманин вступает в состояние ихрама и добирается до священного города Мекка.

МЕККА

Мекка является священным городом для всех мусульман. Мекка аль-Мукарамма или Благородная Мекка - Родина нашего Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует), в ней жили Адам, Ибрахим и Исмаил (мир им всем).

Город, где расположена главная святыня мусульман – Кааба (Дом Аллаха), также известен как Умм аль-Кура (Мать всех городов), аль-Балад аль-Амин (Безопасный город), и аль-Балад аль-Харам (Запретный город), т.е. немусульманам в Мекку въезд запрещён. Пять раз в день в мире более одного миллиарда

мусульман со всех уголков мира обращают свои лица в сторону Мекки. Ежегодно во время большого Хаджа в Мекке собирается около четырех миллионов паломников со всего мира.

Священный город Мекка находится в 75 километрах к востоку от морской столицы Саудовской Аравии Джидды и в 485 км к югу от Медины. Мекка окружена со всех сторон горами.

Молитва, которую читают при вхождении в Мекку

(Примечание: при чтении этой молитвы руки не возносятся вверх)

Чтение по-арабски:

*Би-исми-л-ляхи ар-рахмани-р-рахиим
аллахумма ажгаль ли биха карааран уа ирзукни
фиха ризкан жалаялян.*

Значение:

Во имя Аллаха, Милостивого и Милосердного.
О, Всевышний! Дай мне там (в Мекке) жилье и благополучие.

Сегодня, так же как и много лет назад, вся жизнь г.Мекка связана с мусульманскими святынями - Каабой и построенной вокруг нее мечетью «аль-Месжид аль-Харамом».

АЛЬ-МЕСЖИД АЛЬ-ХАРАМ

Мечеть «аль-Месжид аль-Харам» в Мекке является главной мечетью исламского мира. Намаз в ней почитается больше чем в остальных мечетях и поток людей, желающих его совершить именно здесь, не уменьшается никогда. Поэтому она постоянно реконструируется

и увеличивается в размерах. На сегодняшний день ее площадь составляет 309 тысяч кв. метров и может вместить в себе до 700 тысяч человек.

Мечеть имеет три уровня, 9 минаретов, высота которых достигает 95 метров. Внутри мечети ведут 4 главных входа, кроме которых существует еще 44 других входа. В здании действует 7 эскалаторов. Воздух в помещениях круглосуточно кондиционируется.

Следует отметить, что хадж является очень важным видом поклонения, которое дает возможность пережить подобие Судного дня и молитвы помогают проникнуть в тайну слов: «Умрите до смерти!».

Молитва, которую читают, приближаясь к аль-Месжид аль-Хараму:

О, Всевышний Аллах! Этот харам – Твой харам. Это – Твой город. В этом городе от Тебя исходит мир и спокойствие. Я – Твой раб.

Я приехал с далеких краев для того, чтобы очиститься от многих грехов, а также избавиться и отрешиться от плохих поступков.

Я вопрошаю к Тебе от имени тех, кто очень нуждается в Тебе, просит смилостивиться и избавить от мучений и страданий.

Прости и прими меня.

Настежь открой мне двери Твоего Рая и впусти меня туда – в Рай, где одно наслаждение.

О, Всевышний Аллах! Это – Твой харам и харам Твоего Пророка.

Сохрани мою плоть, кровь и кости от мук огня Ада.

О, Всевышний Аллах! Прошу Тебя помиловать и спасти от мучений в Судный день, потому что Ты – Аллах, милостивый и добродетельный, нет другого Бога, кроме Тебя.

Прошу Твоего вечного благодетельствования и безграничной поддержки Пророка Мухаммеда и его потомков.

Паломник правой ногой заходит в аль-Месжид аль-Харам. Будет правильно, если зайти в мечеть с его главных ворот «ас-Салям» («Мир»).

Молитва, которую читают при входе в аль-Месжид аль-Харам через ворота «ас-Салям»:

О, Всевышний Аллах! Ты даешь нам мирную жизнь, от Тебя исходит мир, спокойствие и благополучие. Дай нам мирную жизнь.

Создатель мой! Впусти нас в Рай – в Дом мира и согласия.

О, Хозяин Величия и Могущества! Ты дал нам благоденствие и возвысился на небеса.

О, Всевышний Аллах! Будь милостив, отвори мне ворота твоей добродетели и впусти меня туда.

Во имя Аллаха! Слава и хвала Аллаху!

О, Аллах, благослови и приветствуй Твоего Посланника Мухаммеда, его потомков и всех его сподвижников, а также тех, кто искренне следует за ними.

О, Всевышний, прими наши молитвы.

КААБА

Кааба – главное святилище Ислама, в сторону которого все мусульмане обращаются во время молитвы (кибла). Кааба – это первый Дом Аллаха, его строили и восстанавливали Пророки Адам, Ибрахим, Исмаил и Мухаммед (мир им всем). В Коране сказано: «Воистину первым Домом, который воздвигнут для поклонения людей, является тот, что находится в Бекке (Мекке), воздвигнутый как благословение и руководство для миров. В нем есть ясные знамения» (96 аят из суры «аль-Имран»).

Как начиналась история Каабы известно только одному Всевышнему Аллаху. Нам известны только некоторые факты. Согласно мусульманским преданиям, «чёрный камень» - белый яхонт из Рая, он был дарован Аллахом Адаму, когда тот, сброшенный на Землю, добрался до Мекки. Чёрным он стал позже из-за грехов и порочности людей, для того, чтобы они не увидели Рай, который можно было рассмотреть в глубине камня (увидевший Рай должен попасть именно туда после смерти). Адам построил над ним первое здание или поставил палатку, а собственно Каабу возвёл его сын Шис (Сиф). После всемирного потопа во времена Пророка Нуха (Ноя) постройка и её место были утеряны.

По приказу Аллаха Пророк Ибрахим (мир ему) вновь возвёл на этом месте здание Каабы. После того, как построил Каабу, Всевышний Аллах сказал Пророку Ибрахиму (мир ему) следующее:

«И вот назначили Мы это место Ибрахиму
(Для становления Святого Дома)

И сказали: «Ты в почитании Меня
Мне соучастников иных не придавай!
Мой Дом (от мерзости) очисти
Для совершающих обход,
Для предающихся (благочестивым думам),
Для преклонившихся (в молитве перед Богом),
Простертых ниц (перед именем Его)».
И возвести среди людей о Хадже -
Они придут к тебе пешком (из недалеких мест),
Или на всяких отощавших (от далекого пути)
Прошедших по глубоким горным тропам». (27 аят
суры «Хадж»).

С тех самых пор люди стали приезжать в Каабу и выражать свою веру Всевышнему Аллаху. Кааба в Мекке символизирует небесную Каабу, вокруг которой совершают тауаф ангелы.

Составные части Каабы

- 1- Черный камень
- 2- дверь Каабы
- 3- аль-Мазиб (труба, по которой стекает дождевая вода)
- 4- аш-Шазаруан (фундамент Каабы)
- 5- Хажар Исмайыл (аль-Хатым)
- 6- аль-Мультазам
- 7- макам Ибрахима
- 8- угол Черного камня
- 9- угол Йемена
- 10- угол Шама
- 11- угол Ирака
- 12- ситара (занавеска двери Каабы)
- 13- Хизам (ремень Каабы)
- 14- полоски, обозначающие начало Тауафа

Кааба расположена в центре мечети аль-Месжид аль-Харам и представляет собой каменное сооружение

кубической формы высотой 15 м и с основанием 10x12 м (кстати, именно от слова «кааба» происходит слово «куб»).

Углы Каабы расположены примерно в направлении частей света. Северный угол называется иракским (ар-рукн аль-ираки), западный – сирийским (ар-рукн аш-шами), а южный – йеменским (ар-рукн аль-йамани).

Восточный угол называется ар-рукн аль-асуад («чёрный угол»). В него на высоте примерно 1,5 м. вделан заключённый в серебряное обрамление «чёрный камень» (аль-хаджар аль-асуад) – главный предмет поклонения в Каабе, символ могущества Аллаха, посланный им на Землю людям. По религиозным сказаниям, Всевышний Аллах подарил этот камень изгнанному из Рая Адаму за то, что он признал свои грехи. Поначалу цвет этого камня был белым, впоследствии, он почернел от людских грехов (когда камень держали грешники).

Чёрный камень приносит счастье, поэтому мусульмане, совершающие паломничество, целуют, т.е. прикасаются к этому священному черному камню, губами. В настоящее время он состоит из трёх соединённых вместе обломков черновато-красного цвета. Видимая поверхность камня – примерно, 17 на 20 см.

Кааба покрыта шитыми чёрными полотнищами (кисуа), на ней есть такая священная запись: «Ля иляха илла-л-ла, Мухаммед расулу-л-ла» («Нет другого бога, кроме Аллаха, Мухаммед – Посланник Аллаха»), «Аллаху жилл жаляла» («Всемогущий и Всесильный Аллах»), «Субхана-л-ла уа би-хамдихи» («Слава и хвала Аллаху»), «Субхана-л-лаху-л-азым» («Хвала Высокопочтенному Аллаху»).

Высота кисуы составляет 14 метров. На верхней одной третьей части этой высоты расположен ремень Кисуы – хизам. Ширина хизама 95 см., длина 47 метров, он состоит из 16 частей. На хизаме серебрянными нитями, опыленными золотом, также написаны короткие суры из Корана. На каждой из шести полосках, расположенных внизу хизама, золотыми буквами написаны аяты Корана. Между этими полосками нарисованы орнаменты, похожие на фонарь. На этих орнаментах вытиснены такие слова: «Йя хей йя кайум» («О, Дающий нам жизнь! О, Вечный Созидатель!»), «Ия рахман йя рахим» («О, Милостивый! О, Милосердный») «аль-Хамду лилля раббиль-аламин» («Хвала Аллаху, создавшему мир»).

В северо-восточной стене имеется дверь, также закрытая покрывалом и возвышающаяся над землей примерно на 2 м. Дверь сделана из чистого золота и весит 286 кг. Во время посещения и очищения внутренности Каабы к двери приставляют лестницу. Внутри находятся три колонны.

Часть стены между дверью и «чёрным камнем» называется аль-мултазам, около неё произносят молитву, считающуюся особо угодной Аллаху. С крыши северо-западной стены выступает позолоченный сток для воды, называемой аль-мизаб или мизаб ар-рахма.

У северо-восточной стены полукруглая стенка (аль-хатим) отгораживает аль-хиджр (хиджр Исмаил) – место, куда паломники не заходят во время тауафа; при Пророке Ибрахиме (мир ему) оно якобы было частью Каабы, и там, по преданиям похоронены Исмаил и его мать Хажар.

Каабу окружает мощёная дорожка, по которой паломники совершают ритуальные обходы святилища (тауаф). Напротив двери находится макам Ибрахим (место стояния Ибрахима) – сооружение, содержащее камень, на котором стоял Пророк Ибрахим (мир ему) и сохранился отпечаток его ступни, когда восстанавливал Каабу. Почти напротив «чёрного камня» находится священный источник Замзам.

Кааба была и остаётся важнейшим центром и символом единства для мусульман всего мира. Её святость и особую роль признают все течения Ислама.

Молитва, которую читают при встрече с Каабой

Сначала три раза повторяют халал («ля иллаха илла-л-ла») - «Нет другого Бога, кроме Аллаха». После этого три раза повторяют такбир («аллаху акбар») – «Аллах – Велик». После этого:

Нет другого Бога, кроме Аллаха. Он один. У Него нет сотоварища (Бог один, и нет равных Ему).

Все блага от Него, вся хвала Ему. Он самый Всемогущий.

Прошу у Хозяина Дома (Каабы) не попасть под влияние иноверцев, избежать бедности и нужды, не испытать мучений в загробной жизни и быть беспутным человеком, влачавшем жалкое существование.

Пусть снизойдет милость Аллаха на нашего Пророка, его потомков и сподвижников.

О, Всевышний Аллах! Наполни этот Дом уважением и почетом, величием и силой, добротой и милосердием.

О, Создатель мой! Преумножь блага и благополучие, уважение и почет, величие и силу, доброту и милосердие тех, кто совершил паломничество или умру.

ТАУАФ

Тауаф – одна из основных частей паломничества. Это обряд семикратного обхода вокруг Каабы, начиная с угла, в котором находится Черный камень. Тауаф с арабского означает «обходить вокруг».

Мусульманские ученые установили, что в Мекке, а именно на месте, на котором стоит Кааба, находится магнитный центр Земли. Также есть гипотеза ученых, что хождение паломников вокруг Каабы во время тауафа против часовой стрелки в определенной степени символизирует приобщение паломника ко вселенскому движению. Ведь, начиная с электрона и кончая галактиками, в мироздании все движется именно так.

В этой связи ученые выдвинули мысль, что хадис Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует), в котором сказано, что грехи паломников прощаются и после хаджа они становятся как новорожденные дети, может быть связан с тем, что при обходе оси Земли негативная информация у верующего стирается.

Ученые-богословы рассматривают и другие хадисы по данной теме. «Над Каабой находится Бейт уль-Ма'амур (небесное подобие Каабы), над ней Арш (Трон Всевышнего) и семь небес, под Каабой же находится семь земель». По их мнению, семь земель – это семь оболочек Земли, а семь небес – это семь небесных сфер нашей планеты. Конечно, все это в огромной степени пока лишь догадки. Но многовековая история Ислама

ясно показала, что во всех предписаниях Всевышнего есть огромный смысл и мудрость.

Итак, тауаф начинается с прикосновения губами к священному Черному камню, т.е. такбила. Но если, все же невозможно будет поцеловать Черный камень из-за большого числа хаджи, то поворачивается к Черному камню, прикасается к нему ладонями, потом - руками своих губ.

Этот ритуал называется «истилам». После этого произносят следующее:

Во имя Аллаха, Аллах велик. О, Аллах! Я верю в Тебя и Твою Книгу.

Я верю в Твои обещания и иду по пути, завещенному Твоим Пророком (да благославит его Аллах и приветствует).

После того как завершится ритуал - такбил, начинается обход вокруг Каабы против часовой стрелки. Черный камень будет находиться по левой стороне совершающего тауафа. Один круг должен начаться с угла, в котором находится Черный камень и закончится им. При каждом обходе, когда паломник доходит до йеменского угла, он со словами «аллаху акбар» дотрагивается этого угла правой рукой, но при этом не прикасается губами угла и рук. Если невозможно дотронуться руками до йеменского угла из-за множества людей, в таком случае паломник не указывает руками на угол и не произносит такбир.

Первые три круга тауафа мужчины проходят мелкими шагами в быстром темпе. При первых трех кругах желательно, чтобы правое плечо мужчин было обнажено. Во время прохождения последующих четырех кругов правое плечо необходимо закрыть и продол-

жить движение обычным шагом. Женщина-хаджи при совершении тауафа, не торопясь, семикратно обходит вокруг Каабы.

Во время совершения тауафа паломник произносит следующее:

Первый тауаф

Я возношу хвалу Всевышнему! Нет другого бога, кроме Аллаха. Аллах – самый Великий!

Сила и могущество только у Высокопочтенного Аллаха!

Пусть снизойдет милость Всевышнего Аллаха на Пророка Мухаммеда (с.а.с.)

Я верю в Тебя, Твою Книгу и Твоим обещаниям!

Всем сердцем иду по пути, завещенному Пророком Мухаммедом (с.а.с.)

О, Всевышний Аллах! Прошу у Тебя прощения, прояви ко мне доброту и благодеяние! Пусть исходят лучи Твоего света на этот мир и мир потусторонний! Впусти нас в Рай, убереги от мук огня!

Молитва, которая читается между йеменским углом и «Черным камнем»

Чтение по-арабски:

Раббана атина фи-д-дуния хасанатан уа филь-ахирати хасанатан уа кина азаба-н-наар.

Значение:

О, Создатель мой! Даруй добро в этой жизни, дай нам благое и в последующей жизни!

Спаси нас от мучений и пламени Ада! (201 аят суры «аль-Бакара»)

Второй тауаф

О, Аллах! Этот дом – Твой дом,
Это харам (территория, запрещенная для входа иноверцев) – Твой харам.

Вся безопасность от Тебя, только Тебе мы служим.

Я – Твой раб и дитя Твоего раба.

Это - макам (место, на котором стоял Пророк Ибрахим (мир ему)), где просим у Тебя убежища и крова, чтобы уберечься от мук огня.

Запрети телесные радости и убереги от мук огня.

О, Аллах! Всели в наши сердца веру.

Неверующих проучи. Избавь нас от плохих деяний. Присоедини к числу достопочтенных.

О, Аллах! Избавь нас от мучений в Судный день.

О, Аллах! Дай нам безграничные радости Рая!

Молитва, которая читается между йеменским углом и «Черным камнем»

Чтение по-арабски:

Раббана атина фи-д-дуния хасанатан уа филь-ахирати хасанатан уа кина азаба-н-наар.

Значение:

О, Создатель мой! Даруй добро в этой жизни, дай нам благое и в последующей жизни!

Спаси нас от мучений и пламени Ада! (201 аят суры «аль-Бакара»)

Третий тауаф

О, Аллах! Помоги избежать идолопоклонничества, высокомерия и плохих поступков.

Спаси и сохрани моих родственников, потомков, имущество и скот, убереги меня от напастей.

Не гневись, убереги от мук огня.

О, Аллах, не приведи меня к мучениям загробной жизни, спаси мою жизнь и избавь от смерти.

Молитва, которая читается между йеменским углом и «Черным камнем»

Чтение по-арабски:

Раббана атина фи-д-дуния хасанатан уа филь-ахирати хасанатан уа кина азаба-н-наар.

Значение:

О, Создатель мой! Даруй добро в этой жизни, дай нам благое и в последующей жизни!

Спаси нас от мучений и пламени Ада! (201 аят суры «аль-Бакара»)

Четвертый тауаф

О, Аллах! Сделай праведным мое паломничество, прими с благодарностью мои намерения.

Прости мои грехи.

Прими мои добрые дела.

Сделай прибыльными мои дела.

О, Создатель мой! Обереги от плохого, наполни наши сердца лучами доброты и света!

О, Аллах! Одобри мои поступки, с прощением отнесись к необдуманым, непреднамеренным поступкам.

Укажи на истинный путь, благослави мои добрые дела.

Дай почетное место в Раю, убереги нас от мук огня.

О, Создатель мой! Помоги найти удовлетворение тому, что имею.

Дай мне блага и достаток.

Пусть будет благополучным исход всего, что внезапно встанет на моем пути.

Молитва, которая читается между йеменским углом и «Черным камнем»

Чтение по-арабски:

Раббана атина фи-д-дуния хасанатан уа филь-ахирати хасанатан уа кина азаба-н-наар.

Значение:

О, Создатель мой! Даруй добро в этой жизни, дай нам благое и в последующей жизни!

Спаси нас от мучений и пламени Ада! (201 аят суры «аль-Бакара»)

Пятый тауаф

О, Аллах! В один из всех дней, когда не останется ни одной тени, кроме Твоей, и ничего, кроме Твоего облика, пусть тень Твоего престола послужит тенью мне.

Твой посланник, наш Пророк Мухаммед (с.а.с.) утолит мою жажду, напоив чистой и прозрачной водой из неиссякаемого колодца.

О, Аллах! Прошу у Тебя райских наслаждений. Словами (мольбами), поступками и делами приблизь к нему и отдали от мук огня.

Молитва, которая читается между йеменским углом и «Черным камнем»

Чтение по-арабски:

Раббана атина фи-д-дуния хасанатан уа филь-ахирати хасанатан уа кина азаба-н-наар.

Значение:

О, Создатель мой! Даруй добро в этой жизни, дай нам благое и в последующей жизни!

Спаси нас от мучений и пламени Ада! (201 аят суры «аль-Бакара»)

Шестой тауаф

О, Аллах! Между мной и Тобой, Ты имеешь много прав по отношению ко мне.

Между мной и созданных Тобой, Ты имеешь много прав по отношению к нам.

О, Аллах! Я прошу у Тебя прощения за грехи, отпущенные ими.

Их грехи и я взвалил на свои плечи.

Не дай нам совершить грехи, запрети Своим Всемогуществом, подчини нас Твоей терпеливостью Своей воле.

Своим милосердием избавь нас от плохого характера и сквернословия.

О, Милосердный и Добродетельный Создатель мой!

Твой Дом – могущественный.

Лик Твой – милостивый.

О, Аллах! Ты наш Всевидящий, Всемогущий и Милостивый Создатель.

Ты любишь тех, кто просит у Тебя прощения, прости и меня.

Молитва, которая читается между йеменским углом и «Черным камнем»

Чтение по-арабски:

Раббана атина фи-д-дуния хасанатан уа филь-ахирати хасанатан уа кина азаба-н-наар.

Значение:

О, Создатель мой! Даруй добро в этой жизни, дай нам благое и в последующей жизни!

Спаси нас от мучений и пламени Ада! (201 аят суры «аль-Бакара»)

Седьмой тауаф

О, Аллах! Прошу у Тебя полной веры, честного хлеба, обилия и достатка, открытого сердца и уст, глаголящих Твою истину, и превозносящих Тебе хвалу, хорошей жизни без страданий и удовлетворенности своей судьбой.

Дай перед смертью покаяние и раскаяние, а умершим – блаженство.

Дай после смерти сострадание, жалость и милосердие.

В день, когда придет конец света, прости мне мои грехи, впусти меня в Рай.

Убереги Своим милосердием от мук огня.

Всепрощающий и Милостивый, Создатель мой!

Обогати мою душу и пополни мой ум, присоедини меня к числу достопочтенных.

Молитва, которая читается между йеменским углом и «Черным камнем»

Чтение по-арабски:

Раббана атина фи-д-дуния хасанатан уа филь-ахирати хасанатан уа кина азаба-н-наар.

Значение:

О, Создатель мой! Даруй добро в этой жизни, дай нам благое и в последующей жизни!

Спаси нас от мучений и пламени Ада! (201 аят суры «аль-Бакара»)

Таким вот образом, после семикратного обхода Каабы паломник (хаджи), накидывает риду на плечи и доходит до «аль-Мультазамы» - часть стены между дверью Каабы и Черным камнем. Он поднимает обе руки кверху и дотрагивается ими до занавесок Каабы. Прислоняется грудью и лицом к стене и, изливая душу, говорит преславному Аллаху о своих переживаниях и мыслях, нуждах и потребностях. Какие бы желания и молитвы не произносил паломник (хаджи), наш Создатель примет все.

Молитва «аль-Мультазам»

О, Аллах – хозяин Древнего Дома! Убереги нас, наших предков, наших матерей, родственников и наших потомков от мук огня.

О, Аллах! Изобилие, блага, достаток, почет и уважение, милосердие все в Твоих руках.

О, Аллах! Сделай так, что дела мои приносили плод. Не оставляй меня в этой жизни в несчастье. Не приведи в последующей жизни к мучениям.

О, Аллах! Я раб под Твоей дверью и сын Твоего раба.

Мультазам – ступени послушания к Тебе.

О, Всемилостивый! Прошу Твоего милосердия, убереги меня от мучений.

О, Аллах! Прошу здравого ума и, чтобы тяготы и невзгоды обходили меня стороной!

Сделай дела правыми, могилу светлой, очисти мое сердце и прости мои грехи.

Возвеличь меня и дай почетное место в Раю. Аминь.

После этого паломник (хаджи) приходит к «макаму Ибрахима».

Макам Ибрахима

В Коране написано много о жизни Пророка Ибрахима (мир ему). Еще в молодые годы отец Ибрахима Азар и его соплеменники понимали, что нет никакого смысла в поклонении идолам с молитвами. Впоследствии он силу могущества стал искать в Солнце, Луне и звездах. В конце концов он понял, что владычество только у одного Всевышнего Аллаха, и до конца своих дней служил рабской покорностью Всевышнему Создателю.

Жизненный путь Пророка Ибрахима (мир ему), который имеет сравнение «Халилулла» («Любимец Аллаха»), был образцом для нашего Пророка Мухаммада (да благославит и приветствует его Аллах).

Когда строили Каабу, камень на котором стоял Пророк Ибрахим (мир ему) стали называть местом Ибрахима (макам Ибрахима). Он расположен перед входом в Каабу. Когда строили Каабу, Пророк Ибрахим (мир

ему) вместе со своим сыном Исмаилом (мир ему) вставали на широкий камень. На поверхности этого камня остались следы Пророка Ибрахима (мир ему).

Паломник, стоя возле священного макама Ибрахима, читает такую молитву:

О, Аллах! Ты знаешь все мои тайны и все, что у меня на душе. Прими все это и прости меня.

Ты знаешь, в чем я нуждаюсь. Не оставляй мои просьбы без внимания.

Ты знаешь, что у меня на душе. Прости мои грехи.

О, Аллах! Прошу у Тебя веру, которая будет радовать мое сердце, праведной веры. Укажи истинный путь, помоги узнать то, чего я не знаю.

Ты – Правитель этого мира и мира потустороннего.

Проводи меня из этой жизни мусульманином, присоедини к числу достопочтенных.

О, Аллах! Избавь от грехов тех, кто стоит возле этого места (макама). Умоляя, просим об этом.

Нам очень необходимо идти прямо по праведному пути, указанному Тобой.

Пусть наши дела будут правыми.

Наполни наши сердца добродетелью и светом.

Пусть наши дела будут плодотворными.

О, Аллах! Сделай так, чтобы в этот мир мы пришли мусульманами и ушли в иной мир с этой праведной верой.

Причисли нас к достопочтенным.

Не лишай нас совести и порядочности, не приведи к безнравственности.

После этого паломники (хаджи), ставя во главу великие слова Всевышнего Аллаха: «Сделайте макама Ибрахима местом, где читают намаз» (125 сура «аль-Бакара»), сзади макама Ибрахима читают намаз, состоящий из двух ракятов. Во время первого ракята читают суру «Капирлер» («неверующие»), во время второго ракята суру – «Ыкылас» («Искреннее чувство»).

Дувал (ограда) Пророка Исмаила

Перед северо-западной стеной Каабы есть похожее на полукруг стена – аль-Хатим. Другое название аль-Хатима – хажар Исмаила. В стародавние времена, будучи частью Каабы, во время тауафа нельзя было на это место ступать ногами. По религиозным сказаниям в этом месте захоронены Пророк Исмаил (мир ему) и его мать Хажар.

Возле дувала Пророка Исмаила хаджи читает такую молитву:

О, Аллах! Ты – мой Создатель. Нет Бога, кроме одного Всевышнего.

Ты создал меня, я – Твой раб.

Владычество принадлежит только Тебе, я весь в Твоей власти и я обещаю быть покорным Тебе.

Спаси меня, если я совершил плохие деяния.

Прояви милосердие, прости мне мои грехи.

Прости меня, потому что плохие проступки прощаешь только Ты.

О, Аллах! Прошу у Тебя того добра и благодеяния, которые просили у Тебя Твои достопочтенные рабы.

Спаси и меня от подлости и коварства, от которых с мольбой просили Тебя о спасении Твои достопочтенные рабы.

О, Аллах! Очисти наши сердца, взываю и обращаюсь к Тебе, избавь нас от плохого умысла, отдаляющего от любви к Тебе и от Твоего бдения.

От Тебя исходит и щедрость, и великодушие! Веди нас по пути, завещанному Тобой.

О, Аллах! Наполни мое сердце светом знаний, а тело – покорностью к Тебе.

Избавь мои тайны от недоверия.

Преумножь мой разум.

О, Милосердный Аллах! Не дай оказаться во власти шайтана, убереги меня от их коварства. Не позволяй им властвовать надо мной.

О, Создатель наш! Мы веруем в Тебя, прости наши грехи.

Убереги нас от мук огня.

Источник Замзам

Потом хаджи идет к источнику Замзам, чтобы попить священной воды (эту воду можно попить из замзами – термосы, куда наливают эту воду, которая находится на всей территории аль-Месжид аль-Харама). Обращаясь в сторону киблы, пьют священную воду, восхваляя Преславного Аллаха, такими словами:

О, Аллах, Прошу у Тебя полезных знаний и изобилия в урожае.

Самый Великий из всех милосердных. Исцели от любых болезней своим милосердием.

Колодец Замзам называют источником Замзам. Колодец Замзам имеет и другие сравнения. Если священную воду пьют самые чистосердечные люди верующие в Всевышнего Аллаха, это называется «тайиба», если же праведные мусульмане – «барра», а когда священная

вода «проявляет скупость» по отношению к неверующим, т.е. немусульманинам, то это называется «маднуна».

В далекой древности, т.е. в 9 в. до н.э. Пророк Ибрахим (Авраам) (мир ему) жил на земле современной Палестины. У него была жена по имени Сара, она никак не могла забеременеть. Пророка Ибрахима (мир ему) беспокоило бесплодие жены, он мечтал хотя бы об одном ребенке. Сара, проявляя сострадание к мужу, просит его жениться на девушке по имени Хажар, которая была их служанкой. Пророк Ибрахим (мир ему) принял это предложение жены и взял Хажар в токалы. Спустя некоторое время она забеременела и родила сына, которого назвали Исмаилом.

Пророк Ибрахим (мир ему) очень любил своего единственного сына Исмаила. Сара, приревновав мужа к токалу, стала хлопотать о переезде Хажар и Исмаила в дальние края. Пророк Ибрахим (мир ему) поначалу противился этому решению, но впоследствии, понимая, что жена не хочет уступать ему и настаивает на своем решении, соглашается с ней. Конечно Пророк Ибрахим (мир ему) понимал, что на все воля Всевышнего Аллаха и это предначертано судьбой, отправляется в дальний путь, взяв с собой Хажар и Исмаила. Они добираются до пустынных мест – склона горы Абу Камис, здесь Пророк Ибрахим (мир ему), оставив жену и сына, возвращается в Палестину. Он обращается к Преславному Аллаху с молитвой: «О, Создатель! Я привел своих потомков в ущелье, где ничего не растет, поселил возле Твоего священного Дома. Здесь они будут служить Тебе, подари им плоды, которые будут пищей для них» (37-аят суры «Ибрахим»).

Спустя некоторое время заканчивается еда, которую взяла с собой Хажар на дорогу, заканчивается и вода в торсыке (бурдюк – посуда из кожи для хранения и перевозки жидкостей) и убывает грудное молоко. Маленький Исмаил плачет и просит поесть. Хажар, которая видит как голод и жажда мучают ребенка, побежала искать воду. Она взобралась на холм Сафа, стала смотреть по сторонам, и вдруг увидела на холме Маруа, что было на противоположной стороне, как течет вода. Когда Хажар добежала от холма Сафа до холма Маруа, увидела, что это был мираж, потом она с холма Маруа стала смотреть вокруг, и увидела как течет вода на холме Сафа. Хажар быстро спустилась с холма Маруа и побежала к холму Сафа, и это тоже оказалось миражом, видением. И так она бегала между двумя холмиками семь раз и читала молитву о том, что она всем сердцем верит в Аллаха. Совсем жаждущий Исмаил стал топтать ногами, плакать и просить у матери попить воды. В это время из-под камня, лежащего под ногами ребенка, стала разбрызгиваться вода. Когда стала течь вода, ангел Джабраиль (алеихи-с-салям) подошел к Хажар, и сказал «Зумми! Зумми!» (Зумми означает «огради воду песком»). Хажар оградила источник песком и поблагодарила Всевышнего Аллаха за спасение от жажды. И с этого дня этот родниковый источник стали называть источником Замзам.

Через несколько дней, соскучившись по Хажар и Исмаилу, Пророк Ибрахим (мир ему), возвращается в пустыню. Увидев источник Замзам, он сильно обрадовался и выразил Аллаху благодарение.

– Халилулла! Вон, недалеко от нас поселился род Журхум. Они пришли сюда в поисках воды и просят у

Вас разрешения поселиться рядом с нами. Вы дадите им свое разрешение? – спросила у мужа Хажар.

– Конечно! – ответил Пророк.

Итак, племя Журхум стали разбивать свои шатры рядом с источником Замзам и каждая семья подарила Хажар и Исмаилу по одному-два барана в знак благодарности и разрешения использовать воду для их нужд. Вот так в этом ущелье появились признаки жизни.

Преславный Аллах приказал Пророку Ибрахиму и его сыну Исмаилу (мир им) возвести основание Каабы для того, чтобы люди могли совершать паломничество (хадж). С веления Всевышнего Аллаха ангел Джабраиль (aleyхи-с-салам) стал учить Пророка Ибрахима и Исмаила (мир им) как нужно осуществлять хадж. Люди, почитая Ибрахима как пророка, стали совершать хадж в Каабу. Через много лет умирают Хажар и Исмаил. Власть на той территории попадает в руки племени Журхум, которые допустили насилие. Люди племени Журхум стали обворовывать скот и имущество хаджей, а также использовать собранные с них налоги в целях собственной наживы. Предводители племени делают из ограбленного золота скульптуру (или статую) двух кииков (сайгаков). Жители Мекки, крайне недовольные такой несправедливостью, вооружаются против племени Журхум, что привело к нескольким схваткам между ними. В конце концов, жители Мекки вышли победителем в этой борьбе и племя Журхум переселилось в другое место. Предводители племени из-за того, что не могли взвалить на верблюдов две золотые статуи кииков, перекрыли ими источник Замзам и сравняли его с землей. Спустя много веков люди стали забывать об источнике Замзам.

Проходят разные времена, много воды утекает с тех пор, но однажды дед нашего Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует) Абд аль-Муталиб бин Хашим видит удивительный сон, где он слышит голос, который говорит «Вырой Тайиба!». Он спрашивает: «Что такое Тайиба?», но ему никто не отвечает. Утром он рассказывает это людям, которые жили с ним в одной общине. Однако, никто не знал, что означает «тайиба». В следующую ночь Абд аль-Муталиб видит тот же сон, где он опять слышит голос, который говорит «Вырой Барру!». Когда он спросил: «Что такое Барра?», голос исчезает. На третью ночь он опять слышит этот голос, который на этот раз взывал: «Вырой Маднуну!». Когда он спросил: «Что такое Маднун?», голос опять исчез. Когда Абд аль-Муталиб в четвертый раз увидел тот же самый сон, голос сказал: «Вырой Замзам!». «Что такое Замзам?» - спросил он, голос ответил: «Там никогда не истощается вода, она утоляет жажду хаджей, он возле вороны с белыми перьями (белокрылой вороной) и рядом с «муравейником».

«Муравейник» указывает на направление города Мекки. И вправду в Мекку приезжают паломники (хаджи) со всех сторон света, навьюченные своим добром, т.е. баулами. В Мекке ничего не растет и ничего не выращивается, поэтому во время хаджа, в месяц Зуль-хиджа, он напоминает муравейник.

Итак, в последнем сне, приснившемся Абд аль-Муталибу, голос поведал о том, где находится зарытый колодец. Абд аль-Муталиб берет с собой сына аль-Хариса, два кетменя (мотыги) и направляется в сторону Каабы. Неожиданно Абд аль-Муталиб увидел ворону с белыми перьями, которая стала клеваться об

камень, который находился между двумя ветками. Абд аль-Муталиб вместе с сыном начинают рыть землю, где клевалась ворона. Когда они очищали колодец, стали собираться люди, которые выражали им свое недовольство.

- Бог повелевал мне очистить колодец Замзам. Источник Замзам утолит нашу жажду и жажду тех, кто приезжает в священный Дом, чтобы осуществить паломничество (хадж), - сказал Абд аль-Муталиб.

Таким вот образом, дед нашего Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует) Абд аль-Муталиб очистил колодец Замзам и по велению Всевышнего Аллаха превратил священную воду Замзам в питьевую воду населения Мекки и паломников (хаджей).

Итак, после того, как хаджи попьет священную воду из колодца Замзам, выполняет еще один ритуал хаджа внутри аль-Месжид аль-Харама, - саги.

САГИ

Саги в переводе с арабского языка означает «ходить быстро». Начиная с холма Сафа паломник пешим шагом направляется к холму Маруа, а оттуда - обратно. Пройденное расстояние от холма Сафа до холма Маруа считается за один раз. Затем в обратном направлении от холма Маруа до холма Сафа засчитывается второй раз, и так семь раз. Между этими холмами есть участок, разделенный двумя зелёными линиями на полу и зелёными лампами на стенах. Этот участок следует

проходить бегом. На сегодняшний день ритуал саги паломники выполняют внутри крытого, широкого и высокого коридора.

Во время хождения между холмами Сафа и Маруа паломник просит Всевышнего Аллаха благославить его:

Аллаху акбар (Аллах велик)! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Нет другого Бога, кроме Всевышнего Аллаха, Он – один, нет у Него сотоварища (нет равных Ему).

Поистине, хвала, милость, владычество и могущество принадлежат только Ему!

Нет другого Бога, кроме Аллаха, Он – один.

Он выполняет свои обещания и оберегает своего раба, Он один победил аль-Ахзаба (союз племен, которые выступили против Пророка Мухаммеда (с.а.с.) в борьбе за город Медина).

После этого читается молитва Сафа:

Аллах впервые это заставил сделать своему Посланнику.

Поистине, Сафа и Маруа – это религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежится между этими двумя (Сафа и Маруа) холмами, тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидящий.

Потом хажди спускается с холма Сафа и идет к холму Маруа. Сначала он идет быстрыми шагам, затем

бежит между двумя зелеными притоками, после этого идет быстрыми шагами до склона Маруы. Пока хаджи идет с Сафы до Маруы, т.е. во время первого саги, он читает такую молитву:

Первое саги

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Аллах самый Великий среди великих, Ему безграничная слава, Хвала Всевышнему Аллаху! С раннего утра до поздней ночи я восхваляю Его.

Ради Него я ночью, перед сном встаю на колени и совершаю молитвенный поклон и всю ночь служу только Ему.

Нет другого Бога, кроме Аллаха, Он – один (Нет равных Ему). Он выполняет свои обещания и помогает тем, кто верит в Него и выражает Ему свое поклонение.

Он один победил аль-Ахзаба (союз племен, которые выступили против Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует) в борьбе за город Медина).

Не было ничего до моего Создателя. И жизнь, и смерть – все от Аллаха. Он – вечно живой, никогда не умрет и никуда не исчезнет.

Все благодеяния в Его руках, и судьба – тоже. Он – самый Всемогущий.

О, мой Создатель! Прости мне мои грехи, прояви ко мне милосердие, помилуй меня, будь великодушным!

Не дай сказать то, что не было сказано Тобой!

Поистине, Ты знаешь то, что неизвестно нам.

О, Аллах! Ты – самый Милостивый и самый Великодушный.

О, Создатель наш! Чтобы уберечься от мук огня, сделай нас миролюбивыми, чтобы все мы жили в добре, мире и согласии, чтобы улучшалось наше благосостояние, чтобы мы радовались и ждали от этой жизни только хорошее.

Присоедини к числу достопочтенных, выражавших поклонение Тебе.

Присоедини нас к ряду посланников, которые были под покровительством Аллаха, праведных людей, ушедших в мир иной во время совершения религиозных ритуалов, достопочтенных, и тех, кто сумел стать хорошим сотоварищем для них.

Вся честь от Аллаха. Пусть покровительствует нам Всеобъемлющий Аллах!

То, что нет другого Бога, кроме Аллаха – это истинная правда.

Мы выражаем свое поклонение только Ему.

Нет другого Бога, кроме Аллаха и мы верим только Ему. Мы поистине исповедуем религию, которую дал нам Аллах и не любим неверующих.

Молитва, которую читают, приближаясь к Маруе:

Поистине, Сафа и Маруа – религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежится между этими двумя (Сафа и Маруа) холмами, тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидящий.

Когда хаджи дойдет до холма Маруа, тогда будет считаться выполненной одна седьмая часть саги. Потом он поднимается на холм, и, немного отдохнув, начинает произносить второе саги.

Второе саги

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Я возношу хвалу Всевышнему! Слава Аллаху. Нет другого Бога, кроме Аллаха.

Он – один, единственный и вечный. У него нет со-товарища, и никто не был им рожден.

Он один властвует над миром.

У него нет ни лучших, ни худших.

О, Аллах! Мы всегда помним Твои слова из Книги, спущенной нам: «молитвы, прочитанные Мне будут исполнены».

О, Создатель наш! Прости нас, мы в Твоей воле.

Поистине, Ты никогда не нарушал свои обещания.

О, Создатель наш! Все в Твоих руках – и совесть наша, и судьба.

О, Создатель наш! Прости и нас, и живших до нас братьев - единобожников (верующих в одного Бога).

Не пробуждай в наших сердцах чувства неприязни к верующим.

О, Создатель наш! Поистине Ты – Добродетельный и Милосердный.

Прости мои грехи, прояви милосердие и помилуй меня, будь великодушен!

Не дай сказать то, что еще не было сказано Тобой!

Поистине, Ты знаешь то, что неизвестно нам.

О, Аллах! Ты – Величайший и Щедрейший.

Молитва, которую читают, приближаясь к Сафе:

Поистине, Сафа и Маруа – религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежится между этими двумя (Сафа и Марва) холмами, тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидящий.

Третье саги

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Я возношу хвалу Всевышнему! Слава Аллаху!

О, Создатель наш! Излучай нас своим светом, прости наши грехи.

Поистине, Ты самый Всемогуший.

О, Аллах! Дай мне рано или поздно свое благодеяние. Прости мне мои грехи.

Ты - самый Добродетельный из всех Добродетельных! Прошу у Тебя милосердия.

О, Создатель! Прости мои грехи, прояви милосердие и помилуй меня, будь великодушен!

Не дай сказать то, что еще не было сказано Тобой!

Поистине, Ты знаешь то, что неизвестно нам.

О, Аллах! Ты – Величайший и Щедрейший.

О, Создатель! К уму моему прибавь еще ума, не позволяй сойти с правильного пути.

Пусть не иссякает мудрость Твоя.

Поистине, Ты – самый уважаемый.

О, Аллах! Ты один дал мне способность видеть и слышать.

О, Аллах! Убереги меня от мук Ада.

Нет другого Бога, кроме Тебя. Я восхваляю Тебя. Да, я был среди коварных людей. Убереги меня от их зла.

О, Аллах! Убереги меня от неверования и бедности.

О, Аллах! Прояви свое милосердие, убереги от Твоего гнева, окажи доброту, будь милостив и не вини меня.

Я выражаю Тебе безграничную благодарность.

Я буду восхвалять Тебя до тех пор, пока Ты не будешь доволен мной.

Молитва, которую читают, приближаясь к Маруе:

Поистине, Сафа и Маруа – религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежится между этими двумя (Сафа и Маруа) холмами, тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидящий.

Четвертое саги

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Я возношу хвалу Всевышнему! Слава Аллаху!

О, Аллах! Прошу совершения благодеяний, о которых не буду знать заранее и убереги от непреднамеренных подлых поступков. Прости все мои поступки, которые были совершены непреднамеренно.

Поистине, Ты - Всезнающий.

Нет другого Бога, кроме Аллаха. Он – Правитель мира, Истина и Правда.

Мухаммед – преданный и искренний посланник Аллаха, выполнивший все свои обещания.

О, Аллах! Прошу вести меня по праведному пути Ислама. Не дай уйти с этого пути до последних дней моей жизни. Я – мусульманин.

О, Аллах! Наполни мое сердце светом и сделай ясным мой слух и зрение.

О, Аллах! Наполни мою грудь истиной, сделай мое дело прибыльным.

Не дай оказаться во власти шайтана, убереги меня от его коварства, подлости и от мук огня.

О, Аллах! Убереги от плохого, которое мучает нас и днем, и ночью и от всего злого, которое приходит вместе с бурей. Ты – самый Милосердный из всех Милосердных.

Мы гордимся тем, что верим в Тебя. Мы выражаем веру в Тебя со словами «О, Аллах!» - это правда. Мы гордимся тем, что вспоминаем о Тебе со словами: «О, Аллах!» - и это тоже правда.

О, Создатель мой! Прости мои грехи, прояви милосердие и помилуй меня, будь великодушен!

Не дай сказать то, что еще не было сказано Тобой!

Поистине, Ты знаешь то, что неизвестно нам.

О, Аллах, Ты – Величайший и Щедрейший!

Молитва, которую читают, приближаясь к Сафе:

Поистине, Сафа и Маруа – религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежится между этими двумя (Сафа и Маруа) холмами, тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидающий.

Пятое саги

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Мы гордимся тем, что выражаем благодарение Тебе. Мы выражаем свое благодарение со словами: «О, Аллах» - и это правда.

О, Аллах! Мы гордимся тем, что нет ничего, превосходящее Тебя.

О, Аллах! Всели веру в наши сердца и сделай нас верующими.

Сделай омерзительным иноверие. Избавь от плохого нрава и бунтарства. Присоедини к числу достопочтенных.

О, Создатель мой! Прости мои грехи, прояви милосердие и помилуй меня, будь великодушен!

Не дай сказать то, что еще не было сказано Тобой!

Поистине, Ты знаешь то, что неизвестно нам.

О, Аллах! Ты – Величайший и Щедрейший.

О, Аллах! Не приведи испытать муки в Судный день.

О, Аллах! Веди прямо по праведному пути, сделай верующими нас.

Прости меня в этой жизни и в жизни последующей.

О, Аллах! Пусть не исчерпывается Твоя благодать, милосердие, любовь и сострадание.

О, Аллах! Прошу у Тебя вечного счастья, которое никогда не потеряется и не изменится.

О, Аллах! Наполни мое сердце светом и сделай ясным мой слух и зрение.

Пусть будет ясным мой язык и наполнится светом все мое тело.

Сделай светлым и душу, и тело.

О, Аллах! Наполни мою грудь истиной, сделай мое дело прибыльным.

Молитва, которую читают, приближаясь к Маруе:

Поистине, Сафа и Маруа – религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежится между этими двумя (Сафа и Маруа) холмами, тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидящий.

Шестое саги

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Я возношу хвалу Всевышнему! Слава Аллаху!

Нет другого Бога, кроме Аллаха. Он – Один и это истина. Он выполняет свои обещания и доводит до победы тех, кто выражает покорность Ему.

Он один победил аль-Ахзаба (союз племен, которые выступили против Пророка Мухаммеда (с.а.с.) в борьбе за город Медина).

Нет другого Бога, кроме Аллаха. От чистого сердца мы веруем Ему.

У Него есть истинная религия, и Он не любит неверующих.

О, Аллах! Прошу Тебя, веди меня прямо по праведному пути, сделай верующим и щедрым, дай блага.

О, Аллах! Восхваляю Тебя. Тот, кто восхваляет Тебя, будет в благодетели.

О, Аллах! Прошу у Тебя милосердия и Рая.

Не изливай свой гнев, убереги от мук огня.

Чувствами моими и деяниямипусти меня в Рай.

О, Аллах! Изливая свой свет, веди нас по правильному пути, дай нам богатства с добродетелью.

Возьми нас под свое покровительство от восхода солнца и до его заката.

Благотвори нас, окажи уважение и почтение нам, прояви милосердие.

Ты – Первый, до Тебя не было ничего.

Ты – Последний, после Тебя не будет ничего.

Ты – Тайна, ничего не делается без Тебя.

Убереги нас от болезней и напастей, смерти и погоней за материальными благами.

Просим Тебя впустить нас в Рай.

О, Создатель мой! Прости мои грехи, прояви милосердие, помилуй меня, будь великодушен!

Не дай сказать то, что еще не было сказано Тобой!
Поистине, Ты знаешь то, что неизвестно нам.
О, Аллах, Ты – Величайший и Щедрей-
ший.

Молитва, которую читают, приближаясь к Сафе:

Поистине, Сафа и Маруа – религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежит между этими двумя (Сафа и Маруа) холмами, тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидящий.

Седьмое саги

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Аллах – самый Великий из всех великих! Ему – безграничная хвала и слава.

О, Аллах! Всели веру в наши сердца и сделай нас верующими.

Сделай омерзительным иноверие. Избавь от плохого нрава и бунтарства. Присоедини к числу достопочтенных.

О, Создатель мой! Прости мои грехи, прояви милосердие и помилуй меня, будь великодушен!

Не дай сказать то, что еще не было сказано Тобой!

Поистине, Ты знаешь то, что неизвестно нам.

О, Аллах, Ты – Величайший и Щедрей-
ший.

О, Аллах, Закончи нашу жизнь благодетелью.
Осуществи наши надежды своей добродетелью.
Доведи до намеченной цели легко, прояви милосердие.

Пусть наши дела процветают в любых сложившихся обстоятельствах.

Ты спасаешь меня, когда я утопаю! Ты защищаешь меня, когда угрожает опасность. Ты знаешь все мои тайны.

Ты принимаешь все мои желания!

Ты даешь нам благо и добро.

Да, вечный мой Покровитель!

Чтобы мы не пожелали, просим у Тебя. Все должно исходить от Тебя.

Все начинается и заканчивается по Твоему велению.

О, Аллах! Убереги нас от запрещенного плохого и нависшей над нами коварства и подлости.

Проводи нас в мир иной мусульманами, избавь от постыдных поступков, не лишай нас здравого ума. Присоедини к числу достопочтенных .

О, Создатель мой, дай мне благосостояние, не дай испытать тяготы и невзгоды.

О, Создатель мой, чтобы не дал Ты, дай с добродетелью и закончи все добром.

Молитва, которую читают, приближаясь к Маруе:

Поистине, Сафа и Маруа – религиозные ритуалы, данные самим Аллахом.

Кто совершит хадж в Дом (Каабу) или умру, и пробежится между этими двумя (Сафа и Маруа) холмами,

тот человек будет оберегаться от всех невзгод и напастей, все хорошее – у человека, совершившего все это по собственной воле.

Поистине, Аллах - Милосердный, Всеобъемлющий и Всевидящий.

Молитва, после завершения ритуала саги:

О, Создатель наш! Посмотри на нас с милосердием, убереги от напастей. Окажи нам помощь своим терпением и благодарением. Дай нам всем веру, которая даст полностью ощутить Ислам. Ты будь доволен нами.

О, Аллах! Сними с моего плеча все мои грехи. Не дай испытать тяготы и невзгоды. Посмотри на меня с милосердием и дай нам благодеяние.

Ты – самый великий из добродетельных!

Таким вот образом, паломник (хаджи), исполнивший религиозные ритуалы тауаф в аль-Месжид аль-Хараме и саги до 8 дня месяца Зуль-хиджа (месяц хаджа), может выйти из состояния ихрама, если эти действия он причислит к ритуалам, исполненными во время умры (малый хадж). Для этого, после окончания саги, мусульманин, совершивший умру, состригает волосы ножницами или сбривает налысо. Женщины подрезают свои волосы на длину фаланги пальца.

После этого опять разрешается то, что было запрещено, и наступает состояние «халал». Но мусульманин, прибывший для того, чтобы совершить паломничество на 8-ой день Зуль-хиджи, полностью оmyвает свое тело, т.е. совершает гусыл, и вновь вступает в состояние ихрама.

Если паломник (хаджи) будет считать эти действия ритуалами, совершенными во время паломничества

(хаджа), в таком случае он не совершает ритуал состригания или сбривания волос и не выходит из состояния ихрама.

Итак, на 7-ой день Зуль-хиджи (месяц хаджа) в аль-Месжид аль-Харам читается хутба (религиозная проповедь) о паломничестве (хадже).

Будет хорошо, если паломник (хаджи) приедет в Саудовскую Аравию за два-три дня до этого, тогда он сможет совершить экскурсию и посмотреть на исторические места в Мекке, тесно связанные с именем Пророка Мухаммеда (да благославит его Аллах и приветствует). Однако с этими историческими местами можно познакомиться и позже, после завершения паломничества (хаджа).

ИСТОРИЧЕСКИЕ МЕСТА В МЕККЕ

Гар-Хира – пещера Хира на горе Нур. Мухаммед (с.а.с.), до того как стал пророком, любил здесь сидеть в глубоком раздумье. В 610 году месяца Рамазан в ночь Кадыра, в этом самом месте, сороколетний Мухаммед (с.а.с.) впервые слышит пророчества Всевышнего Аллаха.

В этом же месте ангел Джабраиль (aleyхи-с-салям) доносит до Мухаммеда (с.а.с.), что он – Посланник Аллаха.

Пещера расположена на вершине горы Нур, что находится на северо-восточной части Мекки, в 4 км. от аль-Месжид аль-Харама.

Гар Сауар – пещера Сауар. Пророк Мухаммед (с.а.с.), проповедовавший праведный путь Аллаха, подвергается изгнанию мекканцев, поклонявшихся идолам. В 622 году Пророк Мухаммед (с.а.с.) вместе с Абу

Бакром (первый, кто принял Ислам), тайком, под покровом ночи, убегает из Мекки.

Когда они направлялись в Ясриб (Медина), жители которого верили в одного Бога, за ними шла погоня. Тогда Пророк Мухаммед (с.а.с.) и Абу Бакр скрываются в этой пещере, которая находится в нижней части Мекки (на юге).

Увидев паутину, затянувшую вход в пещеру, что было велением Всевышнего Аллаха, люди, гнавшиеся за ними, не смогли их найти и развернулись в обратном направлении (40 аят суры «Тауба»).

Дом, в котором родился Пророк Мухаммед (с.а.с.). Пророк Мухаммед (с.а.с.) родился 12 числа месяца Раби ал-аууал, соответствующего по лунному календарю году Слона (29 августа 570г.), в горной переправе - земле, где обосновался род Хашим. Сейчас это место называется переправой Али.

В 1952 году на месте рождения Пророка Мухаммеда (с.а.с.), на том месте, где Его убаюкивала мать Амина бинт Уахаб, была основана здание библиотеки, которую можно увидеть, выходя с ворот «ас-Салям» аль-Месжид аль-Харама.

Дом имама Али. С малых лет Мухаммед (с.а.с.) остался сиротой и воспитывался у брата своего отца (дяди) Абу Талиба. В этом доме, где прошло его детство, и у Абу Талиба рождается сын Али. После, Пророк Мухаммед (с.а.с.) выдаст свою дочь Фатиму замуж за Али, от которых родятся внуки Хасан и Хусейн.

Сейчас, на месте этого дома, построена мечеть «ан-Нажах», которая находится на восточной стороне аль-Месжид аль-Харама в полутора километрах.

Дом Хадижи ханым. Хадижа ханым – первая жена Пророка Мухаммеда (с.а.с.). Овдовевшая 40-летняя богатая торговка из Мекки Хадижа ханым выходит замуж за 25-летнего Пророка Мухаммеда и живет до конца своих дней – четверть века прожила вместе с ним в этом доме. Хадижа ханым, осознавая то, что Пророк Мухаммед (с.а.с.) - Посланник Аллаха, стала первой женщиной, принявшей Ислам, и потому мусульмане стали называть ее «Матерью верующих». У Пророка Мухаммеда (с.а.с.) и Хадижи ханым были сыновья Касым и Абдалла (умерли, будучи молодыми) и дочери Зейнаб, Рукия, Умм Кульсим, Фатима, от которых пошли их потомки.

Дом Хадижи ханым расположен на аль-Кашашия - посредине ущелья «Уади Ибрахим», что находится в противоположном направлении от аль-Месжид аль-Харама, в той его части, где совершают ритуал саги. На расстоянии полутора километров от мечети находится сейчас медресе, в котором учат Коран.

Дом Хамзы. Хамза – старший брат отца Пророка Мухаммеда (с.а.с.). Был смелым и бесстрашным человеком. Он показал особое мужество на сражении возле колодца Бадр, в которой мусульмане впервые одержали победу. Он погиб на сражении возле горы Ухуд в Медине.

Дом Хамзы находится в полукилометрах от мечети, на юге аль-Месжид аль-Харама. Сейчас на этом месте есть небольшая мечеть и детская библиотека.

Дар аль-Аркам бин Аби аль-Аркам находится рядом с холмиком Сафа. До распространения Ислама Пророк Мухаммед (с.а.с.) и его сподвижники скрывались в этом месте и читали намаз. В этом же месте

Ислам Омар бин аль-Хаттаб принял религию Ислам. Мусульмане, прочитавшие намаз в аль-Месжид аль-Хараме, выходили с этого места.

Кладбище «аль-Муалла» находится между Домом Аллаха и аль-Мугабада. На этом месте захоронены прадед нашего Пророка Мухаммеда (с.а.с.), дед - Абд аль-Муталиб, мать – Амина бинт Уахаб и его первая жена Хадижа ханым.

Вполне возможно, что наши предки, которые совершали хадж еще в древнее время, ввели в наш язык слово «мола», после того, как увидели «аль-Муалла». Наряду с этим арабское слово «муалла» означает «высокое место».

Мечеть «ар-Рая». Пророк Мухаммед (с.а.с.) освобождается от идолопоклонников Мекки и возвращается в родной город, у входа которого водружает зеленый флаг, символизирующий религию Ислам. Именно на этом месте впоследствии строится мечеть «ар-Рая» («Флаг»). Мечеть расположена возле кладбища «аль-Муалла».

Мечеть «аль-Ижаба». Построен на месте ночевки Пророка Мухаммеда (с.а.с.) при возвращении с Мины. Эта мечеть, что находится в местности «аль-Махсаба» района «аль-Мугабада», прошла в 2001 году через капитальный ремонт.

Мечеть «аль-Бига» или «аль-Акаба» построена в 761 году Абу Жагфар аль-Мансуром на месте сбора Пророка Мухаммеда (с.а.с.) и его сторонников после распространения религии Ислам вокруг Мекки. Эта мечеть без крыши сохранена по сегодняшний день. Расположена в 300 метрах от «аль-Акабы» по правой стороне моста.

Мечеть «Намириг». Мечеть в ущелье Арафат. На западе мечети есть гора «Намириг». В день Арафат Пророк Мухаммед (с.а.с.) остановился здесь, раздвинув свой шатер. Потом после обеда переместился в середине ущелья «Гарна». К вечеру, после намаза, пришел в аль-Муздалифу.

Эта мечеть построена посредине ущелья «Гарна», на месте, где во второй половине летоисчисления хиджры (начало мусульманского летоисчисления – 16 июля 622 г.), Пророк Мухаммед (с.а.с.) читал намаз и хутбу. Впоследствии, на протяжении многих веков, площадь этой мечети расширялась.

Сейчас длина мечети от востока до запада составляет 340 метров, ширина от севера до юга – 240 метров. Площадь мечети составляет 110 тыс. кв.м. Длина двух этажей – 120 метров, площадь задней части – 28800 кв.м. Сзади мечети есть крытая площадь, которая занимает 8 тыс. кв.м. В мечети есть 6 минаретов, высота которых составляет 60 метров. В этой мечети одновременно читают намаз 350 тыс. человек.

Молитва, которую читают в священных местах

О, Аллах! Создатель наш! Прими нас, будь милосердным, избавь от греха.

О, Аллах! Проводи нас в мир иной мусульманином и оживи мусульманином. Причисли нас в ряды достойных.

О, Аллах! На этой священной земле, с этого дня и до дня Судного оставь нас в таком невинном и чистом состоянии.

Я свидетельствую то, что нет другого Бога, кроме Аллаха, и что Мухаммед – его раб и посланник.

После этой молитвы читается сура «Фатиха»

8-ой день Зуль-хиджи (месяца хаджа) называют «йауму-т-таруия». Это сочетание означает «день утоления жажды». В давние времена мусульмане, приехавшие совершить хадж, чтобы пешком дойти до горы Арафат, брали в дорогу воды впрок.

В этот день мусульмане, приехавшие для совершения хаджа, направляются в Мину, которая находится между Меккой и горой Арафат. Дойдя до Мины, хаджи читает такую молитву:

Молитва Мина

О, Аллах! Это – Мина. Покажи мне добродетель, которую Ты сделал для святых, и народам, выразившим рабскую покорность Тебе.

Слава Тебе – Ты владеешь небом.

Слава Тебе – Ты владеешь землей.

Слава Тебе – Тебе покоряются моря.

Слава Тебе – Ты управляешь огнем.

Слава Тебе – Ты владеешь Раем.

Вся Слава Тебе – могуществом своим поднявшим Небо, и, поставившим Землю.

Вся Слава Тебе – Спасителю и Покровителю, давшему нам кров и пищу.

8-го дня месяца Зуль-хиджа в Мине хадж читает в положенное время намазы: бесин (зухр), екинти (аср), шам (магриб) и кутпан (иша).

В Мине есть мечеть аль-Хейф. В свое время здесь собирались мекканские племена («аль-Азхаб»), высту-

пившие против Пророка Мухаммеда (с.а.с.) и его сподвижников. После, при совершении хаджа, Пророк Мухаммед (с.а.с.) специально останавливался в этом аль-Хейфе.

Хадж, переночевавший в Мине, 9-го дня месяца Зуль-хиджа читает намаз кун (шурук) и направляется после восхода солнца к Арафату.

Гора арафат

Гора Арафат расположена примерно в двадцати пяти километрах от Мекки. Как сказано в 34-37 аятах суры «аль-Бакара», Адам и Ева оказались во власти шайтана Иблис, были изгнаны из Рая и были спущены на Землю. Лишившись милосердия Всевышнего Аллаха, не могли встретиться друг с другом и странствовали в печальном одиночестве по земле очень долгое время.

Так, испытывая жизненные тяготы и невзгоды, они осознали совершенные грехи, обратились к Создателю с мольбой о прощении и начали служить Ему, выражая рабскую покорность. После того, как Всевышний Аллах прощает им грехи, они встречаются на середине вершины горы Арафат. Мусульмане эту вершину называют горой «ар-Рахма», т.е. «Горой прощения». Есть лестница, которая ведет к башне на вершине горы. На площади, расположенной на 60-ой лестнице, на 9 день месяца Зуль-хиджа, читается хутба.

Укуф

Итак, на 9-ый день месяца Зуль-хиджа с восходом солнца все хаджи направляются к горе Арафат для со-

вершения основной части паломничества (хаджа) – совершения ритуала укуф. Укуф означает «Стояние на горе Арафат».

После того как хаджи дойдут до горы Арафат, в соответствии с Сунной им надлежит прочесть две проповеди после минования солнцем зенита на девятый день месяца Зуль-хиджа, совершают полуденную (бесин) и послеполуденную молитвы (екинти), сокращая и объединяя их.

Ритуал Укуф совершается с обеда до захода солнца. Во время Укуфа хаджи всей душой и всем телом, всем сердцем, с большим чувством и глубоким осознанием чувствует то, что стоит перед Преславным Аллахом. Всевышний Аллах принимает все молитвы стоящих на горе хаджей и прощает им грехи. Женщина-хадж совершает ритуал укуф, сидя.

Стоя на горе Арафат лицом к Кибле (сторона, в которой расположена Мекка), и, воздев кисти рук на уровень груди, взывает к Аллаху с такими молитвами:

Молитва Арафат

Нет другого Бога, кроме Аллаха. Он – Один. Нет у Него сотоварища (нет равных Ему).

Все блага от Него, вся хвала Ему.

И жизнь, и смерть – все от Него.

В Его руках благодеяние. Он – самый Всемогуший.

О, Аллах! Поистине, Ты поставил меня перед Собой и я обязан быть покорным Тебе.

Это почетный ритуал укуф и поклонение Твоему Дому. Обогати меня Своей милостью так, чтобы я ни в ком, помимо Тебя, не нуждался.

Пусть для нас образцом суннет станет Твой любимый Пророк Ибрахим (с.а.с.).

Веди нас по праведному пути Пророка Мухаммеда (с.а.с.) - самого достойного из всех, созданных Тобой созданий.

Окажи почет каждому гостю, уважение и почтение – каждому путнику.

Просящему – то, о чем просит, надеющемуся – благополучие.

Прояви добродетель Свою, кто сильно нуждается в Тебе и просит, умаяя, прощения. Освети Своей милостью тех, кто взывает к Тебе.

Вот мы пред Тобой и чувства переполняет наши сердца.

Пусть исполнятся наши желания!

О, Создатель наш! Ты владеешь всем миром, Создатель, оберегающий всех величием Своим! Мы взываем к Тебе и просим у Тебя прощения.

***

О, Аллах! Мы покинули свой дом, чтобы предстать перед Тобой. Ты дал нам кров.

Ты вселяешь в наши сердца надежды и мы просим то, что Ты можешь нам дать.

Будь милостив и добродушен к нам. Отзовись на наши просьбы.

Не гневись на нас, мы совершаем хадж в Твой священный Дом.

Просящим богатство – Ты даешь богатство, и только Тебе ведомы умыслы жадных и корыстных людей.

Только Тебе я проговариваю молитвы и только к Тебе я взываю о помощи.

Не боюсь я самой высокой горы, она не выше Тебя.

Нет никого превыше Тебя, и в этом нет сомнения.

***

Мы стоим перед Тобой, раскрыв ладони, и, обращаясь к Тебе на разных языках.

Мы просим у Тебя то, в чем очень нуждаемся.

Наши глаза наполнились слезами, глас наш – печальный, а на устах – молитвы.

О, Создатель мой, сделай этот хадж принятым, грехи – прощенными, а усилия – похвальными.

Не сердись теперь на меня, веди по правильному пути и не дай мне сойти с нее.

Дай мне разум, пусть отныне не будет места безумию. Дай мне спокойную старость в здравом рассудке.

Убереги от мук огня, впусти меня в Рай.

Подвергая испытаниям, напоминай мне о том, о чем забывают рабы Твои.

Предай земле мое тело, когда закончится моя жизнь и дай мне возможность попрощаться с родными и близкими.

Не оставляй плохое имя после меня.

О, Всемогущий! О, Почтеннейший! О, самый Великий из всех милосердных!

***

О, Аллах! Поистине, Ты видишь, где я стою и слышишь то, о чем прошу.

Тебе ведомы и тайны мои, и мысли мои.

Ничего остается неизвестным Тобой и скрытым от Тебя – Тебе известны все мои деяния.

Я странник, ищущий истину Твою, я – бедный человек, осознавший грехи свои, и, взывающий к Тебе с мольбой о прощении.

Прими просьбы обездоленных и беспомощных людей, осознававших грехи свои, и их молитвы о прощении.

Мои молитвы обращены к Тебе от незрячих, выражающих покорность к Тебе, и от обездоленных судьбой – инвалидов, которые склоняют голову перед Тобой и с мольбой на устах просят милости Твоей.

Дай им здоровья, а зеницы их освети светом.

Дай им силы и воли, чтобы избавиться от недугов. Убереги от напастей и злого рока.

Прояви сочувствие и помилуй нас.

О, Создатель мой! Веди нас по правильному пути, сделай нас верующими.

Прости нас и в этой жизни, и в жизни последующей.

***

О, Аллах! Наполни мое сердце светом и сделай ясным мой слух и зрение.

Пусть будет ясным мой язык и наполнится светом все мое тело.

Сделай светлым и душу и тело.

О, Аллах! Наполни мою грудь истиной, сделай мое дело прибыльным.

О, Аллах! Прошу Тебя, веди меня прямо по праведному пути, сделай верующим и щедрым, дай блага.

О, Аллах! Восхваляю Тебя. Тот, кто восхваляет Тебя, будет в благодетели.

О, Аллах! Прошу Твоей милости и райских благ.

Не изливай свой гнев, убереги от мук огня.
Чувствами моими и деяниямипусти меня в Рай.

***

О, Аллах! Сделай истинным, а потому и принятым этот хадж, грехи – прощенными, а усилия – похвальными.

О, Создатель мой, проводи нас из этого мир с благом и дай благо и в мире ином! Убереги нас от мук огня!

Господь мой! Нет у меня силы и мужества выдержать Твой гнев, нет у меня терпения выдержать муки, ниспосланные Тобой.

Я нуждаюсь в Твоем милосердии, дай мне силы выдержать напасти.

Дай силы моему телу.

Не приведи к внезапному гневу Твоему, будь благосклонен ко мне.

Ты – моя надежда, и только Ты отзываешься на мои просьбы, и Ты один Всесилен, чтобы оказать мне помощь свою.

О, Щедрейший из всех щедрых! Не изливай свой гнев за то, что не дошла до сердца моего добродетель Твоя!

О, Создатель мой! О, Властелин мира! О, Опора наша, мы верим в Тебя и взываем к Тебе!

***

О, Аллах! Ты слышишь каждое слово, Ты различаешь голоса.

Ты различаешь все, с чем обращаются рабы Твои, и Тебе понятен любой язык.

Тебя не утомляет упрямство своенравных людей. Ты исполняешь желания тех, кто просит помощи Твоей.

О, Милосерднейший из всех милосердных! Мы испытали радость Твоего прощения, мы терпеливы и к радостям, и к печалям этой жизни.

О, Аллах! Я пришел к Тебе.

Стоя между двумя руками Твоими на этой священной земле, я изливаю Тебе свою душу и прошу осуществить все мои желания и мечты.

Прими мои молитвы, которые я проговариваю сегодня перед Тобой.

Подари мне почетное место в Раю, окажи мне милость свою и прости мне мои грехи, прояви любовь ко мне, ведь я – Твое создание.

Убереги от мук огня, защити от всех форм зла. Объемли для меня благо.

Пусть оборвется молитва, обращенная не к Тебе. Пусть закроются все двери, кроме ворот Твоих.

Только Тобой я живу – каждый день я посвящаю служению Тебе.

Пусть будет так всегда, из грешного человека обрати меня в благоразумного, раскаявшегося в грехах своих.

Освети мое сердце и то место, где упокоится мое тело. Направь меня на праведный путь и защити от всех форм зла. Объемли для меня благо.

Ты – Источник всех благ (как духовных, так и материальных), и потому Ты всемогущ и даешь все, что просят у Тебя Твои рабы. Ты – самый Великий из щедрейших.

***

О, Аллах! Изливая свой свет, веди нас по правильному пути, дай нам богатства с добродетелью.

Возьми нас под свое покровительство от восхода солнца и до его заката. Благотвори нас, окажи уважение и почтение нам, прояви милосердие.

Ты – Первый, до Тебя не было ничего.

Ты – Последний, после Тебя не будет ничего.

Ты – Тайна, ничего не делается без Тебя.

Убереги нас от болезней и напастей, смерти и погоней за материальными благами.

О, Аллах! Прояви удовлетворение поступкам моим, пусть усилия мои будут похвальными, будь снисходителен к необдуманым поступкам моим.

Направь на правильный путь, помоги быть разборчивым в ситуациях жизненных, благослови мои добрые дела.

Дай почетное место в Раю, убереги от мук огня.

О, Аллах! Ты ведаешь все тайны, Ты слышишь все голоса.

В Твоих силах воскресить мертвых. Ты знаешь все ответы на наши молитвы.

Только Ты можешь дать то, в чем я очень нуждаюсь! Ты – Создатель неба и земли!

Ты – мой Аллах! Нет другого Бога, кроме Тебя. Ты – Единственный, нет равных Тебе, Ты – Один.

Ты – Вечность, Ты оказываешь нам безмерную почесть.

Ты – Терпеливый, нет в Твоих деяниях поспешности! Твои деяния – вечные, а владычество – безграничное.

Ты – Создатель всех и вся, Ты – Хозяин всех и вся, Ты – как чаша весов сравниваешь все.

***

Прошу у Тебя полезных знаний (грамотности, учености), обильного удела (достатка), покорного сердца, языка, от которого будет исходить только похвала, обдуманных поступков и полной веры.

Дай нам почтительность благородных людей, благовоспитанность и учтивость тех, которые идут по истинному пути, деяния достопочтенных, веру поистине набожных, счастья уверовавших и величие победивших.

Ты – самый Великий из тех, кто указывает на путь истинный, самый Щедрый из тех, ответит на все вопросы, самый Великий из всех уважаемых.

Кто покажет свою суровость, на того он разгневется.

Кто читает молитву, обращенную к Тебе, тем Ты оказываешь благосклонность свою.

Проявляешь милосердие к тем, кто обращается к Тебе с просьбой.

Нет никого, кто лучше, чем Ты, укажет на правильный путь, только Ты можешь ввести в заблуждение.

Нет лучшего благосостояния, чем те, которые даруешь нам Ты, только Ты можешь привести к ниществу.

Оказаться грешным – только в Твоих руках. Только Ты можешь скрыть наши грехи.

***

Подари нам изобилие. Прошу испытать радость от встречи с Тобой, безграничную добродетель и милость.

Наполни нашу жизнь лучами Твоей добродетели, и в Судный день помилуй нас.

Освети наш путь в мир иной и то место, где упокоится мое тело.

Излучай Свой свет тем, кто выражает покорность Тебе. Дай кров тем, кто ищет Твое покровительство.

Дай нам изобилие, за что мы благодарим Тебя. Мы желаем встречи с Тобой.

***

О, Аллах! Дай мне благоденствие до конца жизни моей.

Пусть удача сопутствует всем моим начинаниям, наполни мою жизнь добром и благодетелью до встречи с Тобой.

О, Аллах! Владычеством своим дай терпение мне, воодушевляй меня своими победами, прояви добродетель свою и дай мне лучшую долю в судьбе (обильного удела, достатка).

Не дай испытать страдания в тот день, когда придет конец света.

Я приехал из дальних краев, чтобы попросить милосердие Твое.

Я приехал, чтобы совершить все ритуалы паломничества (хаджа), чтобы исполнить свой долг истинного мусульманина, и, чтобы читать вслух Книгу Твою.

Я посвящаю Тебе свои молитвы: пусть сердце мое будет открытым, постыди меня за совершенные грехи, пусть характер мой будет покладистым; избавь от злого умысла и злых намерений; не скрывай мои плохие поступки, разглашай их.

Кто не будет искупать свою вину и не избавится от грехов своих, не оправдает надежды, возложенные на них, и не перестанет совершать преступления, причиняя страдания другим, и покушаясь на чью-то жизнь, того не минует гнев Аллаха.

Кто не будет просить прощения у Тебя, а у других, и не будет ждать благодетели и благополучия не от Тебя, а у других, того не минует гнев Аллаха.

О, самый Великий из всех Милосердных! Только Ты можешь исправить неисправимое.

И сила, и могущество только у Всемогущего, Всепрощающего и Семилостивого Аллаха!

***

О, Аллах! Избавь меня от мучений и страданий.

Владыка мой, направь на путь истинный и не дай сойти с нее, не дай пристраститься к тому, что запрещено Тобой.

Я обращаюсь к Тебе с мольбой, мой лик обращен в сторону Твою и я взываю к Тебе.

Я взываю к Тебе, и потому мой лик обращен к Тебе. Прими мои молитвы.

Укажи мне истину, помоги исправить ошибки, дай мне необходимое в этой жизни.

Только Ты можешь осуществить мои желания.

Прими мои желания здесь, на том самом месте, где хаджи, отпускают Тебе свои молитвы и вновь возвращаются сюда.

Пусть будут прощенными грехи тех, кто приехал совершить паломничество (хадж). Они очищаются от плохого и избавляются от грехов, исчезает все плохое

и их дела будут благодатными. Кто подчиняется Тебе, того ждет успех в делах.

После этого он не погрязнет в грехах, и не будет нести ответственность за это.

Ты дал силу и волю тем, у кого на устах только Ты.

Ты очистил их тела от греховности.

Поселил в их сердца благородные чувства и наполнил их грудь светом Ислама.

Ты дал нам прощение до конца наших дней, а усилия наши счел похвальными.

Ты одобрил наши благие намерения и помог нам избежать плохого.

Прошу Тебя уберечь нас от мук и страданий и не утонуть в грехах своих.

Будь благосклонен к желаниям нашим, не оставляй наши просьбы не осуществленными и не оставляй без внимания тех, кто ждет от Тебя милосердия.

О, Всевышний! Не дай потерпеть убытки тем, кто вновь возвращается в эти святые места.

О, Создатель всех миров!

***

О, Аллах! Тебе я читаю молитву, которой научился.

Не оставляй просьбы мои без внимания.

Кто не будет выражать покорность Тебе, тот не сможет осилить все сам, а если кто погрязнет в грехах, тот обречен на неудачи.

Ты дал, чего я желал, не жалел помощи своей, делал для меня добро.

Подарил мне счастье служения Тебе.

За добрые дела Ты дал им благополучие. Такие добрые дела Ты дал и мне.

Ты вел меня по праведному пути Ислама. Не дай мне сойти с этого пути до тех пор, пока я не покину этот мир и не привстану перед Тобой.

***

О, Аллах! Всели веру в наши сердца и сделай нас верующими.

Сделай омерзительным иноверие. Избавь от плохого нрава. Присоедини к числу достопочтенных.

О, Аллах! Закончи нашу жизнь благодетелью.

Осуществи наши надежды своей добродетелью.

Доведи до намеченной цели легко, прояви милосердие.

Пусть наши дела процветают в любых сложившихся обстоятельствах.

Ты спасаешь меня, когда я утопаю! Ты защищаешь меня, когда угрожает опасность. Ты знаешь все мои тайны.

Ты принимаешь все мои желания!

Ты даешь нам благо и добро.

Да, вечный мой Покровитель!

Чтобы мы не пожелали, просим у Тебя. Все должно исходить от Тебя.

Все начинается и заканчивается по Твоему велению.

О, Аллах! Убереги нас от запрещенного плохого и нависшей над нами коварства и подлости.

Просящие раскрывают ладони к Тебе, рабы Твои протягивают шеи.

Мы просим Тебя: покровительствуй нам, прояви великодушие и щедрость, защити и спаси нас, огради от опасностей.

***

О, Аллах! Убереги нас от напастей и спаси от скорой кончины.

Убереги от насмешек врага и дурного глаза.

Пусть будут живы и здоровы дети, родные и близкие, пусть будут целыми скот и имущество.

О, Аллах! На этом священном месте Ты простил нам наши грехи, избавил от страха, помог найти то, что мы искали, рассеял печали и сомнения, списал долги наши, отдалил от врагов, исправил наши ошибки, помог нам вылечиться от болезней и недуг, исправил недостатки.

В мире ином не нужны имущество и богатства.

Там есть Твое милосердие. В мире ином Ты дашь нам только Твое благо.

Поистине, только в Твоих руках выпрямить искривленное, склеить разбитое и обогатить бедного.

***

О, Аллах! В один из всех дней мы предстанем пред Тобой, пусть наша кончина будет принята Тобой и грехи прощенными, знания – достаточными, а усилия – похвальными.

Пусть мой тленный взор будет умягчающим и просительным пред Твоим вечным, сильным и могущественным ликом.

О, Аллах! Никто не может защитить меня от Тебя. Никто не может дать мне то, что запрещено Тобой.

Не отрекайся от меня, даже если я мало удовлетворен отпущенным Тобой, если мне не хватает терпеливости и сдержанности, не осуждай меня.

О, Аллах! Не дай нам узнать о смерти своей, пусть земля, которая примет нас, будет удобным домом. И после всего этого дай нам только благодеяние.

О, Создатель мой! Прости нас всех – меня, моих родителей, детей моих, родных и близких, семья мою и моих потомков, верующих мужчин и женщин и всех мусульман.

Все от Тебя – и жизнь, и смерть.

***

О, Аллах! Прошу у Тебя веру, радующую мое сердце, правдивую веру. Дай знать то, чего я не знаю.

Не дай испытать то, что не написано у нас на лбу. Облагодетельствуй меня своим приговором.

Помоги избежать погони за материальными благами, позволь довольствоваться тем, что есть.

В религии дай покорность и служение Тебе, очисти мой язык от лжи.

Убереги мое сердце от высокомерия, дела от мнимости, глаза от всех пороков.

Поистине, Ты знаешь зло зримое и зло, которое лежит внутри.

***

О, Создатель наш! Проводи нас из этого мира с добрым именем и дай нам в мире ином благодеяние Твое! Убереги нас от мук огня!

Прояви милосердие и дай прощения нам, родителям, предкам и потомкам, родным и близким, семье,

всем мусульманам, живущим в этом мире, и, ушедшим в мир иной.

Ты – самый Великий из милосердных!

О, Аллах! Пусть снизойдет милость Твоя Пророку Мухаммеду (да благославит его Аллах и приветствует), его родным и всем его сподвижникам!

Хажда, который прочитал молитву Арафат, взывая к Всевышнему Аллаху и умоляя простить его, очищается от грехов и чувствует себя вновь рожденным. После заката солнца они направляются в Муздалифу.

Муздалифа

Муздалифа находится между Арафатом и Миной. После прибытия в Муздалифу хаджи читают намазы, объединяя шам и кутпан, и остаются там на ночь.

После восхода солнца, на следующий день, т.е. в 10-ый день Зуль-хиджи, они направляются в «аль-Машгар аль-Харам», что находится в Муздалифе. После того, как на этом месте прочитают намаз – кун (шурук), хаджи, стоя в направлении к кибле, проговаривает молитву Всевышнему Аллаху.

Молитва Муздалифа

Сначала возносится хвала Создателю нашему: **الْحَمْدُ لِلَّهِ** (аль-хамду-л-ла тагааля). Потом проговаривается халал «Нет другого Бога, кроме Аллаха» **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** (ля иллаха илла-л-ла), следом читается такбир «Аллах - Велик» **اللَّهُ أَكْبَرُ** (аллаху акбар). И после всего этого читается эта молитва:

О, Аллах! Мы стоим перед Тобой и взоры наши обращены к Тебе.

О, Аллах, подобно тому, как Ты дал нам возможность находиться и видеть эти места, подобно легкости того, как Ты направил нас на правильный путь, помоги нам помнить, вспоминать о Тебе.

Прости нас и помилуй, следуя обещанием своим.

В Твоих словах истина: «На вас нет греха, если вы ищете милость от своего Господа. А когда вы вернетесь с Арафата, вспоминайте Аллаха в Заповедном месте (аль-Машгар аль-Харам). Вспоминайте Всевышнего, поскольку Он наставил вас на прямой путь, хотя прежде вы были одними из заблудших. Затем отправляйтесь в путь оттуда, откуда отправляются остальные люди, и молитесь Аллаха о прощении. Воистину, Аллах – Прощающий, Милосердный (198-199 аяты суры «аль-Бакара»).

***

О, Аллах! О, Всепрощающий! О, Всемилостивый!
Отвори ворота Свои и ответь на наши молитвы.

Кто спросит Тебя, тот получит ответ.

Ведь на все воля Твоя.

О, Аллах! Мы все собрались здесь, чтобы просить прощения у Тебя и очиститься от грехов.

Не приведи нас к неудачам.

Объемли для нас благо и дай нам самое лучшее из того, что Ты дал рабам Своим достопочтенным.

Пусть на Заповедном месте исполнится все, что просят те, кто не лишился совести и чести, кто осознал свои грехи и кто не заблудился в деяниях своих и мыслях.

Ты – самый Великий из добродетельных!

***

О, Аллах! Укажи нам верный путь, убереги нас от неучтивости и от беды и несчастья.

Убереги наши души от заклинаний, потому что заклинание – коварный умысел врага. Защити того, кто оказался в плену у заклинаний.

Только Ты можешь спасти нас и протяни руку помощи нашим рукам, просящим помощи Твоей.

Прояви милость Свою, держа на ладони, внемли нашим молитвам.

О, Всевышний! Направь на путь истинный, чтобы мы были честными, будь с нами, не покидай нас.

Дай нам в мире этом жизнь праведных верующих. Проводи нас из этого мира мусульманином, оказывавшим до последних дней своих рабскую покорность Тебе.

Мы веруем в Твое Священное Писание.

В Судный день причисли нас к ряду верующих.

О, Аллах! Будь милостив и пусть Твой добрый лик объемлет благо для меня.

Ты – самый Великий из добродетельных.

Паломники (хаджи) собирают в «аль-Машгар аль-Харам» семь камней. Затем, незадолго до восхода солнца, направляются в Мину, произнося «тальбию» для того, чтобы совершить религиозный ритуал «рами-л-жамрат». Проходя через долину Мухассир, желательно ускорить шаг.

Молитва, которую читают проходя через ущелье «Мухассир»:

О, Аллах! Не сердись на нас, не обрекай на муки.

Не смотри на нас с неодобрением.

Просим у Всеслышащего и Всеведающего Аллаха уберечь нас от уз шайтана, проклятого Тобой.

РАМИ - Л - ЖАМРАТ

Рами-л-жамрат – ритуал бросания камней. В Мине есть три кучи камней, указывающих на шайтана Иблис, проклятого Всевышним Аллахом. Эти кучи камней называются жамратом, каждый из которых имеет свое название: «жамра сугра» («Начальный жамрат»), «жамра уста» («Средний жамрат») и «жамрат-уль-акаба» («Последний жамрат»).

Каждый паломник (хадж) после восхода солнца в день жертвоприношения должен бросить семь камней в «жамрат-уль-акаба». Бросание камешков в этот день является ритуалом приветствия Мина. С началом бросания прекращается произнесение «тальбии». Лучше всего, если камешки будут небольшими, величиной чуть больше горошины. Камни нельзя промывать и чистить. Нельзя кидать вместо камней глину или железо. При бросании камней нужно следить за тем, чтобы они не попали в других людей. Нужно бросить семь камней одновременно. В соответствии с Сунной, паломник (хадж) обращается лицом к месту бросания камней так, чтобы Мекка была по левую сторону, а Мина – по правую. Бросая каждый камешек, паломник вместо «тальбии» произносит «такбир»: «Аллаху акбар» (трижды). «Ля иляха илял-лаху уа аллаху акбар, уа лил-ляхи аль-хамд».

Вот с этого момента начинается Курбан айт. Поэтому 10-ый день Зуль-хиджи называется «йауму-н-нахр».

КУРБАН АЙТ

Курбан айт – самый большой праздник мусульман. Поэтому арабы Курбан айт называют «иддуль-адха» или «аль-иддуль-кабир» («большой праздник»), а Ораза айт – «аль-идду-с-сагир» («малый праздник»).

Совершающим хадж необходимо принести в жертву животное. В жертву приносят барана, корову или быка, либо верблюда. Тот, кто не в состоянии принести в жертву животное, тот три дня держит оразу (соблюдает пост) во время хаджа и продолжает держать оразу в течение еще семи дней по возвращении на родину, либо он должен накормить шестерых бедных и обездоленных людей.

Паломник (хадж), приносящий жертву, стоит в направлении к кибле и читает молитву «Салат ала-ннаби»:

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

Бисми-л-лахи ар-рахмаани ар-рахиим!

(Во имя Аллаха, Милостивого, Милосердного!)

Аллаху акбар! Аллаху акбар! Аллаху акбар!

О, Создатель мой, преклоняюсь я перед Тобой, все мои добрые дела и молитвы Тебе я посвящаю.

Ассалюму алейкум, наш Пророк Мухаммед! Мира и спокойствия тебе, пусть снизойдет тебе милость и благодать Аллаха!

Пошли мир и спокойствие нам, рабам Твоим достойным.

Я свидетельствую то, что нет другого Бога, кроме Аллаха, и то, что Мухаммед – его раб и посланник.

Самым первым обряд жертвоприношения совершил Пророк Ибрахим (мир ему). Для того, чтобы испытать подлинность веры Пророка Ибрахима, Всевышний

Аллах повелевает принести в жертву его единственного сына Исаила. Как только отец и сын, повинусь велению Создателя, приготовились совершить обряд жертвоприношения, Всевышний Аллах спустил барана со словами «зарезь его вместо ребенка». Поэтому паломники (хаджи) вспоминают Пророка Ибрахима (мир ему) и читают эту молитву:

О, Аллах! Ты доволен праведными деяниями Ибрахима и его родных, прояви милость и вырази Свое довольство Мухаммеду и его родным.

Ты дал изобилие и достаток Ибрахиму, его родным во всем мире, так дай изобилие и достаток Мухаммеду и его родным.

Вечная слава и хвала Тебе!

После того, как прочитает эту молитву, хаджи просит принять жертвоприношение у Всевышнего Аллаха:

Бисми-л-лахи уа Аллаху акбар!

О, Создатель мой! Эту жертву (животное) я приношу Тебе.

Прими его от меня.

Паломники оставляют только одну третью часть мясо жертвенного животного, а остальную часть раздают бедным, нищим и обездоленным людям. Заклание животного между 10-13 днями Зуль-хиджи будет считаться жертвоприношением. После этого хаджи сбрасывают или подстригают волосы. Женщины-хаджи лишь подрезают волосы на длину фаланги пальца. Срезанные волосы нужно зарыть в землю. С этого момента все запрещенное во время ихрама становится разрешенным. Паломники выходят из состояния ихрама и возвращаются в Мекку.

В аль-Месжид аль-Харам хаджи совершает ритуал «тауаф аль-ифада» («дополнительный тауаф»). Тауаф аль-ифада также как и тауаф аль-кудым – религиозный ритуал, согласно которому нужно сделать семикратный обход вокруг священной Каабы. Но, в отличие от тауаф аль-кудым, обход совершается обычной и размеренной ходьбой. Потом возносят благодарения Аллаху и пьют священную воду Замзам.

Если паломник (хаджи) до 8-го дня месяца Зуль-хиджи не совершил такие религиозные ритуалы, как тауаф аль-кудым и саги, тогда он совершает ритуал саги.

Айям ат-таширик

Айям ат-таширик – три последующих дня после Курбан айта. Словосочетание «айям ат-таширик» означает «дни вяления мяса на солнце», т.е. в эти дни вялят мясо животных, закланных для жертвоприношения. Айям ат-таширик, которому соответствуют 11-13 дни месяца Зуль-хиджа – это дни перехода с паломничества (хаджа) на повседневную мирскую жизнь.

На 11-ый день месяца Зуль-хиджа, с обеда и до захода солнца, хадж бросает камни в три жамрата. Сначала хадж на расстояние одного копыя последовательно бросает в «жамрат-уль-акаба» (ближайший столб от Мекки) семь камешков. При метании каждого камня проговаривается такбир «Аллаху акбар». Потом, стоя в направлении к кибле, возносит хвалу Всевышнему Аллаху, и, проговаривая «ля илаха илля-л-ла», читает такую молитву:

О, Аллах! Я верю в Твое Священное Писание и иду по пути, завещенному нашим Пророком Мухаммедом (да благославит его Аллах и приветствует!).

Аллах – самый Великий из всех великих, мое благодарение к Тебе безгранично.

Я восхваляю Тебя с восхода солнца и до его заката.

Нет другого Бога, кроме Аллаха, Он – Один, нет у Него сотоварища (нет равных Ему!).

О, Аллах! Сделай это хадж принятым, а усилия и намерения – похвальными.

***

Возношу благодарение Аллаху за добрые благодеяния!

О, Аллах! Мое благодарение к Тебе безгранично.

Вся хвала – Тебе.

О, Аллах! С Тобой я беседовал, боялся мук Твоих.

К Тебе я взывал, и страх перед Тобой сопутствовал мне.

Прими мои молитвы и вознагради усилия мои.

Будь милосерден к рабской покорности моей, прими раскаяние мое.

Пусть ошибок будет меньше, прими мои молитвы, дай мне то, что я прошу.

О, Аллах! Создатель наш! Прими нас, не относись к числу грешных, причисли к ряду рабов Твоих достойных.

Ты – самый Великий из добродетельных!

Потом хаджи направляются к среднему жамрату – «жамра уста», что находится в 150 метрах от начального жамрата, и бросает семь камешек. Затем идут

в «жамрат-уль-акаба», что находится в 275 метрах от среднего жамрата, здесь тоже бросают семь камешек. На следующий день, т.е. в 12-ый день месяца Зуль-хиджа, после обеда, повторяются все эти действия – бросаются камни в три жамрата. На 13-ый день бросают в три жамрата камни те хаджи, кто не успел совершить этот религиозный обряд «рами-л-жамрат» из-за большого количества людей.

Итак, после того как хаджи кинет камешки в самый последний жамрат, хаджи, не поворачиваясь назад и не отталкивая людей, напрямик направляется в Мекку.

При совершении ритуала «рами-л-жамрат», хаджи освобождается от уз шайтана. С каждым брошенным камнем он все больше отдаляет себя от шайтана. Поэтому паломник, бросая камни в три жамрата, побеждает шайтана и очищается от грехов.

На 14-ый день месяца Зуль-хиджа заканчиваются все ритуалы паломничества. Покидая священную Мекку, паломник приходит в аль-Месжид аль-Харам и совершает «тауаф аль-уадаг», то есть «тауаф прощания».

ТАУАФ ПРОЩАНИЯ

Паломник, уже привыкший к совершению таких ритуалов после «обхода прибытия» (тауаф аль-кудум) и «обхода устремления» (тауаф аль-ифада), во время прощального тауафа читает такую молитву:

Молитва Тауафа прощания

«Мухаммед! Тот, кто ниспослал тебе Коран и сделал его предписания обязательными, непременно

вернет тебя к месту возвращения» (85 аят суры аль-Касас).

О, Всевышний! Верни меня, это в Твоих силах! О, Всеслышащий! Услышь меня!

О, Всемогущий! Дай мне силу и энергию. О, Все-прощающий, оберегай меня.

О, Добродетельный! Будь милосерден ко мне, верни меня в свой дом.

Дай мне удел вернуться домой, а потом возможность снова и снова возвращаться сюда.

Тебе, о, Создатель наш, возносят хвалу и те, кто просит прощения у Тебя, и те, кто выражает рабскую покорность Тебе.

Аллах выполнил свои обещания и защитил своего раба, Он победил аль-Ахзаба (союз племен, которые выступили против Пророка Мухаммеда (с.а.с.) в борьбе за город Медина).

О, Аллах! Нам, рабам, совершившим хадж, пришедшим и приехавшим, путникам, живущим на земле – всем последователям Мухаммеда, - мира, добра и благоденствия.

***

О, Аллах! Оберегай меня во всех сторонах, пусть будет счастлив путь домой и буду я здоров и невредим.

После того, как благополучно приеду к себе на родину к родным и близким, я прошу Тебя: не оставляй меня ни на миг, оберегай меня, будь милостив ко мне.

***

О, Аллах! Пусть удачным будет путешествие наше.

Будь оберегом для родных и близких наших.

Пусть исчезнут наши враги. Сделай так, чтобы мы были недосыгаемы для них.

О, Аллах! Прояви Свою добродетель и избавь меня от грехов, будь моим Покровителем и не оставляй меня одного.

Будь милостив ко мне, защити меня в суровые дни.

Пусть Твой доброжелательный лик, выражающий одобрение, будет для меня лучшим делом.

***

О, Аллах! Открой мне глаза. Продолжи мой род, пусть будет много потомков у меня.

Дай отомстить врагу и победить тех, кто желает мне зла.

О, Аллах! Убереги от болезней и напастей, а также препятствий.

Оберегай от трусости и жадности.

Не дай быть зависимым от кого-то и быть должным кому-то.

***

О, Аллах! Прояви благосклонность и любовь к нам на этом пути (в путешествии), дай нам набожность. Будь доволен нашими делами.

О, Аллах! Сделай удачным этот путь, пусть дорога будет открыта для нас.

О, Аллах! Ты – Хозяин этого пути (путешествия) и Покровитель наших родных.

О, Аллах! Сохрани от дорожных происшествий, не повреди нас. Убереги от напастей имущество и скот, родных и близких и семью мою.

О, Аллах! Пусть будет длинная дорога короткой и удачным наш путь.

***

О, Аллах! Ты даешь нам благо и добро! Ты один можешь простить нас. Облагодетельствуй нас Своей добродетелью.

Поистине, Ты - Величайший.

О, Аллах! Сократи наш длинный путь в далекие края, пусть дорога наша будет светлой.

О, Аллах! Сделай счастливым наш путь домой, покровительствуй нашим родным и близким.

О, Аллах! Оберегай меня со всех сторон и буду я здоров и невредим.

Убереги меня Своим Величием от покушений на меня, не спускай с меня глаз.

Ты – самый Великий из всех добродетельных! О, Создатель всех миров!

Молитва, которая читается после тауафа прощения

О, Аллах! Это – твой Дом. Я – Твой раб, сын Твоего раба, дитя Твоего Посланника.

Чтобы Ты не дал мне, дай с добродетелью. Помилуй меня.

Покровительствуй мне в этих краях до тех пор, пока я полностью не закончу молиться Тебе, взывать к Тебе и поклоняться Дому Твоему.

Я нуждаюсь в Твоей похвале за усилия мои, пусть ее будет много.

Прояви милость Свою, пока я не уйду из Твоего Дома в свой дом.

Пришло время возвращаться домой, дай мне Свое разрешение без тени сомнения.

Сожалею о том, что пора покинуть Твой Дом, общение с Тобой радует мое сердце и облегчает душу.

О, Аллах! Пусть буду я цел и невредим, дай мне здоровье и пусть вера моя будет крепкой.

Пусть судьба мне будет предначертано вернуться в эти священные места. Выражать Тебе рабскую покорность будет для меня лучшим уделом. Не оставляй меня одного.

Объемли для меня благо в жизни этой и в жизни последующей.

Поистине, Ты - Величайший.

О, Аллах! Пусть снизойдет милость Твоя Пророку Мухаммеду (да благославит его Аллах и приветствует!), его родным и всем его сподвижникам! Аминь.

МЕДИНА

После Мекки самым достойным местом в мире является Медина. Медина является вторым священным для мусульман городом, где жил и был похоронен Пророк Мухаммед (с.а.с.). После изгнания своими противниками из Мекки Мухаммед (с.а.с.) и сторонники его веры перебрались в оазис Ясриб.

В этом древнем городе Пророк Мухаммед (с.а.с.) обрел своих новых многочисленных сподвижников, вместе с которыми спустя 8 лет победоносно вернулся в Мекку.

Пророк Мухаммед (с.а.с.) последние 10 лет своей жизни провел в этом городе и проповедовал значительную часть Корана, касающегося, прежде всего, правил жизни мусульманской общины. Поэтому 24 сур из 114 сур Священной Книги называют «мединские».

Таким образом, Медина стала столицей и своего рода колыбелью первого в истории человечества мусульманского государства, откуда Ислам распространился по всему миру, обретая характер самостоятельной религии.

Медина имеет сравнение «мунаууара», то есть арабы называют ее лучезарная Медина. Кроме того, лучезарная Медина имеет 95 других сравнений: «Таиб» («Почтенный»), «аль-Асыма» - («Столица»), «Бейт Расул-улла» («Дом Посланника Аллаха»), «Дар аль-Фатх» («Открытый Дом»), «Куббат аль-Ислам» («Купол Ислама»), «Калб аль-Иман» («Сердце веры»), «Дар аль-Сунна» («Дом суннитов») и т.д.

Медина - это город, защищенный от чумы. В хадисе Бухари и Муслим сказано: «На дорогах Медины стоят ангелы и сюда не войдут Даджалъ и чума». Согласно исламскому учению, Даджалъ (по-казахски: тажал) - последняя стадия деградации мира, сосредоточение вселенского зла после шайтана Иблиса. Он заручится поддержкой практически всех шайтанов и, благодаря их помощи, будет совершать чудеса только лишь с соизволения Аллаха, дабы испытать людей. Мусульмане считают, что Даджалъ можно узнать по написанной на его лице букве «ك» («кяф»), что значит «кяфир» - неверующий. Уверовавшие смогут прочитать эту надпись даже если они не будут знать арабского языка, но ни один неверный не сможет прочесть ее. Это будет

страшное время. Поэтому мусульмане после повседневных молитв молят Всевышнего Аллаха уберечь их от зла Даджала.

В настоящее время Медина расположена на расстоянии 430 км. от Мекки, западной части Королевства Саудовская Аравия. Город находится на высоте 625 метров над уровнем моря, в оазисе. Население города – 1,3 млн. человек. Как и Мекка, Медина является городом, закрытым для немусульман.

Посещение мечети пророка

Мусульмане считают священными три мечети, тесно связанные с жизнью Пророка Мухаммеда (с.а.с.) – «аль-Месжид аль-Харам» в Мекке, «аль-Месжид ан-Набауи» («Мечеть Пророка») в Медине, а также «аль-Месжид аль-Акса» («Мечеть, находящаяся далеко») в Иерусалиме.

Пророк Мухаммед (с.а.с.) принимал личное участие в возведении мечети в Медине, вместе с первыми мусульманами месил глину и клал кирпичи из камней.

Мечеть построена на том самом месте, где опустился на колени верблюд Посланника Аллаха, когда он впервые пришел в город Йасриб. Её длина составила 70 шагов, ширина – 60 шагов, а высота – 5 шагов.

После, в 7 году летоисчисления хиджры, Пророк Мухаммед (с.а.с.) расширил площадь мечети до 10 тысяч кв.м., высоту поднял на 7 шагов и закрыл крышу ветками пальмы. У мечети было трое ворот, первый из которых был обращен в сторону Иерусалима (аль-Кудс). В то время в мечети не было михраба (ниша во внутренней стороне мечети), обращенной к кибле. Потом дошли пророчества Всевышнего Аллаха о том, что

мусульмане должны читать намаз, обращаясь в сторону Каабы, находящейся в Мекке. Пророк Мухаммед (с.а.с.) сделал четвертые ворота, обращенные в сторону Мекки, и запер ворота Иерусалима. Это событие имело место за два дня до сражения возле колодца Бадр. В этом сражении мусульмане впервые оказались победителями.

Поначалу в мечети не было и трибуны. Пророк Мухаммед (с.а.с.) взбирался на ствол пальмы и читал проповедь. Впоследствии, один из мусульман установил трибуну, состоящую из четырех ступенек. Пророку Мухаммеду (с.а.с.) нравилось читать проповедь, стоя на третьей ступеньке трибуны. С течением веков обновлялись трибуны мечети.

В 664 году летоисчисления хижры наш предок, правивший Египтом, Султан аз-Захир Бейбарыс установил новую трибуну в мечети Пророка, которая сохранилась до 794 года.

Мечеть Пророка несколько раз в своей истории проходил через реконструкцию. В последний раз ремонтные работы, связанные с расширением площади мечети, были произведены в 80-ые годы прошлого века. Сейчас площадь мечети занимает 235 тысяч кв.м.

В открытой части, находящейся посередине мечети, крыша раздвижная, которая может как открываться, так и закрываться. В мечети есть 10 минаретов, высота новых минаретов составляет 104 метра, а высота минаретов, возведенных в более древнее время, - 70 метров.

На верху старой части мечети установлен зеленый купол. На это самом месте похоронен наш Пророк Мухаммед (с.а.с.). Могила Пророка находится на месте дома, в котором он жил.

Рядом с Пророком похоронены также двое, из четырех халифов, которые остались в истории Ислама как справедливые правители-халифы, это последователи Пророка Мухаммеда (с.а.с.) – Абу Бакр и Омар бин аль-Хаттаб.

Поклонение могиле Пророка относится к сунне. Сунна означает хорошие, добрые дела и поступки мусульманина. Поклонение мечети Пророка можно осуществить как до паломничества, так и после него. Как правило, мусульмане поклонение святым местам делают после паломничества (хаджа).

Как только паломник попадает в Медину, идет в мечеть Пророка, потому что есть такие назидательные слова: «кто пойдет в мечеть Пророка и прочитает сорок намазов, тот человек может уберечься от мук огня Ада и мучений в загробной жизни, и простятся ему все его грехи».

Намаз, совершенный в мечети Пророка, приравнивается к тысячам намазам, совершенным в других местах. Также тысячекратно увеличиваются и другие добрые дела, совершенные здесь.

Человек, вошедший в мечеть Пророка, должен вести себя спокойно и степенно. Как только мусульманин входит туда, говорит следующее:

Прошу у Аллаха, у его милосердного лика и вечной Его власти силы, способной противостоять шайтану, проклятому Тобой.

Во имя Аллаха! О, Аллах! Прояви Свою милость и окажи почет Мухаммеду и его потомкам.

После этого паломник (хаджи) приходит к месту «ар-Рауда аш-Шарифа», которая находится между мо-

гилой Пророка и трибуной, и читает намаз «Тахияту-л-месжид» («Приветствие мечети»). Потом идет к могиле Пророка и читает молитву.

Эту молитву мусульманин читает про себя возле могилы Пророка. При этом нельзя прикасаться губами к могиле Пророка и гладить руками ее ограду.

Да благославит Аллах и приветствует Посланника Своего (с.а.с.)!

Мой Пророк, на которого снизошла милость и благодать Божья! Желая покоя тебе. О, наш Пророк! Посланник Аллаха! Пусть благодетельствует и покровительствует тебя Аллах. Пророк Аллаха! Желая тебе милости Аллаха и мира.

Самый лучший из всех созданных Аллахом! Тебе благодарность и приветствие от Аллаха.

Посланник Аллаха, ниспославший тебя для того, чтобы выразить Свое милосердие всей Вселенной! Приветствую тебя и посвящаю тебе свои молитвы.

Лучший из всех Посланников! Самый последний из всех пророков! Имам всех верующих! Предводитель храбрых героев! Тебе хвала и признание Аллаха и Его приветствие.

О, мой Пророк! Так описывает тебя Аллах: «Поистине, ты самый великий и одухотворенный из всех моих созданий, самый добродетельный и почтительный из всех верующих».

О, мой Пророк! Приветствую тебя, всех святых и посланников, Твоих непорочных, безгрешных и чистосердечных потомков.

Приветствую тебя, твоих верных жен и матерей всех верующих.

Приветствую тебя, всех твоих сподвижников и покорных рабов Аллаха.

***

Нет другого Бога, кроме Аллаха, Он – Один, я свидетельствую то, что у Него нет сотоварища.

И свидетельствую то, что наш Пророк Мухаммед – Его раб и посланник.

Поистине, ты, посланник Аллаха, донес до нас пророчества Создателя нашего и научил нас быть честными.

Пропогандировал свое учение, своим разумом и лучшими проповедями призывал нас идти по праведному пути Создателя нашего.

От всего сердца и от всей души выражал покорность Создателю своему, посвятил жизнь служению Ему. Я свидетельствую все это.

Пусть самое лучшее и самое избранное благодеяние Аллаха снизойдет на тебя во много раз больше, чем всем вместе взятым созданиям Его.

***

О, Аллах! Окажи нашему Пророку самое высокое почтение, которого не удостоивались другие святые посланники.

О, Аллах! Дай доброе имя, почет и уважение, дай ему достойное место, обещанное Тобой.

О, Аллах! Пусть снизойдет Твоя милость и почтение и на нас, как на Мухаммеда и его потомков, Ибрагима и его потомков.

Поистине, Ты – самый Восхваленный и Прославленный.

О, Создатель наш! Мы веруем в Коран, спущенного Тобой, веди нас по завещанному пути Пророка Мухаммеда.

Пусть будет написано в судьбе нашей то, что мы являлись свидетелями слов Твоих.

Хвала Аллаху, Создателю всех миров!

Если кто-то из друзей или родственников паломника попросил поклониться от его имени Пророку Мухаммеду (с.а.с.), тогда он говорит следующее:

О, Пророк Аллаха! Приветствую тебя от имени (называется фамилия и имя доверителя).

После того, как умер Пророк Мухаммед (с.а.с.) его последователи – халифы возглавили мусульманское сообщество. Можно назвать четырех халифов «аль-хуляфа ар-рашидуна», т.е. «халифы, ведущие по праведному пути Ислама», имеющих большие заслуги в становлении и развитии Исламской цивилизации на основе шариата – свода законов о правилах поведения и обязанностях мусульманина, завещанного Пророком Аллаха.

Это Абу Бакр, Омар бин аль-Хаттаб, Осман бин Гаффан и Али бин Аби Талиб.

В «ар-Рауда аш-Шарифе», рядом с нашим Пророком Мухаммедом (с.а.с.), захоронены Абу Бакр и Омар бин аль-Хаттаб.

После того, как мусульманин читает молитву перед могилой Пророка Мухаммеда (с.а.с.), он делает один шаг вправо и приветствует Абу Бакра, стоя возле его могилы.

АБУ БАКР

Абу Бакр (572-634 г.г.) был первым из четырех халифов, который возглавил мусульманское сообщество после смерти Пророка Мухаммеда (с.а.с.). Он был честным и праведным халифом. Халиф – это последователь Пророка (с.а.с.). Дочь Абу Бакра - Айша была третьей женой Пророка (с.а.с.).

Богатый торговец Мекки Абу Бакр был преданным другом Пророка Мухаммеда (с.а.с.) и истинным его последователем в распространении Ислама. Своей порядочностью и честностью он был известен среди мусульман под псевдонимом «Сыдык» («Справедливый»). Все накопленные средства он использовал для распространения Ислама. В Мекке он выкупал у хозяев их рабов, принявших религию Ислам, и даровал им свободу.

Пророк Мухаммед (с.а.с.) поручил Абу Бакру возглавить первое паломничество мусульман из Медины в Мекку, осуществленное в 631 году.

В 632-634 годах в Хижазе (западной части Аравийского полуострова), во время правления над мусульманским сообществом Абу Бакра, Ислам стал распространяться и на территории Сирии и Ирака.

Молитва, которую читают возле могилы Абу Бакра Ассаламу алейкум, халиф Посланника Аллаха, справедливый Абу Бакр!

Мир и покой тебе. Ты – образец праведности и честности, за что ценил тебя Пророк Аллаха (с.а.с.).

Абу Бакр! Аллах спас тебя от мук огня Ада.

Друг Посланника Аллаха! Второй, из двоих, кто нашел убежище в пещере! Пусть снизойдет на тебя милость Аллаха.

Приветствую тебя. Ты все свои богатства, все до последней нитки использовал на благо Создателя Аллаха, Его Пророка в знак верности, покорности и преданности Им.

Аллах удостоил тебя чести быть последователем Пророка. Это самый лучший из всех наград.

О, Аллах! Прояви к нему Свою благодарность, возвеличь и прославь его.

Награди его за все благодеяния Своей щедростью и милостью.

После этого мусульманин делает еще один шаг вправо и приветствует Омар бин аль-Хаттаба перед его могилой.

ОМАР БИН АЛЬ-ХАТТАБ

Омар бин аль-Хаттаб (585-644 г.г.) – второй, из четырех халифов, возглавивший мусульманское сообщество после Пророка Мухаммеда (с.а.с.).

Дочь Омара бин аль-Хаттаба - Хафса – четвертая жена Пророка (с.а.с.).

За время десятилетнего правления Омара бин аль-Хаттаба были установлены административно-правовые основы арабского халифата. Зеленый флаг Ислама дошел до Египта, Ливии и Ирана. Омар бин аль-Хаттаб освобождает Иерусалим от византийского ига и читает намаз в разрушенном римлянами в 70 г. до н.э. молитвенном доме Пророка Сулеймена (мир ему). Позже, на этой горно-каменистой местности возводит мечеть,

почитаемую всеми мусульманами, «Куббат ас-сахра» («Купол на скале»).

Омара бин аль-Хаттаба, присоединившего к числу мусульман народы, оказавшиеся под игом византийцев и персов, называли «Амир аль-му'минин» («Правитель верующих»).

Молитва, которую читают возле могилы Омара бин аль-Хаттаба

Ассалямю алейкум, Правитель верующих Омар бин аль-Хаттаб!

Мир и покой тебе. Эти слова, сказанные о тебе Пророком Аллаха (с.а.с.), - правда:

«Омар бин аль-Хаттаб – светило для душ, обитающих в Раю».

И еще Пророк (с.а.с.) говорил: «Нет лучше человека чем Омар, который хорошо объясняет то, чего не знаешь ты».

Приветствую тебя. Ты – покровитель бедных и несчастных, овдовевших и осиротевших.

Всевышний Аллах удостоил тебя чести быть последователем Пророка. Это самый лучший из всех наград.

О, Аллах! Прояви к нему Свою благодарность, возвеличь и прославь его.

Награди его за все благодеяния Своей щедростью и милостью.

В «ар-Рауде аш-Шарифе», считающейся Райским садом на Земле, мусульманин, обращаясь лицом к кибле, восхваляет Всевышнего Аллаха, желая милости и благодеяния Аллаха Пророку Мухаммеду (с.а.с.). От своего имени, от имени родителей, родственников и тех

людей, которые просили поклониться за себя Пророку (с.а.с.), а также всех мусульман, читает такую молитву:

О, Аллах! В Твоих словах истина:

«Если бы они, поступив несправедливо по отношению к себе, пришли к Тебе и попросили бы прощения у Аллаха, если бы посланник попросил прощения за них, то они нашли бы Аллаха Принимающим покаяния и Милосердным» (64 аят суры «ан-Ниса»).

О, Аллах! Прошу у Тебя, чтобы в тот день, когда я предстану пред Тобой с чистым сердцем, оставив за собой накопленное имущество, пусть Твой Посланник и Пророк Мухаммед (с.а.с.) попросит прощения за меня, это лучшая доля для мусульманина.

Прими мои прощения так, как обязал просить прощения в жизни каждого человека.

***

О, Аллах! Дай сначала тем, за кого заступаются святые, и только потом тем, кто просит.

Прояви Свою милость и щедрость как предыдущим, так и последующим.

Ты – самый Великий из всех щедрейших.

***

О, Аллах! Прошу до конца моих дней, предначертанных мне судьбой, дать мне полную веру, истинное верование, полезные знания, сердце, подчиняющееся мне, язык, возносящий хвалу Тебе, обилие и достаток, хорошую жизнь, добрые дела, блага и благополучие и прибыльной торговли.

***

О, Аллах! Сделай нас добродушными и скрой наши пороки.

Рассей наши страхи, и помоги удачно завершить начатое дело.

Прими это путешествие. Помоги вернуться нам в родные края к семье и детям в полной безопасности.

Помоги нам стать Твоими достопочтенными рабами, не боящихся ничего и не знающих страданий и печали.

***

О, Создатель наш! Дай нашим сердцам волю после того, как мы встанем на путь истинный. Мы ждем от Тебя сострадания и милосердия.

Поистине, Ты – Всепрощающий и Всемилостивый. Создатель наш! В Судный день прости меня, моих родителей и всех верующих, прояви Свою милость.

Слава и хвала Тебе, наш Создатель.

Мир и покой всем посланникам, отпущенным Тобой.

Хвала Аллаху, Создателю всех миров! Аминь.

Кладбище «аль-Бакиг»

В Медине есть кладбище «аль-Бакиг», в которой захоронены сподвижники (мухажирьы и ансарьы) нашего Пророка (с.а.с.), его родственники, жены, сыновья и дочери.

Мухажирьы – это сподвижники (сотоварищи) Пророка Мухаммеда (с.а.с.), которые пришли с ним вместе из Мекки в Медину.

Ансары – это жители Медины, первыми принявшие Ислам, они в первые годы в истории Ислама выступили против мекканцев.

На этом кладбище захоронен третий халиф Осман бин Гаффан.

Захоронные в кладбище «аль-Бакиг»:

1- Осман бин Гаффан

2- жены Пророка (с.а.с.):

- дочь аль-Харис бин Абу Дара Жуйейрия

- дочь Абу Бакра Айша

- дочь Замги Сауда

- дочь Ахтаба Сафия

- дочь аль-Харис бин Хузн Маймуна

- дочь Омар бин Хаттаб Хафса

- дочь Абу Суфиян Умм Хабиба

- дочь Абу Омая Умм Саляма

3- дочери Пророка (с.а.с.):

- Зейнаб

- Умм Кулсим

- Рукия

4- сын Пророка (с.а.с.) Ибрахим

5- внучатый дядя Пророка (с.а.с.) аль-Габбас

6- внучатые тети Пророка (с.а.с.): Сафия и Гатика

7- погибшие во время столкновения Ухуд и др.

Молитва, которую читают на кладбище «аль-Бакиг»

Ассаляму алейкум, верующий народ!

Если даст Аллах, мы тоже присоединимся к вам.

Вы – наши предки, а мы – ваши последователи.

Аллах Всемилостив, он простит и вас, и нас. Аллах проявляет Свое милосердие и тем, кто ушел до вас, и тем, кто придет после вас.

О, Аллах! Не оставляй и нас без почета и уважения, столь милостиво оказанного им Тобой.

Укажи и нам, пришедшим после них, верный путь и не дай нам запутаться в безнравственности.

Прости их и нас.

О, Аллах! Прости всех усопших, кто лежит на кладбище «Бакиги аль-Гаркади».

ОСМАН БИН ГАФФАН

Осман бин Гаффан – третий их четырех халифов, чьи имена золотыми буквами вписаны в историю Ислама.

Осман бин Гаффан – соплеменник Пророка Мухаммеда (с.а.с.). У них общий прадед – Абу Манаф. Хишам – сын Абу Манафа, Абд аль-Муталиб – внук, Абдалла – правнук, от него рождается наш Пророк Мухаммед (с.а.с.), а от второго сына Абу Манафа Абд Шамса рождаются Омея, а от него - Гаффан, от Гаффана - Осман.

Также Осман бин Гаффан, соблюдая обычаи предков, обручается с дочерью Пророка Мухаммеда (с.а.с.) Рукией, а после того, как она умрет, он женится на другой дочери Пророка (с.а.с.) – Умм Кульсим. Арабы называют Осман бин Гаффана, дважды женившимся на дочерях Пророка (с.а.с.), «Обладателем двух лучей».

В 644-656 г.г., в годы правления Османа бин Гаффана халифатом были собраны в аяты и суры праведные слова, сказанные Всевышним Аллахом Пророку Мухаммеду (с.а.с.), и вышла в свет священная книга Коран. И вот с того дня священная книга мусульман передается из поколения в поколение, не подвергаясь каким-либо изменениям.

На кладбище «аль-Бакиг» мусульманин приветствует Осман бин Гаффана следующим образом:

Ассаляму алейкум, Осман бин Гаффан, тебя, на которого снизошла милость Аллаха!

Третий из халифов, справедливо правивших народом! Мир и покой тебе.

Приветствую тебя. Обеспечивший своими средствами и имуществом войска!

Ты собрал и переплел Коран.

Аллах удостоил тебя чести быть последователем Пророка. Это самый лучший из всех наград.

О, Аллах! Прояви к нему Свою благодарность, возвеличь и прославь его.

Награди его за все благодеяния Своей щедростью и милостью.

После этого мусульманин знакомится с историческими достопримечательностями города Медина, расширяя при этом свой кругозор.

Особым благодеянием считается посещение мечети Кубба, которая является первой в истории Ислама, так как в Коране есть такой аят «благородно читать намаз в мечети, построенной раньше всех, и, предназначенной с первого дня существования для служения Аллаху».

Помимо этого есть еще слова Пророка Мухаммеда (с.а.с.): «Кто совершит омовение тела и придет читать намаз в мечеть Куббу, тогда он получит сауап (награда за богоугодное дело), равный совершению умры».

В Коране сказано еще об одной мечети – мечеть «Киблатейн», в которой первые мусульмане молились, смотря в сторону Иерусалима. На этом самом месте Пророк Мухаммед (с.а.с.) читал намаз и просил у Аллаха повернуть лики молящихся от Иерусалима в Мекку. Поэтому её называют мечетью «двух кибла».

В Медине очень много исторических мест, которые отражают историю Ислама.

II ЧАСТЬ

ДОГОВОР ОБ ОРГАНИЗАЦИИ И ПОРЯДКЕ ПАЛОМНИЧЕСТВА

Между Хадж-миссией Республики Казахстан и Министерством по делам хаджа Королевства Саудовская Аравия

Согласно Постановлению Правительства Королевства Саудовская Аравия №2272 от 25.03.1427 года по хиджре (24.04.2006г.), регулирующему порядок прибытия делегаций для совместного обсуждения организации паломничества, основное заседание ответственных лиц Духовного управления мусульман Казахстана состоялось в Министерстве по делам хаджа КСА 26.05.1431 г.х. – 10.05.2010 г. в Мекке.

В ходе встречи стороны обсудили и рассмотрели порядок организации и требования Министерства по делам хаджа для паломников, прибывающих из Казахстана с целью совершить хадж 1431 года по хиджре (2010 года), и утвердили следующие основные положения и порядок совершения хаджа 1431 года по хиджре.

В заседании участвовали: с казахстанской стороны

Делегация хадж-миссии Республики Казахстан:

1. доктор Абдсаттар Дербисали – Главный Муфти, Председатель Духовного управления мусульман Казахстана, глава делегации.
2. Мухаметкалиев Ж.М. – Заместитель Председателя Комитета по делам религий при Министерстве культуры Республики Казахстан.

3. Майманов Н.Ж. – Вице-консул Республики Казахстан в Джидде.

4. Каракулов Еркебулан – Начальник отдела по делам хаджа Духовного управления мусульман Казахстана.

5. Кыдырмин Канат – Имам Акмолинской области.

6. Аманов Жуманали – Имам Алматинской области.

с саудовской стороны

представители Министерства по делам хаджа Королевства Саудовская Аравия:

1. доктор Фуад бен Абдуссалам ал-Фариси – Министр.

2. Хатем бен Хасан Кадый – Заместитель Министра.

3. Адел бен Обейд Балхейр – Заместитель Министра по вопросам филиала Министерства в Мекке.

4. Ахмад бен Абдалла Хайят – Генеральный директор учреждений «Арбаб ат-Таваиф».

5. Магтук бен Хасан Каттан – Заместитель Генерального директора филиала Министерства в Медине.

6. Хусни бен Абдалла Бустаджи – Генеральный директор по делам хадж-делегаций.

7. Набил бен Мекки Хаддад – Заместитель Генерального директора филиала Министерства в Джидде.

8. Абдель Мунгим бен Ашмуни Банджар – Заместитель Директора по делам хадж-делегаций.

9. Абдалла бен Омар Аладдин – Президент Ассоциации гидов паломников Турции, мусульман Европы, Америки и Австралии.

10. Хусни бен Мухаммед Джигаг – представитель Объединенного бюро туристических агентств.

11. Алаа бен Фуад Хаким – представитель Профсоюза водителей.

Стороны договорились об организации и порядке прибытия паломников для совершения хаджа в 1431 году по хиджре и о строгом соблюдении указаний и инструкций компетентных органов по делам хаджа Королевства Саудовская Аравия и строго соблюдать пункты настоящего Договора и приложений к нему.

Статья 1. Количество казахстанских паломников, прибывающих для совершения обрядов хаджа

Строго следовать решению министров иностранных дел стран-участниц Организации Исламская Конференция 1987 года «Об ограничении числа паломников из расчета – одна тысяча человек из миллиона жителей страны». Данное решение было принято из-за ограниченных возможностей Королевства Саудовская Аравия принять огромное количество паломников, приезжающих со всего мира, а также из-за ограниченности территории для совершения религиозных обрядов, в том числе в Мине.

Согласно статистике, проведенной в 1431 году по хиджре – 2010 году, число мусульман Республики Казахстан составляет 10 млн. человек.

Исходя из этого, квота для Казахстана составляет 10 тыс. паломников.

Казахстанская сторона информирует, что в 1431 году по хиджре число паломников будет в пределах 5 тыс. паломников.

Стороны согласились придерживаться этого количества - 5 тыс. паломников.

Численность хадж-делегации (медицинские и административные работники) будет составлять 30 человек.

Саудовская сторона выразила свои замечания о несоблюдении казахстанской стороной своих обязательств согласно достигнутому между сторонами договору по квоте паломников, прибывающих из Республики Казахстан. Было замечено, что казахстанская сторона закладывала в Договоре квоту, превышающую количество фактически прибывающих паломников, что явилось причиной нарушения организационных мероприятий, проводимых министерством и учреждениями проводников, что также причинило нарушение финансовых обязательств, связанных с обслуживанием паломников, прибывающих из Республики Казахстан.

В связи с этим саудовская сторона отмечает о необходимости подтверждения казахстанской стороной точного количества паломников из Республики Казахстан, устанавливаемого в настоящем Договоре для сезона хаджа на 1431 г.х., в случае не подтверждения, Посольство Королевства Саудовская Аравия в Республике Казахстан будет оповещено о том, что квота для Республики Казахстан в этом году будет составлять только 4 тыс. чел.

Казахстанская сторона выразила свое согласие по этому вопросу.

2. Казахстанская сторона подтвердила свое согласие по соблюдению данного количества при заключении всех подробных договоров об обслуживании с учреждениями «Арбаб ат-Таваиф», Профсоюзом во-

дителей и размещения в Мекке, Медине, Джидде и в святых местах, также об обслуживании в воздушном и наземном транспорте. Любое изменение по количеству паломников должно производиться по письменному согласованию с Министерством по делам хаджа КСА.

3. Стороны договорились, что хадж-визы будут выдаваться только владельцам заграничных паспортов, в паспорта будут приложены карточки, в которых будут указаны сведения о паломнике: (ФИО, гражданство, номер паспорта, дата рождения, пол, источник и номер визы), также важные сведения, приводимые в паспорте паломника. Паспорта будут вручены в Объединенное бюро туристических агентств при въезде в страну в пунктах воздушного транспорта.

Статья 2. Места приезда и отъезда казахстанских паломников *Казахстанская сторона пояснила, что приезд и отъезд паломников из Казахстана будет в следующем порядке:*

Период прибытия:

Прибытие Место приезда Количество паломников
Воздушный транспорт Международный аэропорт имени Короля Абдель Азиза в Джидде 40%

Международный аэропорт имени Принца Мухаммеда бен Абдель Азиза в Медине 60%

Период отбытия:

Отъезд Место приезда Количество паломников
Воздушный транспорт Международный аэропорт имени Короля Абдель Азиза в Джидде 100%

Казахстанская сторона подчеркивает свои обязательства по выполнению указаний о порядке приезда паломников по воздушным линиям КСА, также под-

черкивает свои обязательства по соблюдению срока представления графика авиарейсов, установленного Управлением гражданской авиации КСА (последний день подачи графиков авиарейсов и получение разрешений на посадку и взлет самолетов авиакомпаний-перевозчиков 19-ое рамадана 1431 г.х. – 29 августа 2010 года.) авиакомпании-перевозчики должны иметь свое представительское бюро в Мекке и Медине в период сезона хаджа для обращения к ним паломников.

Статья 3. Обязательства делегации по делам хаджа Казахстана:

1. Казахстанская сторона обязуется строго соблюдать инструкции и указания по организации паломничества в КСА, также казахстанская сторона и ее хадж-делегация обязуются строго соблюдать указания саудовских компетентных органов по делам хаджа во время сезона хаджа, выражающие стремление Правительства двух стран улучшить услуги, предоставляемые паломникам.

2. Казахстанская сторона и ее хадж-делегация официально обязуются, что все договора и контракты, касающиеся оказание услуг паломникам будут заключаться с учреждениями «Арбаб ат-Таваиф», Профсоюзом водителей, о поселении, перевозке по воздушным линиям в соответствии со статьями настоящего Договора и приложений к нему.

3. Казахстанская сторона и хадж-делегация, которая представляет ее во время сезона хаджа, обязуются заключать договора и контракты с учреждениями «Арбаб ат-Таваиф», Профсоюзом водителей об обслуживании своих паломников начиная с их прибытия в КСА и

до их отъезда после выполнения обрядов паломничества. В заключаемых с Объединенным бюро туристических агентств договорах и контрактах должны быть предусмотрены порядок и организация приема и проводов паломников во всех аэропортах, порядок и сроки оплаты услуг и перевозок согласно приложениям к настоящему Договору.

4. Казахстанская сторона и хадж-делегация, которая представляет ее во время сезона хаджа, обязуются разъяснить паломникам, что они должны заниматься только выполнением обрядов хаджа, ради которого они приехали. Запрещается вести всякую агитационную работу, проводить собрания в политических целях, которые отвлекают паломников от молитв и выполнения обрядов хаджа, запрещается распространять листовки, картинки, флажки и книжки под любым предлогом. В Священном Коране сказано: «Кто намеревается совершить хадж, тот не должен... совершать грехи, вступать в споры во время хаджа» (197 аят суры «ал-Бакара»).

5. Казахстанская сторона обязуется предупредить своих паломников о недопустимости привоза наркотиков, наркотических и других запрещенных веществ, как бы они ни назывались. Лица, привозившие с собой наркотики или наркотические и другие запрещенные вещества, будут привлечены к ответственности и наказаны по всей строгости законы, применяемого в КСА.

6. Казахстанская сторона и хадж-делегация, которая представляет ее во время сезона хаджа, обязуются ограничиться двумя штаб-квартирами в Мекке и Медине. Первая – для административных целей, вторая – для медицинских целей. Эти здания должны иметь специальные разрешения на поселение паломников в

1431 г.х. от Комиссии по проверке жилищных помещений паломников. Установить государственный флаг страны разрешается только на этих двух зданиях. Запрещается установить флаги на жилищах паломников.

7. Хадж-делегации Казахстана было разъяснено, что пункты, упомянутые в настоящем Договоре касаются граждан Республики Казахстан, прибывающих на паломничество из этой страны. Не разрешается организовать паломничество для граждан других стран, как временно проживающих в Казахстане, так и в Саудовской Аравии.

8. Если казахстанская хадж-делегация желает провести встречи с министерствами и официальными органами Королевства Саудовская Аравия, то необходимо заблаговременно координировать этот вопрос с Министерством по делам хаджа, поскольку оно является официальной стороной, ответственной за хадж-делегации и обслуживание паломников.

9. Казахстанская сторона обязуются соблюдать инструкции и указания об организации паломничества через туристические компании и агентства в соответствии с подробными указаниями, упомянутыми в приложениях к настоящему Договору.

10. Члены (административные и медицинские работники) специальной делегации, сопровождающей паломников из Казахстана в количестве, указанном в Статье 1 настоящего Договора, будут освобождены от уплаты пошлин за услуги учреждения «Арбаб ат-Таваиф» в соответствии с полученными приписками. При этом необходимо соблюдать следующее:

а) Каждый член делегации должен получить визы для въезда в страну с отметкой о членстве делегации

и припиской Министерства по делам хаджа, согласно которой члены делегации освобождаются от уплаты пошлин за услуги. Любой член делегации, в паспорте которого отсутствует приписка о членстве, будет рассматриваться как паломник и должен будет заплатить налоги за услуги учреждения «Арбаб ат-Тавафа».

б) Каждый член делегации должен быть обеспечен документом, удостоверяющим его личность с печатью отдела по делам хаджа, а также печатью Консульства (Посольства) Саудовской Аравии в Казахстане, где четко указаны его полномочия как члена делегации. Список членов делегации должен быть представлен заблаговременно.

в) Хадж-делегация несет ответственность за всех казахстанских паломников, количество которых указано в статье 1. настоящего Договора, как прибывших непосредственно по линии казахстанской хадж-делегации, так и по линии туристических компаний и агентств. У каждой из сторон должны быть четко оговорены права и обязанности.

г) Роль членов хадж-делегации в святых местах ограничивается обслуживающей функцией для оказания помощи своим паломникам, стремясь обеспечить жильем своих паломников в Мине, так как штаб-квартира хадж-делегации будет находиться вне района Мины.

е) Хадж-делегация должна сразу начать работу в святых местах, координируя свою деятельность с филиалами Министерства в Мекке и Медине, учреждениями «ат-Тавафа», Ассоциацией гидов, представить сведения о местонахождении хадж-делегации, о номерах сотовых телефонов ответственных лиц в целях

обеспечения лучшего обслуживания паломников, прибывших через их учреждения.

ж) Хадж-делегация обязуется обеспечить своими представителями в достаточном количестве в местах приезда и отъезда для координации своей деятельности с работниками Министерства и контроля соблюдения графика движения паломников.

з) В числе членов хадж-делегации должны быть медицинские работники, в том числе общий врач, врач-терапевт, врач-профилактиолог.

11. Казахстанская сторона обязуется в течение не более чем месяца со дня подписания настоящего Договора заключить контракты на поселение своих паломников в Мекке и Медине в соответствии с типовым контрактом, утвержденным Министерством по делам хаджа. Хадж-делегация обязуется подтвердить контракты в учреждениях «ат-Тавафа», Ассоциации гидов, затем заверить их в филиалах Министерства по делам хаджа (в Мекке или Медине) не позднее 20-го Зуль-каады (28.10.2010 г.). Количество выдаваемых хадж-виз, оговоренных в статье 1., будет зависеть от этого (заключения контрактов, утверждения и заверения их).

Задержка заключения контрактов на поселение паломников с целью получения зданий с наименьшей стоимостью, или аренда зданий, не имеющих разрешение на поселение, или непригодных для проживания паломников, будет считаться нарушением указаний об организации паломничества в КСА и нарушители будут привлечены к ответственности по закону.

12. В связи с ограниченностью вместимости лагерей для паломников в районе Мины, казахстанская сторона поставлена в известность, что часть казахстан-

ских паломников будут поселены в лагерях третьего этапа улучшенной категории, находящихся в районе Муздалифы, при этом следует отметить, что Министерство по делам хаджа определит число реальных паломников для определения лагерей для паломников в районе Мины.

13. Казахстанская сторона и хадж-делегация, которая представляет ее во время сезона хаджа, обязуются соблюдать инструкции и указания о поселении паломников в Мекке и Медине, как указанных в книжке указаний, так и указаний, упомянутых в Приложении «Б» к настоящему Договору.

14. Если казахстанская сторона желает обеспечить своих паломников или некоторых из них услугами высокого класса, или спецобслуживанием, или дополнительными услугами в Мекке, Медине и в святых местах по желанию этих паломников, то она должна иметь ввиду, что это не должно быть за счет других паломников, при условии, что все эти услуги будут оказаны через учреждения «ат-Тавафа» в Мекке, Ассоциации гидов в Медине, поскольку они являются единственными учреждениями, имеющими разрешение на обслуживание паломников из-за рубежа. Обеспечение таких услуг должно производиться в рамках инструкций и указаний по организацию паломничества, указанных в инструкциях, выданных Министерством по делам хаджа, в соответствии с контрактами, заключенными с учреждениями «ат-Тавафа» и заверенными Министерством по делам хаджа.

15. Паломникам или их представителям не разрешается непосредственно заключать любые договора и контракты по этому вопросу с туристическими агент-

ствами или торговыми представительствами, или гостиницами в Королевстве Саудовская Аравия, или за рубежом по организации паломничества для этой категории людей вне рамок руководства Министерства по делам хаджа, учреждений «ат-Тавафа» в Мекке, Ассоциации гидов в Медине.

16. Казахстанская сторона отмечает, что выдача виз паломникам, прибывающим для выполнения обрядов хаджа в этом 1431 г.х. – 2010 г. будет зависеть от получения вакцинаций и прививок, указанных в Приложении о медицинских указаниях Министерства здравоохранения, прикрепленном к настоящему Договору. Также в случае возникновения эпидемических болезней, вызывающих международную тревогу, в какой-либо стране, из которой прибывают паломники, Министерство здравоохранения Королевства Саудовская Аравия имеет право принимать экстренные меры и установить медицинские условия в соответствии с международными нормами по отношению к паломникам, прибывающим из этой страны в сотрудничестве с Всемирной Организацией Здравоохранения в целях предотвращения распространения эпидемии среди паломников или передачи ее в их страны.

17. Казахстанская хадж-делегация обязуется сотрудничать с Министерством по делам хаджа, Министерством здравоохранения, учреждениями «ат-Тавафа», Ассоциацией гидов и другими соответствующими инстанциями Королевства Саудовская Аравия по контролю процедур захоронения паломников, умерших в Королевстве Саудовская Аравия естественной смертью, получить свидетельства о смерти согласно Указаниям об организации паломничества.

18. Если казахстанская сторона или хадж-делегация, которая представляет ее во время сезона хаджа, желают открыть медицинские учреждения (поликлинику, медицинские пункты) в Мекке и Медине, то необходимо координировать эту деятельность с Министерством по делам хаджа (филиалами Министерства в Мекке и Медине) и через них получить разрешение Министерства здравоохранения Королевства Саудовская Аравия, строго соблюдать указания по организации таких пунктов, и их деятельность продолжится с 01.11.1431 г.х. по 15.01.1432 г.х. (с 09.10.2010г. по 21.12.2010г.) и ограничивается обслуживанием только своих паломников, не разрешается открывать какие-либо поликлиники или медпункты в святых местах, поскольку Министерство здравоохранения Королевства Саудовская Аравия обеспечивает медицинским обслуживанием всех паломников в святых местах.

19. Стремясь обеспечить безопасность паломников, саудовская сторона доводит до казахстанской стороны соблюдать указания и условия обеспечения питанием своих паломников во время их пребывания в Мекке, Медине, Джидде и в святых местах, которые заключаются в следующем:

а) Заключать какие-либо контракты об обеспечении питания как в Мекке и святых местах, так и в Медине и Джидде, только со специализированными саудовскими учреждениями и компаниями, имеющими официальное разрешение городских властей, на территории которых будут предоставляться эти услуги, при этом необходимо координировать это действие с филиалами Министерства по делам хаджа, учреждениями «ат-Тавафа», Ассоциации гидов. До заключения

любых договоров и контрактов необходимо убедиться о законности заключаемых контрактов, которые можно будут заверить.

б) Убедиться о наличии медицинских сертификатов у лиц, занимающихся приготовлением пищи для паломников, для оказания этих услуг, выданных властями.

в) При приготовлении пищи для паломников или раздаче заранее приготовленной пищи необходимо соблюдать условия, указанные в предыдущих пунктах. Запрещается раздача паломникам заранее приготовленной пищи во время их поездок между городами, нарушители несут ответственность за последствия.

г) Необходимо соблюдать все требования Порядка об организации паломничества, разработанные Министерством по делам хаджа по вопросам заключения типовых контрактов об обеспечении питанием, утвержденным Министерством по делам хаджа, соблюдать все условия и пункты, упомянутые в них.

20. Казахстанская сторона или хадж-делегация, которая представляет ее во время сезона хаджа, если будет нанимать рабочих в Королевстве Саудовская Аравия, то она должна выдать каждому рабочему карточку, в которой будут указаны имя и фамилия рабочего, его паспортные данные, легальность его проживания (его вид на жительство (икама), профессия, гражданство). Все карточки будут заверены соответствующим учреждением «ат-Тавафа» или Ассоциацией гидов, копия всех документов со всеми сведениями об этих рабочих, привлеченных на работу в сезоне хаджа и характере их работы, должны быть представлены в филиалы Министерства в Мекке и Медине.

21. Казахстанская сторона обязуется заключить договора с Исламским банком развития для обеспечения потребностей паломников в жертвенных животных в рамках проекта Королевства Саудовская Аравия, о пользовании мясом жертвенных животных в выполнении обрядов хаджа с разъяснением паломникам понятия о расширении круга доверенности для максимального использования мощностей бойн во время праздника жертвоприношения, начиная с первого дня до конца дней ташрика в соответствии с указаниями, разработанными соответствующими инстанциями в Королевстве Саудовская Аравия об организации жертвоприношения в специальных местах.

Паломникам необходимо будет разъяснить, что жертвоприношения выполняются только в специально для этого отведенных местах, то есть, в бойнях и только во время праздника жертвоприношения.

22. Отметить важность, роль и ответственность специальных организаций Республики Казахстан за проведение просветительской работы среди паломников до их приезда в КСА как по вопросам выполнения обрядов хаджа, здравоохранения, экологии, так и по вопросам безопасности и общего поведения, рекомендуется использовать программу просветительской работы, разработанную государственными учреждениями и учреждениями «ат-Тавафа», которые обслуживают паломников, прибывающих из-за рубежа с целью разъяснения им правильного выполнения обрядов хаджа,

23. Казахстанская сторона с пониманием относится к замечаниям Министерства по делам хаджа по отношению тех лиц, которые приехали из Казахстана совершать умру, но по окончании умры не уехали, а за-

держались для выполнения обрядов хаджа. Такое явление наносит вред общим интересам, отрицательно влияет на качество услуг, которые оказывают паломникам Правительство и государственные учреждения Королевство Саудовская Аравия. Казахстанская сторона выражает свою готовность сотрудничать с ответственными работниками Министерства по делам хаджа для решения проблемы в соответствии с порядком организации движения лиц, приезжающих совершить умру.

24. Любое изменение в составе казахстанской делегации или представителей казахстанской стороны после подписания Договора об организации паломничества не повлияет на обязательства казахстанской стороны, упомянутые в настоящем Договоре. Также все двусторонние договора и контракты, подписанные с учреждениями «ат-Тавафа», Профсоюзом водителей будут выполняться без изменений или отмены какого-либо пункта.

Статья 4. Поход на мост «Жамрат»

Во избежании опасности во время столпотворения при выполнении обряда бросания камней в «Жамрате», в целях обеспечения безопасности паломников, Министерство по делам хаджа отмечает необходимость принятия делегацией по делам хаджа Казахстана или хадж-делегацией, которая официально представляет ее в сезоне хаджа, всех мер, гарантирующих соблюдения паломниками разработанного Министерством по делам хаджа графика похода паломников на мост «Жамрат» для выполнения обряда.

Статья 5. Приложения к настоящему Договору

Казахстанская сторона ознакомилась с приложениями к настоящему Договору и подтвердила свои обязательства строго соблюдать все инструкции и указания о порядке организации паломничества в Королевстве Саудовская Аравия. Эти приложения являются неотъемлемой частью настоящего Договора, при выполнении статей Договора учитывается содержание приложений. Любое нарушение пунктов Договора или приложений к Договору считается нарушением, подлежащим обсуждению и принятию мер согласно Законам и Указаниям об организации паломничества в Королевстве Саудовская Аравия, Министерство по делам хаджа имеет право принимать меры, которые считает целесообразным для выполнения паломниками обрядов хаджа легко и достойно. К настоящему Договору прилагаются следующие приложения:

а) Приложение А. «Инструкция о перевозке паломников в Королевстве Саудовская Аравия для совершения хаджа и возвращению их на родину. Инструкция по передвижению паломников в городах паломничества (Мекке, Медине, Джидде) и в святых местах».

б) Приложение Б. «О размещении паломников в городах паломничества (Мекке, Медине, Джидде) и в святых местах».

в) Приложение В. «Медицинские указания и условия».

г) Приложение Г. «Инструкция об организации выполнения обряда «Жамрат»».

д) Приложение Д. «Об организации и порядке приезда паломников через туристические и компании и агентства».

е) Приложение Е. «Инструкция об организации просветительской работы среди паломников».

Мы просим Всевышнего Аллаха дать нам успехов и благополучия. Пусть сезон хаджа 1431 года хиджры и все последующие сезоны хаджа будут сезонами добра и благосостояния, пусть Всевышний Аллах примет паломничество всех паломников, да простит Аллах им грехи, поистине Аллах - Всеслышавший и Всеобъемлющий.

От казахстанской стороны

Главный Муфтий, Председатель Духовного управления мусульман Казахстана доктор Абдсаттар Дерби-сали

От саудовской стороны

Министр по делам хаджа Королевства Саудовская Аравия Доктор Фуад Абдуссалам ал-Фариси

Приложение А. Инструкция о перевозке паломников в Королевстве Саудовская Аравия для совершения хаджа и возвращению их на родину по передвижению паломников в городах паломничества (Мекке, Медине, Джидде) и в святых местах

Учитывая необходимость соблюдения всех инструкций по перевозке паломников в Королевстве Саудовская Аравия для совершения хаджа и возвращения их на родину, а также Инструкция по передвижению паломников в городах паломничества (Мекке, Медине,

Джидде) и в святых местах, изложенных в брошюре «Инструкции и указания по делам хаджа», Министерство по делам хаджа просит всех представителей паломников (официальных хадж-миссий, туристических компаний и фирм, организующих прибытие паломников из-за рубежа) соблюдать нижеследующие пункты:

1. Инструкция о перевозке паломников в Королевстве Саудовская Аравия для совершения хаджа и возвращению их на родину будет осуществляться в соответствии со следующими указаниями:

а) О воздушных перевозках:

Для перевозки паломников из страны и возвращения их на родину необходимо выбрать авиакомпанию, имеющую хорошие мощности и возможности, также имеющую разрешение на международные перевозки, отвечающую всем условиям и требованиям, утвержденным Главным управлением Гражданской авиации Королевства Саудовская Аравия. Авиакомпания должна соблюдать все положения, указанные в контрактах воздушных перевозок, подписанные правительствами стран.

1. Перевозка паломников осуществляется с 1-го Зуль-каады 1431 года по хиджре (9 октября 2010 г. соответственно) по 4-го Зуль-хиджи 1431 года по хиджре (10 ноября 2010 г.) включительно. Авиарейсы осуществляются регулярно, но в пределах возможностей принятия воздушным пространством Саудовской Аравии.

2. Перевозка паломников из Казахстана осуществляется национальной или любой другой авиакомпани-

ей, имеющей разрешение известных международных организаций на международные перевозки и Управления Гражданской авиации КСА в соответствии с законами и нормативными актами КСА.

3. Укомплектование паломников на рейсы будет регулярно и последовательно в пределах возможностей принятия воздушным пространством Саудовской Аравии согласно графику, утвержденному Управлением Гражданской авиации КСА.

4. Отбытие паломников на родину в Казахстан авиарейсами начинается 14-го Зуль-хиджи 1431 года по хиджре (20 ноября 2010 г.) и завершается 15-го Мухаррама 1432 года по хиджре (21 декабря 2010 г.).

5. Завершить необходимое и заблаговременное согласование с Управлением Гражданской авиации КСА время прибытия самолетов, чтобы обеспечить приезд паломников по графику. Необходимо предоставить Министерству по делам хаджа Королевства Саудовская Аравия подробное расписание авиарейсов, заверенное Управлением Гражданской авиации Королевства. В расписании должны быть указаны номера авиарейсов, дата их прибытия и отбытия; название компании, осуществляющей авиаперевозку.

6. Обратные билеты паломников должны быть заранее забронированы, в них должны быть указаны дата и номер рейса. График отъезда паломников заранее согласуется с Управлением Гражданской авиации КСА. Важно заранее разъяснить паломникам о необходимости своевременного отъезда согласно установленным рейсам.

7. Необходимо обеспечить круглосуточное дежурство представителей паломников (официальных

хадж-миссий, туристических компаний и агентств) в период отправки паломников в терминале для паломников в международном аэропорту имени Короля Абдель Азиза в Джидде и международном аэропорту имени Принца Мухаммеда бен Абдель Азиза в Медине для оформления пассажиров и завершения получения сверхнормативного багажа паломников в случае если паломники будут не в состоянии оплатить сверхнормативный багаж, чтобы этот вопрос не причинял задержку самолетов и нарушение расписания вылета. Далее этот багаж будет отправлен на их родину через «Карго». Поэтому необходимо назначить компетентных представителей, способных брать на себя ответственность за решение таких вопросов и сокращения пребывания паломников в аэропорту для оформления их отправки.

8. Необходимо разъяснить всем паломникам, что размер и вес багажа, который сопровождает паломников, должны соответствовать международным стандартам согласно инструкциям, утверждаемым Управлением Гражданской авиации КСА.

9. Необходимо представить все расписания прилета и вылета самолетов, получить разрешение Управления Гражданской авиации КСА на прилет и вылет всех самолетов не позднее 19-го Рамадана 1431 г.х. – 29 августа 2010 г. Необходимо, чтобы в период хаджа у авиакомпании, осуществляющей транспортировку паломников, было бюро представительства в Мекке и Медине, с тем, чтобы паломники могли к ним обращаться.

10. Нести ответственность за своевременную отправку паломников из Мекки и Медины в международ-

ный аэропорт имени Короля Абдель Азиза в г.Джидде для вылета на родину, выражая солидарность с авиакомпанией, осуществляющей транспортировку паломников, в случае представления каких-либо сведений учреждений «ат-Тавафа» или Ассоциации гидов, информирующих о просьбе отправления паломников в аэропорт в отличие от существующей автоматизированной системы рейсов отправления или в случае не обновления или не внесения номера рейса в систему.

11. Последним днем отъезда паломников из Джидды в Медину авиарейсами считается 2-ой день месяца Зуль-хиджи каждого года, что соответствует этому дня по григорианскому календарю.

12. Министерство по делам хаджа производит автоматическое укомплектование групп паломников, отправляющихся авиарейсами согласно расписанию, утверждаемому Управлением Гражданской авиации КСА, и представленному компаниями-перевозчиками в рамках, заключенного по этому вопросу соглашения. Необходимо подчеркнуть, что ни в каком случае не допускается вмешательство хадж-миссий, туристических компаний и агентств, организующих прибытие паломников, в принятие решений об укомплектовании групп паломников, производимое на основе этого графика. Любое изменение должно производиться с согласия Управления Гражданской авиации с одновременным внесением изменений в график со стороны Министерства по делам хаджа.

13. Фактическое количество паломников, прибывших и убывших авиарейсами из аэропортов, упомянутых в статье 2. Договора об организации и порядке паломничества, будет уточняться в соответствии с

договоренностью, достигнутой между Хадж-миссией и Управлением Гражданской авиации.

б) О перевозках на наземном транспорте:

1. Прибытие паломников на наземном транспорте начинается с 1-го числа месяца Зуль-каады и продолжится до 30-го числа этого месяца каждого года, по соответствующим дням григорианского календаря без исключения.

2. Отъезд паломников на наземном транспорте начинается 15-го числа месяца Зуль-хиджи и продолжится до конца месяца Мухаррама каждого года, по соответствующим дням григорианского календаря без исключения.

3. Автобусы, используемые для перевозки паломников в святые места, должны отвечать требованиям, предъявляемым к таким видам транспорта.

4. Заключить договор с Профсоюзом водителей с указанием полного количества паломников, прибывших наземным транспортом, для их перевозки по святым местам, где совершаются обряды и пользования транспорта компаний по перевозке паломников, принадлежащих Профсоюзу водителей.

5. В случае нарушения пункта 4. хадж-миссией или теми, кто представляет паломников, и если прибывшие наземным транспортом паломники будут передвигаться по святым местам, где совершаются обряды, паломники будут расселены в лагерях третьего этапа, находящихся в Муздалифе, их транспортное средство будет арестовано в районе «Дакам ал-Вабр», которое будет считаться для них последним местом остановки.

6. Последний день отъезда паломников, прибывших наземным транспортом, из Мекки и Джидды в Ме-

дину - 25-ое число месяца Зуль-каады, а возвращение в Мекку – 5-ое число месяца Зуль-хиджи каждого года, по соответствующим дням григорианского календаря.

в) О перевозках по морским сообщениям:

1. Прибытие паломником по морским сообщениям в Исламский порт Джидды начинается с 1-го числа месяца Зуль-каады и продолжится до 4-го числа месяца Зуль-хиджи. Отъезд начинается 15 числа Зуль-хиджи и продолжится до конца месяца Мухаррама каждого года, по соответствующим дням григорианского календаря.

2. Необходимо соблюдать все требования, предъявляемым к транспортам морских перевозок, утвержденным Главным Управлением портов КСА, с обеспечением всех видов средств безопасности согласно международным стандартам.

3. Фактический учет количества прибывших и отбывших паломников будет производиться в каждом порту согласно договоренности, достигнутой между Хадж-миссией и Главным Управлением портов.

II. Инструкции по перевозке паломников между городами паломничества и святыми местами.

1. Строго соблюдать инструкции по перевозке паломников между Меккой, Джиддой и Мединой на автобусах Профсоюза водителей.

2. Глава Хадж-делегации уполномочивает (официальным письмом) комиссию, состоящую из ответственных работников Профсоюза водителей в Мекке заключить ясное и письменное соглашение, в котором определяется требования по перевозке паломников между городами (Меккой, Мединой и Джиддой) и свя-

тыми местами паломничества, в том числе количество пассажиров, тип автобуса и система (туда-обратно).

3. Соглашение с Профсоюзом водителей о страховании услуг по перевозке паломников, прибывающих в международный аэропорт имени Принца Мухаммада бен Абдель Азиза в Медине, из аэропорта до места проживания в Медине и обратно.

4. Оповестить всех паломников о необходимости погрузить личный багаж каждого паломника в автобусы, предназначенные для них.

5. В случае наличия сверхнормативного багажа (т.е. сверх грузоподъемности автобуса) обеспечить грузовой транспорт с оплатой возможных расходов, нести ответственность за опоздание перевозки паломников.

6. Соблюдать инструкции и правила пользования транспортом в передвижении между городами и святыми местами, где совершаются обряды паломничества:

а) Передвижение между городами (Мекка, Медина и Джидда) и святыми местами, где совершаются обряды паломничества, разрешается только на транспортных средствах, зарегистрированных в Профсоюзе водителей согласно инструкциям и указаниям, оговоренным в договоре, заключаемом с Профсоюзом водителей.

б) Запрещается использовать в Мекке и Медине транспортные средства паломников, прибывших наземным транспортом. Их транспортные средства будут арестованы на специальных стоянках, находящимися за пределами священных городов и паломники будут обеспечены общественным транспортом, на которых паломники могут въезжать в центр священных городов и возвращаться на стоянки, при этом следует знать, что

эти стоянки абсолютно не предназначены для проживания паломников.

в) Что касается использования транспортных средств для перевозки грузов или пассажиров, вместимость которых не превышает 25 человек, то необходимо уточнить количество, вид и принадлежность таких транспортных средств с указанием целей и задач их использования, число членов хадж-делегаций с разъяснением их задач, и необходимо обратиться в Министерство по делам хаджа (Главное транспортное управление) для координации действий с соответствующими органами.

г) Что касается транспортных средств для оказания медицинских услуг, то для их получения необходимо письменное согласие Министерства здравоохранения или его официальных представителей в Мекке и Медине, в котором будут указаны количество и сроки их участия для обслуживания паломников.

д) Транспортные средства с дипломатическими номерами, предназначенные для обслуживания послов и глав хадж-миссий, необходимо получить специальные разрешения от Министерства иностранных дел согласно соответствующим правилам, применяемым в сезоне паломничества.

Приложение Б. Инструкция о размещении паломников в городах паломничества (Мекке, Медине, Джидде) и в святых местах

Отмечая важность соблюдения всех инструкций и указаний о размещении паломников в Мекке и Медине, подробно указанных в Исполнительном распоряжении Закона о жилищах, подготовленных для паломников,

а также требований по размещению паломников, указанных в книжке Инструкций по делам хаджа, Министерство по делам хаджа желает обратить внимание всех представителей паломников (официальных хадж-делегаций, туристических компаний и агентств, организующих приезд паломников,) соблюдать нижеследующие правила:

1. Запрещается арендовать любое здание, не имеющее действительного на текущий год разрешения на поселение паломников.

2. Необходимо предоставить безусловные банковские гарантии из одного аккредитованного в Королевстве Саудовская Аравия банка на имя Министерства по делам хаджа на всех паломников (из расчета 50 риялов на одного паломника) до заключения договоров и подписания контрактов об аренде жилья. Министерство по делам хаджа имеет право распорядиться этим залогом для устранения нарушения в жилищах, в случае подтверждения ответственности квартиросъемщиков, таких как, например, «отказ от жилья, использования жилья, не имеющих официального разрешения, расселение сверхнормативного количества паломников, использование любой части здания не по назначению». Этот залог не будет возвращен полностью или частично до подтверждения отсутствия нарушений. Квартиросъемщик несет ответственность за погашение любой дополнительной суммы в случае нехватки залога для устранения нарушений.

3. Обеспечить дополнительным жильем, позволяющим разместить 1% от общего количества паломников. Это жилье будет использовано в аварийных ситуациях, которые могут возникнуть во время сезона

паломничества и требуют освобождения зданий в целях безопасности паломников, например, при возникновении пожара и разрушений. Здания должны иметь специальные разрешения от Комиссии по проверке жилищных помещений для паломников, действующие на сезон паломничества 1431 г.х. – 2010 года с указанием всего количества паломников.

4. Не разрешается расселять сверх вместимости зданий, разрешенной на расселение. Категорически запрещается использовать фойе, кухни, коридоры, служебные этажи, стоянки, крыши для поселения паломников или хранения вещей.

5. Необходимо оплатить полную сумму аренды при подписании контракта об аренде между владельцем или арендатором и паломником или его представителем. В случае невозможности оплата производится в следующем порядке:

- а) 30% при подписании контракта.
- б) 40% при приезде паломников и их расселении.
- в) 30% за три дня до окончания срока аренды.

Паломник должен представить банковские гарантии из одного местных банков на сумму, равную второй и третьей частей арендной платы, указанных в пунктах «Б» и «В». В противном случае не будут завершены процедуры утверждения любого контракта.

6. Необходимо полностью согласовать все вопросы, связанные с арендой жилья, с частными учреждениями «ат-Тавафа» в Мекке и Ассоциациями гидов в Медине в целях обеспечения безопасности паломников и обеспечения им благоприятных жилищных условий.

7. В случае заключения договора на аренду жилья за пределами центрального района, находящегося

в отдаленности 2-х и более км от Священной мечети «аль-Месжид аль-Харам», необходимо заключить договор об обеспечении транспортными средствами для перевозки паломников в Священную Мечеть и обратно, чтобы доставить желающих молиться в Священную мечеть.

8. Начиная с момента подписания Договора об организации и порядке паломничества и не позднее конца месяца Шаууаль (октябрь) этого года необходимо заключить договор об аренде жилья для паломников в Мекке и Медине в соответствии с типовым договором, утвержденным Министерством по делам хаджа. Договор об аренде жилья необходимо утвердить в учреждениях «ат-Тавафа» или Ассоциации гидов, затем заверить его в филиале Министерства по делам хаджа в Мекке или Медине не позднее 20-го числа месяца Зуль-каады (28.10.2010г.).

9. Заблаговременное заключение договора об аренде жилья не освобождает договорившихся сторон от заключения типового договора, утверждения и заверения согласно предыдущему пункту до приезда паломников.

10. Необходимо заключить договора на поселение паломников непосредственно с владельцами и инвесторами, которые являются арендаторами-саудовцами, без посредников или маклеров, поскольку не допускается заключать договора на поселение паломников с несаудовцами.

11. Согласовать только с учреждениями «ат-Тавафа» и Ассоциациями гидов установление на арендуемых зданиях указательные надписи и плакаты в со-

ответствующем виде и достаточном количестве, чтобы паломники могли узнать место своего проживания.

12. Предусмотреть в заключаемых контрактах на поселение все потребности и требования паломников по услугам во избежании возникновения проблем или отказа от поселения, которые могут повлечь за собой негативные последствия.

13. Разрешается поселять паломников только в гостиницах и жилых зданиях, имеющих разрешение на поселение, действительное на 1431 г.х., - 2010 г. В случае нарушения этих правил хадж-делагации и туристические компании и агентства или представители паломников несут ответственность за последствия.

14. Необходимо проверить не включение периода пребывания в Медине в контракт на поселение, также убедиться о наличии одних суток (24 часов) между одним контрактом и следующим, в контракте должно быть четко указано время (в котором часу) будут вселяться и выселяться паломники, а также необходимо соблюдать указанное время.

15. Обеспечить присутствие представителей в центрах приема в Медине, также при поселении паломников в Мекке, Медине для оказания оперативной помощи и завершения работы по приему и поселению паломников и решения проблем, которые могут возникнуть.

16. Распределить паломников в группы для оказания им услуг на месте и расселения их в Мекке и Медине. Обеспечить учреждения «ат-Тавафа» и Ассоциацию гидов сведениями о распределении паломников до их приезда из своей страны не позднее месяца Шаууаль,

указать эти сведения в их паспортах или в приложениях, прикрепляемым к паспортам.

17. Не разрешается снимать жильё для поселения паломников в Медине после 5-го числа месяца Зуль-хаджи. Филиал Министерства по делам хаджа в Медине не будет заверять контракты на поселение после этой даты.

18. В случае выдачи соответствующими инстанциями КСА в порядке исключения согласия на прилет опоздавших международных авиарейсов позднее 5-го числа месяца Зуль-хиджи в международный аэропорт имени Принца Мухаммеда бен Абдель Азиза в Медине, хадж-делегации или туристические компании и агентства, которые занимаются организацией приезда паломников, должны обеспечить паломников жильем. Заверение контрактов на поселение в порядке исключения будет производиться с согласия Генерального директора Филиала Министерства по делам хаджа в Медине, при этом вместе с контрактом на поселение следует представить контракт на перевозку паломников (по воздушным или наземными путями), заключенный с одной из компаний по перевозке паломников, входящих в состав Профсоюза водителей.

19. Заключаемый контракт на поселение в Мекке должен охватить период с 5-го по 13-ое Зуль-хиджи.

20. Необходимо учесть ответственность за обеспечение паломников жильем и питанием в случае задержки международных рейсов по независящим от авиакомпании условиям, (например, нелетная погода, задержка по причине безопасности и политических условий в стране пребывания) согласно инструкциям и указаниям о воздушном транспорте.

21. Соблюдать инструкции и законы КСА, которые не разрешают иностранцу владеть недвижимостью в Мекке и Медине, взять в аренду за исключением короткого времени, не превышающего одного года, которое может быть продлено на аналогичный срок.

Приложение В. Медицинские указания и условия

Отмечая важность соблюдения всех инструкций и указаний по вопросам здравоохранения, подробно указанных в книжке Инструкций по делам хаджа и Договора об организации и порядке паломничества на 1431 г.х. – 2010 г., Министерство по делам хаджа желает обратить внимание всех представителей паломников (официальных хадж-делегаций, туристических компаний и агентств, организующих проезд паломников), соблюдать нижеследующие правила:

1. Сотрудничать с Министерством по делам хаджа, Министерством здравоохранения, учреждениями «ат-Тавафа», Ассоциацией гидов и другими соответствующими инстанциями Королевства Саудовская Аравия по контролю паломников, умерших в КСА естественной смертью и соблюдать следующее:

- Уточнить номер факса для непосредственного обращения государственных больниц к нему с целью получения согласия на захоронение умерших в КСА паломников.
- Присутствие представителя Консульства или хадж-делегаций, уполномоченного обращаться в Государственные больницы КСА для завершения процедур, связанных с случаями смерти своих паломников, также для завершения процедур

выписки больных, уложенных на стационарное лечение, после их выздоровления. Необходимо присутствие достаточного количества членов хадж-делегаций после совершения обрядов хаджа для выполнения этих задач, они не должны уехать пока не уедут все их паломники.

2. Необходимо получить необходимые прививки и вакцинации:

- Каждый паломник должен предъявить справку о прививке против эпидемического менингита, сделанной не позднее 3 лет до прибытия в Саудовскую Аравию. Если прививка была сделана в этом году, то она должна быть сделана не позднее, чем за 10 дней до прибытия. Дети старше двух лет должны иметь справку о прививке четверти куба (ACYW135).
- Министерство здравоохранения Саудовской Аравии требует от паломников наличия прививки против гриппа. Человек должен быть привитым до прибытия в Хадж. Особенно люди преклонного возраста, больные хронической астмой, сахарным диабетом, страдающие болезнью почек, печени и сердца.

3. Паломникам запрещается ввозить продукты питания, кроме консервированных продуктов или продуктов в упаковках, которые можно легко проверить,

4. Все паломники, прибывающие в Королевство Саудовская Аравия из-за границы, должны подчиняться международным положениям эпидемических болезней. В случае возникновения эпидемических болезней, вызывающих международную тревогу, в какой либо стране, из которой прибывают паломники, Министер-

ство здравоохранения КСА имеет право принимать экстренные меры и установить медицинские условия, в соответствии с международными нормами по отношению к паломникам, прибывающим из этой страны в сотрудничестве с Всемирной Организацией Здравоохранения в целях предотвращения распространения эпидемии среди паломников или передачи ее в их страны.

Приложение Г. Инструкция об организации выполнения обряда «жамрат»

1. Представить заблаговременно – не позднее конца месяца Шаабан каждого года все необходимые сведения по подготовке графика организации похода паломников для выполнения обряда бросания камней в «Жамрате».

2. Назначить одного члена хадж-делегации как представителя, постоянно работающего с Министерством по делам хаджа, учреждениями «ат-Тавафа», ответственным за организацию похода для выполнения обряда бросания камней на «Жамрате». Вместе с ним должно быть назначено достаточное количество сотрудников для выполнения задач хадж-делегации перед паломниками. Сообщить учреждению «ат-Тавафа» имена ответственных лиц за организацию похода паломников для выполнения обряда «Жамрат» заблаговременно, в течение месяца со дня подписания Договора об организации и порядке паломничества.

3. Оповестить паломников о необходимости соблюдения графика похода на «Жамрат» для выполнения ритуального бросания камней. Категорически запрещается выход паломников на бросания камней во

время запретных периодов, график похода паломников для выполнения обряда «Жамрат» утверждается для организации похода паломников по определенным количествам и в установленное время с целью избежания накопления людей.

4. Активизировать роль религиозных инструкторов, сопровождающих паломников, подчеркивая важность выполнения графика похода паломников в «Жамрат».

5. Соблюдать все инструкции и указания по организации выполнения обряда «Жамрат». Например, не брать с собой детей на «Жамрат», не брать с собой багаж и лишние вещи, не использовать инвалидных колясок во время похода на «Жамрат», которые могут причинить большую опасность самим и остальным паломникам, предупредить о важности сотрудничать с учреждениями «ат-Тавафа» и группами оказания полевых услуг в реализации программы похода для выполнения обряда «Жамрат».

6. Оповестить паломников о необходимости получения законных разрешений по Шариату на поручение другим лицам выполнять этот обряд вместо стариков, больных и женщин.

7. Представить в Министерство по делам хаджа копию программу просветительской работы с паломниками не позднее 15-го Зуль-каады.

8. Координировать с Министерством по делам хаджа и учреждением «ат-Тавафа» график отъезда паломников из Мины в Мекку 12-го Зуль-хиджи, потому что все паломники настаивают покинуть Мину сразу после полудня, это может причинить сильное столпотворение в районе «Жамрат», а также во время вы-

полнения обряда обхода Священной Каабы, что может повлечь за собой, не дай Бог, негативные последствия в результате давки и столпотворения. Не менее 50% паломников будет отъезжать из Мины 13-го Зуль-хиджи. По графику отъезда паломники будут распределены на три группы в следующем порядке:

Первая группа:

Время отъезда первой группы начинается после полуночи 12-го числа Зуль-хиджи и продолжится до десяти часов утра 13-го Зуль-хиджи. Эта группа называется «Первая группа спешивших паломников».

Вторая группа:

Вторая группа отъезжает, начиная с 3-ех часов вечера 12-го Зуль-хиджи. Эта группа называется «Вторая группа спешивших паломников».

Третья группа:

Эта группа начинает отъезжать утром 13-го Зуль-хиджи. Эта группа называется «Группа не спешивших паломников».

Приложение Д. Об организации и порядке приезда паломников Через туристические компании и агентства

1. Казахстанская сторона должна непосредственно оповестить Министерство по делам хаджа официальным письмом с указанием первичного списка организаторов (туркомпаний и агентств), аккредитованных для работы в сезон паломничества 1431 г.х. – 2010 года, не позднее середины месяца Шаабан текущего года. Окончательный список должен быть представлен в Министерство не позднее середины месяца Рамадан, при этом необходимо соблюдать следующее:

а) В списке должны быть указаны имена организаторов, номера их регистрации в Министерстве, количество паломников, которое разрешено привозить каждому организатору, ф.и.о. представителей организаторов, номера их паспортов.

б) 45-50 паломников – это наименьшее количество людей, которых могут привезти туркомпании и агентства. Причем число людей не должно превышать указанного количества в разрешении.

в) Необходимо представить список на арабском языке на официальном бланке официальной организации страны, подписанный и заверенный печатью официальной делегации с представлением одного экземпляра списка на СД.

2. Организаторы или их представители не должны иметь наказания в виде тюремного заключения, которое запрещает им заниматься этой деятельностью.

3. Хадж-делегация несет ответственность перед официальными организациями и организаторами за несоблюдение вышеуказанных статей 1 и 2 .

4. Любой организатор не имеет право заключать договора или контракты на поселение паломников без утверждения Министерства по делам хаджа списка организаторов на 1431 г.х. – 2010 г. и выдачи соответствующей организацией «ат-Тавафа» карточки организатора.

5. Организаторы, получившие разрешение от хадж-делегаций должны соблюдать следующее:

а) приехать в КСА для завершения юридической процедуры заключения контрактов после получения визы (порядок организации приезда паломников).

б) Представить следующие документы при обращении в соответствующие организации «ат-Тавафа»:

- копия лицензии, выданной в стране на ведение этой деятельности (при себе иметь оригинал для сравнения), в разрешении указывается наиболь-

шее число паломников, которым организатор предоставляет услуги (при условии, что число людей не превышает количество, указанное в договоре).

- копия действительной торговой регистрации, выданной в стране (при себе иметь оригинал для сравнения).
- в случае если представитель или делегат организатора является лицом уполномоченным, то необходимо представить официальную доверенность на 1431 г.х.- 2010 год.

все вышеуказанные документы должны быть заверены соответствующим Посольством или консульством или представительством КСА.

в) Запрещается заключать контракты об оказании услуг с любой стороной или организацией «ат-Тавафа» компании, государственная принадлежность которой не соответствует государству, выдавшему разрешение на ведение услуг. В случае нарушения этого условия, организатор несет всю ответственность, предусмотренную законом.

г) Запрещается заключать контракты на поселение паломников с несаудовцами, контракты должны быть заключены непосредственно с владельцами, или инвесторами, или арендаторами-саудовцами, также запрещается пользоваться услугами посредников или маклеров.

е) Организаторы должны заключать договора на перевозку паломников из Европы и других стран непосредственно с аккредитованными в этих странах авиакомпаниями без саудовских посредников.

ж) Организаторы или их официальные представители должны непосредственно сами обращаться для заключения и завершения договоров не поручая по доверенности эти действия саудовским гражданам или иностранцам, проживающим в Саудовской Аравии.

з) Организатор не должен заниматься приездом паломников из других стран.

и) Необходимо прикрепить «наклейки» (паркоды), выданные им Министерством по делам хаджа в паспорта своих паломников.

к) Организатор или его официальный представитель должен сопровождать и контролировать все этапы пребывания паломников (приезд, отъезд, проживание в Мекке, Медине и в святых местах, передвижение, состояние больных в больницах, умерших) для оказания им необходимых услуг, проведение с ними просветительскую работу. В случае прибывания паломников несколькими рейсами, каждый рейс должен сопровождать уполномоченный представитель организатора, который имеет опознавательную карточку для упрощения обслуживания своих паломников и координации действий с соответствующими инстанциями.

л) Представитель не может представлять более одного организатора. Организатор может организовать приезд паломников только через одну компанию. В случае нарушения этого условия, организатор несет всю ответственность, предусмотренную законом.

м) Организатор должен представить график приезда и отъезда паломников в КСА через аккредитованную авиакомпанию и согласовать его с Управлением Гражданской авиации.

6. Хадж-делегация должна проверить заключение договоров между организаторами и паломниками и контролировать их, а также разъяснить всем паломникам их следующие права и обязанности:

- разъяснить бесплатность хадж-визы.
- разъяснить стоимость основных услуг, оказываемых учреждениями «Арбаб ат-Таваиф».
- определить категорию жилья в Мекке, расстояние между ним и Священной мечетью, срок проживания.

- определить категорию жилья в Медине, расстояние между ним и мечетью Пророка, срок проживания.
- определить авиакомпанию-перевозчика, класс, сроки поездки и возвращения.
- определить средства транспорта внутри КСА и его категорию.
- определить категорию жилья в святых местах.
- определить уровень питания и место их подачи.
- разъяснить все другие дополнительные услуги, о предоставлении которых достигнута договоренность между организатором и паломником.
- услуги, оказываемые по контракту, будут распределены по пунктам, с разъяснением услуг по каждому пункту в отдельности и с указанием общей стоимости заключаемого контракта.
- в контракте должно быть указано, что он обязателен для обеих сторон, что паломник имеет право предоставить его в Представительство Королевства Саудовская Аравия за рубежом или в специальную комиссию Министерства по делам хаджа в КСА в случае возникновения любого разногласия по выполнению контракта.
- в контракте должно быть оговорено право паломника подать жалобу в соответствующие инстанции своей страны в случае нарушения организатором условий контракта.
- контракт заключается на двух языках – на арабском и на официальном языке страны паломника, и должен быть подписан двумя сторонами и заверен печатью организатора.
- один экземпляр заключенного между сторонами контракта должен быть вручен паломнику, другой экземпляр – учреждению «ат-Тавафа».

7. Хадж-делегация должна проверить выполнения всеми организаторами, аккредитованными у них,

инструкций и указаний по делам хаджа. Они должны иметь два чека при приезде паломников на имя Объединенного бюро туристических агентств, которые будут сняты в одном из банков, в ином случае оплата услуг и перевозок будут производиться наличными в саудовских риялах или саудовскими туристическими чеками.

8. Сроки организации приезда паломников:

а) 15-ое Рамадана – последний день обращения представителей туристических компаний и агентств для обращения в представительства КСА за рубежом для получения виз с целью приезда в КСА для регистрации и заключения договоров об оказании услуг (с учреждениями «ат-Тавафа», Ассоциацией годов и объединенным бюро представителей) о перевозке паломников в КСА (с Профсоюзом водителей) и их поселении.

б) С начала месяца Ражаб до середины месяца Шаууаль - последний срок для обращения представителей туристических компаний и агентств для обращения в Министерство по делам хаджа и учреждениям «ат-Тавафа» для завершения процедур регистрации и получения карточек организатора.

в) С начала месяца Ражаб по 25-ое число месяца Шаууаль - последний срок утверждения и заверения контрактов на поселение паломников в Мекке и Медине.

г) С начала месяца Ражаб до конца месяца Шаууаль - последний срок аккредитации организаторов и выдачи «наклеек» (паркодов) и решений о выдаче виз.

е) 25-ое число месяца Зуль-каады каждого года считается последним днем получения хадж-виз в представительствах КСА за рубежом.

ж) Министерство иностранных дел и Министерство по делам хаджа КСА снимают с себя ответственность за последствия при не соблюдении указанных сроков по организации паломничества.

Приложение Е. Инструкция об организации просветительской работы среди паломников

В целях обеспечения безопасности и создания благоприятных условий для паломников в выполнении ими обрядов хаджа, во избежании негативных последствий, Министерство по делам хаджа обращает внимание на необходимость проведения просветительской работы среди паломников до их приезда в КСА как по вопросам выполнения обрядов, здравоохранения и экологии, так и по вопросам безопасности и общего поведения, рекомендуется использовать программу просветительской работы, разработанную государственными учреждениями и учреждениями «ат-Тавафа», которые обслуживают паломников, прибывающих из-за рубежа с целью разъяснения им правильного выполнения обрядов хаджа, при этом следует обратить внимание на следующие пункты:

1. Обратить внимание паломников на правильное выполнение обрядов согласно нормам исламского шариата, что обеспечит спокойствие всем гостям Всевышнего, облегчит им выполнение обрядов хаджа, избежать опасностей столпотворения и анархии, соблюдать инструкции об организации движения паломников в святых местах, где совершаются обряды паломничества, в частности, в районе Мины и в сооружениях Жамрата во избежании негативных последствий и смертельных случаев.

2. Разъяснить паломникам соблюдать инструкции по безопасности, которые запрещают иметь при себе и использовать газовые баллоны для приготовления пищи во время их пребывания в святых местах, а также в местах общего проживания паломников в Мекке и Медине.

3. Разъяснить паломникам да их приезда в КСА о хранении их официальных документов, денег и ценных

вещей в сейфах и камерах хранения в местах проживания паломников, или представителей хадж-делегации, или туристических компании и агентств, или кассира группы, или учреждения «ат-Тавафа», или организации проводников, и получить бумагу, подтверждающую хранение вещей у них.

4. Разъяснить паломникам о необходимости соблюдать меры безопасности во время их походов на улицах и общих дорогах, не воспрепятствовать движение транспортных средств в Мекке, Медине и святых местах в целях своевременного выполнения ими своих обязанностей и задач.

5. Паломники должны носить на запястье браслет (или удостоверение личности), который получает каждый паломник и в котором указаны личные сведения о паломнике и необходимые медицинские данные.

6. Паломники должны четко написать сведения о владельце багажа и прикрепить каждому багажу, что может облегчить найти владельца багажа в случае потери для возвращения.

7. Обратить внимание паломников на недопустимость ночлега рядом с мечетью «аль-Месжид аль-Харам», мечетью Пророка, на площадях этих мечетей или на улицах и площадях как в святых городах, так и в святых местах (Арафате, Муздалифе и Мине), или на дорогах и площадях рядом с сооружениями «Жамрат», или на улицах, ведущим к ним, соблюдая неприкосновенность священных земель и уважая законы КСА.

8. Обратить внимание паломников на необходимость соблюдения чистоты в Мекке, Медине и святых местах, не бросать мусор в не положенных местах.

9. Беречь воду и не разливать её на улицах и площадях Священных мечетей в Мекке, Медине и святых местах.

10. Не покупать у прохожих продавцов, избежать открытой еды неизвестного происхождения.

11. Постричь и укоротить волосы в соответствии с правилами и с соблюдением медицинских требований, чистоты окружающей среды и в специально отведенных для этих целей местах.

12. Жертвоприношения производится в специально отведенных для этих целей местах. Животные – жертвы, принесенные паломниками во время хаджа, – будут розданы нуждающимся людям. Исламский банк развития берет данную задачу на себя.

13. Разъяснить паломникам, что в целях сокращения времени пребывания в мечети «Микат Зуль Халифа» в Медине при остановке в ней для одевания ихрама, пользуясь шариатским разрешением, паломник может совершить омовение и одевать ихрам в месте проживания, а в мечети «Микат» может совершить молитву одевания ихрама.

14. Соблюдать порядок и инструкции о движении во время выхода из лагерей в «Жамрат» и возвращения в соответствии с просветительским фильмом, подготовленным Министерством по делам хаджа, экземпляр которого раздается с 1428 г.х. Необходимо продемонстрировать данный фильм во время просветительской работы, проводимой с паломниками в их стране через государственные и другие доступные телевизионные каналы, во время полета с целью разъяснения паломникам о необходимости соблюдения мер безопасности во время выхода из лагерей для бросания ритуальных камней в «Жамрате».

Мазмұны

I Тарау

Қажылық	3
Ихрам	5
Мекке	8
Әл-мәсжид әл-хәрәм	10
Әл-қағба	14
Тауаф	19
Бірінші айналым.....	21
Екінші айналым.....	23
Үшінші айналым.....	26
Төртінші айналым.....	27
Бесінші айналым.....	29
Алтыншы айналым.....	31
Жетінші айналым.....	33
Ибраһим мақамы.....	37
Исмайыл дуалы.....	40
Зәмзәм құдығы.....	42
Сағи	47
Бірінші сағи.....	50
Екінші сағи.....	53
Үшінші сағи.....	57
Төртінші сағи.....	59
Бесінші сағи.....	63
Алтыншы сағи.....	66
Жетінші сағи.....	69
Меккедегі тарихи жерлер	75
Мина.....	80
Арафат тауы.....	82
Уқуф.....	83
Мүздәлифа.....	114
Рәми-л-жамрат	120
Құрбан айты.....	120
Әййәм әт-тәширқ.....	124
Қоштасу тауафы	127
Мәдина	136
Пайғамбар мешітіне зиярат.....	137
Әбу Бәкір.....	145
Омар бин әл-Хаттаб.....	147
«әл-Бақиғ» зираты.....	154
Осман бин Ғаффан.....	156
Умра	158

Исламның бес қазығы	160
Құран оқу.....	175
Құранның дұға-аяттары.....	190
1431 Нижа жылындағы (2010 жылғы) Қажылық маусымының тәртіптері мен істері туралы Қазақстан республикасының Қажылық істері жөніндегі делегациясы мен сауд арабия корольдігінің қажылық министрлігі арасындағы келісім хаттамасы.....	206

II ТАРАУ

Ережелер.....	208
Жалпы ережелер:.....	208
Қажылықты өтеу үшін келетін қазақстандық қажылардың саны:	211
Қажылармен еріп жүрген басқару және медициналық миссияның мүшелері	211
Қазақстандық қажылардың келуі және кетуі	213
Қажылық қалалары мен Қасиетті жерлерде тасымалдауға байланысты ережелер:.....	215
Қажылық қалалары мен қасиетті жерлерде жеке (арнайы) көліктерді пайдалану ережелері	216
Мекке және Мадинада тұру ережелері	218
Қасиетті жерлерде (Арафат- Мина) тұру.....	221
Жамарат көпіріне топтарға бөліну мәселесі.....	221
Қажылардың туристік фирмалар мен агенттіктер және қайырымдылық қорлары арқылы келуіне байланысты ережелер	224
Қажылық топтары жетекшілерінің ұлттық ұйымы ғана ұсынылатын арнайы қызметтер мәселесі	227
Қажыларда болуға міндетті Денсаулық сақтау министрлігінің ережелері мен медициналық	228
шарттары:.....	228
Қажылық миссиясына қарасты емханалар мен медициналық орталықтарды ашу ережелері	230
Қажыларды азық-түліктер мен қамтамасыз етуге қатысты ден саулық және қауіпсіздік шаралары.....	230
Саудиялық жұмысшыларды пайдалану ережелері	231
Һәдий және құрбандықтарға қатысты ережелер	232
Қажыларға өз елдерінде ағартушылық жұмыстарын жүргізу.....	233
Умраға келіп, қажылықты өтеу мақсатымен қалып қоюшы қазақстандықтарға қатысты мәселелер.....	237

III ТАРАУ

Келісім шарттар	239
I. Біріккен өкілдіктер кеңсесінің қызметі мен қажылық істерінің нұсқаулары	259
II. Қажылар саны:	260
III. Қажылардың келу және кету бағыттары	260
IV. Төлқұжат	260
V. Қажылық сапарымен келуші топтар	261
VI. Қажыларға қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақылары ... 261	
VII. Қызмет көрсету мен тасымалдау төлем ақыларын төлеу	263
VIII. Құрлық арқылы келуші қажылар	265
IX. Туристік агенттіктер мен фирмалар және т.б. ұйымдардың құрамында келуші қажылар	265
X. Өткен қажылық маусымдарынан тіркелген ескертулер	266
XI. Қажылық делегация мүшелері	268
XII. Қосымша қызметтер	270
XIII. Қажылар туралы мәлімет жіберу	270
XIV. Қажыларды (қажылықтан алдын) Мекке мен Мадина қалаларына жіберу	271
XV. Қажыларды (қажылықтан кейін) Мекке мен Мадина қалаларынан Жиддаға жіберу	272
XVI. Қажылардың жүктерін тасымалдау	273
XVII. Қажыларды ескерту	273
XVIII. Қажылардың келу және кету пункттерінде ас пісіру, саудасаттықпен айналыспауы	273
XIX. Жасы үлкен және ерекше күтімді қажет ететін қажыларға қамқорлық	274
XX. Ауруханаларды тексеру	274
XXI. Қажылардың келу және қайту кестесі	274
XXII. Жол билеттеріне сақ болу	274
XXIII. Жол билеттерінің бағасын қайтару	275
XXIV. Қажылықтан кейін Жидда қаласын зиярат етуді қалаушы қажылар	275
XXV. Ескертулерді дер кезінде орындау	275
XXVI. Қажылық маусымы соңынан қызмет көрсету жүйесін дамыту туралы ұсыныстар	276
XXVII. Келіспеушілікті шешуші арнайы топ	276
XXVIII. Делегацияның мекен-жайы, телефон нөмірі	276
XXIX. Келіссөз және келісім шарт тілі	276
XXX. Келісім шарт нұсқалары	276

Қайрат Қайырбекұлы Ламашәріп

ҚАЖЫЛЫҚ